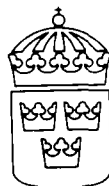

Regeringens proposition

1993/94:162

Handel med el i konkurrens

Prop.
1993/94:162

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 17 februari 1994

Carl Bildt

Per Westerberg
(Näringsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag till ett nytt regelverk för elmarknaden som syftar till att skapa förutsättningar för ett än mer rationellt utnyttjande av produktions- och distributionsresurserna och tillförsäkra kunderna flexibla leveransvillkor till lägsta möjliga priser. Huvudprincipen är att åstadkomma en klar boskillnad mellan å ena sidan produktion och försäljning av el och å andra sidan överföring av el (nätverksamhet). Produktionen och försäljningen av el skall ske i konkurrens, medan nätverksamheten som är ett naturligt monopol även i fortsättningen skall regleras och övervakas på särskilt sätt. Härigenom skapas förutsättningar för en effektiv prisbildning på elmarknaden. Kraftföretag och kunder kommer att kunna välja vilka de handlar med. Prisbildningen anpassas till kundernas behov och förutsättningar.

Förslaget innehåller dels ändringar i lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen), dels en ny lag om handel med el, m.m. Förändringarna bör träda i kraft den 1 januari 1995.

Skyldigheterna för innehavare av koncession ändras. Skyldigheterna skall i fortsättningen avse endast nätverksamhet. Koncessionshavaren skall vara skyldig att på skäligen villkor ansluta andras ledningar och anläggningar till sitt nät och att på skäligen villkor överföra el oberoende av vem som är ägare till kraften. Den som är ansluten till det svenska kraftledningsnätet skall ha rätt att leverera el till eller ta emot leveranser från alla andra som är anslutna till nätet. Genom dessa förändringar i ellagen skapas förutsättningar för att produktion och försäljning av el skall kunna ske i konkurrens.

En särskild koncession för leverans av el införs för att skapa en stabil

övergång till den nya konkurrensutsatta elmarknaden. Förslagen till en reformerad elmarknad innebär en delvis ny roll för elkunderna. Mindre förbrukare, i synnerhet hushållskunder, kommer i stor utsträckning under de närmaste åren sakna motiv för att anlita en ny elleverantör. För närvarande är kostnaderna för bl.a. mätning och avräkning förhållandevis höga.

Den som innehar leveranskoncession skall ha skyldighet att dels leverera el för normala förbrukningsändamål till alla kunder inom området som inte önskar byta leverantör, dels köpa el från mindre elproducenter inom området. Genom denna ordning skapas en grundtrygghet för de små elproducenterna och för mindre förbrukare under övergången till en fri elmarknad. Leveranskoncessioner meddelas för en tid av längst tre år. Inför ett beslut om avveckling eller en förlängning av systemet med leveranskoncession bör en samlad utvärdering av systemet genomföras.

Den reformerade elmarknaden förutsätter en ny och klar rollfördelning i den nationella elförsörjningen. Affärsverket svenska kraftnät skall ha ansvaret för det nationella överföringssystemet och för det totala elsystemets säkerhet (systemansvaret). Svenska kraftnät skall ha befogenheter att om så behövs beordra kraftproducenter att öka eller minska produktionen av el och ha möjlighet att utfärda föreskrifter som är nödvändiga med hänsyn till elsystemets driftsäkerhet. Svenska kraftnät skall ansvara för en marknad där reglerkraft tillhandahålls till de aktörer på elmarknaden som saknar egna reglermöjligheter.

För närvarande sker reformer av elmarknaden i flera länder. Utvecklingen bör följas noggrant. En generell anmälningsplikt införs beträffande långsiktiga kontrakt om import eller export av el. Regeringen skall besluta om koncession när ansökan avser en utlandsförbindelse.

Driften av nätföretag skall omfattas av särskilda regler. Produktion eller handel med el skall bedrivas i ett företag som inte får bedriva nätverksamhet. Vidare införs krav på särskild redovisning av nätverksamheten och på redovisningens innehåll. En ny myndighetsfunktion införs. Uppgiften för denna nätmyndighet är att utöva tillsyn av ellagens efterlevnad, utom i frågor som rör elsäkerhet. Tillsynen skall bedrivas så att det skapas incitament till hög leveranssäkerhet och kostnadseffektivitet i nätverksamheten. Myndigheten skall säkerställa att elanvändarna inte behöver betala ett högre pris än nödvändigt för nättjänsterna och att nättariffer, mät- och avräkningssystem m.m. utformas på ett sätt som underlättar handel och främjar konkurrens. Myndigheten bör särskilt följa hur kostnaderna för elöverföring utvecklas på regionnät och i glesbygdsområden. Ansvaret för denna myndighetsfunktion bör ligga på Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK).

Den kommunala elverksamheten, såväl produktion som distribution av el i kommunala företag, regleras av kommunallagens bestämmelser.

Vissa kommunalrättsliga bestämmelser skulle hindra kommunala företag att bedriva produktion och försäljning av el i konkurrens med andra företag. Kommunal elproduktion och elhandel som drivs i privaträttslig form skall därför undantas från lokaliseringsprincipen och skall drivas på affärsmässig grund i stället för med iakttagande av självkostnadsprincipen och likställighetsprincipen. Prop. 1993/94:162

1.	Förslag till riksdagsbeslut	7
2.	Lagtext	8
	2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar .	8
	2.2 Förslag till lag om handel med el, m.m.	19
	2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1985:277) om vissa bulvanförhållanden	23
	2.4 Förslag till lag om upphävande av lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m.	24
3.	Ärendet och dess beredning	25
4.	Ökad konkurrens på elmarknaden	27
	4.1 Elmarknadsreformens huvuddrag	27
	4.2 Behovet av ökad konkurrens	30
	4.3 Den svenska elmarknaden	31
	4.4 Nya spelregler på elmarknaden	33
5.	Elmarknaderna i Europa	39
	5.1 Internationalisering och omstrukturering	39
	5.2 Erfarenheter från Storbritannien och Norge	40
	5.3 Finland	41
	5.4 Utvecklingen inom EG	42
	5.5 Den nordiska elmarknaden	44
6.	Öppna nät för handel med el	47
	6.1 Inledning	47
	6.2 Nätkoncession för linje och för område	48
	6.3 Bestämmelser om nättjänster	50
	6.3.1 Skyldighet att upplåta ledningar och nät	50
	6.3.2 Mätning och avräkning	52
	6.3.3 Tillsyn av nätverksamhet	56
	6.3.4 Tariffer för nättjänster	57
	6.4 Koncessionsvillkor i ellagen, m.m.	59
	6.4.1 Koncessionstider	59
	6.4.2 Koncessioners högsta spänning	60
	6.4.3 Lämplighetsbedömning, m.m.	61
	6.4.4 Upphävande av vissa bestämmelser	65
	6.5 Behovet av en stegvis övergång	66
7.	En särskild koncession för leverans av el	71
	7.1 Leveranskoncessionens huvudsakliga innebörd	71
	7.1.1 Allmänt om leveranskoncession	71
	7.1.2 Om konsumentskydd	72
	7.1.3 El från mindre anläggningar	75
	7.1.4 Om fjärrvärme, m.m.	77
	7.2 Koncessionsvillkor, m.m.	78
	7.2.1 Koncessionstider	78
	7.2.2 Lämplighetsprovning, m.m.	79
	7.2.3 Överlåtelse av leveranskoncession	79
	7.2.4 Ändring av gränser för leveransområde	80
	7.3 Särskilt om leveransskyldighet och prisprovning	81

8.	Det nationella elsystemet, m.m.	83	Prop. 1993/94:162
8.1	Inledning	83	
8.1.1	Allmänt om systemansvar	83	
8.1.2	Tidigare beslut om systemansvar	83	
8.1.3	Systemansvaret i dag	84	
8.2	Ansvar för det nationella elsystemet	87	
8.2.1	Systemansvar	87	
8.2.2	Om föreskrifter för driftsäkerheten i det nationella elsystemet	89	
8.2.3	Reglerkapacitet på elmarknaden	90	
8.3	Handel med el, km.m.	92	
9.	Utrikeshandel med el	96	
9.1	Inledning	96	
9.2	Nätkoncession för utlandsförbindelse	97	
9.3	Nätansvarig enhet enligt EG:s eltransiteringsdirektiv	99	
9.4	Övervakning av utrikeshandeln	100	
10.	Kontroll av nätverksamhet	103	
10.1	Inledning	103	
10.2	Avgränsning av nätverksamhet	103	
10.3	Särredovisning av nätverksamhet	104	
10.3.1	Utformningen av särredovisningen	104	
10.3.2	Föreskrifter om särredovisningens innehåll	106	
10.3.3	Revision av nätverksamhet	108	
10.4	Effektivitets- och prisutveckling i nätverksamhet	108	
10.5	Nätmyndighetens prövning av skäliga nättariffer, m.m.	110	
10.6	Råd och anvisningar	112	
11.	Ny myndighetsfunktion för tillsyn av nätverksamhet	113	
11.1	Roll och uppgifter	113	
11.2	Huvudmannaskap	116	
11.3	Resursbehov	118	
11.4	Finansiering m.m.	119	
11.5	Vissa anslagsfrågor	121	
12.	Kommunal elverksamhet, m.m.	122	
12.1	Inledning	122	
12.2	Gällande bestämmelser, m.m.	122	
12.3	Om särregler för kommunal elverksamhet, m.m.	124	
12.4	Elverksamhet i ekonomiska föreningar	129	
13.	Överklagande, m.m.	131	
13.1	Inledning	131	
13.2	Beslut i frågor om nätkoncession, pris och andra villkor för nättjänster, m.m.	132	
13.3	Beslut om leveranskoncession, m.m.	135	
14.	Frågan om ersättning till följd av de ändrade föreskrifterna i ellagen	136	
15.	Ikraftträdande	141	

16.	Specialmotivering	143	Prop. 1993/94:162
16.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1992:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar	143	
16.2	Förslaget till lag om handel med el, m.m.	165	
16.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1985:277) om vissa bulvanförhållanden	178	
16.4	Förslaget till lag om upphävande av lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggningar m.m.	178	
Bilaga 1	Sammanfattning av Ellagstiftningsutredningens delbetänkande Elkonkurrens med nätmonopol (SOU 1993:68)	179	
Bilaga 2	Ellagstiftningsutredningens lagförslag	186	
Bilaga 3	Sammanställning av remissyttranden över betänkandet Elkonkurrens med nätmonopol (SOU 1993:68)	200	
Bilaga 4a	Sammanfattning av Affärsverket svenska kraftnäts utredning, Handelsplats för el	224	
Bilaga 4b	Sammanställning av remissyttranden över Affärsverket svenska kraftnäts utredning, Handelsplats för el	228	
Bilaga 5a	Sammanfattning av Närings- och teknik- utvecklingsverkets utredning, Att mäta och ta betalt för el (R 1993:61)	235	
Bilaga 5b	Sammanställning av remissyttranden över Närings- och teknikutvecklingsverkets utredning, Att mäta och ta betalt för el (R 1993:61)	237	
Bilaga 6a	Sammanfattning av Elmyndighetsutredningens betänkande Monopolkontroll på en avreglerad elmarknad (SOU 1993:105)	240	
Bilaga 6b	Sammanställning av remissyttranden över betänkandet Monopolkontroll på en avreglerad elmarknad (SOU 1993:105)	245	
Bilaga 7	Lagrådsremissens lagförslag	249	
Bilaga 8	Lagrådets yttrande	267	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 februari 1994	271	
	Rättsdatablad	272	

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar
2. antar regeringens förslag till lag om handel med el, m.m.
3. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1985:277) om vissa bulvanförhållanden
4. antar regeringens förslag till lag om upphävande av lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m.
5. godkänner det som regeringen förordar om handeln med reglerkraft (avsnitt 8.2.3)
6. godkänner det regeringen förordar om nätmyndighetens verksamhet (avsnitt 11.1)
7. godkänner det regeringen förordar om principer för avgiftsfinansiering av nätmyndighetens verksamhet (avsnitt 11.4)
8. till *Närings- och teknikutvecklingsverket: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1994/95 under tolfte huvudtiteln anvisar ett ramanslag på 20 000 000 kronor utöver vad som har föreslagits i prop. 1993/94:100 bil.13.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anlägg- ningar

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

dels att 1 – 3, 15, 21 och 31 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 15 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Med elektrisk anläggning förstås i denna lag anläggning med däri ingående särskilda föremål för produktion, upplagring, omformning, överföring, distribution eller nyttjande av elektrisk ström.

Ha olika delar av samma elektriska anläggning skilda innehavare, anses varje sådan del som en särskild anläggning.

Elektriska anläggningar indelas med hänsyn till farlighetsgraden i starkströmsanläggningar och svagströmsanläggningar. Närmare bestämmelser härom meddelas av regeringen.

*Med nätverksamhet avses att ställa elektriska starkströmsledning-
ar till förfogande för överföring av
ström. Till nätverksamhet hör också
projektering, byggande och under-
håll av ledningarna, ställverk och
transformatorer, anslutning av
elektriska anläggningar, mätning av
överförd effekt och energi samt
annan verksamhet som behövs för
att överföra ström på det elektriska
nätet.*

*Med anslutning av elektriska an-
läggningar avses också återinkopp-
ling av befintlig anläggning och
höjning av avtalad effekt i inmat-
nings- eller uttagspunkt.*

Regeringen skall utse en myndighet

¹Senaste lydelse 1975:68

2 § 1 mom².

Elektriska starkströmsledningar får inte dras fram eller begagnas utan tillstånd (*koncession*) av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Till en lednings framdragande räknas inte bara själva byggandet av ledningen utan också schaktning, skogsavverkning eller därmed jämförliga åtgärder för att bereda plats för ledningen.

En koncession skall avse en ledning med i huvudsak bestämd sträckning (*linjekoncession*) eller ledningsnät inom ett visst område (*områdeskoncession*).

En transformator- eller kopplingsstation som är avsedd för en spänning av 40 kilovolt eller däröver och som skall anslutas till en eller flera nya ledningar får inte börja byggas förrän *koncession* har meddelats för framdragande av minst en ny ledning eller medgivande har lämnats enligt 8 mom. för sådant framdragande.

Regeringen får *medge* undantag från bestämmelserna i första och tredje styckena i fråga om vissa slag av ledningar eller stationer eller i fråga om ledningar eller stationer inom vissa områden.

Elektriska starkströmsledningar får inte dras fram eller begagnas utan tillstånd (*nätkoncession*) av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av nämndigheten. En *ansökan om nätkoncession* som avser en *utlandsförbindelse* skall dock *prövas* av regeringen. Till en lednings framdragande räknas inte bara själva byggandet av ledningen utan också schaktning, skogsavverkning eller *liknande* åtgärder för att bereda plats för ledningen.

En koncession skall avse en ledning med i huvudsak bestämd sträckning (*nätkoncession för linje*) eller ett ledningsnät inom ett visst område (*nätkoncession för område*). I ett beslut om *nätkoncession för område* skall anges en för ledningsnätet högsta tillåtna spänning.

En transformator- eller kopplingsstation som är avsedd för en spänning av 40 kilovolt eller däröver och som skall anslutas till en eller flera nya ledningar får inte börja byggas förrän *nätkoncession* har meddelats för framdragande av minst en ny ledning eller medgivande har lämnats enligt 8 mom. för sådant framdragande.

Regeringen får *föreskriva* undantag från bestämmelserna i första och tredje styckena i fråga om vissa slag av ledningar eller stationer eller i fråga om ledningar eller stationer inom vissa områden. En *sådan föreskrift* får dock inte avse *utlandsförbindelser*.

²Senaste lydelse 1982:487

Koncession må ej meddelas med mindre anläggningen är behövlig och förenlig med en planmässig elektrifiering och, då fråga är om områdeskoncession för yrkesmässig distribution, området utgör en med hänsyn till eldistributionens ändamålsenliga anordnande lämplig enhet.

Koncession för yrkesmässig distribution må meddelas endast den som från allmän synpunkt finnes lämplig att utöva sådan verksamhet.

Vid prövning av fråga om meddelande av områdeskoncession enligt första och andra styckena skall möjlighet att tillgodose lokala intressen särskilt beaktas.

Koncession får inte strida mot en detaljplan eller områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Vid prövning av frågor om meddelande av koncession skall lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m. tillämpas.

Koncession må ej överlåtas utan tillstånd av regeringen eller den regeringen bemyndigar.

Nätkoncession får meddelas endast om anläggningen är lämplig från allmän synpunkt.

Nätkoncession för linje får endast om det finns särskilda skäl meddelas för ledning som är avsedd för spänning som inte överstiger högsta tillåtna spänning för de områden med nätkoncession som berörs av ledningen.

Nätkoncession för område får bara meddelas om området utgör en med hänsyn till nätverksamheten lämplig enhet. Nätkoncession får inte meddelas för ett område som helt eller delvis sammanfaller med ett annat koncessionsområde.

Nätkoncession får endast beviljas den som från allmän synpunkt är lämplig att utöva nätverksamhet. Nätkoncession för område får endast beviljas den som dessutom är lämplig att bedriva nätverksamhet inom det begärda området.

Nätkoncession får inte strida mot en detaljplan eller områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Vid prövning av frågor om meddelande av nätkoncession skall lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m. tillämpas.

Nätkoncession får inte överlåtas utan tillstånd av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av närmyndigheten. Vid prövning av ansökan om överlåtelse av nätkoncession skall fjärde stycket tillämpas.

³Senaste lydelse 1987:142

2 § 3 mom⁴.

Koncession meddelas för viss tid, ej överstigande fyrtio eller, om särskilda skäl därtill föranleda, sextio år.

Vid meddelande av koncession skola, under förbehåll av allmän och enskild rätt, föreskrivas de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som av säkerhetsskäl eller eljest ur allmän synpunkt finnas påkallade.

Nätkoncession ges för bestämd tid, längst 40 år.

En nätkoncession skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt samt med de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som behövs av säkerhetsskäl eller som annars behövs från allmän synpunkt.

2 § 4 mom⁵.

Den som innehar områdeskoncessionen för yrkesmässig distribution är skyldig att tillhandahålla ström åt var och en som inom området behöver den för normala förbrukningsändamål, om inte annat följer av andra stycket eller det finns särskilda skäl till undantag.

Inom ett område där fjärrvärme eller naturgas distribueras eller avses bli distribuerad föreligger inte skyldighet att leverera ström för värmeförsörjning av en byggnad, om strömmen är avsedd för värmeförsörjning på något annat sätt än med värmepump eller om strömmen är avsedd för en värmepump men värmepumpar, enligt riktlinjer som kommunfullmäktige har beslutat, inte bör förekomma inom området. Trots

Den som har nätkoncession för linje är skyldig att på skäliga villkor ansluta en anläggning till ledningen.

Om det finns särskilda skäl kan nämndigheten besluta att den som har nätkoncession för linje inte behöver ansluta en anläggning till ledningen.

Den som har nätkoncession för område är skyldig att på skäliga villkor ansluta en anläggning inom området till ledningsnätet.

Om det finns särskilda skäl kan nämndigheten besluta att den som har nätkoncession för område inte behöver ansluta en anläggning till ledningsnätet.

Vill någon ansluta en anläggning till en ledning som omfattas av en nätkoncession för linje i stället för

⁴Senaste lydelse 1957:383

⁵Senaste lydelse 1987:1166

detta föreligger dock skyldighet att leverera ström, om värmeförsörjningen av byggnaden med större fördel kan tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma systemet. Har ström till en värmepump börjat tillhandahållas före fullmäktiges beslut gäller skyldighet att leverera så länge värmepumpen är i bruk. Den som innehar områdeskoncession för yrkesmässig distribution är skyldig att, om det inte finns särskilda skäl till undantag, köpa ström från elproduktionsanläggning som är belägen inom området och som kan leverera en effekt om högst 1 500 kilowatt.

Den som innehar linjekoncession är skyldig att, om det är förenligt med koncessionens ändamål, leverera eller överföra ström åt en innehavare av områdeskoncession, i den mån det behövs för att denne skall kunna fullgöra sina förpliktelser enligt första - tredje styckena. Sådan skyldighet att leverera eller överföra ström föreligger även i övrigt gentemot förbrukare, vars verksamhet är av större betydelse för det allmänna.

Frågor om förpliktelser, som avses i detta moment, prövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

till ett ledningsnät som omfattas av en nätkoncession för område, får den som har nätkoncessionen för linje göra anslutningen endast efter medgivande av den som har nätkoncession för området eller efter tillstånd av nämnden.

Den som har nätkoncession är skyldig att på skäligen villkor överföra ström åt annan.

Innehavare av nätkoncession är skyldig att utföra mätning av överförd ström samt att rapportera resultaten av dessa mätningar i enlighet med de närmare föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nämnden meddelar.

Frågor om koncessionshavarens skyldigheter enligt detta moment prövas av nämnden.

2 § 5 mom⁶.

Gränserna för områdeskoncession må ändras av den regeringen bemyndigad, om det erfordras för ändamålsenlig distribution och kan ske utan synnerlig olägenhet för koncessionshavaren.

Gränserna för en nätkoncession för område får ändras av nämnden, om det behövs för en ändamålsenlig närverksamhet och det kan ske utan synnerlig olägenhet för koncessionshavaren.

⁶Senaste lydelse 1975:68

Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas av nämndigheten. Tillsynen omfattar dock inte frågor om elsäkerhet.

Nämndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen.

Ett föreläggande får förenas med vite.

Åsidosätter koncessionshavaren i väsentlig mån föreskrift, som givits vid meddelande av koncession, eller förpliktelser, som avses i 4 mom., eller har han under tre år i följd ej haft ledningen eller ledningsnätet i bruk, må koncessionen helt eller delvis återkallas.

En nätkoncession får helt eller delvis återkallas om koncessionshavaren i väsentlig mån åsidosätter sina skyldigheter enligt 4 mom. eller 7 mom. eller enligt villkor i nätkoncessionen eller om han under tre år i följd inte har haft ledningen eller ledningsnätet i bruk.

Frågor om återkallelse prövas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Frågor om återkallelse av nätkoncession prövas av nämndigheten.

2 § 7 mom⁸.

För åstadkommande av skällig pris-sättning är koncessionshavaren skyldig att underkasta sig reglering av pris och övriga villkor för leverans, överföring eller inköp av ström på framställning av

1. den som nyttjar eller önskar nyttja ström från anläggningen,

2. den som levererar eller som önskar leverera ström till anläggningen från en sådan elproduktion-sanläggning som avses i 4 mom.

Närverksamhet skall ekonomiskt redovisas skilt från annan verksamhet. Närverksamhet skall redovisas i enlighet med bestämmelserna i bokföringslagen (1976:125) och 11 kap. aktiebolagslagen (1975:1385). Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nämndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om redovisning av närverksamhet. Regeringen får därvid föreskriva undantag från bestämmelserna i bok-

⁷Senaste lydelse 1988:218

⁸Senaste lydelse 1987:1166

tredje stycket.

Frågor om prisreglering prövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Framställning om ändring i eller upphävande av beslutad prisreglering får göras också av anläggningens innehavare.

Avtal, som strider mot beslut om prisreglering, är utan verkan.

föringslagen och 11 kap. aktiebolagslagen.

Revisor hos den som bedriver nätverksamhet skall särskilt granska redovisningen av nätverksamheten. Revisorn skall årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av nätverksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Intyget skall av revisorn ges in till nätmyndigheten. Regeringen får meddela föreskrifter om revision av nätverksamhet.

Avgifter och övriga villkor för överföring av ström och anslutning till ledning (nättariffer) skall vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Nättariffer för område, utom engångsavgift för anslutning, får dock inte utformas med hänsyn till var inom området en anslutning är belägen. Nättariffer för överföring av ström skall utformas så, att betald avgift för en anslutning ger rätt att använda det elektriska nätet inom landet, med undantag för utlandsförbindelserna.

Vid bedömning av en nättariffs skälighet skall särskilt beaktas konsumentintresset. Hänsyn skall dessutom tas till kravet på en rimlig avkastning i nätverksamheten. Vid skälighetsbedömningen skall nättariffen för varje koncessionsområde bedömas för sig.

Den som har nätkoncession skall på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om nättariffer och övriga villkor för överföring eller anslutning. Vid begäran om ny anslutning skall uppgiften om villkoren lämnas inom skälig tid. Den skriftliga uppgiften skall innehålla en upplysning om möjligheten att hos nätmyndigheten begära prövning enligt 4 mom. sista stycket.

Frågor om koncessionshavarens skyldigheter enligt första och femte styckena prövas av nätmyndigheten.

2 § 8 mom⁹.

Regeringen eller *den myndighet regeringen bestämmer* får, om *särskilda skäl föreligger*, medge att en elektrisk starkströmsledning får dras fram redan innan behövlig *koncession* har meddelats eller att en transformator- eller kopplingsstation får byggas utan hinder av bestämmelsen i 1 mom. tredje stycket. När ledningen är färdig att tas i bruk får, i den ordning som regeringen föreskriver, tillstånd lämnas att tills vidare under tre år begagna ledningen i avvaktan på att koncessionsansökningen slutligt prövats.

Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten* får, om *det finns särskilda skäl*, medge att en elektrisk starkströmsledning får dras fram redan innan behövlig *nätkoncession* har meddelats eller att en transformator- eller kopplingsstation får byggas utan hinder av bestämmelsen i 1 mom. tredje stycket. När ledningen är färdig att tas i bruk får, i den ordning som regeringen föreskriver, tillstånd lämnas att tills vidare under tre år begagna ledningen i avvaktan på att koncessionsansökningen slutligt prövats.

3 § 1 mom¹⁰.

Upphör en *koncession* att gälla, är den som senast haft koncessionen skyldig att ta bort ledningen med tillhörande anläggningar och vidta andra åtgärder för återställning, om detta *är påkallat* från allmän eller enskild synpunkt.

Frågan om skyldighet att vidta sådana åtgärder prövas av *regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer*. Prövningen skall ske i samband med att koncessionen upphör.

Iaktar den som har haft *koncessionen* inte vad som har ålagts honom, får *den myndighet som har att pröva frågor om återställningsåtgärder* vid vite förelägga honom att fullgöra sina åligganden. Ett vitesföreläggande skall delges.

Upphör en *nätkoncession* att gälla, är den som senast haft koncessionen skyldig att ta bort ledningen med tillhörande anläggningar och vidta andra åtgärder för återställning, om detta *behövs* från allmän eller enskild synpunkt.

Frågan om skyldighet att vidta sådana åtgärder prövas av *nätmyndigheten*. Prövningen skall ske i samband med att koncessionen upphör.

Om den som har haft *nätkoncessionen* inte *iaktar* vad som har ålagts honom, får *nätmyndigheten* vid vite förelägga honom att fullgöra sina skyldigheter.

⁹Senaste lydelse 1982:487

¹⁰Senaste lydelse 1982:487

Har en elektrisk starkströmsledning dragits fram utan *koncession*, där detta behövs, får *regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer* förelägga ledningens innehavare att ta bort ledningen med tillhörande anläggningar och vidta andra åtgärder för återställning, om detta *är påkallat* från allmän eller enskild synpunkt.

Föreläggandet får förenas med vite. *Ett vitesföreläggande skall delges.*

Har en elektrisk starkströmsledning dragits fram utan *nätkoncession*, där detta behövs, får *nätmyndigheten* förelägga ledningens innehavare att ta bort ledningen med tillhörande anläggningar och vidta andra åtgärder för återställning, om detta *behövs* från allmän eller enskild synpunkt.

Föreläggandet får förenas med vite.

3 § 3 mom¹².

Om annans mark behöver tas i anspråk för sådana återställningsåtgärder som avses i 1 eller 2 mom., får *regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer* besluta att tillträde till marken skall lämnas under viss tid.

Återställningsåtgärderna skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt till det eller *den myndighet som avses i första stycket* lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningsåtgärderna skall kunna vidtas.

Föranleder återställningsåtgärderna skada eller intrång, skall ersättning härför utgå. Talan om ersättning väcks vid den fastighetsdomstol inom vars område marken eller större delen därav ligger.

Om annans mark behöver tas i anspråk för sådana återställningsåtgärder som avses i 1 eller 2 mom., får *nätmyndigheten* besluta att tillträde till marken skall lämnas under viss tid.

Återställningsåtgärderna skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt till det eller *nätmyndigheten* lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningsåtgärderna skall kunna vidtas.

¹¹Senaste lydelse 1982:487

¹²Senaste lydelse 1982:487

Regeringen eller den *myndighet* som regeringen bestämmer får, i den mån det *är påkallat* från elsäkerhetssynpunkt, meddela föreskrifter om kontroll, provning eller besiktning samt andra föreskrifter som angår elektriska anläggningar, anordningar avsedda att anslutas till sådana anläggningar, elektrisk materiel eller elektriska installationer.

Regeringen eller den *eller de myndigheter* som regeringen bestämmer får, i den mån det *behövs* från elsäkerhetssynpunkt *eller av hänsyn till driftsäkerheten hos det nationella elsystemet*, meddela föreskrifter om kontroll, provning eller besiktning samt andra föreskrifter som angår elektriska anläggningar, anordningar avsedda att anslutas till sådana anläggningar, elektrisk materiel eller elektriska installationer.

15 a §

Den myndighet regeringen utser skall ha systemansvaret för elektrisk ström.

Med systemansvar för elektrisk ström avses det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar samverkar driftsäkert så att balans inom hela eller delar av landet kortsiktigt upprätthålls mellan produktion och förbrukning av ström.

Enligt vad regeringen närmare föreskriver får den systemansvariga myndigheten, i den utsträckning det behövs för att kunna utöva systemansvaret, beordra kraftproducenter att, mot marknadsmässig ersättning, öka eller minska produktionen av ström.

Regeringen får utfärda föreskrifter om skyldighet för kraftproducenter och elkonsumenter att till den systemansvariga myndigheten ge in uppgifter om produktion eller konsumtion av ström, som behövs för utövandet av systemansvaret.

¹³Senaste lydelse 1988:218

Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av lagen *utövas* av den eller de myndigheter som regeringen bestämmer.

Såvitt avser frågor om elsäkerhet utövas tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av lagen av den eller de myndigheter som regeringen bestämmer.

31 §¹⁵

Beslut enligt 2 § 7 mom. får inte överklagas.

Beslut av nätmyndigheten enligt 2 § 4, 6 eller 7 mom. eller 3 § eller beslut om ersättning till den som enligt 15 a § tredje stycket beordrats att öka eller minska produktionen av ström får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Nätmyndigheten får inträda som part i målet när myndighetens beslut prövas av domstol. Ändras nätmyndighetens avgörande i sak genom beslut av länsrätt eller kammarrätt, får nätmyndigheten överklaga beslutet.

Föreskrifter om överklagande av en myndighets beslut enligt 23 §, 24 § första eller andra stycket, 25 § eller 26 § eller med stöd av ett bemyndigande enligt lagen meddelas av regeringen.

Föreskrifter om överklagande av ett beslut av en riksprövplats meddelas av regeringen.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995. De nya föreskrifterna skall, med det undantag som anges i 2, tillämpas även på koncessioner som har beviljats före ikraftträdandet. Därvid skall linjekoncession anses som nätkoncession för linje och områdeskoncession som nätkoncession för område.

2. Beslut i ärenden som har prövats enligt 2 § 7 mom. i dess äldre lydelse får inte överklagas.

3. I ärenden där ansökan har gjorts före ikraftträdandet skall 2 § 2, 3, 6 och 7 mom. i dess äldre lydelse tillämpas.

¹⁴Senaste lydelse 1988:218

¹⁵Senaste lydelse 1933:711

Härigenom föreskrivs följande.

Handel med el

1 § En juridisk person som bedriver produktion av eller handel med el får inte bedriva nätverksamhet enligt 1 § fjärde stycket lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Utlandshandel

2 § Den som ingår avtal, som medför att import eller export av ström kommer att pågå under en tid av minst sex månader skall göra anmälan om avtalet till den myndighet regeringen utser. Sådan anmälan skall göras inom en månad från det avtalet ingicks.

Regeringen eller den myndighet regeringen utser får utfärda närmare föreskrifter om anmälningsskyldigheten.

3 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet inte gör anmälan enligt 2 § i rätt tid eller i sådan anmälan lämnar oriktig uppgift döms till böter.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

Kommunala elföretag

4 § Ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16-18 §§ kommunallagen (1991:900) får, utan hinder av föreskriften i 2 kap. 1 § kommunallagen om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar, utanför kommunens område bedriva

1. produktion av och handel med el samt därmed sammanhängande verksamhet, eller

2. nätverksamhet enligt 1 § lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, i geografisk närhet till företagets nätverksamhet inom kommunen i syfte att uppnå en ändamålsenlig nätverksamhet.

5 § Om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16-18 §§ kommunallagen (1991:900) bedriver sådan verksamhet som avses i 4 § 1 eller distribution av fjärrvärme eller naturgas skall verksamheten drivas på affärs-mässig grund. Verksamheten skall redovisas särskilt.

Leveranskoncession m.m.

6 § Inom område som omfattas av nätkoncession för område enligt 2 § 1 mom. lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar krävs tillstånd (leveranskoncession) för att få leverera ström till anläggningar som är anslutna till det ledningsnät vilket omfattas av

nätkoncessionen. Leveranskoncession krävs dock inte i fall som anges i Prop. 1993/94:162 12 §.

Leveranskoncession meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

Leveranskoncession kan omfatta ett eller flera områden som omfattas av nätkoncession för område (leveransområde).

Det får endast meddelas en leveranskoncession per leveransområde.

7 § Leveranskoncession får endast ges till den som från allmän synpunkt är lämplig att leverera ström inom leveransområdet.

Leveranskoncession ges för bestämd tid, längst tre år.

Leveranskoncession får inte överlåtas utan tillstånd av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Vid prövning av ansökan om överlåtelse av leveranskoncession skall första stycket tillämpas.

8 § Gränserna för ett leveransområde får ändras av den myndighet regeringen bestämmer om det behövs för ändamålsenlig leverans och kan ske utan synnerlig olägenhet för koncessionshavaren.

9 § Innehavare av leveranskoncession är skyldig att leverera ström för normala förbrukningsändamål åt var och en inom leveransområdet om inte annat följer av andra stycket.

Inom ett område där fjärrvärme eller naturgas distribueras eller avses bli distribuerad föreligger inte skyldighet att leverera ström för värmeförsörjning av en byggnad, om strömmen är avsedd för värmeförsörjning på något annat sätt än med värmepump. Detsamma gäller om strömmen är avsedd för värmepump men värmepumpar, enligt riktlinjer som kommunfullmäktige har beslutat, inte bör förekomma inom området. Trots detta finns dock skyldighet att leverera ström, om värmeförsörjningen av byggnaden med större fördel kan tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma systemet. Har ström till värmepump börjat tillhandahållas innan fullmäktige fattade sitt beslut gäller skyldighet att leverera så länge värmepumpen är i bruk.

Leveransskyldighet föreligger inte heller gentemot sådana elkonsumenter som avses i 12 §.

Innehavare av leveranskoncession är skyldig att, om det inte finns särskilda skäl till undantag, köpa ström från elproduktionsanläggning som är belägen inom leveransområdet och kan leverera en effekt om högst 1500 kilowatt.

Frågor om koncessionshavarens skyldigheter enligt denna paragraf prövas av den myndighet regeringen bestämmer.

10 § Om det behövs för att uppnå en skälig prissättning är innehavare av leveranskoncession skyldig att underkasta sig reglering av priset på levererad eller inköpt ström på begäran av

1. den inom leveransområdet som köper eller vill köpa sin ström av koncessionshavaren,

2. den som levererar eller vill leverera ström till koncessionshavaren från sådan elproduktionsanläggning som anges i 9 § fjärde stycket.

Frågor om prisreglering prövas av den myndighet regeringen bestämmer. Myndigheten får förelägga parterna att lägga fram den utredning som behövs. Sådant föreläggande får förenas med vite.

Framställning om ändring i eller upphävande av beslutad prisreglering får göras också av innehavaren av leveranskoncessionen.

Avtal, som strider mot beslut om prisreglering, är utan verkan.

11 § Den myndighet som regeringen bestämmer utövar tillsyn över att en koncessionshavare fullgör sina skyldigheter enligt denna lag.

Vid utövandet av tillsynen enligt första stycket får myndigheten meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter som omfattas av tillsynen. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

12 § Annan än innehavare av leveranskoncession får inom leveransområdet leverera ström dels för ändamål som inte omfattas av leveransskyldigheten enligt 9 § första och andra styckena, dels till elkonsumenter som skriftligen gjort anmälan om det till koncessionshavaren minst sex månader innan leveransen påbörjas.

Elkonsument som med koncessionshavaren har ett avtal om leverans av ström med reglerad uppsägningstid eller som är tidsbestämt får dock inte köpa ström av annan än koncessionshavaren förrän avtalet har upphört att gälla. I sådana fall krävs ingen anmälan enligt första stycket.

Elkonsument inom leveransområdet som köper ström från annan än innehavaren av leveranskoncession men som i stället vill köpa ström från denne skall ha rätt till det om elkonsumenten gjort anmälan om detta till koncessionshavaren minst en månad innan leveransen skall påbörjas.

13 § Beslut enligt 9–11 §§ får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

2. Ges leveranskoncession i samband med ikraftträdandet till någon annan än den som vid utgången av 1994, med stöd av områdeskoncession enligt 2 § 4 mom. lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar i dess lydelse före den 1 januari 1995, bedriver distributionsverksamhet inom leveransområdet (områdeskoncessionshavaren) eller den som till honom står i förhållande som anges i 3 gäller följande.

a) Den som får leveranskoncession inom området har skyldighet att leverera ström i enlighet med vad som anges i 9 §.

b) Leveransskyldigheten enligt a omfattar dock inte elkonsumenter inom området som vid ikraftträdandet har tidsbestämda avtal eller avtal med reglerad uppsägningstid med den tidigare innehavaren av områdeskoncession inom området.

c) Det under b angivna undantaget från leveransskyldigheten gäller till utgången av år 1996. Avtal som avses under b blir ogiltigt vid utgången av år 1996.

d) Annat avtal mellan elkonsument och tidigare innehavare av områdeskoncession än som avses under b blir ogiltigt vid ikraftträdandet av

denna lag.

3. Vid tillämpningen av 2 skall med områdeskoncessionshavaren likställas

a) personer som denne direkt eller indirekt har ett bestämmande inflytande över,

b) personer som direkt eller indirekt har ett bestämmande inflytande över områdeskoncessionshavaren och

c) personer som någon med sådant inflytande som avses i b direkt eller indirekt har ett bestämmande inflytande över.

4. Sådan skriftlig anmälan som anges i 12 § första stycket får göras först vid ikraftträdandet av denna lag.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1985:277) om Prop. 1993/94:162 vissa bulvanförhållanden

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1985:277) om vissa bulvanförhållanden skall ha följande lydelse.

1 §¹

Nuvarande lydelse

Denna lag gäller när ett bulvanförhållande används för att kringgå ett sådant hinder mot att förvärva eller behålla viss egendom eller rättighet som uppställs i

1. 3 kap. 3 § bankaktiebolagslagen (1987:618),

2. lagen (1975:1132) om förvärv av hyresfastighet m.m.,

3. lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m.,

4. jordförvärvslagen (1979: 230),

5. 8 a § fondkommissionslagen (1979:748),

6. 6 a § lagen (1980:2) om finansbolag, eller

7. lagen (1992:1368) om tillstånd till vissa förvärv av fast egendom.

Med ett bulvanförhållande avses i lagen att någon (bulvanen) utåt framstår som ägare av viss egendom eller innehavare av viss rättighet men i verkligheten innehar egendomen eller rättigheten huvudsakligen för annans (huvudmannens) räkning.

Vad som sägs i det följande om egendom som ett bulvanförhållande avser har tillämpning också på rättigheter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

Föreslagen lydelse

Denna lag gäller när ett bulvanförhållande används för att kringgå ett sådant hinder mot att förvärva eller behålla viss egendom eller rättighet som uppställs i

1. 3 kap. 3 § bankaktiebolagslagen (1987:618),

2. lagen (1975:1132) om förvärv av hyresfastighet m.m.,

3. jordförvärvslagen (1979: 230),

4. 8 a § fondkommissionslagen (1979:748),

5. 6 a § lagen (1980:2) om finansbolag, eller

6. lagen (1992:1368) om tillstånd till vissa förvärv av fast egendom.

¹Senaste lydelse 1992:1373

2.4 Förslag till lag om upphävande av lagen (1976:240) Prop. 1993/94:162 om förvärv av eldistributionsanläggning m.m.

Härigenom föreskrivs att lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m. skall upphöra att gälla vid utgången av år 1994.

Våren 1992 beslöt riksdagen om mål och strategier för en reformering av den svenska elmarknaden (prop. 1991/92:133, bet. 1991/92:NU30, rskr. 322).

I propositionen om en elmarknad med konkurrens lämnade regeringen förslag till dels mål och strategier för elmarknadens reformering, dels riktlinjer för verksamheten med storkraftnätet. Regeringen redovisade också riktlinjer för Affärsverket svenska kraftnäts verksamhet, reformeringen av eldistributionen och konkurrensövervakningen på elområdet.

Regeringens förslag var utformade mot bakgrund av riksdagens tidigare beslut att överföra huvuddelen av verksamheten i Statens vattenfallsverk till ett aktiebolag, Vattenfall AB, och att avskilja verksamheten i storkraftnätet till en särskild organisation (prop. 1990/91:87, bet. 1990/91:NU38, rskr. 318 samt prop. 1991/92:49, bet. 1991/92:NU10, rskr. 92). Den 1 januari 1992 började Vattenfall AB sin verksamhet. Samtidigt inrättades Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) som driver och förvaltar storkraftnätet.

Riksdagen anslöt sig till de mål och strategier för elmarknadens reformering som förordades i propositionen. Riksdagen betonade det önskvärda i att hänsyn tas till behovet av internationell ömsesidighet för att konkurrensnedvridningar skall undvikas (bet. 1991/92:NU30). De riktlinjer för verksamheten med storkraftnätet som redovisades i propositionen tillstyrktes.

I propositionen informerades riksdagen om regeringens avsikt att tillkalla en särskild utredare för att utarbeta förslag till ny lagstiftning på elområdet. Regeringen beslöt i mars 1992 att tillkalla en utredare med denna uppgift. I augusti 1992 uppdrog regeringen åt Svenska kraftnät att utreda förutsättningarna för en svensk kraftbörs, vilket också hade aviserats i propositionen.

Ellagstiftningsutredningen redovisade i juli 1993 den första etappen av sitt arbete i delbetänkandet *Elkonkurrens med nätmonopol* (SOU 1993:68, utredare överdirektör Olof Söderberg). I betänkandet föreslås omfattande förändringar i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, den s.k. ellagen. En sammanfattning av betänkandet och utredningens lagförslag är bifogade som bilaga 1 resp. bilaga 2. Betänkandet har remissbehandlats. En sammanställning av remissinstansernas synpunkter återfinns i bilaga 3.

Svenska kraftnät redovisade i juli 1993 sitt uppdrag i rapporten *Handelsplats för el*. Rapporten har remissbehandlats. En sammanfattning av rapporten återfinns i bilaga 4a, och en sammanställning av remissinstansernas synpunkter återfinns i bilaga 4b.

Regeringen beslöt den 1 juli 1993 om tilläggsdirektiv (dir. 1993:93) till Ellagstiftningsutredningen som innebär bl.a. att se över nuvarande skadestandsregler i ellagen och att omarbota lagen språkligt och redaktionellt. Utredaren skall också redovisa förslag till riktlinjer för beredskapsverksamheten på elområdet. Arbetet beräknas vara avslutat den 15 december 1994.

Ellagstiftningsutredningen noterade i sitt delbetänkande att förslagen till ny lagstiftning medför särskilda utredningsbehov inom ett par områden, som

inte faller inom ramen för utredningens uppdrag. Det gäller organisationen av en tillsynsmyndighet för nätverksamhet samt mätning och avräkning på öppna nät. I betänkandet specificerade utredningen vissa uppgifter för en myndighet med huvuduppgiften att hantera koncessionssystemet och utöva tillsyn över nätverksamheten inklusive viss normgivning. Vidare noterade utredningen att dess förslag om öppna kraftledningsnät kommer att medföra behov av ett enhetligt system för mätning samt insamling och avräkning av mätdata.

Regeringen beslöt i juli 1993 att uppdra åt Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) att utreda vissa frågor kring mätning och avräkning i samband med öppna nät på elmarknaden. NUTEK redovisade i november 1993 uppdraget i rapporten *Att mäta och ta betalt för el*. Rapporten har remissbehandlats. En sammanfattning av rapporten är bifogad som bilaga 5a, och remissinstansernas synpunkter återfinns sammanfattade i bilaga 5b. Regeringen beslöt också i juli 1993 att tillkalla en särskild utredare för att utreda organisation och finansiering av myndighetsuppgifterna för tillsyn av nätverksamheten på elmarknaden. Utredningen överlämnade i november 1993 betänkandet *Monopolkontroll på en avreglerad elmarknad* (SOU 1993:105) till regeringen (utredare generaldirektör Rolf Annerberg). Betänkandet har remissbehandlats. En sammanfattning av utredningens betänkande återfinns i bilaga 6a. En sammanställning av remissinstansernas synpunkter återfinns i bilaga 6b.

Under beredningsarbetet inom Näringsdepartementet har ett omfattande utredningsarbete genomförts, såväl internt inom departementet som genom uppdrag till externa experter. Följande utredningsrapporter som tagits fram under arbetets gång är publicerade i departementsstencilen *Utredningar om elmarknadsreformen* (Ds 1994:2).

- Allmänt om en stegvis avreglering av elmarknaden
- Gränslös el - export och import av el
- Elmarknadsmodeller & konsekvenser
- Om leveringssäkerhet på en avregulerad svensk elmarknad
- Små kunder på en elmarknad i konkurrens
- Konsekvenser för miljön och energieffektiviseringen
- Elpriserna på en öppen elmarknad
- Elprisnivå och elprisutveckling på en avreglerad elmarknad.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 16 december 1993 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 7*.

Lagrådets yttrande finns i *bilaga 8*.

Regeringen har i propositionen följt Lagrådets förslag. Dessutom har vissa redaktionella ändringar gjorts i lagtexten. Lagrådets synpunkter behandlas i avsnitt 10.4 samt i specialmotiveringen till respektive paragraf.

4.1 Elmarknadsreformens huvuddrag

Regeringens bedömning: Handel med el bör ske i konkurrens. Härigenom skapas förutsättningar för en effektiv prisbildning på elmarknaden. Kraftföretag och kunder skall kunna välja vilka de handlar med. Prisbildningen anpassas därmed till kundernas behov och förutsättningar.

Skälen för regeringens bedömning: Vid behandlingen av propositionen 1991/92:133 om en elmarknad med konkurrens anslöt sig riksdagen till de mål och strategier för elmarknadens reformering som regeringen hade förordat.

Reformeringen av elmarknaden är en viktig del av regeringens avregleringsprogram. Regeringen har initierat ett omfattande program för avreglering, privatisering och reformering av regler som hämmar ett effektivt resursutnyttjande. Att öka konkurrensen och avskaffa tillväxthämmande regleringar är viktiga delar av strategin för att återupprätta Sverige som en tillväxt- och företagarnation.

En elmarknad som möjliggör en omfattande internationell handel med el leder bl.a. till att de samlade produktionsresurserna kan utnyttjas bättre. Utvecklingen på elmarknaderna i Europa, där åtgärder efter hand vidtas för att bryta äldre monopolstrukturer, är i detta avseende positiv. Inte minst de pågående förändringarna i våra nordiska grannländer pekar mot en allt öppnare handel med el och därmed också mot en ökad effektivitet i elförsörjningen.

Energipolitikens mål är att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi på med omvärlden konkurrenskraftiga villkor. Härigenom främjas en god ekonomisk och social utveckling i Sverige. Energipolitiken skall utgå från vad natur och miljö kan bära.

Riksdagens energipolitiska beslut år 1991 (prop. 1990/91:88, bet. 1990/91:NU40, rskr. 1990/91:373) utgör grunden för regeringens energipolitik. Enligt riktlinjerna måste omställningen av energisystemet, vid sidan av säkerhetskraven, ske med hänsyn till behovet av elektrisk kraft för upprätthållande av sysselsättning och välfärd. Landets elförsörjning skall tryggas genom ett energisystem som i största möjliga utsträckning grundas på varaktiga, helst inhemska och förnybara, energikällor samt en effektiv energihushållning. Stränga krav skall ställas på säkerhet och omsorg om miljön vid användning och utveckling av all energiteknik.

Riksdagens beslut om riktlinjer för energipolitiken innefattade bl.a. särskilda program för omställningen och utvecklingen av energisystemet. Genom programmen lämnas stöd för bl.a. investeringar i kraftvärmeproduktion med biobränslen, investeringar i vindkraftverk och investeringar i anläggningar för utnyttjande av solvärme. Vidare lämnas genom programmet för effektivare användning av energi stöd till utveckling, upphandling och introduktion av energieffektiv teknik. Enligt riksdagens beslut år 1991

skall regeringen årligen i budgetpropositionen redovisa de resultat som uppnås genom de energipolitiska programmen samt förelägga riksdagen förslag om de ytterligare åtgärder som är motiverade. Regeringen har i årets budgetproposition (prop. 1993/94:100 Bilaga 13) lämnat en sådan redovisning och föreslagit vissa förändringar i programmen.

En säker tillgång på el till ett rimligt pris är en viktig förutsättning för den svenska industrins internationella konkurrenskraft. Det är därför nödvändigt att det finns tillräcklig kapacitet i elproduktionen och att priset på el sätts efter marknadens villkor. Energipolitiken skall utformas så att denna förutsättning bevaras. Särskilt för den elintensiva industrin – som omfattar viktiga basnäringar som pappersindustrin, gruvindustrin och stålindustrin – är detta ett grundläggande krav. Det förslag om en reformerad elmarknad som lämnas i denna proposition anger det övergripande regelverket för en effektiv elmarknad. På denna marknad blir det företagets och konsumenternas uppgift att med utgångspunkt i den av statsmakterna fastlagda energipolitiken planera och utveckla elsystemet så att landets behov av el blir tillgodosett.

Regeringens förslag i denna proposition är ett viktigt inslag i den aktiva energipolitiken som syftar till att skapa ett regelverk för elmarknaden som möjliggör ett än mer rationellt utnyttjande av produktions- och distributionsresurserna och tillförsäkrar kunderna flexibla leveransvillkor till lägsta möjliga priser. Huvudprincipen är att åstadkomma en klar boskillnad mellan å ena sidan produktion och försäljning av el och å andra sidan överföring av el (nätverksamhet). Produktionen och försäljningen skall ske i konkurrens, medan nätverksamheten som är ett naturligt monopol även i fortsättningen regleras och övervakas på särskilt sätt. Härigenom skapas förutsättningar för en effektiv prisbildning på elmarknaden. Kraftföretag och kunder kommer att kunna välja vilka de handlar med. Prisbildningen anpassas till kundernas behov och förutsättningar.

Regeringen anser att en trovärdig och aktiv politik för omställningen och utvecklingen av energisystemet förutsätter konkreta åtgärder som förenar en stabil och tillräcklig tillförsel av energi med energipolitikens övriga mål. Stränga miljökrav skall gälla för all el- och värmeproduktion. Förslagen om en reformerad elmarknad ger de grundläggande förutsättningarna för att elsystemet skall utnyttjas effektivt. En fri prisbildning på el är ett villkor för kostnadseffektiva avvägningar i konsumtionen och produktionen, och för elsystemets utveckling. Rapporten *Konsekvenser för miljön och energieffektiviseringen*, som är publicerad i departementsstencilen Utredningar om elmarknadsreformen (Ds 1994:2), belyser bl.a. detta. I rapporten konstateras att de ändringar av lagstiftningen som föreslås i övrigt inte innebär några förändringar vad gäller möjligheterna för statsmakterna att bedriva en aktiv energipolitik.

På elområdet, liksom på många andra områden, pågår en snabb internationalisering. Denna utveckling äger rum samtidigt som elmarknaderna i många länder omstruktureras och rustas för internationell konkurrens. Inom EG drivs sedan länge arbetet med att åstadkomma en inre marknad för el och gas. En tilltagande konkurrens och internationalisering ändrar förutsättningarna för kraftföretagets agerande och driver fram ett affärsmässigt synsätt.

Den nordiska elproduktionen är väl sammansatt för en omfattande elhandel. Handeln gör också att den billiga och miljövänliga vattenkraften kan utnyttjas fullt ut. Med en allt mer marknadsinriktad elhandel i flera länder finns goda förutsättningar för ett växande kraftutbyte inom Norden. Med öppna elnät skulle det innebära en stor marknad med möjligheter för kunderna att också vända sig till säljare i grannländerna.

Regeringens bedömningar och förslag om en reformerad elmarknad redovisas i avsnitten 6 – 16. De närmast följande avsnitten (4.2 – 4.4) innehåller en bakgrundsbeskrivning av den svenska elförsörjningens nuvarande organisation. I avsnitt 5 redovisas utvecklingen i andra länder och inom det nordiska elsamarbetet.

De därefter följande avsnitten är i stora drag disponerade på följande sätt:

- I avsnitt 6 behandlas regeringens förslag till regler för nätverksamhet. För att dra fram eller begagna en elektrisk starkströmsledning krävs enligt nu gällande regelverk tillstånd, koncession, enligt ellagen. En grundläggande ändring i ellagen gäller koncessionshavarens skyldigheter, som ändras till att avse endast nätverksamhet. Till förslaget hör regler om bl.a. koncessionshavarens skyldigheter att överföra el och att ansluta anläggningar till nätet. Genom dessa förändringar i ellagen skapas förutsättningar för att produktion och försäljning av el skall kunna ske i konkurrens.

- I avsnitt 7 redovisas regeringens förslag om en särskild koncession för leverans av el. Förslagen om en reformerad elmarknad innebär en delvis ny roll för elkunderna. Mindre förbrukare, i synnerhet hushållskunder, kommer i stor utsträckning under de närmaste åren att sakna motiv för att vända sig till en ny elleverantör. Det finns även mindre kraftproducenter som under en övergångstid kan få avsättningsproblem. Vidare skulle en i några fall oönskad konkurrens kunna uppstå mellan el och fjärrvärme. Förslaget om en leveranskoncession syftar till att skapa en stabil övergång till den nya konkurrensutsatta elmarknaden.

- Regeringens förslag om ansvarsfördelningen för det svenska elsystemet lämnas i avsnitt 8. Den reformerade elmarknaden förutsätter en ny och klar rollfördelning i den nationella elförsörjningen. Det gäller i synnerhet det samlade ansvaret för drift och leveranssäkerhet, dvs. för det nationella överföringssystemet och för det totala elsystemets säkerhet (det s.k. systemansvaret).

- Avsnitt 9 innehåller regeringens förslag om export och import av el och särskilda regler för utlandsförbindelserna. En avreglerad handel med elkraft innebär delvis nya villkor för handeln över nationsgränserna. Nya aktörer ges möjlighet att exportera och importera el. Driftsäkerheten ställer vissa krav på regler för det internationella handelsutbytet.

- Förslag om särskilda regler för kontroll av nätverksamhet lämnas i avsnitt 10. Överföring av kraft underkastas enligt förslagen särskild reglering, eftersom den som har koncession för sådan verksamhet kommer att få en monopolställning inom sitt område. Regleringen innefattar bl.a. krav på särskild redovisning av nätverksamheten. Vissa riktlinjer för myndighetsövervakningen av nätverksamhet lämnas också.

- Avsnitt 11 innehåller regeringens förslag om en ny myndighetsfunktion för tillsyn av nätverksamheten. I avsnittet redovisas den nya myndighetens uppgifter samt regeringens bedömningar om huvudmannaskap, resursbehov

och finansiering.

- I avsnitt 12 redovisar regeringen sin syn på den kommunala elverksamheten och lämnar förslag i frågan. Den kommunala elverksamheten, såväl produktion som distribution av el i kommunala företag, regleras av kommunallagens bestämmelser. Vissa kommunalrättsliga bestämmelser skulle hindra kommunala företag att bedriva produktion och försäljning av el i konkurrens med andra företag.
- Avsnitt 13 behandlar regeringens förslag angående bestämmelser om överklagande i koncessionsärenden m.m.
- I avsnitt 14 redovisas regeringens syn på reformens konsekvenser vad gäller ekonomisk skada för koncessionsinnehavare till följd av förändringarna av regelverket.
- Avsnitt 15 innehåller regeringens förslag om tidpunkt för de föreslagna reglernas ikraftträdande.
- Avsnitt 16 innehåller specialmotiveringar till de föreslagna lagändringarna.

4.2 Behovet av ökad konkurrens

Konkurrensförhållandena spelar en avgörande roll för dynamiken och tillväxten i den svenska ekonomin. Konkurrenten stimulerar en bättre användning av samhällets resurser. Den stärker det svenska näringslivets förmåga att hävda sig på internationella marknader och är till nytta för konsumenterna genom att priserna pressas och utbudet av varor och tjänster blir större och mer varierat.

Det har blivit alltmer uppenbart att de långsiktiga problemen i den svenska ekonomin i stor utsträckning hänger samman med att omfattande hinder för stabilitet och tillväxt har byggts upp och förvärrats under lång tid. Flera utredningar har anvisat möjligheter att stimulera tillväxt och nyföretagande genom att skapa fungerande marknader. I det sammanhanget har också de marknader uppmärksamats som tidigare har varit offentligt reglerade monopol.

Produktivitetsdelegationen behandlade i betänkandet *Drivkrafter för produktivitet och välbefinnande* (SOU 1991:82) konkurrensens och regleringarnas betydelse för produktivitetens utvecklingen i Sverige. Delegationen underströk att en fungerande marknadsekonomi är den institutionella ram som bättre än något annat ekonomiskt system stimulerar till effektivitet och produktivitet för en avancerad ekonomi som den svenska.

Delegationen anvisade strategier för att stimulera produktivitetens utvecklingen. Inom områden där ledningssystemen utgör naturliga monopol, som t.ex. inom elsektorn, är det framför allt konkurrensaspekterna som måste bevakas vid en avreglering. Oavsett ägandeform måste de naturliga monopolerna vara reglerade för att tillgången till marknaden skall säkras, monopolistiskt beteende motverkas och ett effektivt utnyttjande erhållas.

Även 1992 års *Långtidsutredning* (LU) behandlade elsektorn (SOU 1992:19). Utredningen påpekade att bland råvarorna spelar särskilt skogen och elenergin en viktig roll för stora delar av näringslivet.

LU menade att en avreglering av elmarknaden kan leda till ett lägre elpris. För att öka konkurrensen på elmarknaden är det angeläget att även

andra än de som i dag har koncession får rätt att överföra el. Lokaldistributörerna och större elkonsumenter skulle då få möjlighet att välja producent. Producenterna skulle kunna vända sig till flera konsumenter.

Ekonomikommisionen framförde i betänkandet *Nya villkor för ekonomi och politik* (SOU 1993:16) som en av sina huvudteser att Sveriges effektivitetsproblem i stor utsträckning beror på att marknadsmekanismerna på centrala områden har satts ur spel. Problemen finns både i marknadssektorn och i den offentliga sektorn.

Kommissionen anser att en av de mest angelägna uppgifterna för den ekonomiska politiken är att återställa en fungerande marknadsekonomi på de svenska varu- och tjänstemarknaderna. Valfärdsvinsterna kommer att vara betydande. Den europeiska integrationen kommer att bidra till en ökad konkurrens, men det mesta kan och måste vi åstadkomma på egen hand genom avreglering och skärpt konkurrenspolitik.

Vissa regleringar behövs dock. Konkurrenslagen är ett exempel. Reglering av naturliga monopol är ett annat. Offentliga naturliga monopol bör därför inte privatiseras utan att man har utrett möjligheterna att reglera dem på ett tillfredsställande sätt.

Ett viktigt steg för ökad konkurrens i den svenska ekonomin togs i och med att riksdagen år 1992 beslöt om en *ny konkurrenslagstiftning*. Konkurrenslagen (1993:20) trädde i kraft den 1 juli 1993. Lagen innebär att de materiella konkurrensreglerna har utformats med utgångspunkt i EG:s konkurrensregler i Romfördraget och EES-avtalet. Den grundläggande förändringen är att den s.k. missbruksprincipen överges till förmån för den s.k. förbudsprincipen. Detta innebär att lagen innehåller uttryckliga förbud mot särskilt angivna typer av konkurrensbegränsningar.

Såväl försäljning som överföring av el är underkastade särskild reglering genom ellagen. De förändringar av ellagen som föreslås i denna proposition innebär att försäljningen av el konkurrensutsätts. Därigenom vidgas konkurrenslagens tillämplighet.

4.3 Den svenska elmarknaden

Marknadens aktörer

Dagens svenska elmarknad har en struktur som vuxit fram under drygt ett sekel. De första elverken bildades i städer och tätorter främst i syfte att få elektrisk belysning. Efterhand som el blev en självklar bekvämlighet i hemmen och fick allt större användning inom industrin byggdes större vattenkraftverk långt från tätorterna och ledningar uppfördes för överföring av elkraften.

Under uppbyggnadsperioden bildades ett stort antal privata och kommunala elföretag, belysningsföreningar m.m., som svarade för lokal elproduktion och eldistribution. Genom 1902 års ellag skapades enhetliga regler för bl.a. elsäkerhet och skadeståndsansvar. När den snabbt ökande elefterfrågan ställde krav på en mycket kapitalkrävande utbyggnad av vattenkraft i landets norra delar engagerade sig staten i elsektorn. År 1909 bildades Kungliga Vattenfallsstyrelsen som fick ansvar för utbyggnaden av vattenkraft främst

i kronans älvar i Norrland och för de stamlinjer som överförde kraften till Mellansverige. I samarbete med privatägda kraftbolag planerades och byggdes ett landsomfattande överföringssystem för kraft. Inom detaljdistributionen engagerade sig ofta kommunerna.

På dagens svenska elmarknad finns en bred ägarstruktur med statligt, kommunalt och privat ägda elproduktions- och eldistributionsföretag. Det statligt ägda Vattenfall AB äger omkring 50 % av elproduktionskapaciteten. I övrigt äger kommuner ca 20 %, statliga, kommunala och privata fonder ca 10 % samt enskilda ägare ca 20 % av produktionskapaciteten. Driften av de sammanlagda produktionsresurserna är effektiv genom en internationellt sett hög grad av samarbete mellan produktionsföretagen i landet och med företag i kringliggande länder.

Årsproduktionen av el har under senare år legat kring 140 TWh. Över 90 % av elproduktionen sker i vatten- och kärnkraftverk, som kännetecknas av höga kapitalkostnader men låga driftkostnader. Den resterade elproduktionen sker i kraftvärmeverk, mottrycksturbiner inom industrin, kondenskraftverk, gasturbiner och vindkraftverk.

Efter de senaste åren strukturförändringar är åtta större kraftföretag de dominerande ägarna av de svenska krafttillgångarna. Dessa företag, som deltar i den s.k. produktionsoptimeringen, svarar för drygt 90 % av Sveriges totala elproduktion. Under år med god vattentillrinning har de en än större andel av den totala produktionen. År 1992 producerade de 132 TWh eller ca 94 % av produktionen i Sverige.

Överföringen av el från kraftstationerna till förbrukarna sker på ledningsnät som brukar indelas i tre nivåer. Storkraftnätet täcker hela landet och överför el på spänningsnivåerna 220 kV och 400 kV. De större vattenkraftverken, samtliga kärnkraftverk samt vissa reserv- och toppbelastningskraftverk är anslutna direkt till storkraftnätet. Till storkraftnätet är kopplade utlandsförbindelser till Norge, Finland och Danmark. Storkraftnätet drivs av och ägs till större delen av Svenska kraftnät.

De regionala näten, normalt på spänningsnivåerna 70–130 kV och i vissa fall på 220 kV, kopplar samman storkraftnätet med större mottagare av kraft. Dessa utgörs främst av distributionsföretag, men även vissa större elförbrukare i industrin. De regionala näten ägs och drivs av de kraftföretag som normalt ansvarar för råkraftleveranser inom regionen.

De lokala näten, normalt högst på 20 kV, ägs av distributionsföretag. Dessa s.k. detaljdistributörer har ensamrätt, men även skyldighet, att leverera el till kunder inom sina koncessionsområden. Inom områdena transformeras kraften efterhand ner till den normala hushållsspänningen 380/220 volt.

I början av år 1993 fanns i Sverige 277 detaljdistributörer av elkraft med tillsammans ca 5,2 miljoner abonnenter. Kommunala energiverk svarar för leveranserna till omkring 15 % av landets lågspänningskunder. Kommunala bolag levererar till ca 47 %, privata bolag till ca 22 %, statliga bolag eller verk till ca 12 % samt ekonomiska föreningar till ca 3 % av kunderna. Bland distributörerna finns flertalet av de större kraftproducenterna som också svarar också för en viss distribution av lågspänd el.

Strukturomvandlingen inom eldistributionen under efterkrigstiden har inneburit att antalet företag minskat från ca 3000 till knappt 300. Antalet

Handeln med el

Handeln med el sker på några delmarknader med olika karaktär och villkor.

Mellan de större kraftproducenterna sker kortsiktiga utbyten av kraft inom *produktionsoptimeringen* i syfte att främst optimera driften av kraftverken och därmed sänka de sammanlagda produktionskostnaderna. Denna handel omfattar endast några procent av kraftproduktionen. Priset varierar starkt under året och beror på de kraftslag som för tillfället utnyttjas, och det kan vara både högre och lägre än priset på fasta leveranser.

Handel med utlandet har hittills skett endast mellan elproducenterna i de nordiska länderna. Denna handel har varit inriktad på kortsiktigt kraftutbyte i syfte att optimera utnyttjandet av det nordiska elsystemet som helhet, i stort sett efter samma principer som det kraftutbyte som sker mellan elproducenterna inom landet. Sedan den norska elmarknaden reformerades har dock förutsättningarna delvis förändrats (se avsnitt 5.5).

Mellan kraftproducenterna och större kunder – distributörer och industrikunder – sluts längre fasta kontrakt som omfattar huvuddelen av handeln. Av tradition har dessa fasta kontrakt i Sverige i stor utsträckning baserats på producenternas råkrafttariffer. Numera kan kontraktens utformning skilja sig mellan olika typer av kunder, exempelvis distributörer och större processindustrier. Priser och villkor kan bl.a. anpassas till kundernas belastningskurvor över året. Normalt har råkraftleverantören koncessionen för den ledning som överför kraften till köparen och är därför enligt ellagen skyldig att leverera eller överföra el.

Kunder med avkopplingsbara elpannor köper kraft med flexibel leverans beroende på tillgången på överskott i kraftsystemet. Under perioder med elöverskott, främst vår och sommar, kan dessa kunder ofta köpa el till mycket låga priser som ligger nära priset i producenternas interna handel.

Vanliga elabonnenter – hushåll, företag m.fl. – köper sin el från den distributör som har områdeskoncession enligt ellagen. Någon egentlig marknad finns inte. Abonnenten har lagenlig rätt till elleveranser men får köpa endast från områdets distributör. Distributören kan i princip själv bestämma om priser och leveransvillkor. Om en abonnent klagar kan en efterhandsprövning av pris och övriga villkor göras av Statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström. För kommunalt ägda eldistributionsföretag gäller de restriktioner som gäller för all kommunal verksamhet.

4.4 Nya spelregler på elmarknaden

Det integrerade svenska elsystemet har under 1900-talet byggts upp från lokala produktions- och distributionsområden. Utbyggnaden har skett i samverkan mellan producenter, distributörer, stat och kommuner. Därigenom har de samlade kostnaderna för elförsörjningen kunnat nedbringas avsevärt. Den marknadsstruktur som vuxit fram har dock givit ett dominerande marknadsinflytande till vissa aktörer och grupper. Under lång tid har

statsmakterna beaktat detta vid styrningen av Statens vattenfallsverk, som har varit den största aktören på marknaden, och genom administrativa åtgärder, t.ex. prisreglering.

Med tiden har förutsättningarna för verksamheten på elmarknaden förändrats. Liksom på många andra marknader, som tidigare har betraktats som s.k. naturliga monopol, finns numera förutsättningar att också på elmarknaden minska antalet regleringar och införa konkurrens utan att andra grundläggande krav på elförsörjningen hotas.

De tekniska villkoren för produktion och distribution av el, samt sektorns karaktär av både privat och offentlig verksamhet, har lett till att elförsörjningen karaktäriseras av inofficiella överenskommelser och speciella organisationer som saknar motsvarigheter på andra områden. I det följande beskrivs kort några av dessa särdrag hos elmarknaden och deras betydelse för konkurrensen och marknadens effektivitet.

Vattenfall

Statens vattenfallsverk, tidigare Kungl. Vattenfallsstyrelsen, har haft en stor betydelse som instrument för statens indirekta styrning av elmarknaden. Denna roll för Vattenfall innebar att staten kunde utnyttja verkets marknadsdominans för att påverka bl.a. prissättningen på el.

En sådan styrning är givetvis oförenlig med en konkurrensmarknad. Omstruktureringen i riktning mot en öppnare elmarknad inleddes den 1 januari 1992 då huvuddelen av Vattenfall blev ett statligt ägt aktiebolag medan verksamheten med storkraftnätet fördes över till Svenska kraftnät. I propositionen 1990/91:87 om näringspolitik för tillväxt angavs att huvudmotivet för att bilda Vattenfall AB var att effektivisera förvaltningen av statens kapital. Affärsverksformen ansågs inte längre vara ändamålsenlig för Vattenfalls konkurrensutsatta verksamhet. Bolagsformen ger Vattenfall bättre förutsättningar att ta till vara affärsmöjligheter i Sverige och utomlands och att konkurrera på lika villkor med övriga företag på elmarknaden.

Storkraftnätet och stamnätsavtalet

Storkraftnätet består av ca 1 500 mil kraftledningar och därtill hörande ställverk, transformatorer m.m. Det utnyttjas av främst de stora kraftföretagen för överföring av kraft mellan områden i landet och till och från utlandet. Planeringen, utbyggnaden och utnyttjandet av storkraftnätet har baserats på ett nära samarbete mellan dessa företag. Nätet är av avgörande betydelse både för överföringen av kraft från företagens kraftstationer till kunderna och för företagens interna handel med kraft inom den s.k. produktionsoptimeringen.

Under åren 1949-91 svarade Vattenfallsstyrelsen och senare Statens vattenfallsverk för byggandet och förvaltning av kraftledningar för 200 kV och högre spänning. Vattenfall hade att träffa avtal om transitering med de företag som kunde anses ha ett berättigat behov av att överföra kraft på

nätet. Det s.k. stamnätsavtal som år 1979 träffades mellan Statens vattenfallsverk och elva kraftföretag, de s.k. transitörerna, gäller åren 1981-2004. Enligt avtalet har affärsverket Vattenfall det direkta ansvaret för att planera, finansiera, driva och förvalta överföringssystemet. Verket skall därvid samråda med transitörerna.

Stamnätsavtalet är i viktiga avseenden konkurrenshämmande. Genom bl.a. avgiftsstrukturen hindras mindre kraftproducenter och eldistributörer med egen elproduktion att utnyttja nätet. Ett villkor för att få överföra kraft är att överföringen skall avse egenproducerad kraft eller kraft som disponeras genom långfristiga avtal eller genom tillfälligt kraftutbyte i grannland. Den transiterade kraften skall användas för företagens egna behov eller säljas inom företagens avsättningsområden. Företagen måste kunna redovisa en reserveffekt som är minst lika stor som respektive företags största aggregat i sitt avsättningsområde. I praktiken har nätet endast kunnat utnyttjas av de s.k. transitörerna. Ett flertal av avtalsvillkoren strider således mot principen för en konkurrensmarknad.

Konkurrensverket har genom beslut den 26 november 1993 avslagit en ansökan från kraftföretagen om ett s.k. icke-ingripandebesked enligt 20 § konkurrenslagen (1993:20) avseende stamnätsavtalet. Som grund för beslutet anger verket att avtalet begränsar konkurrensen på stamnätet genom att dels begränsa den inbördes köpkonkurrensen mellan de nuvarande köparna, dels försvåra för nytillkommande aktörer som vill överföra kraft på stamnätet. Beslutet är tillämpligt sex månader efter beslutsdagen.

Kraftföretagen har senare dels överklagat konkurrensverkets beslut, dels ansökt om individuellt undantag hos verket.

Svenska kraftnät

I samband med bolagiseringen av Vattenfall inrättades Svenska kraftnät den 1 januari 1992 för att förvalta det svenska storkraftnätet. I regeringens proposition 1991/92:133 om en elmarknad med konkurrens lämnades förslag om riktlinjer för verksamheten med storkraftnätet. Riksdagen biföll regeringens förslag.

I propositionen underströk det föredragande statsrådet att storkraftnätet skapar förutsättningar för handel mellan kraftproducenter eller med större kunder och därför är av avgörande betydelse för den svenska elmarknadens effektivitet. Det svenska storkraftnätet och de statligt ägda utlandsförbindelserna skall därför förvaltas av en från kraftproducenterna fristående organisation. Förutom att ansvara för storkraftnätet skall Svenska kraftnät också ha ansvaret för spännings- och frekvenshållning m.m. i det svenska elsystemet.

Svenska kraftnät skall bygga ut storkraftnätet i en ekonomiskt lönsam omfattning för att möta efterfrågan på transmissionstjänster. Även överföringsförbindelserna med utlandet bör ses som en del av storkraftnätet. För att näten skall kunna utnyttjas som handelsförbindelser skall Svenska kraftnät äga och förvalta en tillräckligt stor del av utlandsförbindelserna för att tillfredsställa detta behov.

Svenska kraftnät har i uppgift att aktivt främja konkurrensen på

elöverföringsområdet. Reglerna för tillträde till och prissättning på storkraftnätet skall därför utformas så att de främjar ett effektivt utnyttjande av nätet och konkurrensen på elmarknaden. Nya aktörer skall stimuleras att utnyttja nätet.

Vid inrättandet av Svenska kraftnät träffades ett avtal, kraftnätsavtalet, mellan staten och transitörerna. Det ersatte under åren 1992-1993 stamnätsavtalet. I avtalet är, jämfört med stamnätsavtalet, inträdesavgiften, de fasta årliga avgifterna och den fasta delen av terminalavgifterna borttagna för nya företag som önskar överföra kraft. Ett nytt kraftnätsavtal har träffats mellan parterna att gälla fr.o.m. den 1 januari 1994 och längst t.o.m. den 31 december 1994.

Produktionsoptimeringsavtalet

Vissa fysikaliska villkor skapar särskilda betingelser för produktion och distribution av elkraft. Ett sådant villkor är att produktionen av el vid varje tidpunkt måste motsvara förbrukningen för att inte hela elsystemet skall störas eller i värsta fall haverera. Vidare får inte anläggningar inom elsystemet överbelastas. Genom samverkan i produktionen kan sådana osäkerheter hanteras till lägre kostnader för de enskilda producenterna. De stora kraftföretagens samarbete i Sverige har hittills reglerats genom två avtal, stamnätsavtalet och produktionsoptimeringsavtalet. Det senare avtalet reglerar företagens samkörningsorganisation.

Produktionsoptimeringen omfattar dels ett utbyte av tillfällig kraft mellan kraftföretagen så att deras samlade anläggningar utnyttjas till lägsta kostnad, dels ett samarbete vid bristsituationer.

I driftskedet är syftet att minimera kraftföretagens totala rörliga kostnader genom att kraftstationerna utnyttjas i ordning med de billigaste först, oberoende av ägarskap. De deltagande företagen skall också med tillgängliga produktionsresurser delta i den automatiska frekvensregleringen (primärregleringen) och i den momentana frekvensanpassningen (sekundärregleringen).

I princip innebär detta att produktionen i företagen sker som om den var integrerad i ett företag. Tillsammans svarar de företag som deltar i produktionsoptimeringen för över 90 % av landets elproduktion.

De stora kraftföretagens produktionssamarbete, och de formella och funktionella förutsättningarna för samarbetet, behandlas i rapporterna *Elmarknadsmodeller & konsekvenser* och *Om leveringssikkerhet på et avregulerat svensk elmarked* som är publicerade i departementsstencilen *Utredningar om elmarknadsreformen* (Ds 1994:2).

I produktionsoptimeringsavtalet ställs krav på de deltagande företagen som reglerar samkörningen och på företagsgruppens leveranssäkerhet. Företagen skall kunna uppvisa leveranssäkerhet gentemot sina kunder i både effekt och energi. De skall till största delen kunna täcka sina åtaganden genom egen produktion. Varje företag skall fortlöpande informera de övriga om sina rörliga produktionskostnader. Företagen måste alltid köpa el från ett annat deltagande företag när det är billigare än att producera egen kraft. Köp sker i allmänhet så att företagen delar på vinsten, dvs. på skillnaden mellan de

rörliga produktionskostnaderna. Samarbetet har utsträckts utöver driften av produktionsanläggningarna till att också omfatta investeringsplanering, prissättning, marknadsbedömning, teknisk utveckling m.m.

För att produktionsoptimeringen i sin nuvarande form skall kunna fungera krävs att konkurrensen mellan de deltagande företagen kan anpassas efter avtalens innehåll. Detta innebär att konkurrensen begränsas avsevärt. I försäljningen kan konkurrens förekomma vad gäller långfristiga avtal, men i driftskedet (en period omfattande minst sex månader framåt) måste företagens leveransåtaganden förbli oförändrade. Orsaken är dels att den samlade produktionen planeras över säsongen, dels att konkurrens mellan företagen på kort sikt inte är förenlig med en inbördes öppenhet om bl.a. de enskilda produktionskostnaderna.

Produktionsoptimeringen är ett samarbete av en art som på andra marknader skulle karaktäriseras som ett mycket långt gående kartellsamarbete. Det bör dock understrykas att syftet med optimeringen är att minimera kostnaderna i produktionen, vilket måste anses vara eftersträfvansvärt. Genom detta samarbete har en hög effektivitet uppnåtts i elproduktionen. Formerna och metoderna för produktionsoptimeringen i elförsörjningen bör utvecklas vidare så att de blir förenliga med kraven på konkurrens på elmarknaden.

Konkurrensverket har genom beslut den 26 november 1993 avslagit en ansökan om icke-ingripandebesked avseende produktionsoptimeringsavtalet. Beslutet motiveras av att det i avtalet fastställs hur priserna skall beräknas vid kraftutbyte och att företagen genom avtalet garanteras täckning för sina rörliga produktionskostnader. Vidare innebär avtalet att avtalsparterna kontrollerar produktionen. Konkurrensverket beviljade dock undantag enligt 8 § konkurrenslagen för produktionsoptimeringsavtalet att gälla fr.o.m. den 1 juli 1993 t.o.m. den 31 december 1994. Med nu gällande ellag uppfyller avtalet villkoren för undantag, men Konkurrensverket ansåg att giltighetstiden för undantaget bör begränsas med hänvisning till att elmarknaden inom kort kan förväntas att öppnas för konkurrens.

Elmarknadens struktur

Inslagen av konkurrens på elmarknaden har varit förhållandevis små. Orsaken är främst de hinder för marknadstillträde som beror på dels stordriftsfördelarna i produktion och överföring, dels den ensamrätt till leveranser inom geografiska områden som ges genom föreskrifter i ellagen. Den organisation för samverkan som efter hand har etablerats, bl.a. genom stamnäts- och produktionsoptimeringsavtalen, hindrar också potentiell konkurrens.

Under efterkrigstiden har det skett en fortlöpande företagskoncentration. Under senare år har koncentrationstakten tilltagit. Vissa förvärv har skett bland de större kraftföretagen, vilka på ett par år har minskat från tio till åtta stycken. Dessa åtta företag svarar för över 90 % av kraftproduktionen i landet.

Detaljdistributionen av elkraft har genomgått en mycket stark koncentration. Sedan slutet av 1950-talet har antalet distributionsföretag minskat med ca 1 300 till knappt 300. Under nittioalets första år har många

distributionsföretag helt eller delvis köpts av kraftproducerande företag. De senare får därigenom med nu gällande regelverk ensamrätt till försäljning inom distributionsområdet.

NUTEK och dåvarande Statens pris- och konkurrensverk (SPK) utredde år 1991 på regeringens uppdrag den tilltagande vertikala integrationen på elmarknaden. I rapporten *Vertikal integration på elmarknaden* konstaterades att det finns ett mycket begränsat inslag av konkurrens inom elförsörjningen. Närmare 100 % av den svenska elmarknaden är vertikalt integrerad om man med vertikal integration menar att det finns starka band mellan producent, återdistributör och kund. Den viktigaste orsaken till dessa starka band är den begränsade transiteringsrätt som finns på de elektriska näten.

NUTEK och SPK underströk att med gällande lagstiftning innebär en formellt ökad vertikal integration inte någon avgörande skillnad ur kundens perspektiv; en monopolist ersätts med en annan monopolist. På en reformerad elmarknad med fri överföringsrätt på kraftledningsnäten är däremot riskerna med vertikal integration små. Elmarknaden skulle då inte avvika väsentligt från andra marknader.

Leveranssäkerhet och systemansvar

Leveranssäkerheten på den svenska elmarknaden var till och med år 1991 i huvudsak en fråga för de största kraftföretagen. Begreppet uttrycktes konkret i de s.k. samkörningsavtalen mellan dessa företag. När Svenska kraftnät etablerades den 1 januari 1992 fick verket i uppdrag att på ett affärsmässigt sätt tillgodose behovet av överföringskapacitet och att ansvara för den övergripande driftsäkerheten i storkraftnätet. Svenska kraftnät gavs därmed ett koordinerande ansvar för landets samlade elbalans.

I produktionsoptimeringsavtalet uttrycks leveranssäkerhetskraven mer konkret som krav på energi- och effektsäkerhet. Vad gäller effekt skall risken för brist vara 0,1 % för avtalsgruppens sammanlagda produktionssystem, och vad gäller energi skall bristrisken vara 3 %.

Leveranssäkerheten innefattar dels kravet att elförbrukarna skall kunna erhålla avtalade leveranser, dels kravet att det totala kraftsystemet skall vara driftsäkert. För närvarande har Svenska kraftnät huvudansvaret för driftsäkerheten, men en stor del av det praktiska utövandet ligger fortfarande hos de samverkande kraftföretagen inom den s.k. produktionsoptimeringen.

På en avreglerad kraftmarknad blir dock en annorlunda och klart definierad rollfördelning nödvändig. Vad gäller s.k. energibrist kommer det i huvudsak att vara en uppgift för kraftleverantörerna att själva säkra sina leveransåtaganden genom egen produktion eller genom kommersiella avtal. Effektribrist, å andra sidan, är en fråga som gäller hela kraftsystemets dimensionering och drift, dvs. både storkraftnätets driftsäkerhet och hela kraftsystemets leveranssäkerhet. Den uppgiften måste i sin helhet åläggas en icke-kommersiell och neutral aktör. Genom inrättandet av Svenska kraftnät har en sådan aktör skapats.

5.1 Internationalisering och omstrukturering

De europeiska elmarknaderna genomgår omfattande förändringar, som delvis är motstridiga. NUTEK har sedan år 1991 haft regeringens uppdrag att årligen redovisa den aktuella utvecklingen på elmarknaderna i Europa. NUTEK har i december 1993 överlämnat rapporten *Elmarknaderna i Europa 1993* till regeringen.

NUTEK konstaterar att utvecklingen på elmarknaderna i Europa kommer att få en allt större betydelse för den svenska elmarknaden, då den planerade avregleringen kommer att medföra ökade möjligheter att handla med el över gränserna. I första hand kommer handeln med el att påverkas av vad som händer i våra nordiska grannländer och på sikt kan en gemensam nordisk elmarknad växa fram. Hur Sveriges elhandel med kontinenten kommer att utvecklas, främst handeln med Danmark och Tyskland, kommer i huvudsak att vara beroende av integrationsarbetet på elområdet inom EG.

Det finns stora skillnader mellan de västeuropeiska elmarknaderna vad gäller marknadsstrukturen. I flera europeiska länder förekommer legala monopol när det gäller export och import av el, vilket omöjliggör en fri handel över gränserna. Så är dock inte fallet i våra närmaste grannländer, men även utan legala restriktioner hämmas handeln över gränserna av bristande tillgång till näten. Endast Storbritannien och Norge har hittills genomfört avregleringar av elmarknaden liknande den som planeras i Sverige. I Finland väntas regeringen inom kort lägga fram förslag om förändringar i den finska ellagstiftningen i syfte att införa konkurrens på elmarknaden.

I flera länder försöker man dock att bryta upp de traditionella monopolen inom elförsörjningen. NUTEK beskriver pågående förändringar inom Frankrike och Tyskland. Utvecklingen på elmarknaderna i dessa länder kommer att vara av central betydelse för den framtida europeiska elhandeln. I båda länderna har politiken under senare tid blivit allt mer öppen mot EG-kommissionens strävan att öppna energimarknaderna. I Frankrike planeras ett avskaffande av det tidigare nationella monopolen för elproduktion och överföring av el. I Tyskland söker kartellmyndigheten med stöd av konkurrenslagstiftningen att reducera koncessionsavtalens konkurrens-hämmande bestämmelser.

Inom EG diskuteras nu ett nytt direktivförslag från EG-kommissionen som bl.a. innebär att större industrikunder och eldistributörer under vissa villkor skall ha tillgång till andra ledningsägares överföringsnät. Vidare skall exklusiva rättigheter för produktion av el och uppförande av kraftledningar avskaffas.

Det sker stora förändringar på de europeiska elmarknaderna. Även om utvecklingsförloppen inte alltid är stabila och entydiga så är det samlade resultatet en fortgående ökad öppenhet och internationalisering. Betydande förändringar har redan genomförts, och utvecklingens inriktning mot ökad marknadsorientering kommer därför att bestå.

I Storbritannien och Norge har genomgripande reformer av elmarknaderna genomförts under senare år. En grundtanke bakom reformerna har i båda länderna varit att den del av elsystemet som är ett naturligt monopol, överföringen av kraft, skall kontrolleras för att inte monopolställningen skall kunna missbrukas. Produktion och försäljning av el skall ske i konkurrens.

I *England och Wales* privatiserades stora delar av den tidigare helt statligt ägda kraftindustrin under åren 1990-1991, samtidigt som ett konkurrensinriktat marknadssystem infördes. Genom reformen delades kraftproduktionsanläggningarna i tre företag. Två av dem privatiserades. Det tredje som driver kärnkraftverken förblev statligt ägt. Samtidigt bildades ett nätbolag som ägs av de tolv privatiserade distributionsbolagen. Nätbolaget har ansvaret för stamnätet och för den elbörs (the Pool) genom vilken så gott som alla producenter måste sälja sin el.

Inom distributionen skall elöverföring och försäljning skötas separat. Kunder med en efterfrågan på 1 MW eller mer kan fritt välja leverantör. Avsikten är att denna effektgräns skall sänkas till 100 kW den 1 april 1994. Priserna för elöverföring är statligt reglerade. För att utöva den tillsyn som krävs för den nya marknaden har inrättats en särskild myndighet.

Den omedelbart märkbara effekten av reformen var en press nedåt på elpriserna för den del av marknaden som öppnades för konkurrens i försäljningsledet, dvs för de större elkunderna. Bland dessa fick dock de allra största kunderna, den elintensiva industrin, något sämre villkor än tidigare. Också de små elkunderna som är hänvisade till distributionsföretagens tariffer fick ökade priser.

Det är ännu svårt att bedöma den engelska reformens totala effekter bl.a. på grund av de övergångsbestämmelser som alltjämt är i kraft. Till dem hör den nämnda effektgränsen, men också flera inslag av subventionering som har medfört konkurrensnedvidningar på elmarknaden. Såväl den inhemska kolindustrin som kärnkraften subventioneras genom elpriserna. Kraftföretagens kostnader för inhemskt kol har legat avsevärt över världsmarknadspriset, och över hälften av kärnkraftsföretagets intäkter tas ut som en avgift på det generella elpriset. De regionala distributionsbolagen är också ålagda att köpa en viss del av sin el från detta företag.

Ett annat problem på den engelska elmarknaden, som ofta framhålls, är att tre producenter, som har sitt ursprung i det tidigare helstatliga monopolföretaget, svarar för nästan hela elproduktionen. Den bristande konkurrensen i produktionen har medfört icke önskvärda effekter på elbörsens priser, svårigheter i utformningen av regler för priskontroll och skäliga avgifter för nätöverföring.

En snabb utbyggnad av gaseldade kraftverk har skett efter elmarknadens omstrukturering. Ungefär 10 000 MW ny gaseldad kapacitet har fått tillstånd att uppföras, vilket motsvarar omkring en femtedel av marknadsvolymen för el. Huvudförklaringen till denna utveckling är distributionsföretagens strävan att säkra en del av sin kraftförsörjning genom egna anläggningar. I nästan alla projekt, som inte drivs av kraftföretagen själva, är något eller några distributionsföretag involverade. Deras intresse för egen produktionskapacitet torde kunna förklaras av den bristande

konkurrensen bland de stora kraftproducenterna.

Den engelska elmarknaden är således under fortsatt omorganisation och föremål för en fortlöpande utvärdering och utveckling.

I Norge trädde en ny energilag i kraft den 1 januari 1991. Därigenom skildes handeln med el från överföringen av el. Nätägare är skyldig att ställa ledig överföringskapacitet till förfogande för andra aktörer. En särskild omsättningskoncession skall innehas av den som köper och säljer el.

Den nya energilagen utgjorde det första steget i reformeringen av den norska elmarknaden. Den har sedan fortsatt i snabb takt. Eftersom uppgifterna för det statliga affärsverket Statkraft inte låg i linje med intentionerna i den nya lagen om åtskillnad mellan konkurrensutsatta verksamheter och monopolverksamheter delades verket år 1992 i två enheter, ett producentbolag, Statkraft SF, och ett stamnätsbolag, Statnett SF.

Statkraft har blivit ett produktionsföretag som kan agera på marknaden på liknande villkor som andra producenter. Statnett driver den statliga delen av stamnätet med tillhörande anläggningar och förbindelserna till utlandet. Bolaget har även det överordnade ansvaret för driftkoordineringen av systemet och den marknad för kortsiktig handel med el, spotmarknaden, som är öppen för såväl producenter, distributörer som slutkunder. Vidare har Statnett ansvar för utrikeshandeln med el.

Det har införts särskilda principer för överföringstariffer och redovisning samt krav på att elverksamhet skall redovisas skild från annan verksamhet.

Erfarenheterna av den norska elmarknadsreformen är övervägande positiva. Man har fått en fungerande marknadsplats för handeln med el och antalet aktörer på marknaden har ökat. Nya aktörer har kommit till inom handeln med kraft, vilket har skärpt konkurrenstrycket till gagn för kunderna.

Norges vassdrags- og energiverk (NVE) genomförde i början av år 1993 en undersökning av elmarknadssituationen två år efter reformens ikraftträdande, *Kraftmarkedsundersøkelse - pr. 1.1.1993*. Rapporten visar att kunderna har kunnat tillgodogöra sig betydande förbättringar i priser och andra leveransvillkor. Omkring 70 % av engros-kundernas kontrakt hade omförhandlats. Ca 40 % av näringslivskunderna hade låtit omförhandla sina kontrakt med betydande prisreduktioner. Ungefär en fjärdedel av kontrakten hade förhandlats fram med en annan leverantör än tidigare, medan resten hade omförhandlats med den tidigare leverantören. Bland hushållen hade endast ett fåtal låtit ändra sina kontrakt men statistiken visar att hushållen ändå inte har fått nämnvärda prisökningar.

Den norska elmarknadsreformen har således resulterat i betydande fördelar för elkunderna. Den tycks ändå ha kunnat genomföras utan problem för kraftproducenterna. De norska kraftföretagen redovisade goda resultat åren 1991 och 1992. Preliminära uppgifter för år 1993 pekar på en viss försämring.

5.3 Finland

I Finland bereds för närvarande ett förslag till ändrad ellagstiftning som i många delar liknar det förslag till svensk lagstiftning som föreslås i denna

proposition. Under år 1992 utarbetade en utredning ett förslag till ny lagstiftning på elområdet. Förslaget har efter remissbehandlingen bearbetats inom Handels- och industriministeriet som nyligen lagt fram ett lagstiftningsförslag som i dagarna på nytt har remissbehandlats. En proposition från regeringen har aviserats senare under våren 1994.

Avsikten med det nya lagförslaget är att ett effektivt och konkurrenskraftigt elsystem också i framtiden skall kunna tryggas i Finland. Hinder för konkurrens undanröjs inom produktionen och försäljningen av el. Samtidigt föreslås att regleringar som inte längre är ändamålsenliga skall slopas. Monopoldelen av elmarknaden, dvs. nätverksamheten, regleras och övervakas dock noggrant. Den ökade konkurrensen och avregleringen förutsätts leda till att resurserna på elområdet används effektivt och till kostnadsbesparingar för konsumenterna och samhällsekonomin.

Förslaget innebär att elöverföringsnäten skall öppnas för alla som önskar överföring, och att överföringen skall ske på lika villkor för alla kunder. Överföringsskyldigheten skall gälla alla nät, men rättigheterna till överföring införs stegvis med början för högre effektleveranser.

Distributionsföretagen ges skyldighet att ansluta alla konsumenter inom sitt geografiska område. Nätverksamhet och eventuell annan verksamhet som har en dominerande marknadsställning skall ekonomiskt särredovisas från företagets övriga affärsverksamhet. Nätföretagen skall offentliggöra sina överföringspriser och andra villkor samt grunderna för hur de fastställs. Nättariffer skall utformas så att de främjar handel och konkurrens på elmarknaden. En särskild elmarknadsmyndighet föreslås bli inrättad för att övervaka nätverksamheten.

Inom elförsäljningen föreslås att den regionala ensamrätten till försäljning upphör. Den som säljer el till mindre kunder som inte kan välja leverantör skall vara skyldig att leverera dem el på skäliga villkor. Försäljningspriserna och leveransvillkoren för dessa kunder skall vara offentliga.

Vidare föreslås att det nu gällande tillståndsförfarandet med behovsprövning för uppförandet av större kraftverk slopas, liksom det redan tidigare har avskaffats för mindre kraftverk. Däremot krävs också fortsättningsvis tillstånd i enlighet med annan lagstiftning. Inte heller import och export av el skall inte längre vara beroende av behovsprövning men regeringen skall ha möjlighet att kontrollera elimport på miljö- och säkerhetsgrunder.

Huvudelementen i det finska utredningsförslaget är gemensamma med det svenska lagförslaget och med de existerande regelverken i Norge och Storbritannien.

5.4 Utvecklingen inom EG

Inom EG bedrivs ett arbete i syfte att integrera el- och gasmarknaderna i den inre marknaden.

Som ett första steg antog EG:s råd år 1990 det s.k. eltransiteringsdirektivet (nr 90/547/EEG), som avser att underlätta gränsöverskridande elhandel, samt ett direktiv om pristransparens (nr 90/377/EEG) som ålägger bl.a. elleverantörer skyldighet att redovisa kontrakterade priser och avtalsvillkor för industriella slutförbrukare. Dessa direktiv, liksom ett motsvarande

EG-kommissionen lämnade i januari 1992 ett förslag till direktiv med ytterligare åtgärder som skulle innebära långtgående förändringar på elmarknaden inom Gemenskapen. Ett motsvarande direktiv för gassektorn föreslogs samtidigt. Kommissionens förslag innebar i huvudsak följande.

- ökade möjligheter till och harmoniserade bestämmelser för investeringar i elproduktion
- icke-diskriminerande bestämmelser för tillstånd att uppföra kraftledningar
- skyldighet att under vissa villkor ombesörja transitering på högspänningsnäten för den som så begär, s.k. Third Party Access (TPA)
- åtskiljande av drift och ekonomisk redovisning för produktions-, överförings- och distributionsverksamheterna i vertikalt integrerade elföretag (s.k. "unbundling").

Åtgärderna avsågs att genomföras stegvis och nationella variationer skulle medges inom de ramar som förslaget innebär.

Kommissionen ansåg att de föreslagna reglerna borde träda i kraft den 1 januari 1993 med bl.a. rätt för större förbrukare att utnyttja elnäten. Storleksgränserna skulle sedan sänkas den 1 januari 1996 i avsikt att vidga kretsen av berörda förbrukare.

Direktivförslaget mötte dock stort motstånd bland medlemsländerna, inte minst förslaget om TPA. Ett stort antal ändringar i väsentliga delar av direktivförslaget diskuterades när det berörda utskottet (CERT) i Europaparlamentet inledde sin behandling av ärendet under hösten 1992.

EG:s ministerråd uttalade i november 1992 att genomförandet av en inre marknad för energi är av stor betydelse för Gemenskapens ekonomi och att kommissionens arbete bör fortsätta. Rådet uppmanade samtidigt kommissionen att arbeta om förslagen på el- och gasområdena så att de bättre tillgodoser parlamentets krav på hänsynstagande till bl.a. medlemsländernas nationella försörjningstrygghet, miljöskyddet och skyddet av små konsumenter. Rådet betonade att kommissionen måste beakta dels de olikheter som råder mellan medlemsländerna, dels olikheterna mellan el- och gassektorena.

CERT lade i oktober 1993 fram sitt förslag, som innebar stora förändringar gentemot EG-kommissionens ursprungliga förslag. Under Europaparlamentets behandling av frågan tillkom ytterligare justeringar som röstades igenom vid en första läsning i parlamentet den 17 november. På grundval av parlamentets uppfattning tog sedan fram kommissionen ett nytt direktivförslag. Kommissionens nya förslag, som delvis avviker från parlamentets uppfattning, behandlades av EU-rådet den 10 december 1993. EU-rådet sköt upp avgörandet till ett senare tillfälle för att ge medlemsländerna bättre möjligheter att sätta sig in i förslaget.

Det tidigare förslaget från EG-kommissionen strider inte i något avseende mot de i propositionen föreslagna svenska lagändringarna. De förändringar som Europaparlamentet och senare EG-kommissionen föreslagit syftar främst till att öka graden av frivillighet och ta större hänsyn till de olika förhållandena i medlemsländerna. Det finns för närvarande inte något skäl att anta att de i denna proposition föreslagna ändringarna av den svenska ellagstiftningen skulle strida mot ett kommande EG-direktiv. Ett eventuellt

behov att tekniskt eller administrativt senare anpassa svenska lagbestämmelser kan inte bedömas förrän det finns ett slutligt direktivförslag.

Prop. 1993/94:162

5.5 Den nordiska elmarknaden

De största svenska kraftföretagen har sedan länge en omfattande elhandel med kraftföretag i de nordiska grannländerna. Handelsutbytet är baserat på att företagen i de nordiska länderna utnyttjar olika energikällor för kraftproduktionen. De rörliga kostnaderna i elproduktionen varierar därför ofta mellan länderna och genom handel kan de totala produktionskostnaderna sänkas. Det har gjort att elhandeln mellan företagen varit lönsam för alla parter och blivit till nytta för konsumenterna.

Förutom att kostnaderna för produktionen kan utjämnas och elförsörjningen därigenom effektiviseras uppnås ytterligare fördelar genom handeln. Genom sammankopplingen av systemen kan variationerna i konsumtionen och riskerna för driftstörningar utjämnas och det krävs färre reservkraftverk. Vidare har den nordiska handeln inneburit stora miljöfördelar. Importen av norsk vattenkraft i grannländerna, liksom exporten av el från Sverige till Danmark och Finland, har totalt inneburit en kraftigt minskad användning av de fossileldade kraftverken i Norden.

Tabell 5.1 Elhandeln i Norden år 1992 (GWh).

Import till:	Danmark	Finland	Norge	Sverige	Norden	Andra länder	Total export
Export från:							
Danmark	-	-	57	1 474	1 531	3 353	4 884
Finland	-	-	5	691	696	-	696
Norge	3 159	105	-	6 681	9 945	-	9 945
Sverige	5 374	4 453	1 176	-	11 003	-	11 003
Summa	8 533	4 558	1 238	8 846	23 175	3 353	26 528
Export från andra länder	118	4 384	32	-	4 534		
Nettoutbyte ¹⁾	+3 767	+8 246	-8 675	-2 157	+1 181		
Nettoutbyte/ bruttoförbrukn.	11,6 %	13,1 %	8,7 %	1,7 %	0,4 %		

¹⁾ Import (+), Export (-)

Källa: Nordel

Tabell 5.1 visar den nordiska elhandelns omfattning år 1992. Under året överfördes drygt 23 TWh el mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige. Handelns omfattning varierar betydligt år från år och beror på bl.a. tillrinningen i vattenmagasinen. Överföringen sker med hjälp av 22 växel-

ströms- och likströmsförbindelser. Sverige har nio elkraftförbindelser med Norge, fem med Finland och sex med Danmark. Den totala överföringsförmågan mellan Sverige och grannländerna är ca 5 000 MW.

Utöver den nordiska handeln sker också ett kraftutbyte med andra länder. År 1992 importerade Finland drygt 4 TWh el från Ryssland och Danmark exporterade drygt 3 TWh till Tyskland. En utbyggnad av förbindelserna mellan Norden och Tyskland pågår. Ytterligare förbindelser till kontinenten planeras.

Till följd av kostnadsskillnaderna i de nordiska ländernas produktion finns således en drivkraft för handel med el över gränserna. Men också andra förutsättningar måste vara uppfyllda för att handel skall äga rum. De lagar och regler som anger ramarna för verksamheten, skattesystemen och överföringssystemet bör utformas så att handelsutbytet inte snedvrids eller hämmas.

De förändringar som nu sker i de nordiska ländernas kraftmarknader har redan ändrat förutsättningarna för handel över gränserna. I Norge och Sverige har det centrala systemansvaret och ansvaret för stamnäten, inklusive utlandsförbindelserna, skilts från kraftproducenterna och förts över till neutrala företag/affärsverk. Kraftnäten har omvandlats, eller är under omvandling, från att vara delar av kraftföretagens produktionssystem till marknadsplatser för el. Den utredning som ligger till grund för den finska elmarknadsreformen redovisar förslag i samma riktning.

Handeln över gränserna har tidigare huvudsakligen skett inom Nordel-samarbetet. Nordel bildades år 1963 som en samarbetsorganisation för de nordiska kraftföretagen. De rekommendationer som tagits fram inom Nordel har varit av stor betydelse för elhandelns tillväxt, och har gällt metoder för produktionsoptimering, regler för kraftutväxling och prissättning, dimensioneringsregler för kraftledningsnätet, m.m. De förändringar av marknadsstrukturen som har skett och som är under utveckling föranledde Nordel att i början av år 1993 anta nya stadgar som innebär bl.a. en förändring av organisationens ändamål. Den principiellt viktiga förändringen är att Nordel har en icke-kommersiell roll när det gäller kraftutbyten. Man konstaterade att vissa av organisationens rekommendationer avseende exempelvis metoderna för produktionsoptimering och principerna för prissättning av kraftutbyten inte kan fortsätta att gälla. Den nya inriktningen understryks av att de statliga nätföretagen i Norge och Sverige numera är representerade i organisationen.

Sedan en tid tillbaka pågår ett samarbete direkt mellan nätföretagen i Finland, Norge och Sverige. Samarbetet gäller bl.a. hur mellanlandsförbindelserna skall utnyttjas för att skapa förutsättningar för en öppen nordisk elmarknad samt gemensamma metoder för mätning och avräkning. Mellan Statnett i Norge och Svenska kraftnät har ett bilateralt samarbete dessutom byggts upp.

Inom Nordiska ministerrådets verksamhet har en arbetsgrupp inrättats med uppgift att bl.a. granska förutsättningarna för och behovet av ytterligare åtgärder för att utveckla den nordiska elmarknaden.

Det är viktigt att de nya regelverk som etableras genom reformerna i Finland, Norge och Sverige utformas så att den nordiska krafthandeln kan utvecklas i framtiden. De nät- och systemansvariga organisationerna i de

nordiska länderna bör bygga upp ett samarbete som tillvaratar de förutsättningar för ökad handel som därigenom har skapats. Som tidigare har redovisats finns stora vinster att göra för de deltagande länderna.

Prop. 1993/94:162

6.1 Inledning

För att produktion och försäljning av el skall kunna ske i konkurrens måste säljare och köpare ha möjlighet att med så få begränsningar som möjligt överföra el. Det finns i Sverige – och mellan Sverige och grannländerna – ett väl utbyggt och driftsäkert kraftledningsnät, som i princip gör elhandel mellan alla potentiella säljare och köpare möjlig.

Nuvarande regler för handel och överföring av el har gällt sedan lång tid och fungerat väl under uppbyggnaden av landets elsystem, då det främsta målet var att tillförsäkra alla tillgång till el. Numera, när utbyggnaden av elsystemet i huvudsak är avslutad, är det både önskvärt och möjligt att öka dess effektivitet. Det bör ske genom att elkunderna ges möjligheter att fritt välja elleverantör. Härigenom uppnås konkurrens mellan producenter och säljare av el. Konkurrens leder generellt till ökad effektivitet och bättre villkor för kunderna.

Överföring av el (nätverksamhet) är ett s.k. naturligt monopol. Verksamheten är kapitalkrävande med höga fasta kostnader i förhållande till de rörliga kostnaderna. Därför blir stordriftsfördelarna sådana att ett enda företag kommer att dominera inom sitt område, inom vilket det i praktiken blir omöjligt för någon annan att etablera nätverksamhet.

Medan sådana regleringar som hindrar handel med el bör avskaffas krävs även i fortsättningen reglering och tillsyn av nätverksamhet. Regelverket skall ge säljarna och köparna på elmarknaden möjlighet att utnyttja ledningsnäten. Samtidigt bör nätägarna garanteras en rimlig ersättning från dem som utnyttjar överföringskapaciteten så att ledningarna kan underhållas och drivas effektivt och investeringar kan ske i behövlig ny kapacitet.

Avsnitt 6 behandlar regeringens förslag om skyldigheter för dem som äger och driver ledningar eller ledningsnät för överföring av el. Vidare behandlas bl.a. frågor om tariffer för överföring av el, mätning av el, skälighet i priser och andra villkor för nättjänster samt tillsyn av nätverksamhet. Regeringens bedömningar och förslag i dessa frågor redovisas i avsnitten 6.2 – 6.4. Förslagen innebär bl.a. att regleringen av koncessionshavarens skyldigheter behålls inom ellagstiftningen, men att de begränsas till att avse nätverksamhet.

Det är viktigt att den reglerade nätverksamheten övervakas, eftersom nätföretagen har en monopolställning. I avsnitt 6.3.3 och i avsnitt 11 redovisas regeringens överväganden om en myndighetsfunktion för tillsyn av nätverksamheten, *nätmyndigheten*.

De förändringar som föreslås innebär avsevärt förändrade villkor för elmarknadens aktörer. För vissa marknadsaktörer, främst hushållskunder med låg elförbrukning, skulle sannolikt ett omedelbart och fullständigt ikraftträdande av det nya regelverket innebära vissa problem. Flera remissinstanser har också påpekat detta och i några fall har förslag lämnats om övergångslösningar. I avsnitt 6.5 redovisar regeringen sina överväganden om behovet av övergångsregler.

Regeringen lämnar i kapitel 7 sitt förslag till övergångssystem. I den nya lagen om handel med el, m.m. införs ett system med *leveranskoncession*.

Det innebär att det inom varje distributionsområde skall finnas en elleverantör med skyldighet att leverera till alla inom området. De elkunder som så önskar skall efter en viss uppsägningstid kunna välja en annan elleverantör. Den som gör så kommer dock att vara tvungen att acceptera en ökad kostnad för mätning.

6.2 Nätkoncession för linje och för område

Regeringens förslag: För att dra fram eller använda elektriska starkströmsledningar krävs särskilt tillstånd (koncession). Koncessionshavarens skyldigheter skall i fortsättningen endast avse nätverksamhet.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser godtar utredningens förslag eller lämnar det utan invändning.

Skälen för regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, den s.k. ellagen, innebär bl.a. att den som innehar en områdeskoncession har skyldighet att tillhandahålla el till elkonsumenter inom området. Innehavaren av en linjekoncession har skyldighet att leverera eller överföra el till områdesdistributörer och vissa andra större förbrukare som är anslutna till hans ledning.

Nuvarande föreskrifter säkrar elkundernas möjligheter att få önskad el levererad men hindrar dem från att söka uppnå bättre villkor genom leveransavtal med någon annan leverantör. Varje elkund, såväl slutförbrukare som återdistributör, är således i praktiken hänvisad till endast en leverantör, nämligen den som har koncession för den ledning till vilken kunden är ansluten.

Ledningsnätet utgör ett s.k. naturligt monopol. Om det finns ledig kapacitet i en befintlig ledning är det inte annat än undantagsvis företags- eller samhällsekonomiskt rimligt att bygga en ny ledning intill den som redan finns. För att uppnå ökad konkurrens inom elhandeln måste därför alla köpare och säljare av el ges möjlighet att utnyttja de befintliga ledningarna. Samtidigt måste ägarna av ledningarna få skälig ersättning från dem som utnyttjar överföringskapaciteten bl.a. för att ledningarna skall kunna underhållas, drivas och byggas ut.

Det bör även fortsättningsvis krävas tillstånd, koncession, för att uppföra eller använda starkströmsledningar. Den som har en koncession skall vara skyldig att på skäliga villkor ansluta ledningar och andra anläggningar och att upplåta sin ledning eller sitt ledningsnät för överföring av el. Däremot bortfaller nuvarande rätt för förbrukare att få leverans och skyldighet för koncessionshavare att leverera. Det är endast nätverksamheten som regleras, medan köp och försäljning av el avregleras.

För att klart avgränsa den verksamhet som regleras införs en definition av nätverksamhet i ellagen. Med nätverksamhet avses att ställa elektriska

starkströmsledningar till förfogande för överföring av el. Nätverksamheten omfattar alla åtgärder som krävs för att göra det möjligt att överföra el på nätet. Till nätverksamhet hör således också att projektera, bygga och underhålla ledningar, ställverk och transformatorer, att ansluta elektriska anläggningar, att mäta överförd effekt och energi och vad som i övrigt krävs för att överföra el på det elektriska nätet. Med anslutning av elektriska anläggningar menas också återinkoppling av en befintlig anläggning och höjning av den avtalade effekten i inmatnings- eller utmatningspunkt.

Med två undantag ingår i nätverksamhet inte någon handel med el. Ett undantag är nätägarens köp av el i syfte att täcka de fysiska förlusterna i nätet. Det andra undantaget avser nätägarens eventuella köp och försäljningar av el i syfte att minska behovet av överföringskapacitet i nätets "flaskhalsar". Det senare fallet är en åtgärd för att öka den totala överföringsförmågan på nätet och kan beskrivas som ett motköp över en flaskhals på nätet. I dessa två fall bör åtgärderna ses som en del av nätverksamheten. De syftar till att upprätthålla nätets funktion, inte till att sälja den inköpta elen vidare till konsumenter.

Avgränsningen av vad som avses med nätverksamhet är viktig, eftersom nätägaren enligt lagförslaget är skyldig att på skäliga villkor ansluta anläggningar och överföra el åt annan. Prissättningen skall vara skälig med hänsyn till bl.a. kostnaderna för nätverksamheten.

Mot bakgrund av den ändrade innebörd som reglerna om koncessionshavarens skyldigheter får, då de inte längre reglerar köp och försäljning av el, bör koncessionerna i fortsättningen kallas *nätkoncession för linje* respektive *nätkoncession för område*. Med nätkoncession för linje avses koncession för en elektrisk ledning med i huvudsak bestämd sträckning. Med nätkoncession för område avses koncession för ledningar inom ett visst område.

Nätkoncession bör meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av nätmyndigheten. Om en nätkoncession för linje avser en utlandsförbindelse skall ansökan dock alltid prövas av regeringen (se avsnitt 9.2).

Omprövning av nuvarande koncessioner behöver inte göras som en följd av de föreslagna lagändringarna. Nuvarande koncessionshavare behåller sina koncessioner men reglerna om koncessionshavarens skyldigheter ändras. Regeländringarna kommer dock att också ställa vissa krav på förändringar av den juridiska form i vilken verksamheterna i fortsättningen kan drivas och särskilda krav på den ekonomiska redovisningen (se avsnitten 10.2 och 10.3).

Den övergångslösning som också föreslås genom en särskild leveranskoncession innebär dock, till skillnad från nätkoncessionerna, en reglering av försäljningen av el genom bl.a. leveransplikt till de kunder som inte önskar lämna koncessionären samt priskontroll (avsnitt 7).

6.3.1 Skyldighet att upplåta ledningar och nät

Regeringens förslag: Innehavare av nätkoncession skall vara skyldig att på skäligen villkor ansluta andras ledningar och anläggningar till sitt nät och att på skäligen villkor överföra el oberoende av vem som är ägare till kraften.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag utom när det gäller skyldigheten för innehavare av nätkoncession för linje att ansluta anläggningar. Enligt utredningens förslag skall en sådan skyldighet endast uppstå i det fall nätmyndigheten, om det finns särskilda skäl, beslutar att en anläggning skall anslutas till ledningen.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser godtar utredningens förslag eller lämnar det utan invändning.

Skälen för regeringens förslag: Att öppna näten för andra elleverantörer än nätägare är nödvändigt, men inte tillräckligt, för att åstadkomma en elmarknad i konkurrens. En förutsättning för att kunna leverera eller ta emot el är att man är ansluten till en ledning efter ett ledningsnät. Därför är skyldigheten för ledningsägaren att ansluta anläggningar till ledningsnätet en grundläggande bestämmelse i elmarknadsreformen.

Eftersom nätägare i det nya systemet får en ny roll, att överföra elleveranser som har avtalats mellan säljare och köpare, får skäligheten i nätägarens villkor för sina tjänster stor betydelse för konkurrensen inom elhandeln. Det är därför viktigt att precisera innebörden i vad som skall anses som skäligt.

Nätkoncessionshavarnas anslutningsskyldighet anges nu uttryckligen i ellagen. Huvudregeln är att den som har nätkoncession är skyldig att på skäliga villkor ansluta en anläggning. Skyldigheten gäller för alla innehavare av nätkoncession, både för linje och för område. Vid nätkoncession för linje sker anslutningen till en ledning och vid nätkoncession för område sker anslutningen till ett ledningsnät.

Skyldigheten att ansluta någon bör gälla endast om ledningens eller nätets kapacitet är tillräcklig för att åtgärder skall kunna ske utan att leveranssäkerheten i ledningen eller nätet riskeras. Om det inte finns ledig kapacitet bör därför koncessionsinnehavaren befrias från sina skyldigheter i nödvändig utsträckning.

I det svenska elöverföringssystemet finns generellt sett fullt tillräcklig kapacitet för önskade anslutningar och överföringar. Problem med bristande kapacitet kan dock uppstå i vissa delar av systemet. Detta gäller främst utlandsförbindelserna men även överföringar mellan vissa regioner. På främst lokal nivå kan kapacitetsbrist hindra eller fördröja anslutning av anläggningar som har stor förbrukning.

I samband med att koncessionshavaren prövar en begäran om anslutning tar han ställning till om nätet eller ledningen har kapacitet att klara de överföringar som blir möjliga med den begärda anslutningen. När en

anslutning väl har accepterats av koncessionshavaren bör det sedan således inte uppstå några kapacitetsproblem till följd av anslutningen.

De ökade möjligheterna att fritt välja leverantör och en ökad konkurrens mellan elsäljare, medför inte i sig att nya kapacitetsproblem uppstår. De fysiska flödena av el i näten ändras inte av att en förbrukare byter leverantör. Enbart byte av leverantör bör således normalt inte kunna åberopas som skäl för att vägra en begärd anslutning eller överföring. Frågan om det finns ledig kapacitet är således aktuell främst vid anslutningstillfället.

Frågan om det finns kapacitetsbrist eller ej kan dock i vissa fall vara svårbedömd. Det kan vara en situation där en begärd anslutning visserligen kan anses medföra risker för störningar av nätets leveranssäkerhet men där risken samtidigt anses som mycket liten. En sådan risk kan vidare ytterligare minskas eller helt undanröjas genom förstärkningar av nätet.

Undantag från anslutningsskyldigheten kan beviljas av nätmyndigheten om det finns särskilda skäl. Vid hävdande av kapacitetsbrist skall det vara nätägaren som har bevisbördan. Denne bör vara skyldig att redovisa ett underlag som möjliggör en sådan bedömning. Nätmyndigheten skall göra en allsidig prövning av nätägarens argument. En sådan prövning kan avse skäligheten i nätägarens vägran eller villkor för att utföra den begärda nättjänsten.

En annan viktig orsak till undantag från anslutningsskyldigheten är de tekniska förutsättningarna vid anslutningen. Den anläggning som skall anslutas måste vara avpassad för det befintliga ledningsnätet. Det kan inte krävas av en ledningsägare att han skall göra stora och kostsamma investeringar för att en anläggning skall kunna anslutas till hans ledning.

I koncessionshavarens skyldighet att ansluta anläggningar till ledningsnätet ingår också en skyldighet att förstärka överföringskapaciteten när den är begränsad i förhållande till önskemålen om överföring. Också i detta fall bör skyldigheten gälla utom när särskilda skäl föreligger. Koncessionshavaren har genom koncessionen ett monopol på verksamheten och bör därför bygga ut överföringsförmågan på sitt nät i den omfattning som kunderna behöver. Detta gäller i synnerhet för innehavare av nätkoncession för område. Beträffande en ledning som omfattas av nätkoncession för linje kan vid kapacitetsbrist en avvägning behöva göras mellan alternativen att förstärka den befintliga ledningen eller att uppföra en ny ledning.

Det är inte endast skyldigheten att ansluta anläggningar som skall kunna prövas av nätmyndigheten utan också villkoren för anslutning. Villkoren skall vara skäliga. Sådana villkor kan gälla anslutningsavgiftens storlek, men också andra krav som koncessionshavaren ställer för att ansluta en kund.

Avsikten är inte att en nätägars anslutningsskyldighet med det nya systemet skall bli mer begränsad än för närvarande. Inom ramen för nu gällande lagstiftning har en praxis utbildats. Det finns ingen anledning att med det nya regelverket bedöma anslutningsskyldigheten mer restriktivt.

Konkurrens inom elhandeln förutsätter att köpare av el fritt får välja mellan säljare på marknaden och att det finns praktiska möjligheter att genomföra de elleveranser som avtalas. Detta kräver att alla säljare och köpare får tillgång till de ledningar som behövs för leveranserna. Därför skall den som har en nätkoncession vara skyldig att, på skäliga villkor,

Skyldigheten att överföra el åt annan är således den bärande principen för elmarknadsreformen. Denna skyldighet är dock främst en konsekvens av den redan redovisade skyldigheten att ansluta anläggningar till ledning eller ledningsnät, men den bör, med hänsyn till sin stora betydelse, uttryckas explicit i ellagen.

Skyldigheten bör gälla inte bara mot den som är ansluten till nätet utan även gentemot den som köper eller säljer el utan att själv vara producent eller konsument av elen. Exempelvis bör en säljare av el inte också behöva vara kraftproducent. Så är nu fallet för ett stort antal detaljdistributörer som genom lagändringen får möjlighet att leverera inom andra koncessionshavares områden. Sannolikt kommer antalet säljare på elmarknaden att med tiden öka när möjligheten till försäljning inte längre förutsätter nättinnehav.

Nätkoncession för linje kan avse en utlandsförbindelse. I det fallet bör överföringsvillkorens skälighet prövas efter delvis andra principer än de som gäller för överföring på andra ledningar. Denna särskilda fråga behandlas närmare i avsnitt 9. Övervakningen av koncessionshavares verksamhet vad gäller bl.a. anslutning och överföring behandlas i avsnitt 6.3.3.

Med dagens system är det normalt nätägaren som också säljer elen till förbrukaren. Det innebär att nätägaren i det fall kunden inte sköter sina betalningar för elleveranserna också disponerar de tekniska möjligheterna att som en sista utväg koppla bort kunden från nätet. Med det nya systemet har kunden två avtalsförhållanden, dels med nätägaren avseende nättjänster, dels med elsäljaren avseende elleveranser. Om kunden sköter sina betalningar till nätägaren men inte till elsäljaren disponerar den senare inte möjligheten att fysiskt avbryta leveranserna till förbrukaren. Elsäljaren kan dock genom avtal med nätägaren försäkra sig om en sådan möjlighet.

Det kan av tekniska skäl vara nödvändigt att tillfälligt koppla bort en eller flera förbrukare för att minska uttaget av el från ett nät. Anledningen kan vara haverier i ledningar, transformatorer m.m. men också att det inte är möjligt att tillföra nödvändiga mängder el därför att elproduktionskapaciteten är nedsatt. För närvarande regleras möjligheterna till bortkoppling genom avtal. Frågan om vilka regler som bör tillämpas vid bortkoppling i sådana fall bör övervägas i Ellagstiftningsutredningens fortsatta arbete.

6.3.2 Mätning och avräkning

Regeringens förslag: Innehavare av nätkoncession skall vara skyldig att utföra den mätning av överförd el som krävs och att rapportera mätresultat. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer skall utfärda föreskrifter om hur mätning skall ske. Dessa föreskrifter kan bl.a. avse den tidsnöggrannhet med vilken mätningen skall utföras.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser framhåller att kostnaden för mätning blir avgörande för om kunder med mindre elförbrukning skall kunna utnyttja konkurrensen mellan elsäljare. Konkurrensverket menar att det är viktigt att ansvaret för mätning sköts konkurrensneutralt. Konsumentverket anser att ett sätt att säkerställa konkurrensen är att nätägaren står för mätkostnaden eller att kravet på timvis avräkning tas bort för små elkunder. Bland andra Sveriges Fastighetsägareförbund och Hyresgästernas Riksförbund framhåller att mätkostnaden för enskilda elkunder måste hållas låg, exempelvis genom att befintliga mätare och kundernas kända förbrukningsmönster utnyttjas för mätningen.

NUTEK:s rapport Att mäta och ta betalt för el: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De instanser som yttrat sig över rapporten är i huvudsak positiva till förslagen.

Konkurrensverket påpekar att en nätägare bör ha en skyldighet, men inte en exklusiv rättighet, att installera mätare. Svenska kraftnät understryker att nätmyndigheten bör ägna frågan om storleken och värderingen av nätförlusterna på lokalnäten särskild uppmärksamhet. Statskontoret påpekar att leverantörerna, inte nödvändigtvis elanvändarna, bör kunna äga mätutrustningen.

Sveriges Industriförbund påpekar att utredningen är otydlig om rapporteringen till Svenska kraftnät skall ske per kund eller i aggregat för alla kunder inom ett område. Förbundet understryker, i likhet med Svenska Elverksföreningen, att avräkningsinformationen bör behandlas med sekretess.

Svenska Kraftverksföreningen avstyrker NUTEK:s förslag om att införa en försäljningskoncession. Vidare motsätter sig föreningen förslaget om ett pristak för mätutrustning. Svenska Elverksföreningen föreslår att branschorganisationerna bör få i uppdrag att arbeta fram ett förslag till hur mätning, rapportering och avräkning kan göras effektivt.

Skälen för regeringens förslag: Ellagstiftningsutredningen föreslår att innehavaren av nätkoncessionen skall vara ansvarig för att mätning sker. Denna uppgift är en del av nätverksamheten. Kostnaderna för mättjänster ingår således i de nätkostnader vars skälighet skall kunna prövas. Utredningen understryker att kostnaderna för mättjänster inte bör bäras kollektivt av alla kunder hos nätföretaget. Enligt utredningen bör i stället den principen gälla att den som förorsakar särskilda kostnader för mätning också skall bära dessa.

NUTEK konstaterar i sin rapport att det bör vara tillfredsställande att mäta elförbrukningen på timbasis. Om detta innebär mätning med installerad mätare eller användning av s.k. fördefinierade effektprofiler bör vara en avtalsfråga för de berörda parterna. Branschen kan förväntas ta fram riktlinjer för vad som är en acceptabel storlek på mätfel. Det finns dock skäl för att på kort sikt kräva timvis mätning för dem som väljer att anlita en ny leverantör.

Vad gäller kunds specifika kostnader för mätning bör principen följas att den som orsakar en kostnad också skall finansiera den. Kostnader för mätning m.m. som inte kan föras till någon enskild, bör fördelas över kundkollektivet i enlighet med hur mycket det aktuella systemet används.

Det finns enligt NUTEK goda skäl för att införa en övre gräns för de kostnader som mindre kunder skall behöva betala för mätare m.m.

En öppen elmarknad ställer nya krav på mätning och rapportering av mätningresultat. I och med att elnäten öppnas kommer rörligheten på marknaden att öka. Fler aktörer än idag kommer att vara ägare till den kraft som överförs på näten. För att värdet på den el som levereras på ledningar och nät skall kunna fördelas rätt mellan aktörerna kommer nya anspråk att uppkomma på systemen för mätning, insamling och rapportering av mätvärden. Behovet av standardiserade metoder kommer att öka.

Priset på el varierar starkt över tiden. Med högre utnyttjandegrad av landets samlade produktionsresurser ökar elpriset. För närvarande sker en noggrann mätning av elförbrukningen i huvudsak endast för de stora kunderna, främst återförsäljare och industriella anläggningar. Mätningen görs ofta på timbasis. För andra elkunder är mätningen mindre noggrann, exempelvis betalar de flesta hushållskunder enligt schabloniserade tariffer.

Regler för mätning, insamling och avräkning av data om leveranser på storkraftnätet, som sedan länge har utnyttjats av flera användare, finns preciserade i avtal. Med avräkning menas det redovisningssystem där kraftbalanser för nätkunderna upprättas i syfte att bl.a. kontrollera att samtliga köpare och säljare har fullgjort sina avtal. För övriga nät tillämpar företagen olika lösningar. Det saknas ett enhetligt system för mätning och insamling av mätdata.

Den författningsreglering som finns inom detta område gäller endast lågspänningskundernas mätare. Elsäkerhetsverket får enligt förordningen (1981:1353) om el-, vatten- och värmemätare meddela de föreskrifter om utförande, beskaffenhet eller egenskaper som behövs för att ta tillvara abonnenternas intressen.

Möjligheten att använda en schablontariff bygger på att kunderna har en och samma elleverantör, vilken för närvarande är innehavaren av områdeskoncessionen. Kunder har olika tidsprofil på sin elförbrukning men dessa skillnader inom det samlade kundkollektivet tar i stort sett ut varandra med den utformning tarifferna har. En öppen elmarknad innebär att fler leverantörer får möjlighet att förse kunderna inom ett område med el. En fördelning av värdet på den levererade elen inom ett område mellan flera leverantörer förutsätter en noggrann mätning av elförbrukningen över tiden hos varje elkund.

Ansvaret för mätning bör ligga på den som innehar nätkoncession. I och med att elnäten öppnas måste det fastslås vem som skall ha ansvaret för att mätning sker samt för att korrekta mätdata samlas in och görs tillgängliga för berörda leverantörer, nätägare, kunder och den nationella avräkningen. Innehavaren av nätkoncessionen bör vara ansvarig för dessa uppgifter, vilka alltså blir en del av nätverksamheten.

De mätdata som en koncessionshavare samlar in skall kunna vidarebefordras inom elsystemet och utnyttjas för avräkning av andra nätägare och inom den nationella avräkningen. Det måste därför vara ett krav att mätdata från olika mätpunkter kan ställas samman och att mätningarna har utförts med samma noggrannhet. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer bör därför kunna utfärda föreskrifter om hur mätningen skall utföras. Därvid bör exempelvis kraven på tidsnoggrannhet i mätningarna

Nätägare bör kunna åläggas att göra mätdata tillgängliga för berörda parter. Svenska kraftnät bör kunna ställa krav på utformningen av denna information. Avräkningsinformationen bör behandlas med erforderlig sekretess.

I dag används olika tekniska system för mätning och insamling av mätdata av nätägarna. Genom föreskrifter skall standarder och rutiner anges för mätning, rapportering och avräkning liksom även tekniska krav på mätutrustningen. Detta bör dock inte innebära att kunderna blir hänvisade till en leverantör av mätutrustningen, och inte heller att nätägaren svarar för denna. Det är viktigt för marknadens utveckling att konkurrensen tillåts att slå igenom på mätningområdet så att kostnaderna pressas och tekniken utvecklas.

Möjligheten att utnyttja den ökade konkurrensen på elmarknaden blir i många fall beroende av tillgången till ny mätutrustning. Sådan utrustning bedöms, åtminstone inledningsvis, vara förhållandevis dyrbar. En fråga i sammanhanget är om denna ökade kostnad bör bäras av den enskilde elkunden eller slås ut på hela kundkollektivet. En huvudprincip bör vara att nätägarna skall debitera en kund den del av kostnaderna för mätning och därtill hörande verksamhet som entydigt kan föras till kunden. Delar av mätningverksamheten utförs dock av skäl som inte är kundspecifika, och sådana systemkostnader bör slås ut på det kundkollektiv vars förbrukning ställer krav på systemet.

Det är troligt att mätningen av en kunds förbrukning normalt kommer att ske individuellt. Undantag från principen om en noggrann tidsmätning för den enskilda kunden bör dock kunna ske om mätpunkten flyttas från slutförbrukarna till en mätpunkt högre upp i systemet. Så kan exempelvis ske om en säljare levererar el till en kundgrupp och debiterar de enskilda kunderna enligt fördefinierade uttagsprofiler, så som nu är vanligt för hushållskunder. I ett sådant fall måste dock nätägaren och säljaren vara överens om hur det ekonomiska ansvaret hanteras för de samlade avvikelserna från kundgruppens beräknade förbrukning. Exempelvis kan säljaren, liksom i det nuvarande debiteringssystemet, slå ut kostnaderna för avvikelserna på hela kundgruppen.

Det förslag om ett system med leveranskoncession som redovisas i kapitel 7 innebär att det inom varje koncessionsområde skall finnas en elleverantör som har beviljats leveranskoncession. En sådan koncession innebär att koncessionshavaren har skyldighet att leverera till alla inom området som inte söker sig till en annan leverantör. Koncessionshavaren får därmed en ensamrätt till elleveranser inom området till de elkunder som inte önskar köpa el på den öppna marknaden. Som tidigare har nämnts avser regeringen att utfärda föreskrifter om mätning av elförbrukning. För de kunder som köper sin el från innehavaren av leveranskoncessionen kommer kraven på mätning att behållas på nuvarande nivå.

Föreliggande lagförslag innebär att innehavare av nätkoncession har en skyldighet att ansluta den som så önskar till sin ledning eller sitt ledningsnät. Skyldigheten bör gälla på skäliga villkor. Koncessionshavaren kan således under vissa omständigheter befrias från skyldigheten. Det är dock inte möjligt att generellt specificera de omständigheter som skall råda för att anslutningsskyldigheten skall upphöra att gälla. Anslutningsskyldigheten samt villkoren för anslutning skall i varje enskilt fall kunna prövas av en myndighet.

Också i det fall en koncessionshavare kopplar bort någon som redan är ansluten till ledning eller nät måste det kunna prövas om åtgärden är skälig.

De villkor för överföring av el som erbjuds den som är ansluten skall också kunna prövas av myndighet. Det kan exempelvis gälla pris, betalningsvillkor, avtalstid och uppsägning, leveransvillkor m.m. Vad gäller villkor för överföring är det också viktigt att enhetliga principer tillämpas.

Nätinnehavaren bör vara skyldig att lämna kostnadsförslag och uppgifter om andra överföringsvillkor inom skälig tid. Vidare bör fördelningen av kostnader för mätning m.m. mellan enskilda kunder och kundkollektivet kunna prövas.

För prissättningen av överföringstjänster, nättariffen, och andra villkor för nättjänster bör gälla att de skall vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Dessa frågor behandlas i avsnitt 6.3.4, samt i avsnitt 10.

En ny myndighetsfunktion som svarar för tillsyn över nätverksamhet bör skapas för att handha bl.a. dessa frågor. Denna myndighetsfunktion benämnes i det följande *nätmyndigheten*. I avsnitt 11 redovisas den nya myndighetsfunktionens huvuduppgifter och regeringens bedömningar angående huvudmannaskap, resursbehov och finansiering.

Regeringens förslag: Nättariffer för överföring av el skall utformas så att betald avgift för en anslutning ger rätt att använda hela det elektriska nätet inom landet, med undantag för utlandsförbindelserna.

Nättariff skall vara skälig och utformad på sakliga grunder. Nättariff för område får inte konstrueras så att överföringsavgiften beror på var inom området en anslutning är belägen.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Merparten av remissinstanserna godtar utredningens förslag eller lämnar det utan invändning. Flertalet av dem framhåller vikten av att tarifferna utformas så att de blir skäliga och sakligt motiverade. Flera instanser är positiva till införande av s.k. punkttariffer för hela eller delar av elnätet.

Skälen för regeringens förslag: Syftet med elmarknadsreformen är att skapa förutsättningar för konkurrens. Kunder och leverantörer skall ha frihet att ingå de affärskontrakt som de finner lämpliga. Som en följd av denna kontraktsfrihet kommer handeln med el sannolikt att väsentligt förändras jämfört med i dag. Det är framför allt möjligheten för slutkunder och distributörer att kunna teckna kontrakt med annan än den som äger ledningar och nät som kommer att medföra stora förändringar för köpare och säljare på elmarknaden. Nya kontraktsformer torde uppstå som kan möjliggöra vidareförsäljning. Mäklare kan komma in på marknaden.

Ellagstiftningsutredningen konstaterar att det nu tillämpade systemet för nättariffer skulle vara administrativt svårhanterligt när elmarknaden blir konkurrensutsatt. Det förutsätter nämligen en fullständig kraftavräkning i varje punkt på nätet där två nätägare möts, dvs. någon måste fastställa vem som tar ut kraft eller vem som matar in kraft i punkten. I dag, när det endast undantagsvis är andra än nätägaren som överför kraft på regionnäten och på lokalnäten är de tillämpade tariffsystemen tillräckliga. När andra än nätägarna kommer att äga den kraft som transporteras på näten kommer nuvarande tariffsystem att leda till ett mycket komplicerat avräkningsförfarande. Tariffsystemet måste således förändras för att uppfylla de krav som ställs på en konkurrensutsatt elmarknad med kontraktsfrihet.

Nättarifferna bör så långt det är praktiskt möjligt avspegla de fysiska flödena på nätet. Detta är en förutsättning för att tariffen skall ge korrekta samhällsekonomiska styr signaler till aktörerna, dvs. såväl till elproducenterna som till elkonsumenterna.

Nättariffen bör också utformas på ett sätt som stimulerar konkurrensen på elmarknaden. Det skall vara enkelt att köpa och sälja kraft med olika typer av kontrakt. Det skall räcka att vara ansluten till en punkt på nätet för att man skall ha rätt att leverera till eller motta leveranser från alla andra som är anslutna till det svenska nätet.

Det är inte en uppgift för statsmakterna att meddela detaljerade föreskrifter om vilka tariffer som skall tillämpas av nätföretagen. Den närmare

utformningen av tarifferna är en fråga mellan nätföretagen och de som vill utnyttja näten för överföring av kraft.

I ellagen bör det dock föreskrivas att nättariffer skall vara skäliga och utformas på sakliga grunder. Det är en viktig uppgift för nätmyndigheten att i sin tillsyn av nätverksamheten bedöma om nättariffer och övriga villkor för nättjänster är skäliga och utformade på sakliga grunder. Begreppet saklig grund innebär att nättarifferna skall vara objektiva och icke-diskriminerande. Kunder får indelas i grupper efter kostnadsbild, t.ex. kunder med elvärme eller tidstariff. Kunder inom samma kundkategori skall däremot ha samma nättariff.

En utgångspunkt för nätmyndighetens bedömning av skäligheten bör vara konsumentintresset. Priset, tariffen, bör prövas dels i individuella fall, dels vid en helhetsbedömning om nätföretagets prisnivå är skälig. Nättarifferna bör också ge sådana intäkter att verksamheten ger en rimlig avkastning. Detta är viktigt för att undvika en situation där nätverksamheten måste finansieras på annat sätt än via nättariffer eller omvänt blir utnyttjad till subventionering av annan verksamhet, s.k. korssubventionering (se avsnitt 10).

Vid prövning av en nättariff bör varje koncessionsområde behandlas för sig. Det innebär således att det är prisutvecklingen inom detta område som bör vara utgångspunkt för bedömningen, och också att den bör ställas i relation till kostnaderna för nätverksamhet inom området.

En princip för utformningen av nättariffer bör vara att den som förorsakar kostnader för nätägaren också skall betala för detta. Denna princip innebär att tarifferna bör vara kostnadsriktiga för varje kundkategori. Det är dock viktigt att denna strävan efter kostnadsriktighet inte medför att elkonsumenter i glesbygd behöver stå för samtliga de kostnader elöverföringen till dem medför. I ellagen bör därför anges att nättariff för område inte konstrueras så att överföringsavgifter beror på var inom koncessionsområdet kunden är ansluten. Inom ett koncessionsområde skall alltså inte kunder vid exempelvis områdets gränser betala högre avgifter än de som bor centralt i området. Detta överensstämmer i stort sett med den praxis som nu tillämpas. Vid meddelande av områdeskoncession bör därför koncessionsområdets geografiska omfattning bedömas utifrån bl.a. den aspekten att det om möjligt skall innefatta både tätorter och glesbygd (se avsnitt 6.4.3).

Även med detta system för utjämning av nätkostnader kan det inte undvikas att nättarifferna i utpräglade glesbygdsområden blir högre än i utpräglade tätortsområden. Så är emellertid förhållandet även med nuvarande system med områdeskoncessioner.

Förhållandet att nätföretaget inte får differentiera nättariffen med hänsyn till var i området kunden är belägen innebär inget hinder för att tarifferna – som i dagens system – på sakliga grunder kan variera mellan olika kundgrupper. För exempelvis hushållskunder har olika tariffier tillämpats beroende på om hushållet använder el för uppvärmningsändamål eller inte.

Utjämningen av nätkostnaderna inom ett koncessionsområde kan dock inte drivas hur långt som helst utan att det uppstår betydande samhällsekonomiska kostnader. Enligt nu gällande regler har innehavaren av en områdeskoncession möjlighet att ta ut en engångsavgift i samband med att en

abonnent ansluts till nätet. Storleken på denna engångsavgift är enligt den praxis som har utvecklats endast delvis beroende av nätföretagets verkliga kostnader för anslutningen och sålunda av var i nätet abonnenten önskar ansluta sig. Det nya regelverket bör inte påverka tillämpningen av denna praxis i framtiden. Vidare bör inriktningen av prövningen utgå från de nuvarande avgifts- och tariffnivåerna. Inriktningen bör även vara att dessa nivåer inte skall behöva höjas.

Ellagstiftningsutredningen anser att nättariffen för nätkoncession för linje bör kunna variera med hänsyn till var anslutningspunkten är belägen. Detta innebär enligt utredningen att det t.ex. på storkraftnätet kan vara tillåtet med högre tariffer i södra Sverige och lägre i norra Sverige. Även inom ett regionalt nät bör det vara tillåtet att variera tarifferna i de fall som det är kostnadsmotiverat. Så är fallet med de högspänningstariffer som nu tillämpas. Även tarifferna på de regionala näten bör liksom hittills kunna prövas utifrån skälighet och om de är sakligt motiverade.

I dagens system är det möjligt att få pris och övriga villkor för leverans, överföring eller inköp av el prövade. Prövningen syftar till att åstadkomma en skälig och sakligt motiverad prisättning. En sådan möjlighet bör finnas även i fortsättningen när det gäller nätverksamhet. Nättariffer och övriga villkor för nättjänster bör liksom tidigare vara underkastade reglering. Utgångspunkten för fastställande av skäliga avgifts- och tariffnivåer för överföring av el bör vara nu gällande praxis.

Det bör vara en särskild uppgift för nätmyndigheten att se till att de nya förhållandena på elmarknaden inte leder till försämrade villkor vad gäller överföring av el för kunder i glesbygd. Regeringen avser att uppdra åt nätmyndigheten att följa denna fråga närmare. Myndigheten bör bl.a. kartlägga kostnaderna (avgifter och tariffer) för överföring på lokala och regionala nät i syfte att redovisa hur kostnaderna för elöverföring utvecklas på regionnät och i glesbygdsområden efter det att elmarknadsreformen har trätt i kraft. Från och med hösten 1995 bör myndigheten regelbundet rapportera till regeringen i denna fråga.

6.4 Koncessionsvillkor i ellagen, m.m.

6.4.1 Koncessionstider

Regeringens förslag: Nätkoncession ges för en bestämd tid, längst 40 år.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser godtar utredningens förslag eller lämnar det utan invändning.

Skälen för regeringens förslag: Enligt nuvarande bestämmelser i ellagen skall linje- och områdeskoncessioner utfärdas för en viss tid, normalt inte längre än 40 år, eller vid särskilda skäl 60 år.

Praxis är att linjekoncessioner medges för 40 år och områdeskoncessioner för 10 år. Om det finns särskild anledning, exempelvis att koncessioner inom ett större område bör omprövas i ett sammanhang, ges koncessioner även för kortare tid, så att alla berörda koncessioner löper ut samtidigt. Möjligheten att bevilja koncessioner för upp till 60 år har aldrig utnyttjats.

Principen att ge koncessioner för viss tid har visat sig fungera väl. Genom tidsbestämda koncessioner kan nätägaren bättre planera sin verksamhet.

Koncessioner bör även fortsättningsvis ges för en bestämd tid. Nätmyndigheten skall besluta om giltighetstiden för varje enskild nätkoncession. En längsta tid om 40 år är tillräcklig.

6.4.2 Koncessionens högsta spänning

Regeringens förslag: Nätkoncession för område ges för viss högsta spänning som bestäms särskilt för varje koncession.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser godtar utredningens förslag eller lämnar det utan invändning.

Skälen för regeringens förslag: I det svenska elsystemet är typiska spänningsnivåer 400 kV på storkraftnätet, 130-70 kV på regionala ledningar och lägre på de lokala eldistributionsnätens ledningar. En innehavare av områdeskoncession behöver inte ansöka om koncession för att bygga ledningar inom sitt område. Områdeskoncessionen gäller dock endast för ledningar upp till en viss spänningsnivå, som vanligen anges i koncessionen.

I det system som föreslås kan situationer uppstå med konkurrerande önskemål från nät- och ledningsägare om att få ansluta en viss anläggning. Den lokala verksamheten bör därför skyddas mot den utarmning som skulle inträffa om andra i stor utsträckning tilläts bygga ledningar in i området för att direktansluta attraktiva, större förbrukare. Det finns annars en risk för att kostnaderna för det lokala nätet, som är dimensionerat för att överföra el till alla förbrukare inom området, efterhand belastar endast små elförbrukare, främst enskilda hushåll. Vidare försvåras en rationell utbyggnad av det lokala nätet om den som har nätkoncession för område inte är säker på att kunna utnyttja sitt nät för överföringar även till större förbrukare inom området. Därför innehåller lagförslaget bestämmelser bl.a. om att den som har nätkoncession för område också normalt har företräde framför den som har nätkoncession för linje, när det gäller att ansluta en förbrukare inom området som kan anslutas till bådadera.

Den högsta tillåtna spänningsnivån för områdeskoncessioner har hittills inte reglerats i lag. För att markera omfattningen av det företräde som innehavaren av nätkoncessionen för område skall ha när det gäller att bygga ledningar och ansluta anläggningar inom sitt område, har i lagförslaget tagits in bestämmelser om ledningarnas spänningsnivåer. Lagförslaget

innebär att nätkoncession för område skall avse ett ledningsnät med högst en viss angiven spänning. Av lagförslaget framgår vidare att nätkoncession för linje får ges för ledningar med spänningar under den berörda områdeskoncessionens högsta spänningsnivå endast om det finns särskilda skäl.

Prop. 1993/94:162

6.4.3 Lämplighetsbedömning, m.m.

Regeringens förslag:

Nätkoncession skall endast ges för sådana ledningar och nät som är lämpliga från allmän synpunkt.

Bestämmelsen i ellagen att möjlighet att tillgodose lokala intressen särskilt skall beaktas vid meddelande av områdeskoncession, upphävs.

Nätkoncession för område skall omfatta en med hänsyn till nätverksamheten lämplig enhet.

Sökandens lämplighet skall alltid prövas innan nätkoncession ges.

För överlåtelse av nätkoncession fordras tillstånd av myndighet.

Om koncessionshavare väsentligt åsidosätter koncessionsvillkoren eller föreskrifterna i ellagens 2 § 4 mom. eller 7 mom., eller inte haft ledningen eller ledningsnätet i bruk under tre år, kan nätmyndigheten besluta om återkallelse av koncessionen. Nätmyndighetens beslut kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Utredningen föreslog dock att återkallelse av nätkoncession skall prövas av länsrätt efter ansökan av nätmyndigheten.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser godtar utredningens förslag eller lämnar det utan invändning. Några remissinstanser har, direkt och indirekt, tagit upp frågan om att en lämplig avgränsning av distributionsområdena måste kunna ske för att inte vissa elkunder, främst i glesbygd, skall drabbas av stora kostnadsökningar. NUTEK anser att den nya nätmyndigheten bör få större möjligheter att ändra områdesgränser än vad som har gällt hittills.

Lämplighet ur allmän synpunkt

Den nuvarande bestämmelsen i ellagens 2 § 2 mom. första stycket anger som villkor för både linje- och områdeskoncession bl.a. att "anläggningen är behövlig och förenlig med en planmässig elektrifiering". Detta villkor återspeglar de bedömningar som är viktiga under en utbyggnadsfas. Ytterst har syftet med villkoret varit att främja framväxten av ett rationellt lednings-system där kapacitetsmässigt onödiga dubbleringar av ledningarna skulle undvikas.

Numera är utbyggnadsbehoven relativt små och avser främst kompletteringar av eller förstärkningar i de befintliga ledningsnäten. Kravet på förenlighet med en "planmässig elektrifiering" återspeglar därför inte dagens situation. I lagförslaget föreslås i stället att nätkoncession får meddelas endast om anläggningen är lämplig från allmän synpunkt. Med denna formulering återspeglas bättre nuvarande behov av en allsidig prövning där bl.a. ledningens inverkan på konkurrensen inom elhandeln kan beaktas.

Det är inte möjligt att i förväg närmare ange hur en anläggnings lämplighet från allmän synpunkt skall bedömas. Omständigheterna i det enskilda fallet blir avgörande. Det främsta motivet för bestämmelsen är att förhindra att samhällsekonomiskt onödiga ledningar byggs eller att ledningar dras fram på ett sätt som orsakar onödigt stort intrång till skada för tredje man.

Ledningar och anläggningar som ingår i en nätkoncession för område kan normalt förutsättas vara lämpliga från allmän synpunkt. I vissa fall, främst när det gäller nätkoncession för linje, kan situationer tänkas där byggandet av en ny ledning är företagsekonomiskt motiverat men det samhällsekonomiskt kan vara mer lönsamt att använda en ledning eller ett ledningsnät som redan finns. Utgångspunkten bör vara att den befintliga ledningen eller ledningsnätet i första hand skall utnyttjas.

I stor utsträckning kommer nätkoncessionernas lämplighet från allmän synpunkt att prövas på samma grunder som hittills. De föreslagna ändringarna i ellagen förutsätts därför inte leda till stora förändringar i koncessionsprövningen.

Tillgodoseende av lokala intressen

Den nuvarande bestämmelsen i ellagens 2 § 2 mom. tredje stycket anger att möjligheten att tillgodose lokala intressen särskilt skall beaktas då områdeskoncession övervägs. Bestämmelsen kom till år 1976 som ett uttryck för uppfattningen att kommunerna som företrädare för lokala intressen borde ges ett större inflytande på eldistributionen än vad som då var fallet (prop. 1975/76:100 bil. 15 p. D, bet. 1975/76:NU45, rskr. 1975/76:263).

Det nu föreslagna systemet med nätkoncessioner har till uppgift att säkerställa tillgång till ledningar och ledningsnät på skäliga villkor för alla som önskar utnyttja dem för överföring av el. Vid meddelande av nätkoncession för område skall koncessionens lämplighet från allmän synpunkt

prövas. I en sådan prövning bör lokala intressen få stor tyngd. Med det nya systemet med nätkoncessioner och den lämplighetsprövning som skall ske finns därför inte något behov att i lagen särskilt ange att lokala intressen skall beaktas. Bestämmelsen bör därför tas bort från ellagen.

Prop. 1993/94:162

Lämplig enhet

När det gäller områdeskoncessioner anger ellagen i dag att området skall utgöra "en med hänsyn till eldistributionens ändamålsenliga anordnande lämplig enhet". Denna bestämmelse syftar främst till att skapa distributionsområden som innehåller en lämplig blandning av kunder som medför höga och låga distributionskostnader, så att en för hela området rimlig genomsnittskostnad kan uppnås. Detta är av stor vikt då samma tariff, som närmare beskrivits i avsnitt 6.3.4, skall tillämpas för kunder av en viss kategori oavsett var de är anslutna inom distributionsområdet. I praktiken är det ofta fråga om att göra distributionsområdet tillräckligt stort och att försöka få en lämplig blandning av tätortsområden och glesbebodda områden. Detta innebär ett skydd mot höga distributionskostnader för glesbygdsboende.

NUTEK framhåller i sitt remissyttrande att ett viktigt inslag redan i nu gällande lagstiftning är att skapa rationella koncessionsområden. Enligt nyss nämnda av riksdagen fastlagda riktlinjer från år 1976 skall detta ske på frivillig väg. NUTEK konstaterar att utredningen inte har föreslagit ökade möjligheter att mot koncessionsinnehavarnas önskan ändra koncessionsområdenas gränser. Verket föreslår att dessa möjligheter ökas.

I lagförslaget föreslås i huvudsak en liknande ordning som dagens. Som närmare beskrivs i avsnitt 6.3.4 får avgifterna för överföring inte variera beroende på var inom området förbrukaren är ansluten. Mot bakgrund av att nätkoncessionerna för område, till skillnad från nuvarande områdeskoncessioner, inte kommer att omfatta försäljning av el har ellagens krav avseende områdesavgränsningen ändrats till att området skall utgöra "en med hänsyn till nätverksamheten lämplig enhet".

För flertalet små elkunder utgör överföringskostnaden en stor del av den totala kostnaden för elanvändningen. Detta är särskilt fallet i glest bebodda områden. Det är därför av stor vikt att nätmyndigheten verkar för en kostnadssänkande strukturrationalisering av överföringsverksamheten i minst samma omfattning som hittills. Genom att kostnaderna för nätverksamhet enligt lagförslaget skall särredovisas blir förutsättningarna för och effekterna av möjliga strukturrationaliseringar tydligare än hittills.

Det är angeläget att nätmyndigheten intensifierar arbetet med att skapa koncessionsområden med en kostnadsstruktur som medger tillräckligt stor utjämning av kostnaderna för elöverföringen. Myndigheten bör i detta arbete rikta särskild uppmärksamhet på områden dels i glesbygd, dels där överföringskostnaderna är höga i förhållande till kundstrukturen.

Företagen kan i många fall antas vara villiga att medverka till en snabb strukturrationalisering, inte minst då samma företag sköter nätverksamheten i de berörda koncessionsområdena.

Nätmyndigheten bör, mot bakgrund av de erfarenheter som vinnns,

bedöma om nuvarande befogenheter är tillräckliga för att åstadkomma lämpliga avgränsningar av koncessionsområdena. I annat fall bör nätmyndigheten överväga och föreslå lämpliga förändringar av regelverket.

Prop. 1993/94:162

Sökandens lämplighet

Enligt nu gällande bestämmelser i ellagen skall den som söker koncession för yrkesmässig distribution av el vara "från allmän synpunkt lämplig att utöva sådan verksamhet" (2 § 2 mom.). En motsvarande lämplighetsprövning av den som skall inneha en nätkoncession bör även fortsättningsvis ske vid ansökningstillfället. Detta bör ske oberoende av om nätkoncessionen avser linje eller område.

I bedömningen skall vägas in sökandens allmänna kompetens och utformningen av den organisation som skall ha hand om nätverksamheten. Om sökanden tidigare har bedrivit nätverksamhet bör också hans skötsel av denna vägas in.

Om ansökan avser nätkoncession för område krävs dessutom att sökanden är lämplig att bedriva nätverksamhet i det aktuella området. Eftersom områdena har olika omfattning och struktur måste sökandens organisation vara lämplig för området. Kraven på den sökande bör således kunna anpassas med hänsyn exempelvis till hur stort det aktuella området är och om det främst avser glesbygd eller tätort. Viktiga faktorer är nätföretagets effektivitet, omfattning och möjligheter att hålla sig med kompetent personal, beredskapsorganisation m.m. En bedömning av sökandens lämplighet är särskilt viktig eftersom nätkoncession för område i princip innebär att innehavaren får monopol inom området på att bygga ledningar upp till en viss spänning.

När det gäller nätkoncession för linje som avser en utlandsförbindelse bör lämplighetsprövningen innefatta ytterligare bedömningsgrunder. Regeringens överväganden och förslag i denna fråga redovisas i avsnitt 9.

Överlåtelse av koncession

Vid ansökan om en nätkoncession prövas alltid sökandens lämplighet. I det fall en ny fysisk eller juridisk person senare vill ta över verksamheten uppstår nya förutsättningar för lämplighetsbedömningen. I samband med en överlåtelse av nätkoncession bör därför även den nye innehavarens lämplighet prövas, på samma sätt som sker vid ansökan om en nätkoncession. För överlåtelse av en nätkoncession bör därför, liksom idag, krävas särskilt tillstånd.

Återkallelse av koncession

I lagförslaget behålls i huvudsak nuvarande bestämmelser om att koncession kan återkallas om koncessionshavaren väsentligt åsidosätter sina skyldigheter eller inte har haft ledningen eller nätet i drift under viss tid. Två ändringar

i sak görs dock. Som skäl för återkallelse tillkommer fall då nätkoncessionshavaren åsidosatt de skyldigheter som anges i lagförslagets 2 § 7 mom. om bl.a. den redovisning och skälighet i nättariffer som skall gälla för nätverksamhet. Vidare skall beslut om återkallelse, som i dag prövas av regeringen eller den myndighet som regeringen utsett, endast kunna prövas av nätmyndigheten vars beslut kan överklagas i allmän förvaltningsdomstol. Liksom hittills kommer således den som får sin nätkoncession återkallad alltid att ha möjlighet att få frågan prövad av domstol.

Vid ett återkallande av en nätkoncession kan den ledning eller det nät som ett antal elkunder är beroende av för sin elförsörjning normalt inte stängas av. Detta inskränker möjligheterna att utnyttja återkallelse i syfte att förmå en koncessionshavare som åsidosätter sina skyldigheter att rätta sig. Ellagstiftningsutredningen har därför genom tilläggsdirektiv (dir. 1993:93) fått i uppdrag att i sitt fortsatta arbete bl.a. överväga i vilken utsträckning staten behöver kunna vidta tvångsåtgärder i samband med återkallelse av nätkoncession och lämna förslag till sådana åtgärder. Vidare skall utredaren se över frågan om möjlighet för koncessionshavare att under koncessions-tiden frånträda sin koncession.

6.4.4 Upphävande av vissa bestämmelser

Regeringens förslag: Lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning upphävs.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Göteborgs kommun anser att, om lagen upphävs, det nogå bör övervägas hur regelsystemet i övrigt påverkar försäljningar av nät.

Skälen för regeringens förslag: Enligt lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning får, med vissa undantag, sådan anläggning inte förvärfvas utan tillstånd av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

I förslaget om ändringar i ellagen anges att nätkoncession inte skall få överlåtas utan tillstånd av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av nätmyndigheten. Nätkoncession får endast ges till den som från allmän synpunkt är lämplig att utöva nätverksamhet. Reglerna kommer att gälla nätkoncessioner för såväl linje som område. Med dessa lagbestämmelser kommer lämplighetsprövning av koncessionsinnehavare även fortsättningsvis att ske i samband med överlåtelser av koncessioner.

Också det system med leveranskoncession som regeringen föreslår innefattar en särskild prövning av den sökandes lämplighet vid meddelande eller överlåtelse av koncession.

Lagen om förvärv av eldistributionsanläggningar har i praktiken inneburit en etableringskontroll för återförsäljare av el. Innehavare av nätkoncession skall dock inte handla med el. De föreslagna nya reglerna i ellagen gör det möjligt att skälighetspröva priser och andra villkor för bl.a. de anslutnings-

och överföringsåtgärder som ingår i nätverksamheten, oavsett vem som äger ledningsnätet. Det skall därför inte, för elkunder och elsäljare, innebära någon skillnad om anläggningen byter ägare.

Om någon i sin nätverksamhet missbrukar en dominerande ställning, som exempelvis kan uppstå genom innehav av ett flertal anläggningar och ledningar, kan skäligheten i hans priser och andra villkor för nätverksamheten prövas enligt ellagen. Ytterst kan även konkurrenslagens bestämmelser bli tillämpliga.

Någon särskild prövning när det gäller överlåtelse av själva anläggningarna behövs inte. Lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning bör därför upphävas.

6.5 Behovet av en stegvis övergång

Regeringens bedömning: Under en övergångstid bör de elkunder som så önskar kunna erhålla leveranser av el utan särskilda krav på mätning och avräkning. Mindre kraftproducenter och fjärrvärmeföretag bör också ges övergångsbestämmelser.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Utredningen föreslår ingen övergångslösning. Utredningens förslag är att alla ledningar och nät samtidigt öppnas för handel med el.

Remissinstanserna: Många remissinstanser förordar någon form av stegvis övergång till det av utredningen föreslagna regelverket. Det gäller bl.a. Kammarrätten i Göteborg, TCO, Riksförbundet Energileverantörerna (REL), Klippan Rönneådalens Energi AB (KREAB), Sveriges Civilingenjörsförbund och Trollhättan Energi AB vilka rekommenderar ett stegvis införande av reformen. Svenska Kraftverksföreningen och Vattenfall AB förordar att näten i ett första steg öppnas för leveranser enligt kontrakt av en viss minsta längd. NUTEK, Glesbygdsmyndigheten, SABO, Sveriges Fastighetsägareförbund och Södra Sveriges Eldistributörer Ekonomisk Förening förordar att en försäljningskoncession införs enligt en modell som skisserades i NUTEK:s rapport *Elmarknad i förändring*.

Svenska Kommunförbundet anser att övergångsregler bör införas i syfte att underlätta småskalig elproduktion medan Värmeverksföreningen har liknande önskemål angående skydd för de under senare år etablerade fjärrvärmeföretagen.

Konkurrensverket, Svenska kraftnät och Landstingsförbundet finner att övervägande skäl talar mot någon övergångslösning. Stockholm Energi AB argumenterar mot NUTEK:s förslag om en försäljningskoncession.

Skälen för regeringens bedömning: Ellagstiftningsutredningen föreslår att utredningens förslag till regelverk skall börja gälla tidigast den 1 juli 1994. Utredningens förslag innebär således att samtliga nät skulle öppnas samtidigt för alla kunder. Utredningen konstaterar att väsentliga ekonomiska intressen berörs av den tidpunkt som väljs för genomförandet och framhåller att det, om det sker snabbt, torde leda till en samhällsekonomiskt viktig

press på elpriserna under de närmaste åren.

Utredningen hade enligt direktiven för sitt arbete att i första hand lämna förslag med innebörden att de regionala näten öppnas för transitering. Utredningens slutsats är dock att det uppstår problem om inte samma regler för handel med el gällde på lokala nät som på övriga nät. Framför allt pekar utredningen på att en rad gränsdragningsproblem skulle uppstå mellan dem som ges möjlighet att välja elleverantör och dem som inte har denna möjlighet.

Flera remissinstanser har förordat en stegvis övergång till det nya regelverket. Från de instanser som utvecklar sina synpunkter i frågan kommer ofta förslaget att överföringsnäten i ett första steg skulle öppnas för större kunder, medan mindre förbrukare under övergångstiden skulle förbli hänvisade till en leverantör med leveransplikt. De skäl som förs fram för en övergångslösning är att kostnaderna för individuell mätning och avräkning skulle bli alltför höga för mindre förbrukare och att dessa åtminstone inledningsvis skulle få svårt att agera på en helt öppen elmarknad. Även andra skäl redovisas, exempelvis svårigheter för den småskaliga elproduktionen eller fjärrvärmens, som också påverkas av utredningens förslag till lagändringar. Ytterligare ett skäl som anförs av flera remissinstanser är att man befärar en turbulens på elmarknaden i ett övergångsskede, exempelvis i form av kraftiga prissvängningar.

Kraftproducenterna har förespråkat en övergångslösning som skulle innebära att näten i ett första steg öppnas för de kunder som har leveranskontrakt med en viss minsta varaktighet. Förslag med ungefär samma innebörd har redovisats och motiverats i två särskilda yttranden till Ellagstiftningsutredningens betänkande.

Ett antal remissinstanser föreslår en övergångslösning av det slag som skisserades i NUTEK:s rapport *Elmarknad i förändring*. Den innebär att en tidsbegränsad försäljningskoncession införs. Koncessionen medför leveransplikt för innehavaren inom ett koncessionsområde och en möjlighet för kunderna att få elpriset skälighet prövad.

Såväl Ellagstiftningsutredningen som en betydande del av remissinstanserna konstaterar att för kunder med låg elförbrukning – främst hushållskunder – kommer krav på en noggrann tidsdifferentierad mätning av elförbrukningen att minska möjligheterna att agera på en öppen elmarknad.

Kostnaderna i elproduktionen varierar timme för timme, vilket beror på bl.a. att produktionsslag med olika kostnadsstruktur är i bruk vid olika tider på dygnet och under året. Elsystemets marginella produktionskostnader påverkas av de produktionsslag och produktionsanläggningar som för tillfället är i drift vilket får ett genomslag på priset. Med en öppen elhandel måste man därför mäta upp hur mycket el en kund har använt vid olika tidsperioder för att rättvisande och tillförlitlig avräkning mellan leverantörerna skall kunna ske.

Mätningen av kunders elförbrukning måste i allmänhet ske med en avsevärt större noggrannhet över tiden än i dag om kunderna inom ett område får sin el från flera leverantörer. Kostnaderna för timvis mätning och avräkning är ännu så länge så höga att det inte är rimligt att ställa krav på att alla elkunder har en sådan utrustning. Det är sannolikt att kunder med låg elförbrukning inte ser att kostnaderna för mätning uppvägs av de elpris-

reduktioner de kan få genom att agera på en öppen marknad. Det finns dock anledning att anta att tekniken inom några år har utvecklats så långt att även mindre konsumenter kan ha system med bl.a. timvis avräkning utan alltför höga kostnader.

De mindre elförbrukarnas möjligheter att agera på en elmarknad i konkurrens har värderats i en särskild rapport, *Små kunder på en elmarknad i konkurrens*. Rapporten redovisas i departementstencilen Utredningar om elmarknadsreformen (Ds 1994:2).

I rapporten framhålls att också andra faktorer, vid sidan om de mättekniska frågorna, har betydelse för en fungerande marknad för små kunder. En grundläggande förutsättning är, enligt rapporten, ett fritt tillträde till marknaden för alla aktörer. Härigenom främjas handeln med el generellt sett, vilket bedöms gynna de små kunderna. Dessa har, till skillnad från större förbrukare av el, sämre förutsättningar att skaffa sig bra villkor i direkta förhandlingar med elleverantörerna. Det är av den anledningen viktigt att marknaden breddas. Det understryks att en effektiv kontroll av nätverksamheten liksom en öppen och relevant prisinformation för små kunder också är nödvändiga villkor att få en fungerande marknad.

En relevant och lättförståelig prisinformation är, enligt rapporten, en av de viktigaste förutsättningarna för att mindre kunder skall kunna agera på en öppen elmarknad. Det finns en risk att prisinformationen försvåras när kundens pris för leverans delas upp på en överföringsdel och en eldel. Det kommer dock med nödvändighet att ske en förändring av relationerna mellan säljare och kunder när elmarknaden öppnas för konkurrens. Inom elförsäljningen kommer kundorienteringen att stärkas till följd av konkurrensen och på kundsidan kommer en ökad samverkan i inköpen att ske. Detta kommer med tiden att förbättra kundernas information om priser och leveransvillkor, och därmed minska deras transaktionskostnader.

I promemorian *Allmänt om en stegvis avreglering av elmarknaden* som är publicerad i departementstencilen Utredningar om elmarknadsreformen (Ds 1994:2) har olika övergångslösningar analyserats.

Förutom de motiv för en stegvist avreglerad elhandel som framkommit genom remissbehandlingen framhålls i promemorian ett tekniskt problem som uppstår när näten öppnas. Eftersom alla elkunder inte kan förväntas ha en avancerad mätutrustning krävs det att någon inom varje nätområde, i likhet med dagens situation, svarar för konsumtionsavvikelserna hos de kunder som fortfarande debiteras enligt schabloniserad timförbrukning. Detta problem skulle kunna hanteras genom en övergångskonstruktion. I promemorian granskas tre modeller för en stegvis övergång till en helt avreglerad elhandel. Modellerna innebär alla att en elleverantör får ansvaret för de kunder som inte agerar på den fria marknaden.

Enligt en modell får endast kunder över en viss effekt- eller energigräns tillgång till den fria marknaden. Ett andra alternativ är att marknaden öppnas endast för de kunder som är beredda eller har möjlighet att teckna sig för kontrakt med en viss minsta varaktighet. Det tredje alternativet innebär att en leverantör har leveransplikt inom varje område, men att kunderna har rätt att byta leverantör om de uppfyller kraven på noggrann mätning och avräkning.

De två första alternativen till övergångsbestämmelser har betydande

nackdelar jämfört med det senare. En avgränsning av kundgrupper efter antingen kundernas storlek (effekt eller energi) eller längden på deras leveranskontrakt ger upphov till svårösta avgränsningsproblem. Övergångslösningar av dessa slag skulle därför ställa krav på omfattande administrativa insatser. Vid alternativet med avgränsning efter kundens storlek kommer den godtyckliga gränsdragningen mellan kundgrupperna också att skapa konkurrenssnedvridningar mellan de företag som tillåts köpa el på den konkurrensutsatta marknaden och övriga företag.

Alternativet med en avgränsning av kunderna efter längden på deras kontrakt skulle också – trots möjligheten att vända sig till en annan leverantör – medföra en stark låsning av kunderna till leverantörerna. För kunden reduceras valfriheten till att teckna ett långsiktigt kontrakt eller att stanna kvar hos sin ordinarie leverantör. Systemet synes också skapa obalans i konkurrensförutsättningarna mellan producenter och distributörer. De renodlade distributionsföretagen kan inte handla el på samma villkor som andra distributörer.

Förslaget om en ansvarig leverantör inom varje område (leveranskoncessionär) saknar dessa nackdelar. Det är en betydande fördel att varje kund under övergångstiden själv kan avgöra om han vill handla el i konkurrens på den öppna marknaden. Leverantören har därigenom inte heller en absolut ensamrätt till leveranserna inom sitt område, eftersom kunderna har möjlighet att vända sig till andra leverantörer.

Genom leverantörens leveransskyldighet inom sitt område får främst de mindre kunderna ett skydd på den fria marknaden. Dessa abonnenter bör ha möjlighet att få priset för såväl elen som överföringen av densamma prövad. Det finns också skäl att under en övergångstid behålla den garanterade avsättningsmöjligheten för mindre kraftproducenter liksom möjligheten att vägra leverans av el för uppvärmning inom fjärrvärme- eller naturgasområden. Detta låter sig också göras genom att införa ett system med leveranskoncessioner. En mottagningsplikt för el från mindre kraftproducenter kan då åläggas innehavaren av leveranskoncession. Denne kan också ges möjlighet till undantag från leveransplikten vad gäller el för uppvärmningsändamål i områden med fjärrvärme och naturgas.

Det finns enligt regeringens uppfattning goda skäl för en övergångslösning i syfte att skapa stabilitet i avregleringen. Under en övergångstid bör de elkunder som så önskar kunna kvarstå i ett system för elhandel med i huvudsak samma villkor som de som nu råder. Under övergångsperioden, då allt fler kunder kan väntas söka sig till den öppna marknaden, kan också institutionella förändringar väntas ske som successivt kommer att underlätta för mindre kunder att agera på marknaden. Det gäller, som tidigare nämnts, att avancerad mätutrustning blir tillgänglig till lägre priser. Likaså kan med tiden en omställning väntas ske inom elförsäljningen som innebär en avsevärt förbättrad kundorientering. Det leder till att informationen om möjliga avtal för olika kundgrupper kommer att öka, och att leverantörer med särskild kundinriktning kommer att träda in på marknaden. Det är troligt att marknadsföringen först inriktas mot de större kunderna, men att säljarna efter någon tid börjar att söka kunder också bland mindre förbrukare. Med tiden kommer därmed även hushållskunder att kunna agera på marknaden utan större transaktionskostnader och med tillgång till

relevant information.

Prop. 1993/94:162

Mot bakgrund av de överväganden som här redovisats talar starka skäl för att ett övergångssystem bör införas när elnäten öppnas för handel med el. Systemet bör bygga på den redovisade principen att en leveranskoncession meddelas för varje koncessionsområde. Det bör utformas så att statsmakterna inte behöver låsa övergångstidens längd utan att behovet av övergångslösningen fortlöpande kan prövas.

I avsnitt 7 redovisas regeringens närmare överväganden och förslag om en särskild koncession för leverans av el. Genom ett sådant övergångssystem skapas förutsättningar för en anpassning till öppen elhandel för alla elkunder.

7.1 Leveranskoncessionens huvudsakliga innebörd

7.1.1 Allmänt om leveranskoncession

Regeringens förslag: En särskild koncession införs för leverans av el till kunder belägna inom område för nätkoncession (leveranskoncession).

Ellagstiftningsutredningen: Utredningen lämnar inte något förslag på denna punkt.

Skälen för regeringens förslag: De förändringar i ellagen som föreslås i avsnitt 6 är genomgripande för elmarknadens funktionssätt och för dem som är aktörer på elmarknaden. För kunder med låg elförbrukning, främst hushållskunder, får bl.a. kraven på mätning konsekvenser för deras möjligheter att agera på en öppen elmarknad. En orsak är att mätning av elförbrukning i allmänhet måste ske med en avsevärt större noggrannhet över tiden än i dag om slutförbrukarna inom ett område får sin el från flera leverantörer.

Det nya regelverket får även konsekvenser för små elproducenter och för fjärrvärmeverksamhet, m.m. Det är önskvärt att villkoren för dessa verksamheter inte försämrats i väsentlig omfattning som en följd av förändringar i ellagstiftningen.

Genom de föreslagna ändringarna i ellagen skapas nya förutsättningar för handeln med el i bl.a. den meningen att kunder kan välja leverantör. Från flera håll har det framförts starka skäl som talar för att det inledningsvis, bl.a. på grund av att kostnaderna för mätning och avräkning blir höga, kommer att finnas kunder som inte kan eller vill byta leverantör. Därigenom kommer mindre elförbrukare inte att kunna dra direkt nytta av de fördelar som den konkurrensutsatta försäljningen kan medföra. Tvärtom kommer de i praktiken att vara beroende av sin nuvarande leverantör som därigenom behåller en monopolliknande ställning trots att kunderna har formella möjligheter att byta leverantör. Till dess små kunder generellt sett har anledning att efterfråga individuella avtal om elleveranser finns det skäl att ha regler som ger särskilt de små kunderna ett tillräckligt skydd. Utvecklingen av kostnaderna för mätning och avräkning är av stor betydelse för hur lång sådan övergångstid bör bli. Frågan om konsumentskydd behandlas närmare i avsnitt 7.1.2.

I avsnitt 6.5 behandlas frågan om övergångslösningar. Enligt regeringens mening kan ett system med leveranskoncession tillgodose de berättigade krav som finns på övergångslösningar utan att nämnvärt inskränka konkurrensen på en öppen elmarknad.

Inom ett leveransområde bör således finnas någon som har koncession för att leverera el utan krav på särskild mätning och avräkning för sådana kunder som i dag debiteras enligt schabloniserade tariffer. Denna koncession

bör benämnas leveranskoncession. Med leveransområde avses ett eller flera områden som omfattas av nätkoncession för område enligt den föreslagna lydelsen av 2 § 1 mom. ellagen. Eftersom det inom varje leveransområde kommer att finnas ett stort antal kunder som inte önskar byta leverantör är det troligt att det kommer att finnas ett ekonomiskt värde att inneha den ensamrätt till leverans till dessa kunder som en leveranskoncession medför. En innehavare av en leveranskoncession har givetvis rätt att agera affärsmässigt på samma villkor som andra leverantörer av el inom området. Det finns därför ingen anledning att befara att det inte skulle finnas tillräckligt många elleverantörer som är intresserade av att få leveranskoncession.

Föreskrifter om leveranskoncession bör föras in i en särskild lag om handel med el, m.m. Den myndighet regeringen bestämmer bör ansvara för de myndighetsuppgifter som hänger samman bestämmelserna om leveranskoncession. Regeringens bedömningar i denna fråga redovisas i avsnitt 11.

Med en leveranskoncession skapas förutsättningar för en stabil övergång till en öppen elmarknad. Aktörerna på marknaden ges möjlighet att under en begränsad tidsperiod anpassa sig till en helt fri marknad. Den period för vilken leveranskoncession meddelas bör vara relativt kort. Regeringens överväganden och förslag beträffande koncessionsvillkor och frågan om övergångstidens längd, m.m. redovisas i avsnitt 7.2.

7.1.2 Om konsumentskydd

Regeringens förslag: Den som innehar leveranskoncession skall ha skyldighet att leverera el för normala förbrukningsändamål till alla kunder inom området som inte önskar byta leverantör. Kunden skall ha rätt att få både elpriset och villkoren för överföringen prövad av en och samma myndighet.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Utredningen föreslår att bestämmelserna om leveransskyldighet och möjligheten till prövning av elpriset skall slopas. Förslaget baseras på bl.a. bedömningen att konkurrenslagens regler ger ett tillräckligt skydd för konsumenterna på elmarknaden.

Remissinstanserna: Ett antal remissinstanser har framfört synpunkter om konsumenternas rättsskydd på en avreglerad elmarknad. Vissa instanser, däribland NUTEK, Glesbygdsmyndigheten och Sveriges Fastighetsägareförbund, förordar att en försäljningskoncession införs i enlighet med NUTEK:s rapport *Elmarknad i förändring*. NUTEK anför att utredningens förslag om att slopa leveransplikten och möjligheten till prisreglering innebär att konsumenternas rättsskydd försämras i förhållande till nuvarande bestämmelser. NUTEK föreslår att en särskild försäljningskoncession införs under en övergångsperiod, vilket bl.a. skulle ha fördelen att konsumenterna kan få hela elpriset, dvs. inte enbart nätdelen, prövat av en myndighet.

Också Konsumentverket har anfört att det bör finnas möjlighet att under en övergångsperiod få pris och övriga villkor prövade hos en instans.

Denna fråga berörs även av Konkurrensverket. Verket framhåller att utredningens förslag ger goda förutsättningar för en fungerande konkurrens för samtliga kundgrupper. Utvecklingen bör dock följas noga. Enligt Konkurrensverkets bedömning kommer konkurrenslagen att ge ett tillräckligt skydd för konsumenterna, varför det inte är nödvändigt att införa en särskild prisreglering av elförsäljningen. Det framhålls dock att ingripanden enligt konkurrenslagen inte har samma karaktär av skydd för enskilda konsumenter som prisprövningsmöjligheten enligt nuvarande ellag.

Ett antal fastighetsförvaltare, däribland HSB, SABO och Sveriges Fastighetsägareförbund betonar liksom Hyresgästernas Riksförbund risken för en ökad prisdifferentiering mellan större och mindre förbrukare av el.

Skälen för regeringens förslag: Mindre konsumenter av el har med nu gällande regler ett skydd genom den leveransplikt och den möjlighet till prövning av pris och övriga villkor som följer av ellagens föreskrifter. Ellagstiftningsutredningen har föreslagit att leveransplikten avskaffas, liksom skyldigheten för en innehavare av områdeskoncession att underkasta sig prövning av pris och övriga villkor. Enligt utredningsförslaget kommer emellertid pris och villkor för nättjänster, att kunna prövas med stöd av bestämmelser i ellagen. Förslaget innebär således att den del av kundens totala pris som utgörs av pris på elenergin inte längre skall kunna prövas med stöd av ellagen. Ellagstiftningsutredningen har baserat sitt förslag på bedömningen att konkurrenslagen ger ett tillräckligt skydd för konsumenterna på elmarknaden.

Konkurrensverket delar utredningens bedömning i detta avseende. Verket anser att det inte behövs någon särskild prisreglering av elförsäljning. Några remissinstanser har emellertid anfört att förslaget innebär ett försämrat skydd för konsumenterna när marknaden avregleras. Eftersom de små kundernas möjligheter att agera på marknaden i praktiken kommer att vara begränsade är det, enligt dessa remissinstanser, olämpligt att försämra konsumentskyddet. NUTEK har mot denna bakgrund föreslagit att en försäljningskoncession införs under en övergångsperiod. Enligt NUTEK bör en sådan koncession innefatta bl.a. bestämmelser om leveransskyldighet och möjlighet till priskontroll.

Grundläggande för den föreslagna reformen är kundernas rätt att fritt välja leverantör för den el som de förbrukar. På motsvarande sätt skall leverantören inte ha någon generell leveransskyldighet. Transaktionskostnaderna, bl.a. kostnaderna för mätning, kan på kort sikt vara ett hinder för de små kundernas möjligheter att agera på elmarknaden. Det finns därför skäl att ge de små elkunderna ett särskilt skydd. Under en övergångstid bör den som har leveranskoncession vara skyldig att leverera el till de kunder som önskar ha kvar ett rättsskydd som motsvarar nu gällande bestämmelser när det gäller leveransgaranti och priskontroll.

Den som innehar leveranskoncession blir skyldig att tillhandahålla el till alla kunder inom området. Kunden blir därigenom garanterad leverans av el till priser som kan prövas av en myndighet. Kunden bör, efter en viss uppsägningstid, ha rätt att byta leverantör och köpa el från annan än den som har leveranskoncession i området. En förutsättning för att kunna byta

leverantör bör dock vara att de krav på mätning och avräkning som är förknippade med bytet kan tillgodoses. För den som inte har sådan mätutrustning torde ett alternativ kunna vara att denne, eller den som vill leverera till en sådan konsument, träffar ett avtal med innehavaren av leveranskoncessionen att så får ske. Skyldigheten att leverera för innehavare av leveranskoncession bör gälla, i likhet med nuvarande regler om leveransskyldighet, för normala förbrukningsändamål. Frågan om leveransskyldighet av el för uppvärmningsändamål i områden som försörjs av fjärrvärme eller naturgas behandlas i avsnitt 7.1.4.

Den kund som har lämnat koncessionshavaren bör ha rätt att återvända till denne, men kan i så fall inte vara garanterad att få samma pris och övriga villkor som tidigare. En koncessionshavare kan exempelvis behöva köpa in kraft till ett högre pris för att kunna fullgöra sin leveransskyldighet gentemot en kund som återvänder. Det bör dock alltid finnas en möjlighet för kunden att få prisets skälighet prövat. Leveransskyldigheten bör även gälla gentemot nya elanvändare i området.

Konsumenten bör ha rätt att få hela elpriset, dvs. inte enbart nätdelen, prövat av nätmyndigheten. Denna prövning bör ske på begäran av den elkund som är missnöjd med villkor för leverans eller överföring. Kunden bör ha möjlighet att välja att enbart få den ena delen av totalpriset prövat, men bör givetvis ha rätt att få villkoren för såväl leverans som överföring prövade i ett sammanhang. Frågan om leveransskyldighet och prisprövning behandlas närmare i avsnitt 7.3.

Regeringens överväganden och förslag beträffande frågan om skälighet i priser och andra villkor för nättjänster har behandlats i avsnitten 6.2 – 6.4. Överväganden om bedömningen av det enskilda företags nättariffer, m.m. redovisas i avsnitt 10.

Skälighetsbedömningen av priset på el bör grundas på en helhetsbedömning i det enskilda fallet. En utgångspunkt bör vara det pris till vilket råkraften har köpts in eller bedöms kunna köpas in. Det kan förutsättas att leveranskoncessionshavaren ofta kommer att tillämpa någon form av tariff för hushållskunder och andra mindre kunder. Nätmyndigheten bör med hjälp av sådana tariffer jämföra priserna med dem som tillämpas inom andra koncessionsområden. Myndigheten bör ha rätt att begära in de uppgifter från parterna som krävs för att kunna göra en allsidig bedömning.

Genom att kunden alltid har rätt att byta leverantör och lämna leveranskoncessionshavaren begränsas risken för en ökad vertikal integration på elmarknaden. Denna ordning tillsammans med möjligheten till prisreglering för de små kunderna innebär även att risken för en ökad prisdifferentiering mellan större och mindre förbrukare begränsas.

Regeringens förslag: Den som innehar leveranskoncession skall vara skyldig att köpa el från en elproduktionsanläggning som är belägen inom området och som kan leverera en effekt om högst 1 500 kW.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Utredningen föreslår att bestämmelsen om skyldighet för innehavare av områdeskoncession att köpa el från mindre elproduktionsanläggningar skall slopas.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser avstyrker utredningsförslaget. Vissa instanser, däribland Naturvårdsverket och Boverket, anser att skyldigheten att köpa el från småskalig kraftproduktion bör kvarstå till dess att alternativa möjligheter att stödja sådan produktion har utvärderats. NUTEK framhåller att förslaget kan innebära att den småskaliga elproduktionen med höga produktionskostnader, t.ex. vindkraftanläggningar, på kort sikt kan få svårt att hävda sig i konkurrensen. Detta kan leda till att investeringarna i denna typ av anläggningar minskar. NUTEK förordar därför någon form av tidsbegränsade åtgärder för att ge dessa producenter en mjukare övergång till det nya regelverket. En möjlighet skulle enligt NUTEK vara att införa en försäljningsgaranti som knyts till innehavaren av försäljningskoncessionen i området. Även SERO betonar att Ellagstiftningsutredningens förslag får negativa konsekvenser för små elproducenter. SERO anser att det i ellagen bör skrivas in ett skydd för dessa producenter i likhet med vad som finns i t.ex. den tyska lagstiftningen.

Skälen för regeringens förslag: Den småskaliga elproduktionen svarar för mindre än en procent av den totala elproduktionen i landet, men har i vissa områden en större andel av eltillförseln. De mindre kraftanläggningarna är främst vattenkraftverk och vindkraftanläggningar.

Bestämmelserna om skyldighet för en innehavare av områdeskoncession att köpa el från mindre produktionsanläggningar, s.k. mottagningsplikt, och att underkasta sig prispövning för dessa inköp, infördes i ellagen så sent som år 1988 (prop. 1986/87:167, bet. 1987/88:NU7, rskr. 1987/88:56). Bakgrunden var att små elproducenter hade svårt att få en ersättning som täckte produktionskostnaderna.

Reglerna innebär att koncessionshavaren i princip är skyldig att köpa el från sådana mindre elproduktionsanläggningar, med en effekt om högst 1 500 kilowatt, som är belägna inom området. Elpriset i sådana köpeavtal baseras i dag på koncessionshavarens alternativkostnad för el. Utgångspunkten tas härvid i de rekommendationer till tekniska anslutningsbestämmelser och riktlinjer för beräkning av ersättning – EKOVISAM (ekonomiska villkor för samkörning med mindre produktionsanläggningar upp till 1 500 kW) – som sedan mitten av 1970-talet tas fram av Svenska Elverksföreningen.

Ellagstiftningsutredningen menar att bestämmelserna om köpskyldighet, m.m. inte är förenliga med principerna för elmarknadsreformen, nämligen att produktion och försäljning av el skall konkurrensutsättas. Utredningen

föreslår därför att dessa regler slopas. Det innebär bl.a. att de små elproducenterna själva måste finna kunder för sin produktion.

Vid remissbehandlingen har det från några remissinstanser framförts starka invändningar mot detta förslag. Flera av de anläggningar som berörs har höga produktionskostnader och har kommit till efter det att bestämmelserna om köpskyldighet, m.m. infördes i ellagen. Små producenter kan dessutom, om de skall sälja direkt till en slutkonsument, få svårigheter att finna godtagbara lösningar för att garantera kunden en säker leverans. Dessa företag har vanligen inte heller den organisation som är nödvändig för att finna kunder för sin produktion. Möjligheterna för denna producentkategori att på kort sikt få avsättning och skälig ersättning för sin elproduktion om mottagningsplikten slopas kan således enligt remissinstanserna ifrågasättas.

På kort sikt kan övergången till en fri elmarknad innebära vissa problem för den småskaliga elproduktionen. Det får dock förutsättas att investeringar i denna typ av anläggningar sker med avsikten att de skall vara lönsamma i ett längre tidsperspektiv.

Övervägande skäl talar således för att ge de små elproducenterna garanterad avsättning för sin produktion. Den som har leveranskoncession bör därför vara skyldig att köpa el från en produktionsanläggning som är belägen inom området och som kan leverera en effekt om högst 1 500 kilowatt. Föreskrifter om detta bör lagfästas.

De små elproducenterna bör ha möjlighet till prövning av skäligheten i den ersättning som de får från koncessionshavaren. Regeringen avser föreskriva att ansvaret för frågor som rör sådan prisreglering bör ligga hos nätmyndigheten (se avsnitt 11).

EKOVISAM:s ersättningsregler för småskalig kraftproduktion är baserade på alternativkostnadsprincipen. På en öppen elmarknad kan det dock vara svårt att fastställa alternativkostnaden eftersom den som innehar leveranskoncession kan ha råkraftkontrakt med flera leverantörer. Ersättningen till de små elproducenterna bör därför baseras på koncessionshavarens genomsnittliga försäljningsintäkter per kWh över året med avdrag för skäliga kostnader för administration m.m. och skälig vinstmarginal för koncessionshavaren. Med försäljningsintäkter avses här de tariffer som leveranskoncessionshavaren tillämpar för hushållskunder och andra mindre förbrukare.

Råkraftpriserna varierar över året. De här angivna riktlinjerna för beräkning av ersättning till de små elproducenterna torde innebära att dessa under delar av året, främst sommartid, får en ersättning som är väsentligt högre än det råkraftpris som då gäller. Under andra delar av året kommer den ersättning producenterna får att vara lägre än råkraftpriset. Vad som här har anförts hindrar naturligtvis inte en producent och en leveranskoncessionshavare att fritt träffa avtal med annan innebörd. Det är lämpligt att nätmyndigheten utfärdar allmänna råd för beräkning av ersättning till små kraftproducenter.

Genom denna ordning skapas en grundtrygghet för de små elproducenterna under övergången till en fri marknad. Leveranskoncession föreslås bli meddelad för en tid av tre år. Inför en eventuell förnyelse av koncessionerna bör systemet med leveranskoncession utvärderas (se avsnitt 7.2.1). Om det när leveranskoncessionen, och därmed mottagningsplikten, upphör att gälla

7.1.4 Om fjärrvärme, m.m.

Regeringens förslag: Innehavare av leveranskoncession bör inte ha någon skyldighet att leverera el för uppvärmningsändamål inom ett område där fjärrvärme eller naturgas distribueras eller avses att bli distribuerad.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Utredningen föreslår att bestämmelsen om undantag från leveransskyldighet för uppvärmningsändamål inom fjärrvärme- och naturgasområden slopas.

Remissinstanserna: Några remissinstanser har tagit upp frågan om elmarknadsreformens konsekvenser för värmemarknaden, främst produktion av fjärrvärme och kraftvärme. NUTEK påpekar att konkurrensen mellan uppvärmningsformerna kommer att öka, vilket kan innebära ekonomiska problem för ägare av värmeproduktionsanläggningar i fjärrvärmenäten. Svenska kommunförbundet föreslår att en uppföljning görs i syfte att belysa de samhällsekonomiska konsekvenserna för fjärrvärmen, miljön och de statliga insatserna för att främja biobränslen. Ett fåtal remissinstanser behandlar explicit utredningens förslag om att avskaffa undantaget från leveransplikt av el. Svenska Gasföreningen tillstyrker förslaget. Värmeverksföreningen anför däremot att förslaget skulle få negativa konsekvenser, främst för fjärrvärmeverksamhet under uppbyggnad. Enligt föreningen bör därför situationen för de under senare år etablerade fjärrvärmeföretagen beaktas särskilt. Liknande synpunkter framförs av NUTEK.

Skälen för regeringens förslag: Enligt ellagens nuvarande bestämmelser finns det inte någon leveransskyldighet av el för värmeförsörjning inom ett område där fjärrvärme eller naturgas distribueras eller avses att bli distribuerad. Genom denna regel skyddas fjärrvärme- och naturgasverksamheter eftersom elverksamheten och fjärrvärme- och naturgasverksamheten normalt har samma huvudman. Denne kan då vägra att leverera el för uppvärmning till de aktuella områdena.

Ellagstiftningsutredningen föreslår att ellagens bestämmelser om leveransskyldighet slopas. En konsekvens av detta är att ellagens särregler om fjärrvärme och naturgas avskaffas.

Några remissinstanser påpekar att en övergång till en fri elmarknad, i enlighet med utredningens förslag, får effekter på värmemarknaden, främst för fjärrvärmemarknaden. Det framhålls också att förutsättningarna för kraftvärmeproduktion förändras som en följd av att försäljningen av el blir konkurrensutsatt.

Enligt några remissinstanser innebär utredningsförslaget att en viktig förutsättning som legat till grund för beslut om investeringar i fjärrvärme- och kraftvärmeproduktion rycks undan. Konsekvensen av förslaget kan bli att några fjärrvärmesystem, främst de som nu är under utbyggnad, kan få

En ökad konkurrens bör kunna leda till effektiviseringar inom fjärrvärme- och kraftvärmeverksamhet. Det finns dock skäl att behålla undantaget i leveransplikten i syfte att ge aktörerna möjlighet till en successiv anpassning till det nya regelverket. Den som har leveranskoncession bör således ha rätt att vägra leverans av el för uppvärmningsändamål i område som försörjs av fjärrvärme eller naturgas.

Den kund som vägras leverans för uppvärmningsändamål av den som har leveranskoncession har dock möjlighet att byta elleverantör. En kund i ett fjärrvärmeområde kan på så sätt få leverans av el för sin värmeförsörjning. En förutsättning är dock att det finns kapacitet i nätet för anslutning vid högre effekt. För det enskilda fjärrvärmeföretaget får således inte bestämmelsen om undantag i leveransplikten för uppvärmningsändamål samma starka skydd mot konkurrens som tidigare.

Förutom den nu gällande ellagens särregler om fjärrvärme och naturgas, finns även andra regler som skapar särskilda förutsättningar på värmemarknaden. Lagen (1981:1354) om allmänna värmesystem innehåller regler som begränsar kundernas möjlighet att byta uppvärmningssystem. Lagen blir tillämplig om den som driver en fjärrvärmeanläggning eller ett naturgasnät begär och får anläggningen respektive nätet allmänförklarat. Hittills har dock ingen anläggning allmänförklarats.

En betydande andel av landets fjärrvärmeverksamhet drivs i kommunal regi. Regeringen redovisar strax förslag om regler för att skapa förutsättningar att bedriva bl.a. distribution av fjärrvärme och naturgas i kommunal regi på affärsmässig grund (avsnitt 12).

7.2 Koncessionsvillkor, m.m.

7.2.1 Koncessionstider

Regeringens förslag: Leveranskoncession meddelas för en tid av längst tre år.

Skälen för regeringens förslag: Leveranskoncessionen bör ses som en övergångslösning i avvaktan på att förutsättningarna på elmarknaden har utvecklats dithän att de bl.a. inte längre kan anses utgöra hinder för små kunder att byta leverantör.

För att upprätthålla den nödvändiga flexibiliteten och möjliggöra en fullständig övergång när det bedöms vara lämpligt bör leveranskoncessionen ges endast för en relativt kort period. Det är samtidigt angeläget att den som innehar en leveranskoncession får rimliga planeringsförutsättningar för sin verksamhet. En viss stabilitet i systemet är således nödvändig.

Leveranskoncessionen bör meddelas för en tid av längst tre år. Samtliga leveranskoncessioner bör gälla från och med tidpunkten för lagens ikraftträdande. Det innebär att meddelade koncessioner kommer att löpa ut samtidigt, tre år senare. Om en koncession inte hunnit meddelas före

ikraftträdandet bör giltighetstiden anpassas så att den löper ut vid samma tidpunkt som övriga koncessioner. Härigenom underlättas möjligheterna att snabbt avveckla systemet. Inför ett beslut om avveckling eller förlängning av systemet med leveranskoncession bör en samlad utvärdering av systemet genomföras. Ett viktigt inslag i en sådan utvärdering bör vara att bedöma hur kostnaderna för mätning och avräkning har utvecklats. Det finns även starka skäl att beakta andra faktorer som har betydelse för de mindre elförbrukarnas möjligheter att agera på marknaden, liksom konsekvenserna för den småskaliga elproduktionen och produktionen av fjärrvärme.

De förändringar som skulle kunna följa av utvärderingen bör dock inte, i relation till övrig elproduktion, i väsentlig omfattning, försämra villkoren för småskalig elproduktion och fjärrvärme.

7.2.2 Lämplighetsprövning, m.m

Regeringens förslag: Leveranskoncession skall meddelas den som från allmän synpunkt bedöms vara mest lämplig att svara för leveranser av el inom området. Endast en leveranskoncession får beviljas i ett leveransområde.

Skälen för regeringens förslag: Det bör vara en uppgift för regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att besluta om leveranskoncession. Nätmyndigheten bör svara för denna uppgift.

Inom varje område skall en leverantör ha huvudansvaret för leveranserna i området. Endast en leveranskoncession får således beviljas inom ett leveransområde. I nätmyndighetens koncessionsprövning bör vägas in bl.a. den sökandens allmänna kompetens, liksom dennes lämplighet att ha huvudansvaret för leveranserna av el i det aktuella området.

Det kan antas att de som söker och meddelas leveranskoncession kommer att bli de leverantörer som i dag har ansvaret att leverera el inom områdena, dvs. de som har områdeskoncession, vilken fortsättningsvis kommer att benämnas nätkoncession för område. En förutsättning för att denne skall meddelas leveranskoncession är dock att verksamheten bedrivs skild från nätverksamhet (se vidare avsnitt 10.2).

7.2.3 Överlåtelse av leveranskoncession

Regeringens förslag: Överlåtelse av leveranskoncession fordrar medgivande av nätmyndigheten, varvid den övertagandes lämplighet prövas.

Skälen för regeringens förslag: Leveranskoncession får, i likhet med nätkoncession, inte överlåtas utan myndighetens godkännande. Myndigheten skall härvid pröva den nye innehavarens lämplighet på samma sätt som vid

Med ny innehavare avses att leveranskoncessionen har övertagits av annan fysisk eller juridisk person. Den som förvärvar en leveranskoncession övertar återstoden av innevarande koncessionstid. Någon ny koncessionstid skall alltså inte bestämmas.

Genom detta förfarande skapas vissa förutsättningar att bl.a. begränsa vertikal integration på elmarknaden vilken kan inverka negativt på konkurrensen på elmarknaden.

7.2.4 Ändring av gränser för leveransområde

Regeringens förslag: Gränserna för leveransområde får ändras av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer om det är av väsentlig betydelse för en ändamålsenlig leverans och kan ske utan synnerlig olägenhet för koncessionshavaren.

Skälen för regeringens förslag: I avsnitt 6.4.3 har regeringen anfört att det bör vara möjligt att ändra gränserna för nätkoncession för område i syfte att skapa rationella områden för nätverksamhet. Trots att leveranskoncessionen meddelas för en relativt kort tid kan det även när det gäller leveransområden finnas behov av att under löpande koncessionstid kunna ändra gränserna för området. Syftet med en ändring av gränserna bör vara att skapa förutsättningar för en ändamålsenlig leveransverksamhet. En förutsättning bör dock vara att en ändring av gränserna kan ske utan att det skapar synnerlig olägenhet för koncessionshavaren.

Regeringen eller den myndighet som av regeringen utses att meddela leveranskoncession bör ha möjlighet att ändra gränserna för leveransområde om det är nödvändigt för att få en ändamålsenlig leverans i området. En sådan ändring kan exempelvis vara motiverad när gränserna för en nätkoncession för område har ändrats. För att åstadkomma en ändamålsenlig leverans kan det, som en följd härav, finnas behov av att anpassa gränserna för leveransområde.

Regeringens förslag: Annan än innehavare av leveranskoncession har rätt att leverera el till kund inom leveransområdet under förutsättning att avtalad uppsägningstid har iakttagits eller, om avtal inte finns, efter skälig uppsägningstid. Kund som har lämnat innehavaren av leveranskoncession skall ha rätt att återvända till denne, men inte garanterat till samma villkor som tidigare.

Det pris som kunden betalar skall vara skäligt och kunden skall ha rätt att få prisets skälighet prövat.

Skälen för regeringens förslag: Annan elleverantör än den som har leveranskoncession skall ha rätt att leverera el till kund inom leveransområdet. En nätägare kan i det föreslagna systemet inte hindra någon leverantör att sälja el till en kund.

Eftersom innehav av leveranskoncession innebär en leveransskyldighet gentemot kunderna bör koncessionshavaren få en viss framförhållning för sina råkraftinköp för att kunna tillgodose efterfrågan inom området. Den konsument som önskar få leverans av någon annan än innehavaren av leveranskoncession bör således ha rätt att lämna denne endast under förutsättning att en skälig uppsägningstid iakttas. Enligt förslaget bör den elkonsument som vill byta leverantör och som inte har avtalat om en bestämd uppsägningstid med koncessionshavaren anmäla detta minst sex månader innan den nya leveransen kan påbörjas. För den elkonsument som har ett avtal med koncessionshavaren om leverans av el med reglerad uppsägningstid eller som är tidsbestämt gäller dock de civilrättsliga regler som följer av avtalet. Ytterligare en förutsättning för att en kund skall kunna byta leverantör är, som tidigare har påpekats (avsnitt 6.3.2), att kunden har nödvändig mätutrustning.

En kund och koncessionsinnehavaren bör också ha möjlighet att sluta individuella avtal med villkor som normalt gäller för elleveranser inom koncessionsinnehavarens område.

Den kund som har lämnat innehavaren av leveranskoncession bör ha rätt att återvända till denne. Kunden bör ha rätt att få leverans av el senast en månad efter det att han har gjort en anmälan om detta till koncessionshavaren. Skälet är detsamma som nyss anfördes i fråga om behovet av skälig uppsägningstid, nämligen att innehavaren av leveranskoncessionen bör ges rimliga planeringsförutsättningar att kunna tillhandahålla el inom leveransområdet. Av samma skäl kan den kund som önskar återvända till leveranskoncessionshavaren inte vara garanterad att få samma pris som tidigare. En koncessionshavare kan exempelvis behöva köpa in kraft till ett högre pris för att kunna fullgöra sin leveransskyldighet gentemot en kund som återvänder. Det bör dock alltid finnas en möjlighet för kunden att få skäligheten i priset prövat.

En innehavare av leveranskoncession bör således, i syfte att uppnå en skälig prissättning, vara skyldig att underkasta sig reglering av priset på levererad och inköpt el. Denna möjlighet till prisreglering bör, i likhet med

nu gällande regler, omfatta dels de kunder som får sin el av kon-
cessionshavaren, dels de elproducenter vars anläggning är mindre än 1 500
kilowatt och som levererar el till koncessionshavaren. Frågor som rör sådan
reglering bör prövas av regeringen eller den myndighet regeringen
bestämmer. En prövning av priset på el bör ske endast på begäran, dvs.
myndigheten skall inte agera på eget initiativ.

8.1 Inledning

8.1.1 Allmänt om systemansvar

Elsystemets funktioner är beroende av många fysikaliska villkor. Det ställs höga krav på utrustning och driftledning för att elsystemet skall fungera på ett säkert och tillfredsställande sätt.

Systemet måste vara *leveranssäkert*. Med detta avses för det första att det skall ha en sådan *kapacitet* eller tillräcklighet att det kan producera kontrakterade leveranser. De tillgängliga produktionsresursernas kapacitet måste vara tillräckliga för förbrukningen både vad gäller effekt och energi. Kraftledningsnäten måste ha tillräcklig kapacitet för att kunna överföra kraften.

Dessutom ställer leveranssäkerheten krav på *driftsäkerhet*, dvs. att det befintliga systemet kan drivas med en liten risk för störningar och avbrott. Möjligheten här till är givetvis beroende på systemets tillräcklighet – dvs. att varje del av systemet har tillfredsställande kapacitet – men säkerheten påverkas i driftskedet framför allt av hanteringen av den aktiva elbalansen (frekvenshållning) och nätdriften (spänningshållning, hantering av s.k. flaskhalsar, felbortkoppling m.m.).

I det svenska elsystemet är många företag verksamma med produktion, överföring och försäljning. Varje företag måste ha ansvar för sin del av systemet. Eftersom hela systemets funktion är en förutsättning för det enskilda företags möjligheter att verka måste dessutom vart och ett av företagen ta sin del av ett *gemensamt ansvar*. I detta ligger att uppfylla enhetliga tekniska krav, att svara för en viss reservkapacitet i händelse av störningar, att tillhandahålla reglerkapacitet, etc. Kravet på det enskilda företaget blir i detta avseende beroende av dess verksamhet och storlek.

För att koordinera systemet och svara för elbalans och nät drift krävs att någon har ett överordnat ansvar, ett *systemansvar*. Med detta avses den driftmässiga samordningen av alla delsystem som är sammanknutna via storkraftnätet. I detta ansvar ligger bl.a. att fördela de enskilda företagens insatser av reglerkapacitet m.m., och att svara för att rätt frekvens hålls i systemet. Produktion, överföring och konsumtion av el behöver således samordnas.

Inom varje elsystem krävs en ansvarsfördelning mellan aktörerna. I praktiken kan rollerna fördelas på olika sätt och koordineringen ske med olika medel. Det finns flera exempel på organisationsformer. Det förslag till elmarknadsreform som lämnas i denna proposition innebär en förändring av ansvarsfördelningen i det svenska elsystemet. Förslagen innebär dock inte någon förändring av de grundläggande principerna för systemets drift.

8.1.2 Tidigare beslut om systemansvar

I riksdagens beslut att den 1 januari 1992 överföra huvuddelen av verksamheten i det tidigare Statens vattenfallsverk till ett aktiebolag ingick också att verksamheten i storkraftnätet skulle avskiljas från Vattenfall AB och drivas

som en separat organisation (prop. 1990/91:87, bet. 1990/91:NU38, rskr. 1990/91:318 och prop. 1991/92:49, bet. 1991/92:NU10, rskr. 1991/92:92). Affärsverket svenska kraftnät inrättades för att fullgöra denna uppgift. Organisationen omfattar Vattenfalls tidigare affärsområde Transmission samt den operativa nätdriften och kontrollsystemverksamheten.

Storkraftnätet är i huvudsak statligt ägt. De delar av storkraftnätet (ca 1 600 km) som inte ägs av staten disponeras av Svenska kraftnät genom avtal. Riksdagen beslöt våren 1992 om riktlinjer för bl.a. verksamheten med storkraftnätet (prop. 1991/92:133, bet. 1991/92:NU30, rskr. 1991/92:322).

Svenska kraftnät skall enligt riksdagens beslut ansvara för planering och drift av storkraftnätet samt för spännings- och frekvenshållning m.m. (den momentana elbalansen) i det svenska elsystemet. Verket har ansvaret för utbyggnaden av storkraftnätet och bör uppföra de starkströmsledningar m.m. som krävs för en effektiv handel med kraft. Storkraftnätet skall byggas ut i en ekonomiskt lönsam omfattning för att möta efterfrågan på överförings-tjänster.

Svenska kraftnäts ansvar för den momentana elbalansen kan under normala driftförhållanden med avseende på frekvens, spänning och överföringar utövas så att reglering av aktiv produktion överläts till lämpliga produktionsföretag. Uppgiften innefattar vidare ett ansvar för att under onormala förhållanden återföra systemet till normal drift med insatser av störningsreserver och andra medel. Insatserna av sådan kapacitet bör regleras i avtal mellan Svenska kraftnät och kraftproducenterna. Därtill skall Svenska kraftnät träffa överenskommelser om fördelning och utnyttjande av störningsreserv med samverkande grannländer.

Genom 1992 års beslut gavs Svenska kraftnät uppgifter av två slag. Verket har dels ett affärsmässigt ansvar för överföring av kraft på storkraftnätet, dels ett koordinerande ansvar för landets elbalans. Verket skall dessutom främja konkurrensen på elöverföringsområdet.

8.1.3 Systemansvaret i dag

Som tidigare beskrivits (avsnitt 4) har de större kraftföretagen tidigare tillsammans svarat för det överordnade ansvaret för elsystemet. Företagens samarbete har reglerats genom formella och informella överenskommelser. Före den 1 januari 1992 reglerades kraftföretagens samarbete i huvudsak genom två avtal, stamnätsavtalet och samkörningsavtalet. Statens vattenfallsverk var part i båda avtalen.

Genom *stamnätsavtalet* reglerades de tekniska och ekonomiska villkoren för kraftföretagens elöverföring på stamnätet. Förutom avgiftsstrukturen m.m. för olika typer av abonnemang innehåller avtalet bl.a. särskilda villkor för tillgång till nätet (krav på reservkapacitet i produktionen m.m.) samt bestämmelser om störningsreserver för drift och om balanseringen av avvikelseerna mellan transitörernas in- och utmatning på stamnätet. I avtalet förutsätts att tillfälliga kraftutbyten sker mellan de företag som överför kraft på stamnätet.

Genom *samkörningsavtalet* reglerades samarbetet avseende leveranssäkerhet och produktionsoptimering. Som grundläggande krav på deltagarna

angavs en tillfredsställande leveranssäkerhet (i huvudsak genom egen kraftproduktion eller långfristiga avtal) samt möjlighet att snabbt styra produktionen. Avtalet fastställde också principerna för utbyte av tillfällig kraft mellan avtalsparterna. Vidare förband sig företagen att bistå varandra vid kraftbrist och att delta i frekvensregleringen. Av avtalen framgick vidare att Statens vattenfallsverk hade det yttersta ansvaret för landets elbalans.

Genom båda dessa två centrala avtal reglerades driften av stamnätet och de medverkande företagens anläggningar, som tillsammans svarar för över 90 % av den svenska elproduktionen. Eftersom övriga producenter är hänvisade till handel med de företag som ingår i avtalen reglerades i praktiken hela det svenska elsystemet genom avtalen.

Stamnätsavtalet har under åren 1992 och 1993 ersatts med *kraftnätsavtalet*, i vilket Svenska kraftnät är en part. Avtalet träffades för ett år i avvaktan på närmare beslut om reformeringen av elmarknaden och en avlösning av stamnätsavtalet. Det förlängdes att gälla under år 1993. Ett nytt kraftnätsavtal har träffats mellan parterna att gälla längst t.o.m. den 31 december 1994.

Samkörningsavtalet ersattes i juli 1992 av ett *produktionsoptimeringsavtal* mellan Vattenfall AB och övriga större kraftföretag. Detta avtal innehåller enligt uppgift i huvudsak samma bestämmelser som samkörningsavtalet. Svenska kraftnät är inte part i produktionsoptimeringsavtalet, som av parterna betraktas som ett kommersiellt, hemligt avtal.

Enligt kraftnätsavtalet ansvarar Svenska kraftnät som driftledning bl.a. för hur de aktiva störmingsreserverna samt den reaktiva balansen skall upprätthållas. Det förutsätts dock i avtalet att Vattenfall AB övertar Vattenfallsverkets tidigare roll i produktionsoptimeringen. Vidare förutsätts att Vattenfall AB balanserar ut avvikelser mellan inmatning och utmatning på storkraftnätet och täcker skillnader mellan beräknade och faktiska överföringsförluster.

Hur den aktiva effektbalansen skall upprätthållas behandlas i produktionsoptimeringsavtalet. Enligt detta sker kraftföretagens kortsiktiga handel med kraft så att de övriga avtalsparterna löpande avräknar sina kraftbalanser mot Vattenfall AB.

Ellagstiftningsutredningen konstaterar i sitt betänkande att ansvarsfördelningen enligt dessa avtal inte avspeglar ett systemansvar för Svenska kraftnät enligt de riktlinjer som uttrycktes i propositionen om en elmarknad med konkurrens.

I rapporten *Om leveringssäkerhet på et avregulerat svensk elmarked* (publicerad i Ds 1994:2) analyseras de nämnda avtalen närmare vad gäller utövandet av systemansvaret för elsystemet. Utredaren drar där bl.a. slutsatsen att det praktiska systemansvaret i det svenska elsystemet utförs genom samarbetet kring produktionsoptimeringsavtalet, med Vattenfall AB som operatör. En förutsättning för att Svenska kraftnät skall kunna utöva det av riksdagen beslutade systemansvaret är att verket ges ett avgörande inflytande över det samarbete som i dag bedrivs inom ramen för produktionsoptimeringsavtalet och över Vattenfall AB:s operativa roll. Svenska kraftnäts inflytande bör avgränsas till de förhållanden som har relevans för utövandet av systemansvaret. I rapporten påpekas vidare att Vattenfall AB:s affärsmässiga intressen bör hanteras avskilt från ett eventuellt operativt

systemansvar. En gemensam driftcentral mellan Svenska kraftnät och Vattenfall AB kan därför vara principiellt betänkelig. Prop. 1993/94:162

Konkurrensverket har genom beslut den 26 november 1993 avslagit en ansökan från kraftföretagen om ett s.k. icke-ingripandebesked enligt 20 § konkurrenslagen (1993:20) avseende stamnätsavtalet. Som grund för beslutet anger verket bl.a. att avtalet strider mot 6 § konkurrenslagen (se avsnitt 4.4).

Konkurrensverket har vidare samma dag avslagit en ansökan om icke-ingripandebesked avseende produktionsoptimeringsavtalet. Beslutet motiveras bl.a. av att avtalet fastställer hur priserna skall beräknas vid kraftutbyte och att företagen genom avtalet garanteras täckning för sina rörliga produktionskostnader. Konkurrensverket beviljade dock undantag enligt 8 § konkurrenslagen för produktionsoptimeringsavtalet att gälla fr.o.m. den 1 juli 1993 t.o.m. den 31 december 1994 med hänvisning till att elmarknaden inom en inte alltför avlägsen framtid kan förväntas att öppnas för konkurrens.

Sammanfattningsvis kan således konstateras att Svenska kraftnät har det formella systemansvaret för Sveriges elsystem, men att rollfördelningen och den praktiska ansvarsfördelningen mellan Svenska kraftnät och Vattenfall AB inte är helt klarlagd. Samarbetsavtalen mellan Vattenfall AB och övriga större kraftföretag bidrar till att skapa oklarheter i detta avseende.

Syftet med förslagen i denna proposition är att åstadkomma en elmarknad med konkurrens i produktion och försäljning av el. Av detta följer att Vattenfall AB bör ha samma roll och samma inflytande på elmarknaden som de kraftföretag med vilka bolaget skall konkurrera. Det finns anledning att noga precisera och lagfästa Svenska kraftnäts systemansvar. För detta talar också att de avtal som hittills har reglerat samarbetet mellan Vattenfall AB och de större kraftföretagen av Konkurrensverket har konstaterats strida mot gällande konkurrenslagstiftning.

8.2.1 Systemansvar

Regeringens förslag: Regeringen skall bemyndigas att utse den myndighet som skall ha det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar samverkar driftsäkert så att balans inom hela eller delar av landet kortsiktigt upprätthålls mellan produktion och förbrukning av ström (systemansvar).

Regeringen skall bemyndigas att utfärda närmare föreskrifter som ger den systemansvariga myndigheten, i den utsträckning det behövs för att kunna utöva systemansvaret, befogenheter att beordra kraftproducenter att, mot marknadsmässig ersättning, öka eller minska produktionen av ström.

Regeringen skall bemyndigas att utfärda föreskrifter om skyldighet för kraftproducenter och elkonsumenter att till den systemansvariga myndigheten ge in de uppgifter om produktion eller konsumtion av ström, som behövs för att utöva systemansvaret.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Utredningens förslag hade i huvudsak samma innebörd, men utredningen föreslog att Svenska kraftnäts systemansvar skulle regleras i förordning.

Remissinstanserna: En majoritet godtar utredningens förslag eller lämnar det utan invändning. Till de positiva hör Statskontoret, Riksrevisionsverket, Konkurrensverket, Stockholm Energi AB, Elsäkerhetsverket, Sveriges Industriförbund och Svenska Elverksföreningen. Svenska Kraftverksföreningen lämnar förslaget utan invändning.

Stockholm Energi AB framhåller att Svenska kraftnät i egenskap av systemansvarig för storkraftnätet också skall övervaka att någon aktör i varje kraftaffär är balansansvarig och har erforderliga reservkraftavtal.

Storstockholms Energi AB anser att man bör skilja på operativt och kontraktsmässigt balansansvar och i det senare fallet godta finansiella lösningar som likvärdiga med fysisk reservkraft.

Vattenfall AB är negativ till förslaget och framhåller bl.a. att Svenska kraftnäts systemansvar skall begränsas till storkraftnätets tekniska frågor och ej till hela nationens elsystem. Principen bör vara att ansvarsgränsen dras vid de punkter där storkraftnätet ansluter till det övriga elsystemet.

Skälen för regeringens förslag: Riksdagen har tidigare beslutat om riktlinjer för bl.a. verksamheten med storkraftnätet. (prop. 1991/92:133, bet. 1991/92:NU30, rskr. 1991/92:322). Affärverket svenska kraftnät är den myndighet som skall se till att systemansvaret m.m. kan upprätthållas på ett tillfredställande sätt.

Med systemansvar avses ansvaret för att det nationella elsystemet fungerar som ett sammanhållet system med tillfredställande driftsäkerhet. Alla delsystem som är sammankopplade via storkraftnätet ingår i det nationella elsystemet och måste vara driftmässigt samordnade. Detta innebär

framför allt att balansen mellan produktion och förbrukning av el kortsiktig upprätthålls och att överföring av kraft kan ske mellan landets delar. Systemansvaret måste således utövas med avseende på både balans och överföring av el. Balansen mellan produktion och förbrukning är nödvändig för att frekvensen skall kunna upprätthållas i elsystemet.

I Svenska kraftnäts affärsmässiga ansvar som nätägare ligger, som tidigare har framhållits, att ansvara för sin del av nätdriften vad avser spänningshållning, hantering av flaskhalsar m.m.

Systemansvaret innebär inte att Svenska kraftnät i varje läge och i varje moment skall svara för den direkta driften av hela elsystemet. Svenska kraftnät skall dock ha det övergripande ansvaret för den kortsiktiga balansen mellan produktion och förbrukning av el, vilket innebär en övervakande och samordnande roll.

Det är varje balansansvarigt företags affärsmässiga ansvar att se till att den egna balansen kan upprätthållas. Dessa företag kan äga eller på annat sätt disponera produktionsanläggningar som är anslutna till nät på skilda spänningsnivåer. Det kommer dock alltid att förekomma momentana avvikelser mellan företagets produktion och försäljning vilka måste balanseras ut. Att se till att så sker är en del av Svenska kraftnäts systemansvar. Svenska kraftnät saknar egna produktionsresurser och måste därför finna former för att kunna sköta denna reglering. Det kommer främst att vara producenter som kan bidra till balanshållningen i systemet, men även större kunder kommer att kunna delta. Det är även viktigt att Svenska kraftnät träffar avtal om automatisk och manuell bortkoppling av förbrukning.

De kostnader som är förknippade med systemansvaret m.m. bör, liksom andra nätkostnader, bäras av de parter som utnyttjar eller påverkar elsystemet och därmed orsakar kostnaderna. Det är viktigt att Svenska kraftnät preciserar dessa kostnader.

Vid större störningar som inte enskilda företag kan motverka måste Svenska kraftnät kunna agera så att störningsreserver snabbt kan sättas in. Svenska kraftnät bör ges möjlighet att kunna beordra producenter att under vissa förutsättningar snabbt öka eller minska produktionen för att bringa systemet i balans. Denna ökning eller minskning av produktionen bör ersättas på marknadsmässiga villkor. Svenska kraftnät bör i första hand söka träffa avtal med producenter om utnyttjande av störningsreserver.

En viktig uppgift som ligger i systemansvaret är driftövervakningen av det nationella elsystemet. Driftövervakningen skall svara för att storkraftnätet och utlandsförbindelsernas överföringsförmåga inte överbelastas. Detta är särskilt viktigt vid de begränsningar som utgörs av de s.k. trånga snitten på storkraftnätet. Genom driftövervakningen skall Svenska kraftnät inom ramen för systemansvaret svara för att produktion och förbrukning anpassas så att eventuell skadlig överbelastning elimineras. För att kunna sköta detta krävs information om bl.a. hur mycket kraft som matas in och tas ut från nätet, men även var och när detta beräknas ske. Svenska kraftnäts tillgång till tillräcklig information är en fråga som i första hand bör regleras i avtal. Regeringen bör bemyndigas att kunna utfärda föreskrifter om Svenska kraftnäts rätt att erhålla sådan information.

Svenska kraftnät måste kunna följa den totala produktionen och

förbrukningen av el i Sverige i sådan omfattning att tillfredsställande övervakning kan ske för varje enskild aktörs balans och för landet totalt. Detta görs bl.a. i Svenska kraftnäts nätövervakning och system för kraftavräkning vars uppgift är att redovisa hur kraftutbytena fördelar sig mellan aktörerna på elmarknaden. Svenska kraftnät måste avräkna de producenter, återförsäljare och konsumenter som har ett ekonomiskt ansvar för att balans råder mellan å ena sidan produktion och försäljning och å andra sidan försäljning och konsumtion. Vem som har detta ekonomiska ansvar är i praktiken beroende av hur kraftkontrakten utformas. För att det skall vara möjligt att avräkna enskilda aktörers andel av kraftbalansen krävs, förutom mätvärden från storkraftnätet och utlandsförbindelserna, mätvärden från underliggande nät och information om avtalad kraftvolym i de bilaterala kraftkontrakten. Mättnings- och avräkningsansvaret ingår i nätverksamheten. Genom de föreslagna ändringarna i ellagen avseende mätning som redovisas i avsnitt 6.3.2 åläggs nätägarna att bl.a. göra mätdata tillgängliga för andra berörda parter. Därigenom kommer Svenska kraftnät att ha tillgång till erforderliga mätvärden från underliggande nät.

8.2.2 Om föreskrifter för driftsäkerheten i det nationella elsystemet

Regeringens förslag: Den systemansvariga myndigheten bör ges möjlighet att utfärda föreskrifter om kontroll, provning eller besiktning och andra föreskrifter angående elektriska anläggningar m.m. när så är påkallat av hänsyn till elsystemets driftsäkerhet.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser lämnar utredningens förslag utan invändning. Vattenfall AB anser att Svenska kraftnät inte skall ges rätt att utfärda föreskrifter om driften av elsystemet.

Skälen för regeringens förslag: Svenska kraftnät har som uppgift att förvalta, driva och utveckla ett kostnadseffektivt, driftsäkert och miljöanpassat kraftöverföringssystem. För att kunna utföra denna uppgift måste Svenska kraftnät ha rätt att ange tekniska krav, driftsäkerhetskrav m.m. på de produktionsanläggningar och nät som skall anslutas till storkraftnätet. Krav av generell natur bör ges i föreskriftsform. Särskilda krav kan lämpligen utformas genom avtal i varje enskilt fall.

I 15 § ellagen stadgas att regeringen eller den myndighet regeringen föreskriver får, i den mån det behövs från elsäkerhetssynpunkt, meddela föreskrifter om kontroll, provning eller besiktning samt andra föreskrifter som angår bl.a. elektriska anläggningar och anordningar avsedda att anslutas till sådana anläggningar. Bemyndigandet bör utvidgas till att omfatta föreskrifter med hänsyn till driftsäkerheten i det nationella elsystemet.

Driftsäkerheten på storkraftnätet påverkas av driftsäkerheten på underliggande nät och av anläggningar som ansluts till storkraftnätet. Det

finns viktiga tekniska krav på dessa underliggande nät och anläggningar som motiveras av driftsäkerheten för kraftsystemet i sin helhet. Prop. 1993/94:162

Svenska kraftnät bör fastställa de dimensioneringskriterier som skall gälla och den beredskap mot störningar och fel som skall upprätthållas för storkraftnätet. Dimensioneringskriterierna för storkraftnätet, produktionsanläggningar och underliggande nät bör samordnas. De kriterier som läggs fast bör även anpassas till motsvarande kriterier i de andra nordiska länderna. Ansvar för dimensioneringskriterier, spänningshållning och överföringsförmåga på regionala och lokala nät ligger hos nätägarna. Det är dels ett ansvar som följer av koncessionsinnehavet, dels ett affärsmässigt ansvar som nätägaren har gentemot sina kunder.

8.2.3 Reglerkapacitet på elmarknaden

Regeringens förslag: Den systemansvariga myndigheten skall ansvara för en marknad där reglerkraft tillhandahålls på marknadsmässiga och neutrala villkor för bl.a. de aktörer på elmarknaden som saknar egna reglermöjligheter.

Svenska kraftnäts rapport Handelsplats för el: Överensstämmer med regeringens förslag. Svenska kraftnät föreslår att en reglerkraftmarknad bör inrättas när regionnäten öppnas för elöverföring.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker utredningens förslag eller lämnar förslaget utan invändning. Positiva är bl.a. NUTEK, Göteborgs kommun, Sveriges Industriförbund, Svenska Elverksföreningen, REL och Örebro Energi AB.

Negativa till förslaget är Svenska Kraftverksföreningen, Vattenfall AB och Sydkraft AB.

Svenska Kraftverksföreningen, Sydkraft AB och Vattenfall AB anser inte att det behövs en reglermarknad i Sverige. Reglerkraft kan liksom nu enkelt upphandlas från elproducenterna.

Skälen för regeringens förslag: I Svenska kraftnäts systemansvar ingår att ansvara för den slutliga balanseringen av det svenska elsystemet. Detta innebär bl.a. att hantera frekvenshållningen inom landet och Sveriges kraftbalans gentemot utlandet. Genom reglerkraft i form av momentan och snabbt tillgänglig aktiv effekt balanseras avvikelser mellan avtalade leveranser och den faktiska produktionen och förbrukningen. Utöver detta kan Svenska kraftnät behöva köpa och sälja kraft för att hantera s.k. flaskhalsar och energiförluster på nätet.

I reglerprocessen kombineras automatiska och manuella ingrepp. I första hand krävs en automatisk reglering, *primärreglering*, som tar hand om de mindre variationerna i förbrukningen. Störningar i effektbalansen hanteras med hjälp av momentana störningsreserver. Svenska kraftnät bör på lämpligt sätt, t.ex. genom avtal, försäkra sig om tillgång till tillräckliga reserver för dessa ändamål.

De variationer som inte kan klaras av med primärregleringen regleras

manuellt, t.ex. genom att öka eller minska på inställningen av aggregat som är i drift eller genom start eller stopp av aggregat. Detta kallas för *sekundärreglering*. Åtgärderna bör kunna ske inom 5 till 15 minuter efter beordring. Svenska kraftnät bör, som tidigare föreslagits (avsnitt 8.2.1), ha möjlighet att mot marknadsmässig ersättning beordra kraftproducenter att vidta sådana åtgärder.

Svenska kraftnät skulle på ett effektivt sätt kunna hantera den sekundära regleringen genom en reglermarknad dit producenter och större kunder som kan påverka sin förbrukning lämnar bud på snabb upp- och nedreglering. Endast aktörer som har flexibel produktion eller förbrukning som kan regleras upp eller ned med kort varsel kan delta på en sådan marknad. Med ett sådant system för upphandling av reglerkapacitet skulle insatserna av regleråtgärder ske på frivillig väg och till marknadsbestämda priser.

Kraftföretagen kompenserar i stor utsträckning variationerna genom egna åtgärder inom sitt eget balansansvarsområde. Detta är ett affärsmässigt ansvar som inte förändras genom förslagen om Svenska kraftnäts systemansvar. När elmarknaden öppnas för handel över alla nät kommer dock kunder att kunna köpa kraft från annan än sin nuvarande leverantör. Storkraftnätet kan komma att utnyttjas av aktörer som saknar egna reglermöjligheter. Samtidigt måste elsystemets nödvändiga tekniska och driftadministrativa funktioner upprätthållas. Om inte kraftleverantören enligt avtal svarar för kundens variationer i förbrukningen måste det finnas ett alternativt sätt för kunden att göra rätt för sig i reglerhänseende. Det gäller både vid normala driftförhållanden och vid avbrott i nätöverföring eller produktion, som avbryter leverans av el under ett antal timmar eller något dygn. Svenska kraftnät bör kunna erbjuda reglerkraftstjänster till de kunder som behöver köpa dessa tjänster. Detta är inte minst viktigt för att skapa rimliga förutsättningar för utlandshandeln med el.

Det bör vara en uppgift för Svenska kraftnät att ansvara för en marknad där reglerkraft tillhandahålls på neutrala och marknadsmässiga villkor till bl.a. den på elmarknaden som saknar egna reglermöjligheter. Formerna för en sådan marknad för reglerkraft bör utarbetas i samarbete med elmarknadens aktörer. Inriktningen av Svenska kraftnäts arbete bör vara att en marknad för reglerkraft kan starta den 1 januari 1995, dvs. vid den tidpunkt när de nya lagreglerna föreslås träda ikraft.

Regeringens bedömning: Elförsäljning i konkurrens skapar goda förutsättningar för en effektiv produktion och distribution av el. En organiserad marknad för el, en kraftbörs, kan ytterligare effektivisera elhandeln. Det är viktigt att den kraftbörs som etableras är neutral och öppen för alla.

Svenska kraftnäts rapport Handelsplats för el: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser anser i likhet med Svenska kraftnät att det finns förutsättningar för börshandel med el i Sverige. Av dem poängterar flera vikten av att vänta med införandet av en spotmarknadsbörs till det finns ett väldefinierat behov av en sådan. Å andra sidan understryker flera instanser vikten av att en spotmarknadsbörs öppnas från början, så fort näten öppnas för transitering. Vissa instanser, främst detaljdistributörer av el, ställer sig tveksamma till om en börshandel kan fungera i Sverige där några få kraftföretag har en dominerande ställning på marknaden. Många remissinstanser betonar fördelarna med en nordisk kraftbörs.

Vissa remissinstanser, bl.a. Svenska Kraftverksföreningen, Vattenfall AB och Sydkraft AB, avstyrker förslaget att införa en kraftbörs. Det sker med hänvisning till produktionsoptimeringen. Andra remissinstanser menar att en börs skulle medföra en effektivisering av produktionen.

Ett mindre antal remissinstanser har explicit uttalat sig om huvudmannaskapet för en svensk kraftbörs. Bland dem är meningarna delade. Några, bl.a. Finansinspektionen, Svenska Kraftverksföreningen och Stockholm Energi AB, är negativa till att Svenska kraftnät skulle driva en sådan kraftbörs. Andra, t.ex. Elsäkerhetsverket, REL och KREAB, förutsätter att det är Svenska kraftnät som startar och driver en börs.

Skälen för regeringens bedömning: Svenska kraftnät framhåller i rapporten *Handelsplats för el* flera fördelar med en öppen marknadsplats, en börs, för handel med el i Sverige. Ett sådant system skulle bl.a. ge en effektiv prisbildning, en bra informationsspridning och ett synligt elpris.

En börs för handel med tillfällig kraft kan enligt Svenska kraftnät inrättas när ett större antal aktörer kommer att uppträda på elmarknaden. En sådan börs bör enligt Svenska kraftnät bedrivas i samverkan med andra nordiska börser.

Det förslag till ändringar av ellagen som lämnas i denna proposition medför bl.a. att förutsättningarna för kraftföretagens produktionssamarbete ändras. De överenskommelser som har legat till grund för detta har tidigare beskrivits översiktligt (avsnitt 8.1.3). I stora drag kan företagen genom detta samarbete sägas ha reglerat tre huvudfunktioner inom elsystemet: systemansvaret, deltagarnas leveransförmåga och kostnadsminimeringen av deltagarnas samlade produktion.

I riksdagens beslut år 1992 om riktlinjer för verksamheten på storkraftnätet anges att systemansvaret skall utövas av Svenska kraftnät. Svenska

På en konkurrensmarknad blir det en uppgift för de enskilda företagen att inom ramarna för de regler som styr driften av elsystemet svara för att kunderna får el med hög leveranssäkerhet.

Genom kostnadsminimering i produktionen – produktionsoptimeringen – har svensk kraftindustri utvecklat en kostnadseffektiv produktion. I ett internationellt perspektiv anses den svenska elmarknaden fungera väl när det gäller att utnyttja de sammantagna produktions- och distributionsresurserna och att leverera el med god leveranssäkerhet till abonnenterna.

I rapporten *Elmarknadsmodeller och konsekvenser*, vilken är publicerad i departementsstencilen *Utredningar om elmarknadsreformen* (Ds 1994:2) har tänkbara konsekvenser av elmarknadsreformens inverkan på bl.a. den nuvarande produktionsoptimeringen analyserats. En slutsats i rapporten är att det på sikt blir svårt att förena en samkörning mellan producentföretagen som grundar sig på de nuvarande prissättningsprinciperna med en fullt utvecklad konkurrens på elmarknaden.

De lagförslag som lämnas i denna proposition innebär att förutsättningar skapas för elhandel i konkurrens. Såväl producenter, återförsäljare som slutförbrukare ges möjligheter att handla el med den som de önskar, både tillfälligt och med långsiktiga åtaganden.

Det finns inga skäl att tro att de nya marknadsreglerna på kort sikt kommer att innebära betydande förändringar av handelsmönstret. Säljare och köpare på elmarknaden är i stor utsträckning bundna av långsiktiga kontrakt med varaktighet över årsskiftet 1994/1995, i många fall fram till år 1997. Med tiden är det dock sannolikt att kontakterna ökar mellan säljare och köpare som tidigare inte har haft möjligheter att sluta avtal på elmarknaden. Det är dock troligt att leveranserna till högspänningskunder även i fortsättningen till den helt övervägande delen kommer att ske genom avtal som sträcker sig över ett eller flera år. Det visar också erfarenheterna från Norge där mellan en och två procent av omsättningen på spot handelsbörsen utgörs av kunders eller distributörs inköp.

Det finns dock flera motiv för kortsiktig elhandel eller handel med s.k. tillfällig kraft vid sidan om den långsiktiga handeln. Som begreppet antyder är det främst fråga om handel med marginell produktion. Det finns huvudsakligen två grupper som har intresse av denna handel, dels producenter som önskar att bl.a. minska kostnaderna för sina kontrakterade leveranser, dels kunder som har en viss flexibilitet i sin förbrukning.

De svenska elproducenterna gör stora kostnadsbesparingar genom att köpa och sälja el med varandra. Den viktigaste orsaken till detta är att den svenska elproduktionen består av kraftverk med olika höga produktionskostnader. Hittills har handel mellan producenter till största delen skett inom ramen för produktionsoptimeringen. Även om produktionsoptimeringen i sin nuvarande form skulle upphöra torde ett fortsatt utbyte av tillfällig kraft mellan producenter vara ekonomiskt intressant. De enskilda producenterna kommer att kunna fortsätta köpa och sälja tillfällig kraft mellan företagen på affärsmässiga grunder. Det samarbete som i dag finns i gemensamma kraftstationer eller längs älvar där flera kraftföretag äger anläggningar bör kunna fortsätta på samma sätt som i dag. Förutsättningarna för producenter

att samarbeta i vattenregleringsföretagen påverkas inte av de här framlagda lagförslagen. Detta gäller även samordningen vid revisionstillfällena av kärnkraftverken.

Kunder som kan tänkas ha ett intresse av handel med tillfällig kraft är förutom kraftproducenter sådana som har avkopplingsbara elpannor, och alltså tillgång till alternativ energikällor, och vissa industrikunder som har möjlighet att helt eller delvis förskjuta sin förbrukning till lågpristider. Det är också möjligt att en detaljförsäljare av el väljer att teckna långsiktiga avtal som täcker större delen av behovet och att täcka det övriga behovet genom kortsiktig handel. Ytterligare en kundkategori är kraftproducenter i grannländerna som vill ersätta egen produktion med importerad tillfällig kraft när priserna är lägre än deras rörliga kostnader i produktionen.

Begreppet kraftbörs används med olika innebörd. I sin vidaste betydelse innefattar begreppet minst tre typer av organiserade marknader för elhandel. *Reglermarknaden* används för snabb upp- och nedreglering av kraft främst för att säkerställa frekvensen i systemet. Vidare används reglermarknaden för att undvika överbelastning i nätet. *Spotmarknaden* är främst ett sätt för producenterna att optimera användningen sina krafttillgångar och minska produktionskostnaderna. Denna handel med tillfällig kraft som avser fysiska leveranser bör på en fri elmarknad utvecklas till att omfatta även andra aktörer än kraftproducenter. *Derivatmarknaden* är en marknad för riskhantering med standardiserade kontrakt.

En kraftbörs som innefattar alla dessa funktioner är således viktig av flera skäl - för elsystemets drift, för Svenska kraftnäts system- och nätansvar samt för elmarknadsaktörernas riskhantering. En sådan kraftbörs skulle ha flera fördelar. En fördel jämfört med en bilateral handel är att transaktionskostnaderna minskar. Vidare ger en kraftbörs en effektiv och synlig prisbildning. Marknadsaktörerna behöver inte leta efter säljare eller köpare, och förhandlingsproceduren är standardiserad och enkel. Genom en sådan handel kan också en produktionsoptimering ske på ett affärsmässigt och konkurrensneutralt sätt. Också slutförbrukarna skulle kunna delta i denna process, eftersom det i vissa situationer är möjligt att en neddragen förbrukning är mer ekonomisk än ökad produktion.

En spotmarknad med handel i faktiska elleveranser har betydelse för både elsystemets effektivitet och för Svenska kraftnäts möjligheter att handha systemansvaret. En spotmarknad kan effektivt se till att produktionen sker till lägsta kostnad och kan också skapa ett referenspris för den handel som är nödvändig av systemdrifts- och systemsäkerhetsskäl. Som nyss har framhållits bör det vara en uppgift för Svenska kraftnät att ansvara för en marknad där reglerkraft tillhandahålls på marknadsmässiga och neutrala villkor.

En framgångsrik etablering av en kraftbörs för spot- och derivatmarknaderna blir beroende av när en sådan efterfrågas av ett större antal marknadsaktörer. En sådan kraftbörs måste för att fylla sitt syfte åtnjuta ett stort förtroende hos dem som utnyttjar den. Det innebär att den måste vara neutral och inte diskriminera några aktörer på elmarknaden. Den måste vara välorganiserad, vilket innebär bl.a. att den skall fungera efter kända, begripliga och allmänt accepterade regler. Ett annat krav är att kraftbörsen har en så stor omsättning och likviditet så att enskilda aktörer inte ges

möjlighet att påverka prisbildningen på börsen.

Prop. 1993/94:162

Svenska kraftnät har som systemansvarig en central roll i det svenska elsystemet. En börshandel kommer bl.a. av tekniska skäl att vara nära kopplad till reglermarknaden och elsystemets drift. Svenska kraftnät bör därför med sin kompetens och sina resurser kunna medverka i utvecklingen av en svensk kraftbörs. Vidare är Svenska kraftnät neutral i förhållande till övriga aktörer på elmarknaden.

9.1 Inledning

Handelsutbytet över gränserna är av stor betydelse för de nordiska ländernas elproduktion. Genom handel kan variationerna i konsumtionen och riskerna för driftstörningar utjämnas och kostnaderna för reservkapacitet sänkas. De samlade produktionskostnaderna blir därmed lägre. Grunden för handeln är att olika energikällor utnyttjas för kraftproduktionen i de länder som utbyter kraft. På sikt beräknas även handelsutbytet med länder utanför Norden att öka betydligt.

Överföringen av kraft till och från Sverige sker med hjälp av 20 växelströms- eller likströmsförbindelser. Den totala överföringsförmågan är ca 5 000 MW. Sverige har nio elkraftförbindelser med Norge, fem med Finland och sex med Danmark. Av de 22 existerande förbindelserna mellan de nordiska länderna går således de flesta mellan Sverige och ett annat land. En utbyggnad av utlandsförbindelserna pågår. En 600 MW förbindelse är under byggnad mellan Sverige och Tyskland (Baltic Cable), och förstärkning planeras av överföringskapaciteten mellan Sverige och Norge.

Systemen i Sverige, Norge, Finland och Sjöland är hopkopplade med växelströmsförbindelser och har därmed samma frekvens. Växelströmsförbindelserna har ett direkt inflytande på hela systemets och delsystemens funktion. Driften av växelströmslänkarna är en komplex uppgift som de systemansvariga enheterna i respektive land bör ansvara för tillsammans.

Utrikeshandeln med el förutsätter ett samarbete mellan de organisationer som ansvarar för de nationella elsystemen. I Norden har elhandeln utvecklats genom de stora kraftföretagens samarbete inom Nordel (avsnitt 5.5). I de nordiska länderna har tidigare kraftföretagen tillsammans svarat för elbalansen och tillgången till reglerkraft, vilka är nödvändiga funktioner att kontrollera vid handelsutbyte med ett annat lands elsystem. Det är också kraftföretagen som har ägt och förvaltat de kraftledningar över vilka leveranserna skett, såväl utlandsförbindelserna som de anslutande ledningarna.

Under senare år har de nordiska ländernas elmarknader förändrats vilket också har påverkat utrikeshandeln. I Norge och Sverige har nätmyndigheter inrättats för att förvalta och driva de nationella högspänningsnäten och utlandsförbindelserna.

I Sverige överfördes de statligt ägda utlandsförbindelserna till Svenska kraftnät den 1 januari 1992. Därigenom vidtogs en viktig åtgärd för att möjliggöra en fri utrikeshandel till och från anslutningarna till storkraftnätet. För flertalet elkunder är det dock inte möjligt att delta i sådan handel eftersom de är anslutna till underliggande nät som ägs och förvaltas av ett kraftföretag. Vidare svarar fortfarande de större kraftföretagen för tillhandahållandet av reglerkraft.

En avreglerad försäljning av elkraft innebär ändrade förutsättningar för utrikeshandeln med el. Hela det svenska ledningsnätet blir tillgängligt för andra än nätagarna, och dessa får vad gäller överföring av kraft samma ställning som andra företag. Svenska kraftnät kommer som systemansvarig att handha de uppgifter avseende utrikeshandeln som de samverkande

kraftföretagen tidigare har svarat för. För att systemansvaret skall kunna utövas och leveranssäkerheten i det svenska elsystemet vara hög även med handel över gränserna måste vissa krav ställas på den som utnyttjar möjligheterna till internationell handel. Liknande regler har tidigare tillämpats av kraftföretagen inom ramen för stamnäts- och produktions-optimeringsavtalen.

9.2 Nätkoncession för utlandsförbindelse

Regeringens förslag: Regeringen skall besluta om nätkoncession när ansökan avser utlandsförbindelse.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker utredningens förslag eller lämnar det utan invändning. Svenska kraftnät tillstyrker utredningens förslag, men påpekar att utredningen inte närmare behandlat formerna för regeringens koncessionsprövning. Vattenfall AB menar att det bör räcka med att nätmyndigheten hanterar koncessionsprövningen för utlandsförbindelser.

Skälen för regeringens förslag: Riksdagen godkände i juni 1992 regeringens förslag till riktlinjer för verksamheten med det svenska storkraftnätet (prop. 1991/92:133, bet. 1991/92:NU30, rskr. 1991/92:322).

Enligt riktlinjerna skall det svenska storkraftnätet och de statligt ägda utlandsförbindelserna förvaltas av en från kraftproducenterna fristående organisation, Svenska kraftnät. Svenska konsumenter och producenter skall ges möjligheter att sluta avtal om kraftaffärer med andra aktörer utomlands. Svenska kraftnät skall därför äga och förvalta en tillräckligt stor del av utlandsförbindelserna för att tillfredsställa detta behov. Överföringsförbindelserna med utlandet skall ses som en del av storkraftnätet. Svenska kraftnät skall ansvara för utbyggnaden av storkraftnätet och skall uppföra de starkströmsledningarna m.m. som krävs för en effektiv handel med kraft. Storkraftnätet skall byggas ut i en ekonomiskt lönsam omfattning för att möta efterfrågan på transmissionstjänster.

I propositionen anförde det föredragande statsrådet att principen bör vara att utlandsförbindelserna ägs och förvaltas av Svenska kraftnät, och att villkoren för att upprätta bl.a. nya utlandsförbindelser borde ses över. Samtidigt underströks att koncession kan medges även för utlandsförbindelse i vilken Svenska kraftnät inte är delägare eller på annat sätt disponerar kapacitet. Principen bör vara att Svenska kraftnät skall äga och förvalta en tillräckligt stor del av utlandsförbindelserna för att tillfredsställa svenska producenters och konsumenters möjligheter att sluta avtal om kraftaffärer med köpare och säljare utomlands.

Ellagstiftningsutredningen föreslår att utlandsförbindelserna i likhet med andra kraftledningar skall omfattas av kravet på nätkoncession. Koncessionshavaren kommer därmed att vara skyldig att på skäliga villkor upplåta

ledningen åt annan för överföring av el. Utredningen konstaterar dock att utlandsförbindelserna, i motsats till det nationella storkraftnätet, utgör enstaka och begränsade ledningar till andra marknader, varför kapacitetsbrist och krav på prioriteringar kan väntas bli vanligare beträffande dessa ledningar än beträffande ledningar inom landet. Möjligheten att erbjuda en allmän tillgång till utlandsledningarna på icke diskriminerande villkor kan därför vara beroende av hur stor andel av utlandsförbindelserna som ägs av andra än Svenska kraftnät.

Utredningen konstaterar också att det från driftsäkerhetssynpunkt är viktigt att den som är ansvarig för driften av det nationella överföringssystemet, dvs. Svenska kraftnät, också hanterar de utlandsförbindelser som är växelströmsförbindelser. Ett tillräckligt stort utrymme måste reserveras på dessa ledningar för frekvenshållningen i Sverige och i Norden.

Svenska kraftnät har till uppgift att bygga ut storkraftnätet och förbindelserna till andra länder när det bedöms vara samhällsekonomiskt lönsamt. Det kan dock inte uteslutas att även någon annan kommer att vilja anlägga en utlandsledning och därför ansöker om nätkoncession. Det blir enligt utredningens förslag regeringen som i samband med den lämplighetsprövning som alltid skall föregå en koncessionsgivning har att bedöma ansökan bl.a. mot bakgrund av principen att Svenska kraftnät skall äga en tillräckligt stor del av utlandsförbindelserna. Svenska kraftnät förutsätts få tillfälle att yttra sig under beredningen av ett sådant ärende.

Utlandsförbindelsernas drift och förvaltning är i flera avseenden av stor betydelse för svenska producenter och konsumenter av el. De skall utgöra transportleder för handeln med el över gränserna. De är också länkar i ett kraftsystemsamarbete och är därmed viktiga för den säkra driften av såväl det svenska systemet som grannländernas system. Utlandsförbindelserna måste planeras och byggas så att de tillgodoser båda dessa behov.

Svenska kraftnät förvaltar den svenska andelen av samtliga större utlandsförbindelser med undantag av förbindelserna mellan Sverige och Själland som också innehas av Sydkraft AB.

Koncessionsprövningen av en utlandsförbindelse bör göras utifrån ett bredare perspektiv än prövningen av andra nätkoncessioner. Utredningen pekar på ett par skäl till att en sådan särskild bedömning är nödvändig, nämligen dels att en tillräcklig tillgång till utlandsledningarna säkras för alla aktörer, dels att Svenska kraftnät som driftansvarig för det nationella transmissionssystemet också bör hantera utlandsförbindelserna.

I avsnitt 8 har regeringen redovisat sina förslag angående Svenska kraftnäts ansvar för driftsäkerheten i det svenska elsystemet. Förslagen innebär jämfört med nuvarande organisation av elsystemet en renodling av ansvarsfördelningen. Det är Svenska kraftnäts uppgift att dels utöva det affärsmässiga ansvaret för storkraftnätets tekniska drift och utnyttjande, dels utöva det koordinerande ansvaret för landets totala elbalans. Av systemansvaret följer att Svenska kraftnät måste ha möjligheter att samordna driften av det svenska elsystemet för att uppnå tillräcklig driftsäkerhet. Det innebär i sin tur att verket bl.a. skall kunna ha ett inflytande på både utbyggnaden av nya förbindelser med andra länder och på dess utnyttjande. Det ligger i Svenska kraftnäts ansvar för elsystemet att träffa avtal om samordning av elbalans med företag som har motsvarande systemansvar i grannländerna.

Den långsiktiga leveranssäkerheten hos det svenska elsystemet kan också komma att ställa krav på restriktioner eller särskilda villkor för utbyggnaden av utlandsförbindelserna. I samband med prövningen av ansökan om nätkoncession för utlandsförbindelse bör därför ett flertal faktorer vägas in som exempelvis förbindelsens betydelse för den allmänna tillgången till överföringskapacitet till utlandet, driftsäkerheten i det svenska elsystemet och den långsiktiga leveranssäkerheten.

Regeringen bör besluta om nätkoncession för utlandsförbindelse. En koncession meddelas med bl.a. de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som behövs av säkerhetsskäl eller annars behövs från allmän synpunkt. Sådana villkor bör utformas utifrån de överväganden som har redovisats i detta avsnitt.

9.3 Nätansvarig enhet enligt EG:s eltransiteringsdirektiv

Regeringens bedömning: Affärsverket svenska kraftnät bör ensamt anges som "nätansvarig enhet" enligt den innebörd som anges i EG:s eltransiteringsdirektiv.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning. Utredningen föreslår att instruktionen för Affärsverket svenska kraftnät kompletteras så att det där klart framgår att Svenska kraftnät är en "nätansvarig enhet" enligt EG:s eltransiteringsdirektiv.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser lämnar utredningens förslag utan invändning. Vattenfall AB föreslår att de parter som varaktigt disponerar eller äger utlandsförbindelser anges som "nätansvarig enhet" från svensk sida.

Skälen för regeringens bedömning: EG:s råd antog år 1990 det s.k. eltransiteringsdirektivet (nr 90/547/EEU) som omfattas av EES-avtalet. Direktivet syftar till att underlätta handel med el över nationsgränserna genom att transitering av el inte får vägras utan vägande skäl eller endast erbjudas på oskäliga villkor. Villkoren för transiteringen skall dock inte äventyra försörjningstryggheten eller servicekvaliteten och skall särskilt ta full hänsyn till användningen av reservproduktionskapacitet och den mest effektiva driften av befintliga system. De uppgörelser om elöverföring som enligt eltransiteringsdirektivet skall anses vara transitering av el mellan nät är de som utförs av enheter som i medlemsländerna är ansvariga för elektriska högspänningsnät. Vidare skall överföringen börja eller sluta inom Gemenskapen och innebära överskridande av minst en nationsgräns inom Gemenskapen. Överföringen skall avse en leverans överstigande ett år.

De elektriska högspänningsnäten och de enheter som är ansvariga för dem är förtecknade i en särskild bilaga till direktivet. Svenska kraftnät har i EES-avtalet angivits som sådan "nätansvarig enhet" i Sverige med skyldigheter motsvarande de berörda enheternas inom Gemenskapen. Eftersom Svenska kraftnät är ansvarigt för det storkraftnät som måste utnyttjas även när de fåtaliga icke-statliga utlandsförbindelserna utnyttjas för en transitering

bör Svenska kraftnät ensamt anges som berörd nätansvarig enhet. Regeringen avser att uppdra åt Svenska kraftnät att fullgöra de skyldigheter som anges i direktivet.

Prop. 1993/94:162

De förslag till ändringar av ellagen som föreslås i denna proposition innebär att den svenska lagstiftningen innefattar de krav på transiteringsrätt under skäligen villkor som uppställs i EG:s eltransiteringsdirektiv. Ellagstiftningsutredningen påpekar att i frågor som berör en begärd transitering över en kraftledning som förvaltas av någon annan än Svenska kraftnät finns i sista hand möjlighet för Svenska kraftnät att begära att den svenska tillsynsmyndigheten prövar om vägran är skälig.

9.4 Övervakning av utrikeshandeln

Regeringens bedömning: Skilda konkurrensförhållanden på elmarknaderna i Sverige och andra länder kan ge upphov till konkurrensnedvridningar. För närvarande sker reformer av elmarknaderna i flera länder. Utvecklingen bör följas noggrant.

Regeringens förslag: En generell anmälningsskyldighet införs beträffande långsiktiga kontrakt om import eller export av el.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att anmälan om import eller export av el skall göras till regeringen.

Remissinstanserna: Så gott som samtliga remissinstanser lämnar utredningens förslag om anmälningsskyldighet utan invändning.

Några remissinstanser, bl.a. Svenska Kommunförbundet, Sveriges Industriförbund, LRF, Svenska Kraftverksföreningen, LO, Sydkraft AB och Vattenfall AB, understryker risken för konkurrensnedvridningar när den svenska elmarknaden öppnas för handel med andra länder.

Skälen för regeringens bedömning och förslag: Utredningen föreslår en generell anmälningsskyldighet beträffande import eller export av el som säljs på långsiktiga kontrakt. Anmälningsskyldigheten innebär enligt utredningen att uppgift om förekomst och omfattning av sådana avtal måste lämnas till regeringen, men behöver inte omfatta uppgifter om priser eller om motparter.

Informationen skall enligt utredningsförslaget användas som del i underlaget för en analys av om handeln med el mellan Sverige och andra länder orsakar allvarlig störning i landets ekonomi eller allvarligt påverkar beredskapen. Den kan också användas som underlag för bedömningar vad avser behovet av nyinvesteringar, förväntad leveranssäkerhet och prisutvecklingen på den svenska marknaden.

Vid riksdagens behandling av regeringens proposition om en elmarknad med konkurrens anslöt sig näringsutskottet till de mål och strategier för elmarknadens reformering som förordades i propositionen och som innebär att en friare elmarknad med ökad konkurrens skall uppnås. Därvid betonade

utskottet det önskvärda i att hänsyn tas till behovet av internationell ömsesidighet för att konkurrenssnedvridningar skall undvikas. Riksdagen biföll utskottets hemställan (Prop. 1991/92:133, bet. 1991/92:NU30, rskr. 1991/92:322).

Näringsutskottet erinrade om att Ellagstiftningsutredningen i sitt arbete borde beakta frågan om ömsesidighet. I sitt betänkande påpekar utredningen att el omfattas av EES-avtalets grundläggande bestämmelser om fri rörlighet av varor och tjänster. Som huvudregel för utrikeshandeln med el gäller därmed att handelshinder är förbjudna. Handelsrestriktioner vid import av en vara kan dock accepteras när det finns väsentliga skyddsintressen som rör t.ex. miljö eller allmän hälsa och säkerhet. När det gäller export kan tillämpningen av den fria rörligheten tolkas något mindre strikt. Endast sådana åtgärder som medför negativa verkningar i andra medlemsstater är otillåtna.

Utredningens bedömning är att det inte är möjligt att motverka bristen på internationell ömsesidighet genom att t.ex. låta möjligheten att överföra el på det svenska nätet bara gälla för svenska producenter och kunder. Med hänsyn till önskvärdheten av ömsesidighet kan det dock finnas skäl att noga följa utvecklingen. Utredningen bedömer att ett system med anmälningsplikt skulle vara förenligt med EES-avtalet.

Det finns anledning att noga följa utvecklingen av elmarknadsstrukturen i våra grannländer. Det är inte endast i Sverige som elmarknaden reformeras. Också i Finland väntas regeringen inom kort föreslå en reformering av elmarknaden. Det är därför sannolikt att konkurrenssituationen på den svenska elmarknaden snart är ungefär densamma som i två av våra grannländer. Norge och Finland tog år 1992 emot ca 75 % av vår elexport och svarade för ca 85 % av vår elimport. Med dessa länder sker alltså merparten av vår elhandel.

Inom ramen för arbetet inom Nordiska ministerrådet har en särskild arbetsgrupp för elmarknadsfrågor tillsatts. Gruppen har till uppgift att bl.a. granska förutsättningarna och behov av gemensamma åtgärder för att utveckla den nordiska elmarknaden. De förändringar av marknadsvillkoren som nu sker i flera av länderna är en huvudanledning till att arbetsgruppen har etablerats.

I rapporten *Gränslös el - export och import av el*, som är publicerad i departementsstencilen *Utredningar om elmarknadsreformen* (Ds 1994:2), har bl.a. förutsättningarna för den svenska utrikeshandeln med el redovisats. En slutsats i studien är att de senare årens ökade intresse av att exportera el från Norge och Sverige delvis beror på att en överkapacitet beräknas att finnas under några år framåt, och att producenterna vill utnyttja den för export. Förutsättningarna kan dock bli annorlunda om överkapaciteten försvinner. Kraftledning är förhållandevis dyra att bygga och tillkommande produktionskapacitet kommer att uppföras nära avsättningsområdena. Intresset för export av el från Sverige är därför delvis av tillfällig karaktär. Det finns dock ett långsiktigt intresse av kraftutbyte för att kunna jämma ut förbrukningsvariationer och för att ha tillgång till importerad el, exempelvis vid fel på kraftstationer.

En annan slutsats i rapporten är att konkurrensen på den svenska marknaden kommer att påverka utrikeshandelns omfattning på kort sikt. Om

konkurrenstrycket är lågt på den inhemska elmarknaden är möjligheterna större för kraftföretagen att hålla höga priser för de ordinarie kunderna. Elförbrukningen blir då lägre inom landet och den kraftproduktion som kan exporteras blir större. Prissänkningen blir störst i det fall den svenska marknaden öppnas för såväl export som import. Det finns, enligt rapporten, inga samhällsekonomiska fördelar av att exempelvis begränsa importen med hänvisning till att elmarknaden i vissa grannländer inte är tillgänglig för svensk export.

Regeringens slutsats är att det inte finns anledning att ändra inriktningen av en öppen svensk handelspolitik på elområdet. Det finns dock anledning att noga följa utvecklingen på elmarknaderna i våra grannländer och inom Östersjöområdet och att analysera följderna av de pågående förändringarna på bl.a. konkurrenssituationen. NUTEK bör få till uppgift att fortlöpande följa och rapportera till regeringen i dessa frågor.

Den föreslagna anmälningsplikten för den som exporterar eller importerar el är nödvändig av flera skäl. Sådan information behövs för att det skall bli möjligt att göra marknadsbedömningar, t.ex. beträffande förväntad leveranssäkerhet och prisutveckling på den svenska marknaden. Den ändring av ansvarsfördelningen i det svenska elsystemet som följer av avregleringen innebär bl.a. att ansvaret för det svenska elsystemet inte längre kommer att utövas av dem som handlar med el över gränserna. Tidigare svarade de större kraftföretagen för de utländska kraftaffärerna och hade samtidigt hand om systemansvaret. Svenska kraftnät som nu har att utöva systemansvaret kommer med nödvändighet att behöva information om det önskade framtida utnyttjandet av utlandsförbindelserna för att kunna fullgöra sin uppgift.

Informationen behövs också som underlag för en analys av huruvida handeln med kraft mellan Sverige och andra länder orsakar störningar i elförsörjningen eller påverkar beredskapen på elområdet.

Anmälan om import eller export av el enligt långsiktiga kontrakt bör inges till Svenska kraftnät. Skyldigheten gäller den som begär överföring till eller ifrån Sverige. Anmälningsplikten bör omfatta kontrakt som medför att import eller export av el kommer att pågå under minst sex månader. Anmälan bör innefatta uppgift om förekomst och omfattning av sådana avtal, men behöver inte omfatta uppgifter om priser eller andra kommersiella villkor.

Regeringen avser att bemyndiga Svenska kraftnät att utfärda närmare föreskrifter om innehållet i en anmälan.

10.1 Inledning

Regeringens bedömning: Det är ett samhällsintresse att nätverksamheten regleras för att säkerställa att den bedrivs rationellt och effektivt. För att minska risken för s.k. korssubventionering bör det ställas särskilda krav på organisation och drift av nätverksamhet.

Skälen för regeringens bedömning: En förutsättning för att konkurrens skall kunna uppnås på elmarknaden är att köpare och säljare av el kan utnyttja ledningsnäten på skäliga och icke diskriminerande villkor. Elnäten är s.k. naturliga monopol. Nätverksamheten har en betydande roll för samhällsekonomin genom bl.a. överföringskostnadernas storlek. Näten är också en del av en viktig infrastruktur. Det ligger ett stort ekonomiskt värde i att investeringarna i landets infrastruktur kan tillgodogöras under lång tid och utnyttjas effektivt.

Den som har koncession för nätverksamhet har ett naturligt monopol på en affärsverksamhet. Det är därför viktigt att starka incitament för rationalisering och effektivisering kan skapas. Nätverksamhet skall redovisas skilt från annan verksamhet. Skäligheten i tariffer och övriga överföringsvillkor bör kunna granskas av myndighet och slutligen prövas i domstol. Kundens intresse av låga och stabila nätavgifter skall vara den viktigaste faktorn när det gäller att bedöma om överföringsvillkoren är skäliga.

10.2 Avgränsning av nätverksamhet

Regeringens förslag: En juridisk person som bedriver produktion av eller handel med el får inte bedriva nätverksamhet.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Utredningen har inte lämnat något förslag i denna fråga.

Remissinstanserna: NUTEK rekommenderar att statsmakterna redan från början ställer krav på skilda juridiska personer för nätverksamhet och affärsverksamhet i stället för att enbart kräva särredovisning.

Landstingsförbundet anser att det är väsentligt att avregleringen också kombineras med en renodling av elverksamheten.

KREAB anser att nätverksamhet alltid, även kommunal nätverksamhet, skall drivas i egen juridisk person.

Skälen för regeringens förslag: Produktion av och handel med el kommer att vara konkurrensutsatt verksamhet. Nätverksamhet är däremot ett naturligt monopol. För att minska risken för s.k. korssubventionering mellan produktion av och handel med el (elverksamhet) och nätverksamhet bör det ställas krav på att elverksamhet och nätverksamhet bedrivs i skilda företag. Det bör ske genom en lagregel som föreskriver att en juridisk

person som bedriver elverksamhet inte får bedriva nätverksamhet i samma juridiska person. Detta gäller även den elverksamhet som bedrivs med stöd av en leveranskoncession (se avsnitt 7). För företag och kommuner som i dag bedriver elverksamhet och nätverksamhet i samma juridiska person innebär detta att en av verksamheterna måste brytas ut och läggas i egen juridisk person. Det ställs dock inte krav på att just nätverksamheten skall läggas i egen juridisk person. Vilken verksamhet som bör brytas ut i egen juridisk person avgörs av den som bedriver verksamheten.

Det bör vara möjligt att bedriva andra, helt skilda verksamheter, tillsammans med *elverksamhet*. Detta är naturligt när det gäller konkurrensutsatt verksamhet som elverksamheten. Det är inte ovanligt att konkurrensutsatta företag har skilda verksamhetsområden inom samma företag.

För *nätverksamhet* är förhållandena annorlunda. Nätverksamhet bör vara underkastad viss reglering för att säkerställa att den bedrivs rationellt och effektivt. Nätverksamhet bör i princip inte blandas med andra verksamheter. Den bör bedrivas som renodlad nätverksamhet så att risken för korssubventionering mellan naturliga monopol och annan verksamhet kan undvikas. Om andra verksamheter bedrivs i samma juridiska person som nätverksamheten måste denna särredovisas. Frågan om särredovisning behandlas i avsnitt 10.3.

De nätägare som i dag inte bedriver nätverksamhet i egen juridisk person torde i flertalet fall finna det ändamålsenligt att i framtiden göra det. Regeringens bedömning är dock att det inte är realistiskt av bl.a. kostnads- och administrativa skäl att nu kräva även en ombildning av samtliga nätverksamheter i landet till den 1 januari 1995 när det föreslagna regelverket föreslås träda i kraft.

Nätmyndigheten bör särskilt följa hur redovisningen av nätverksamhet fungerar i de fall där denna bedrivs tillsammans med annan verksamhet.

10.3 Särredovisning av nätverksamhet

10.3.1 Utformningen av särredovisningen

Regeringens förslag: All nätverksamhet skall särredovisas. Den som bedriver nätverksamhet och annan verksamhet inom samma rörelse skall ekonomiskt redovisa nätverksamheten som en särskild rörelsegren.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser instämmer i utredningens förslag eller lämnar det utan invändning.

Svenska Kraftverksföreningen, Svenska Elverksföreningen och Vattenfall AB är kritiska och anser i huvudsak att det inte är rimligt att en ekonomisk särredovisning skall vara bunden till koncessionen på det sätt som ut-

redningen föreslår. De anser att det måste vara möjligt att under löpande koncessionstid utan särskilt dispensförfarande sammanföra koncessionsområden till gemensam redovisningsenhet likaväl som att koncessionsområde skall kunna delas i flera redovisningsenheter.

Skälen för regeringens förslag: Nätverksamheten utgör ett naturligt monopol. Det är därför viktigt att skapa sådana förutsättningar att nätägaren bedriver nätverksamheten rationellt och effektivt. Tillsynen över nätverksamheten är en viktig myndighetsuppgift. Bl.a. för att skapa förutsättningar för en effektiv tillsyn bör det ställas krav på den som innehar nätkoncession att ekonomiskt redovisa nätverksamheten åtskild från annan verksamhet. Genom en långtgående särredovisning minskas också riskerna för korssubventionering.

En viktig uppgift för nätmyndigheten kommer att vara att bedöma skäligheten i nättariffer och övriga villkor för nättjänster. Myndighetens bedömning skall baseras på de faktiska förhållandena i respektive koncessionsområde. I skälighetsbedömningen bör hänsyn tas till de intäkter och kostnader som entydigt hör till nätverksamheten i koncessionsområdet. Därför föreslås att nätverksamhet skall redovisas som en särskild rörelsegren och hållas i sär från annan verksamhet som koncessionshavaren bedriver. Detta gäller alla fysiska och juridiska personer, inklusive stat och kommun, som bedriver nätverksamhet. Den nätverksamhet som skall särredovisas kan äga rum i olika organisatoriska former som aktiebolag, ekonomisk förening eller kommunalt verk.

Regeringen avser att utfärda föreskrifter om särredovisning av nätverksamhet för område och linje bl.a. avseende enhet för särredovisningen.

Nätverksamheten bör, om den inte är koncessionshavarens enda verksamhet, redovisas som en avgränsad rörelsegren. Detta kommer att innebära långtgående krav på en korrekt fördelning av intäkter och kostnader mellan nätverksamhet och annan verksamhet.

En nätägare kan ha både nätkoncessioner för linje och nätkoncessioner för område. Den som har nätkoncession för område bör särredovisa varje sådan koncession för sig. Den som har nätkoncessioner för såväl område som linje kan redovisa linjeverksamheten samlat. Nätägaren bör kunna redovisa för nätmyndigheten hur kostnaderna har beräknats för var och en av linjekoncessionerna. Om flera företag inom en koncern har nätkoncession för linje bör nätverksamheten redovisas separat för varje företag.

Nätmyndigheten bör dock om det finns särskilda skäl kunna medge undantag från kraven på separat redovisning av varje nätkoncession för område för sig. Det gäller i de fall där koncessionshavaren har ett antal nätkoncessioner för område som ligger geografiskt nära varandra och för vilka denne inte differentierar tarifferna. Remissinstansernas synpunkter har till största delen beaktats genom den här föreslagna ordningen. Nättariff för område får dock inte konstrueras med utgångspunkt var i området en kund är belägen (se vidare avsnitt 6.3.4). Detta innebär att ett koncessionsområde inte får delas upp i redovisningsområden med skilda tariffier som några remissinstanser har föreslagit. Vidare skall nättarifferna baseras på kostnaderna för den särredovisade nätverksamheten.

Regeringens förslag: Särredovisningen skall ske i enlighet med bestämmelserna i bokföringslagen och 11 kap. aktiebolagslagen. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten skall kunna utfärda föreskrifter om de övriga redovisningskrav som lämpligen bör ställas på nätverksamhet. Regeringen bör kunna föreskriva om undantag från bestämmelserna i bokföringslagen och 11 kap. aktiebolagslagen.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Utredningens förslag godtas eller lämnas utan invändning av remissinstanserna.

Skälen för regeringens förslag: Nätverksamhet kan bedrivas i olika juridiska former. Det är viktigt att särredovisningen bygger på samma grund och förutsättningar oberoende vilken typ av associationform nätverksamheten bedrivs i. Enhetliga regler bör tillämpas för att skapa möjligheter till bl.a. jämförbarhet mellan olika typer av nätverksamhet.

Företag som bedriver nätverksamhet bör särredovisa denna i enlighet med bestämmelserna i bokföringslagen och 11 kap. aktiebolagslagen. Detta skapar en gemensam och enhetlig redovisningsgrund för nätverksamhet som är väl känd och beprövad.

Ellagstiftningsutredningen redovisar överväganden om de utgångspunkter och redovisningskrav som bör ställas på utformning och innehåll av den ekonomiska särredovisningen. Ellagstiftningsutredningen föreslår bl.a. att de fördelningsgrunder och fördelningsnycklar som används för särredovisningen skall dokumenteras och redovisas öppet. Vidare skall enligt utredningsförslaget eventuella koncernbidrag som berör nätverksamheten redovisas i årsredovisningen. Regeringen avser att utfärda föreskrifter om särredovisningen i huvudsak enligt Ellagstiftningsutredningens förslag.

Regeringen bör vidare bemyndigas att meddela föreskrifter som innebär undantag från bokföringslagens och 11 kap. aktiebolagslagens bestämmelser. Sådana undantag kan bli aktuella då nätverksamheten bedrivs endast som en del av en organisations verksamhet och då nätverksamheten inte bedrivs i aktiebolagsform, t.ex. i ett kommunalt verk eller som en ekonomisk förening.

Med stöd av bemyndigandet avser regeringen att bemyndiga nätmyndigheten att i vissa fall kunna ge dispens till enskilda nätverksamheter. Nätmyndigheten bör ha möjlighet att om det finns särskilda skäl ge dispens vad avser ställda redovisningskrav, särskilt under de första åren efter det att lagen har trätt i kraft.

Offentlig insyn, uppföljning och kontroll bör vara naturliga inslag i ett regelssystem för särredovisning av nätverksamhet. Koncessionshavaren bör åläggas att årligen till nätmyndigheten sända in årsredovisning enligt de principer som gäller enligt 11 kap. aktiebolagslagen. De årsredovisningar som koncessionshavarna avger skall vara offentliga.

Koncessionshavaren bör vidare vara skyldig att rapportera andra förhållanden av vikt. Det är en uppgift för nätmyndigheten att ange vilka övriga uppgifter som koncessionshavaren skall redovisa. Det kan t.ex. finnas skäl för myndigheten att, som bas för sin verksamhet, begära in en kopia av anläggningsregistret första gången det har upprättats.

För att kunder skall kunna bedöma skäligheten i det pris som faktureras räcker det inte med att tariffer och andra leveransvillkor för nättjänster är offentligt tillgängliga. Priset för nättjänsten måste dessutom klart framgå av den faktura som kunden får av koncessionshavaren eller i samband med elleverans. Regeringen förutsätter att man inom branschen kommer att ta fram riktlinjer för offertgivning och fakturering, så att kunder utan svårighet kan skilja mellan pris för nättjänst och pris för levererad kraft.

Dispens från redovisningskrav i vissa fall

Dispens i vissa redovisningsfrågor som inte innebär undantag från bokföringslagens och 11 kap. aktiebolagslagens bestämmelser bör kunna lämnas av nätmyndigheten. Dispens bör lämnas restriktivt och främst avse tidpunkter för och omfattning av redovisningsmaterial samt temporära förenklingar av detsamma. Omfattningen av en sådan dispensgivning får av myndigheten bedömas mot bakgrund av bl.a. att nätverksamhet i dag bedrivs i skilda juridiska och organisatoriska former. Det är troligt att övergången till gemensamma regler för hur nätverksamheten skall redovisas kan innebära vissa anpassningsproblem i inledningsskedet. Dispensmöjligheten bör främst omfatta nätverksamheter som i dag bedrivs t.ex. i förvaltningsform eller som ekonomisk förening. Nätmyndigheten bör vidare, om det finns särskilda skäl, kunna medge undantag från kraven på separat redovisning av varje nätkoncession för område för sig (se vidare avsnitt 10.3.1).

Regeringens förslag: Revisor hos den som bedriver nätverksamhet skall särskilt granska redovisningen av nätverksamheten. Revisorn skall årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av nätverksamheten har upprättats enligt gällande bestämmelser. Detta intyg skall tillsammans med bl.a. årsredovisningen ges in till nätmyndigheten.

Regeringen bör kunna utfärda föreskrifter om revision av nätverksamhet.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Lämnar utredningens förslag utan invändning.

Skälen för regeringens förslag: Av de tidigare avsnitten har det framgått att särredovisningen måste göras otvetydig och följa fastställda riktlinjer. Företagens ordinarie revisorer är de som är bäst skickade att kontinuerligt granska att kraven efterlevs.

Revisorerna bör åläggas att årligen i ett särskilt intyg som fogas till årsredovisningen aktivt uttala sig om hur redovisningen har upprättats med utgångspunkt i gällande lagstiftning och andra vägledande bestämmelser.

Detta intyg skall tillsammans med övrig information från nätföretaget sändas in till nätmyndigheten. Nätmyndigheten kan med bl.a. detta intyg och årsredovisningar som underlag följa hur kraven på redovisning av nätverksamhet efterlevs. Företagets revisorer skall vidare vid sin granskning ägna särskild uppmärksamhet åt att fördelningsgrunder och fördelningsnycklar för samkostnader är adekvat utformade och använda.

Nätverksamhet kan som tidigare nämnts bedrivas av den som inte enligt andra regler har skyldighet att ha auktoriserad eller godkänd revisor, t.ex. en kommun. Regeringen bör därför bemyndigas att kunna utfärda föreskrifter om revision av nätverksamhet. Sådana föreskrifter kan bli aktuella när det bl.a. gäller kompetenskrav för revisor.

10.4 Effektivitets- och prisutveckling i nätverksamhet

Regeringens förslag: Vid bedömningen av en nättariffs skälighet skall särskilt beaktas konsumentintresset. Hänsyn skall dessutom tas till krav på en rimlig avkastning i nätverksamheten.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Utredningen föreslår dock att skäligheten i tariffer och övriga villkor för nättjänster skall kunna bedömas utifrån bl.a. en prisindikator och en avkastningsindikator. Indikatorerna skall i första hand beräknas utifrån de bokförda värdena som hämtades från särredovisningen. Skälighetsbedömningen skall enligt utredningen ta hänsyn till relevanta om-

Remissinstanserna: I frågan om hur skäligheten i nättariffer och övriga villkor för nättjänster skall bedömas lämnar de flesta av remissinstanserna utredningens förslag utan invändningar eller kommentarer. Några remissinstanser, bl.a. Svenska Kraftverksföreningen, Svenska Elverksföreningen, Göteborgs kommun, Svenska Kommunförbundet, REL och Örebro Energi AB, anser att bedömningen av skäligheten i nättariffer och övriga villkor inte bör göras på basis av de historiska anskaffningskostnaderna och bokfört värde. Ett sådan bedömningssystem skulle få negativa effekter för strukturutveckling och effektivisering samt ge stora prisvariationer mellan liknande ledningsnät.

Skälen för regeringens förslag: En viktig uppgift för nätmyndigheten är att följa utvecklingen i de naturliga monopol som nätverksamheten utgör. Det gäller bl.a. att bedöma om verksamheten bedrivs rationellt och effektivt. En viktig utgångspunkt i myndighetens tillsyn är en skälighetsbedömning av nättariffen och övriga villkor för nättjänster. Efter påpekande från *Lagrådet* anges nu kundintresset som den viktigaste faktorn vid bedömningen av en nättariffs skälighet. Med detta avser *Lagrådet* kundens intresse av låga och stabila nättariffer.

Vid skälighetsbedömningen måste även andra aspekter beaktas. Den skall också förhindra monopolvinster, möjliggöra nyinvesteringar och ge incitament till effektivisering. Bedömningen av skälighet är därför en fråga om avvägningar mellan flera intressen. Nättariffer skall vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Att nättarifferna skall utformas på sakliga grunder innebär att de skall vara objektiva och icke-diskriminerande.

Vid bedömning av skäligheten i nättariffer och av nätverksamhetens kostnader bör myndigheten främst ta hänsyn till kundintresset. Nätmyndigheten bör därför nära följa den prisutveckling som sker på överföringstjänsterna såväl för landet i sin helhet som för de enskilda nätföretagen. Metoder för bedömning av nätverksamhet med bl.a. nyckeltal som speglar prisnivån och prisutvecklingen bör därför tas fram av myndigheten. Det är viktigt att metoderna främjar låga kostnader och ökad effektivitet i nätverksamheten. Användningen av nyckeltal för bedömning av nätverksamhet kommer att ha särskild betydelse, i synnerhet under de första åren sedan systemet med separata nättariffer har införts.

Vissa nätverksamheter saknar i dag delar av det redovisningssystem som behövs vid en prövning. Nätmyndigheten bör inledningsvis lägga stor vikt vid tidigare års tariffer och kostnader. Detta innebär att myndigheten för sin bedömning av skäliga nättariffer bör utveckla metoder för att fastställa nätverksamhetens andel av de tidigare tarifferna. Regeringen avser att uppdraga åt NUTEK att utreda vissa frågor kring nätkostnader. Uppdraget syftar till att ta fram ett ekonomiskt bakgrundsmaterial som underlag för nätmyndighetens bedömningar av nättariffer och övriga villkor för nättjänster.

En prövning av nätverksamheten som sätter kundens intresse av låga och stabila nättariffer i centrum och som grundar sig på prisutvecklingen ger nätägaren incitament till ökad effektivisering och minskade kostnader. Ökade vinster för nätägaren bör således godtas om de är ett resultat av lägre kostnader som har uppnåtts genom rationalisering och effektivisering av

nätverksamheten. Lägre kostnader kan emellertid också uppnås genom att nätägaren sänker servicenivån till kunden eller genom att eftersätta underhållet av nätet. Det är därför viktigt att myndigheten beaktar också andra faktorer som kan komplettera bedömningen. Dessa bör vara bl.a. avkastning på eget och totalt kapital, avbrottsfrekvens, teknisk standard på anläggningarna samt jämförelser med liknande nätverksamhet.

Nätmyndigheten bör, för att kunna etablera en bedömning av skälig prisnivå, ta fram bl.a. ett index som uttrycker prisutvecklingen för sådan verksamhet som koncessionshavaren bedriver och den förväntade produktivitetens utvecklingen i branschen. Produktivitetens utvecklingen kan här ses som den lägsta årliga effektivitetsökning eller kostnadsminskning som nätägaren rimligen bör uppnå och som bör komma kunden till godo. Utrymmet för effektivitetsvinster förändras över tiden och därför bör detta index revideras regelbundet. Nivån på en generell rationaliseringsfaktor för nätverksamhet bör i förväg fastställas av nätmyndigheten för en viss bestämd tid.

Kundernas och nätmyndighetens möjligheter att bedöma pris- och effektivitetsutveckling för nätverksamhet förbättras väsentligt om ett antal standardiserade nyckeltal presenteras i nätföretagens årsredovisning. Uppgifterna får ett betydande informationsvärde om de kan följas under längre tid. De skapar möjligheter att göra jämförelser mellan företag i branschen och med vad myndigheten bedömer vara en skälig nivå.

10.5 Nätmyndighetens prövning av skäliga nättariffer, m.m.

Regeringens förslag: Frågor om bl.a. skäligheten i nättariffer och övriga villkor för nättjänster prövas av nätmyndigheten.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser lämnar utredningens bedömning utan invändning. Svenska Elverksföreningen understryker att nätmyndigheten bör pröva tarifferna först när anledning finns att misstänka missbruk av monopolställningen.

Skälen för regeringens förslag: I dagens system är det möjligt att få pris och övriga villkor för leverans, överföring eller inköp av el prövade. Syftet med prövningen är att säkerställa en skälig och sakligt motiverad prissättning. Prisregleringsfrågor prövas i dag av NUTEK. Inom NUTEK avgörs frågorna av en beslutande nämnd, Prisregleringsnämnden för elektrisk ström. Nättariffer och övriga villkor för nättjänster kommer liksom tidigare att vara reglerade.

Det är en uppgift för nätmyndigheten att utöva tillsyn över prisnivåer, prisutveckling och övriga villkor för nättjänsterna. Tillsynen syftar till att kundernas intresse av låga och stabila nättariffer tillgodoses. Prövning av nättariffer och övriga villkor är en viktig del av tillsynen. Det kan förutsättas att myndigheten i de flesta fall ingriper först efter anmälan från

part som har utnyttjat eller vill utnyttja nätet för överföring av el. Nätmyndigheten bör ha befogenhet att på eget initiativ ingripa om en nätägare tillämpar en allför hög tariffnivå eller andra oskäligen villkor. Om myndigheten vid prövning av skälighet i nättariffer och övriga villkor för nättjänster kommer fram till bedömningen att ett nätföretag tillämpar en oskäligen prisnivå, förutsätts att kontakter tas med det berörda företaget.

Om nätmyndigheten vid sin slutliga bedömning finner att prisnivån inte är skäligen skall detta redovisas i form av ett beslut med föreläggande för företaget att justera i sin prisnivå. Detta beslut kan sedan överklagas till förvaltningsdomstol (se avsnitt 13).

Beslut i prisregleringsfrågor har enligt föreskrifterna i ellagen inte varit omedelbart verkställbara. Om en part inte godvilligt följt ett beslut har därför motparten tvingats vända sig till allmän domstol för att få ett verkställbart avgörande.

Några särskilda verkställighetsregler bör inte införas i ellagen. För att få ett verkställbart beslut kommer det enligt förslaget även fortsättningsvis att krävas ett avgörande av allmän domstol. I ett sådant mål är det domstolens uppgift att pröva parternas anspråk och invändningar varvid nätmyndighetens beslut kommer att utgöra en viktig del av bevisningen i målet.

Om myndigheten finner att de nättariffer som har tillämpats av nätägaren varit för höga uppstår frågan om tarifferna skall anses ha varit oskäligen även för tiden före nätmyndighetens beslut i frågan. Nätmyndighetens avgörande av en nättariffs oskälighet kan i normalfallet även få en retroaktiv effekt. Frågan om rätten att i sådant fall få tillbaka erlagda avgifter bör lösas avtalsvägen. Om så inte kan ske får frågan om sådan retroaktiv återbetalningsskyldighet – liksom i dag – avgöras av allmän domstol.

Vid överlåtelser av nätverksamhet, t.ex. via inköpsförvärv eller liknande, bör nätmyndigheten särskilt granska de nya bokförda värden som åsätts tillgångarna. Det är i sådana fall viktigt att följa hur priserna på nättjänster utvecklas. Nätmyndigheten kan härvid komma att ha skäl att granska tidigare åsatta värden. Ett högre bokfört värde på anläggnings-tillgångarna än tidigare skall inte automatiskt medföra att högre nättariffer för kunderna kan anses skäligen.

Mot denna bakgrund kan frågan ställas om köpare och säljare, vid överlåtelse av nätverksamhet, bör ha rätt att få ett slags bindande förhandsbesked från nätmyndigheten vad gäller dess bedömning av de eventuella ändringar av tarifferna för nättjänster som en ny ägare kan vilja göra. Det kan inte anses rimligt att ett sådant förhandsbesked ges. Denna osäkerhet för köparen får hanteras som en normal affärsrisk.

Regeringens bedömning: Nätmyndigheten bör årligen, efter kontakter med nätföretagen, redovisa de faktorer som kommer att ligga till grund för myndighetens skälighetsbedömning av nätverksamheten. I utvecklingen av god redovisningssed för nätverksamhet kommer branschriktade råd och anvisningar från nätmyndigheten att ha stor betydelse.

Ellagstiftningsutredningens bedömning: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser lämnar utredningens bedömning utan invändning. De instanser som har kommenterat bedömningen godtar denna.

Skälen för regeringens bedömning: Som komplettering till de föreslagna lagbestämmelserna kommer det att behövas branschriktade råd och anvisningar i redovisningsfrågor. Nätägare som bedriver nätverksamhet bör kunna anpassa sina tariffer utifrån vad som kan anses vara en skäligen prisnivå och prisutveckling för verksamhetsåret. Därför bör nätmyndigheten i form av s.k. allmänna råd årligen publicera riktvärden för vissa faktorer som kommer att ligga till grund för skälighetsbedömningen. Med "allmänna råd" avses rekommendationer enligt författningssamlingsförordningen (1976:725).

Nätmyndigheten bör utforma råd och anvisningar efter fortlöpande kontakter med berörda branschorganisationer. Genom kontakterna mellan branschen och myndigheten kommer vad som skulle kunna kallas "god redovisningssed för nätverksamhet" successivt att utvecklas.

Nätmyndighetens karaktär av övervaknings- och tillsynsorgan medger inte att formella överläggningar kan äga rum med branschen. Sådana överläggningar skulle kunna rubba allmänhetens förtroende för myndigheten som oberoende instans.

11.1 Roll och uppgifter

Regeringens förslag: En myndighet (nätmyndigheten) skall ha som uppgift att handlägga bl.a. koncessionsärenden och ärenden om koncessionshavarnas skyldigheter samt att utöva tillsyn av ellagens efterlevnad utom i frågor som rör elsäkerhet. Nätmyndigheten bör även ha ansvaret för de myndighetsuppgifter som följer av lagen om handel med el, m.m.

Prisregleringsnämnden för elektrisk ström upphör.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser godtar utredningens förslag eller lämnar det utan invändning.

Elmyndighetsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser godtar utredningens förslag eller lämnar det utan invändning. Några instanser, däribland Konkurrensverket, Svenska kraftnät, RRV och Sveriges Industriförbund, understryker att en effektiv tillsynsmyndighet med hög kompetens är en viktig förutsättning för att avregleringen av elmarknaden skall få avsedda effekter.

Skälen för regeringens förslag: De tidigare redovisade förslagen om ändrad ellagstiftning syftar till att skapa ökad konkurrens på elmarknaden. Avsikten är att de samlade produktions- och överföringsresurserna skall utnyttjas bättre. Ledningsnäten för elöverföring är s.k. naturliga monopol, vilket bl.a. innebär att nätföretagens kunder inte kan vända sig till konkurrerande företag för att erhålla samma tjänster. Nätföretagen har därför inte samma incitament till effektivitet som företag på konkurrensutsatta marknader. Kundernas ställning riskerar av samma orsak att bli svag. Det kan leda till både höga priser och en låg servicenivå. Det är därför nödvändigt att fastställa vissa normer för nätverksamheten och utöva tillsyn över denna så att den bedrivs effektivt och kundernas intressen kan skyddas.

En särskild myndighetsfunktion (nätmyndigheten) för tillsyn av nätverksamhet bör inrättas. Syftet med dess verksamhet är att skapa förutsättningar för låga priser och en hög servicenivå och att säkerställa att näten upplåts på ett sätt som gagnar konkurrensen. Nätmyndigheten skall vara tillsynsmyndighet beträffande ellagens efterlevnad, utom i frågor som rör elsäkerhet. För elsäkerhetsfrågor är Elsäkerhetsverket tillsynsmyndighet.

Ledningsnäten är viktig del av infrastrukturen och har genom bl.a. överföringskostnaderna också stor betydelse för samhällsekonomin. Den totala omsättningen i nätverksamheten har av Elmyndighetsutredningen uppskattats till ca 15 miljarder kronor per år. Det skall vara en uppgift för

nätmyndigheten att se till att det skapas incitament till såväl hög leveranssäkerhet som kostnadseffektivitet inom denna verksamhet.

En viktig uppgift skall vidare vara att säkerställa elkundernas intresse av låga och stabila nättariffer. Tillgången till näten är en grundläggande förutsättning för konkurrens på elmarknaden. Myndigheten bör se till att villkoren för anslutning, tariffsättning, mät- och avräkningssystem utformas på ett sätt som underlättar handeln med el och främjar konkurrens.

Nätmyndighetens regler och arbetsmetoder bör enligt Elmyndighetsutredningen uppmuntra till egenkontroll i branschen. Genom en inriktning av verksamheten på systemtillsyn i stället för på detaljövervakning bör myndighetens arbetsbelastning kunna begränsas. För att detta skall ske krävs enligt utredningen:

- att samhällets krav på nätverksamhet m.m. är klart uttryckta och väl kända,
- att regler och föreskrifter utarbetas efter samråd med branschen och abonnenterna,
- att informationen om nätföretagen görs lättillgänglig,
- att myndigheten har tillräcklig kunskap och tillräckliga befogenheter att ingripa när det är befogat.

Myndighetens uppgifter kan indelas i fem huvudgrupper, nämligen normgivning, prövning, koncessionsgivning, uppföljning samt information och rådgivning. Dessa kan i korthet beskrivas enligt följande.

I myndighetens *normgivande* arbete ingår bl.a. att ge ut s.k. allmänna råd i frågor som rör nätverksamhet. Med "allmänna råd" avses enligt författningssamlingsförordningen (1976:725) sådana generella rekommendationer om tillämpningen av en författning som anger hur någon kan eller bör handla i ett visst avseende. Dessa råd är inte bindande för myndigheter eller enskilda. De kommer dock att vara vägledande för de berörda företagen när det gäller de generella utgångspunkter som myndigheten kommer att ha i sina bedömningar.

Enligt förslaget om ändrad ellagstiftning skall myndigheten som ett led i normgivningsarbetet även utfärda föreskrifter om innehållet i och den närmare utformningen av årsredovisningen för nätverksamhet samt i frågor om mätning och avräkning. Regeringens överväganden och förslag vad gäller kontroll av nätverksamhet har behandlats i avsnitt 10.

En viktig uppgift för myndigheten är att *pröva* frågor om koncessionshavarnas skyldigheter, bl.a. villkoren för anslutning och överföring av el, efter ansökan från nätägare eller enskild konsument. Myndigheten bör ha möjlighet att utvidga sin prövning till en generell prövning av nätägarens tariffsättning. Nätmyndigheten bör också inom ramen för sitt tillsynsansvar självständigt kunna ta upp frågor, exempelvis avseende koncessionshavares skyldigheter, till bedömning.

Nätmyndigheten har enligt lagförslaget rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för att kunna sköta tillsynen. Vidare har myndigheten rätt att vid vite förelägga koncessionshavare att fullgöra de skyldigheter som omfattas av tillsynen.

Till skillnad från nuvarande regler föreslår regeringen att myndighetens beslut angående nätägarnas skyldighet skall kunna överklagas. Överklagande bör ske till allmän förvaltningsdomstol.

De tillsynsuppgifter som härigenom åläggs myndigheten har i många avseenden nära beröring med de frågor som rör *koncessionsgivning* enligt ellagen. Det är därför lämpligt att koncessions- och tillsynsfrågor organiseras gemensamt.

Förutom de myndighetsuppgifter som följer av ellagen bör det ingå i nätmyndighetens arbete att kontinuerligt *följa upp* nätföretagens verksamhet. I den uppföljande verksamheten bör t.ex. ingå att göra årliga sammanställningar av de nyckeltal som nätföretagen är skyldiga att redovisa och att göra särskilda effektivitetsanalyser av nätföretagen. Vidare bör ingå i myndighetens tillsynsansvar att svara för *information och rådgivning* om bl.a. de krav som ställs på nätverksamhet. Målgrupper för informations- och rådgivningsverksamheten bör vara främst nätföretagen och elkunderna. Myndighetens insatser bör begränsas till information av generellt slag och således inte avse rådgivning i enskilda ärenden. Enligt Elmyndighetsutredningen kan det finnas skäl att inrätta en rådgivningsbyrå för elkonsumenter för att bistå konsumenterna i deras kontakter med nätägarna. En sådan rådgivningsverksamhet bör enligt utredningen grundas på en frivillig branschöverenskommelse.

I avsnitt 7 har redovisats förslag om en övergångslösning, som innebär att ett system med leveranskoncession införs. Även de myndighetsuppgifter som följer av dessa bestämmelser, bl.a. koncessionsgivning samt frågor om leveransskyldighet och prisreglering bör skötas av nätmyndigheten. En elkund kan därmed få såväl elpris som nättariff prövat av samma myndighet.

Prisregleringsfrågor prövas nu av NUTEK. Inom NUTEK handhas avgörandet av prisregleringsärenden av Prisregleringsnämnden för elektrisk ström. Förslaget om inrättandet av en myndighetsfunktion för tillsyn av nätverksamhet, nätmyndigheten, innebär att denna myndighet kommer att ha ansvar för frågor om bl.a. prissättning av överföringstjänster och andra villkor för nättjänster samt frågor prissättning av el som levereras av innehavare av leveranskoncession. Prisregleringsnämnden för elektrisk ström bör därför upphöra.

Med ökad konkurrens inom elhandeln kommer företagens information till kunderna att öka. Med tiden kommer kunderna därför att kunna agera på marknaden med ökad tillgång till relevant information. Det bör vara en fråga för branschen att överväga behovet av en särskild rådgivningsverksamhet när tillräcklig erfarenhet efter en tid har vunnits av den nya marknadens funktionssätt.

När det nya regelverket för elmarknaden träder i kraft och under den tid som behövs därefter förutsätts Konkurrensverket ägna särskild uppmärksamhet åt utvecklingen inom elhandeln, bl.a. vad avser marknadsstruktur och principer för prissättning. Ett informations- och erfarenhetsutbyte mellan nätmyndigheten och Konkurrensverket är nödvändigt med tanke på det starka sambandet mellan elhandel och nätverksamhet. Det finns också ett behov av samordning myndigheterna emellan när det gäller handläggning av vissa ärenden, t.ex. i frågor där det är oklart vilken av myndigheterna som skall pröva ett visst ärende. Nätmyndigheten förutsätts även samverka med

övriga myndigheter med uppgifter på elområdet, t.ex. Elsäkerhetsverket och Svenska kraftnät. Något formellt förfarande för samråd mellan nätmyndigheten och andra myndigheter är dock inte nödvändigt.

Prop. 1993/94:162

11.2 Huvudmannaskap

Regeringens bedömning: Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) skall vara nätmyndighet enligt ellagen. Verksamheten bör starta den 1 juli 1994.

Elmyndighetsutredningens förslag: Avviker från regeringens bedömning. Utredningen föreslår att nätmyndigheten organiseras som en fristående myndighet.

Remissinstanserna: Svenska Kommunförbundet anser att nätmyndigheten bör inordnas i NUTEK. Svenska Kraftverksföreningen och Svenska Elverksföreningen hävdar att det inte finns behov av en ny myndighet för de aktuella frågorna utan att de bör handhas av en befintlig myndighet. NUTEK anför att elmarknadsfrågorna är en viktig del av det energiintresse verket har att företräda, varför ansvaret för tillsynsfunktionen enligt verket bör läggas på verket.

Andra remissinstanser, däribland Konkurrensverket, Svenska kraftnät, Elsäkerhetsverket, Sveriges Industriförbund och Statskontoret, tillstyrker utredningens förslag. Som skäl anges bl.a. att detta alternativ är det som bäst tillgodoser elmarknadsreformens syften och att det med hänsyn till myndighetens uppgift att övervaka monopolen på elmarknaden är nödvändigt att verksamheten kan bedrivas med stor integritet och fristående från branschintressen, m.m. Statskontoret framhåller att det finns samordningsfördelar med Post- och Telestyrelsen som har ansvar för tillsynen enligt tele- och postlagstiftningen.

Skälen för regeringens bedömning: Ellagstiftningsutredningen anger tre alternativ i fråga om vilken myndighet som bör ha hand om nätmyndighetens uppgifter. Bland befintliga myndigheter skulle NUTEK, som har hand om bl.a. koncessioner enligt nuvarande ellagstiftning, eller Elsäkerhetsverket, som har ansvar för näten från elsäkerhetssynpunkt, kunna ha hand om uppgifterna. Den tredje möjligheten är att inrätta en ny myndighet för bl.a. tillsynen av nätverksamheten. Ellagstiftningsutredningen förordar NUTEK som tillsynsmyndighet främst för att verksamheten därigenom bedömdes kunna starta med minsta möjliga förberedelse tid.

Elmyndighetsutredningen finner både för- och nackdelar med alla de tre diskuterade lösningarna, och att alla är möjliga att genomföra. Elmyndighetsutredningens uppfattning är dock att elmarknadsreformen skulle gynnas av att nätmyndigheten organiseras som en fristående myndighet.

Enligt utredningens bedömning finns det inte några direkt motstridiga intressen mellan nätmyndighetens uppgifter och de frågor som NUTEK och Elsäkerhetsverket ansvarar för. Vid en eventuell sammanläggning av

nätmyndighetsfunktionen med NUTEK bör emellertid enligt utredningen tillsyns- och koncessionsfrågorna organiseras på ett sätt som garanterar att verksamheten kan bedrivas självständigt i förhållande till NUTEK:s övriga uppgifter.

NUTEK är enligt sin instruktion (1991:960) central förvaltningsmyndighet för bl.a. energifrågor. Uppgiften innebär bl.a. att verka för en säker och billig energiförsörjning. Enligt utredningens bedömning påverkas inte NUTEK:s möjligheter att fullfölja sin energipolitiska uppgift i någon väsentlig utsträckning av om utredningens förslag om en fristående nätmyndighet genomförs. NUTEK har i sitt remissyttrande framfört invändningar mot denna bedömning.

Energipolitikens mål är att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi på med omvärlden konkurrenskraftiga villkor. Det är en viktig energipolitisk uppgift att skapa och vidmakthålla väl fungerande marknader för energiförsörjningen. Såväl tillsyns- som koncessionsfrågorna har stor betydelse för att åstadkomma en långsiktigt säker kraftöverföring till låga priser. Nätmyndighetens arbete bör ses i det perspektivet och myndigheten kommer således att få en central energipolitisk uppgift.

Som energiansvarig myndighet har NUTEK bl.a. det övergripande ansvaret för att genomföra statsmakernas energipolitiska beslut. Här ingår bl.a. uppgifterna att verka för en säker och billig energiförsörjning och att företräda energiintresset gentemot andra intressen. Inom NUTEK finns i dag en bred kompetens inom hela näringslivsområdet inklusive energiområdet. Som en följd av arbetet med koncessionsfrågor enligt nuvarande ellagstiftning finns kompetens i vissa av de frågor som hänger samman med tillsynen av nätverksamheten. Det finns således ett tydligt samband mellan den föreslagna myndighetsfunktionens uppgift och de uppgifter som NUTEK har i dag.

En viktig utgångspunkt för tillsynen av nätverksamhet är att konkurrensfrågorna har utvecklats snabbt under senare år. Även kraven på överensstämmelse med förhållanden i andra länder har ökat, inte minst genom det nyligen träffade EES-avtalet och Sveriges ansökan om medlemskap i EU. Det är mot denna bakgrund angeläget att de regelverk och den praxis som kommer att påverka konkurrensförhållandena på elmarknaden väl följer motsvarande utveckling på Europas elmarknader. Det är därför en fördel att inom samma myndighet hålla samman tillsynen av konkurrensförhållanden på elmarknaden och denna allmänna energipolitiska kompetensen. Detta talar för att ansvaret för nätmyndigheten bör läggas på NUTEK.

Elmarknadsfrågorna är en viktig del av de energipolitiska uppgifter som NUTEK har att verkställa. Från organisatorisk synpunkt finns många effektivitetsfördelar med att hålla samman ansvaret för energifrågorna vid en myndighet. Myndighetsfunktionen för tillsyn av nätverksamhet bör tillsammans med koncessionsverksamheten utgöra ett särskilt verksamhetsområde. Regeringen avser att inom kort uppdra åt NUTEK att organisera arbetet och förbereda rekrytering av personal så att den nya verksamheten kan starta den 1 juli 1994.

Regeringens bedömning: NUTEK behöver ha ytterligare cirka 18 årsarbetskrafter för att kunna utföra sin uppgift. Totalt beräknas 30 årsarbetskrafter med ekonomisk, teknisk och juridisk kompetens inom det nya verksamhetsområdet.

Elmyndighetsutredningens bedömning: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Utredningen bedömer personalbehovet till ca 35 årsarbetskrafter.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser, däribland Konkurrensverket, NUTEK, Elsäkerhetsverket och Svenska kraftnät, godtar utredningens bedömning eller lämnar den utan invändning. Sveriges Industrieförbund anser att kompetensen hos varje anställd bör prioriteras framför antalet anställda och bedömer att det föreslagna antalet om 35 årsarbetskrafter kan reduceras. Även Svenska Kraftverksföreningen och Svenska Elverksföreningen anför att nätmyndigheten kan dimensioneras med färre antal anställda.

Skälen för regeringens bedömning: Tillsyn av nätverksamhet är en ny typ av myndighetsuppgifter i anslutning till ellagen. Det regelverk som skall tillämpas är i viktiga avseenden nytt och det kan i många fall bli fråga om svåra avvägningar av principiell betydelse för såväl branschen som elkunderna. Reformen ställer höga krav på en väl fungerande tillsynsmyndighet.

Det är nödvändigt att nätmyndighetsfunktionen har mycket god kompetens för att bl.a. kunna agera oberoende av särintressen. Vissa av myndighetsuppgifterna, främst normgivning och information, kommer att vara bli särskilt arbetskrävande i inledningsskedet, medan andra uppgifter, t.ex. uppföljning och prövning, torde kräva större resurser först efter något år.

Flertalet remissinstanser delar utredningens bedömning i fråga om tillsynsfunktionens behov av kompetens. Uppgifternas karaktär förutsätter att tillsynsfunktionen har hög kompetens inom de ekonomiska, tekniska och juridiska områdena, men också att den har aktuell erfarenhet från branschen. Kompetensbehovet bedöms vara störst inom det ekonomiska området. Ekonomisk kompetens krävs främst för normgivningsarbetet men även inom övriga arbetsområden. Juridisk och teknisk kompetens behövs i första hand för de uppgifter som rör tillståndsgivning och prövning, men är också nödvändig vid normgivning.

Den nya myndighetsfunktionen har en viktig roll i samband med övergången till en fri marknad. Det är därför nödvändigt att NUTEK snabbt kan bygga upp den kompetens som uppgiften kräver och inleda en förberedande verksamhet. För vissa arbetsuppgifter kan det behövas hjälp från utomstående experter, t.ex. för att bistå inom det tekniska området och när det gäller metodutveckling.

Arbetsbelastningen kan antas bli hög, särskilt i inledningsskedet. Det är emellertid svårt att nu exakt förutse hur stora resurser som krävs för att

fullgöra nätmyndighetens uppgifter. Inom NUTEK har avsatts ca 12 årsarbetskrafter för arbete med koncessionsfrågor, m.m. enligt den nuvarande ellagstiftningen. Här ingår även viss administration. Ytterligare ca 18 årsarbetskrafter bedöms vara nödvändiga för att den föreslagna tillsynsverksamheten skall kunna bedrivas effektivt. Genom att arbetsuppgifterna läggs till en befintlig myndighet i stället för till en fristående myndighet kan personalbehovet reduceras något jämfört med Elmyndighetsutredningens förslag.

Härutöver bör medel avsättas för vissa konsultinsatser. NUTEK får därigenom möjlighet till viss flexibilitet i samband med rekryteringen av personal. Verksamheten kommer också att behöva utnyttja NUTEK:s specialistfunktioner, t.ex. ADB och information, samt den centrala administrationen. Något behov av ytterligare resurser för sådan verksamhet till följd av inrättandet av den nya tillsynsfunktionen förutses dock inte.

Regeringens överväganden beträffande anslagsfrågorna redovisas i avsnitt 11.5.

11.4 Finansiering, m.m.

Regeringens förslag: Medel för verksamheten skall anvisas över statsbugeten.

Verksamheten skall finansieras genom en årlig avgift (nätavgift) som betalas av innehavare av nätkoncession. Avgiftssystemet bör träda i kraft den 1 januari 1995. Regeringen avser att senare lägga fram förslag om ett sådant avgiftssystem.

För att finansiera verksamheten under perioden 1 juli - 31 december 1994, innan det föreslagna avgiftssystemet träder i kraft, görs besparingar inom NUTEK:s verksamhetsområde.

Elmyndighetsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser godtar utredningens förslag eller lämnar det utan invändning. RRV anser dock att förslaget behöver utvecklas ytterligare främst såvitt avser förutsättningarna att ta ut avgifter för tillsynsverksamheten. Svenska kraftnät framhåller att den föreslagna principen att grunda nätavgiften på nätföretagens balansomslutning skulle medföra att avgifterna inte blev kostnadsriktiga. Även Svenska Kraftverksföreningen är kritisk till förslaget i denna del.

Förslaget avstyrks av Svenska Elverksföreningen, Sveriges Fastighetsägareförbund och Hyresgästernas Riksförbund. Bl.a. anförs att myndigheten bör anslagsfinansieras för att kunna vara fristående mot den verksamhet som skall granskas.

Skälen för regeringens förslag: Kostnaderna för verksamheten beräknas för budgetåret 1994/95 till 20 miljoner kronor. Vissa av kostnaderna kan direkt hänföras till uppbyggnaden av den nya myndighetsfunktionen.

Utredningens förslag innebär att en årlig nätmyndighetsavgift tas ut av

koncessionshavarna för att finansiera verksamheten i sin helhet, dvs. såväl koncessions- som tillsynsverksamheten. Avgiften bör enligt utredningen beräknas med utgångspunkt från respektive koncessionshavares balansomslutning, som skall särredovisas enligt det föreliggande lagförslaget.

En nätavgift i enlighet med utredningens förslag beräknas utgöra ca 1,5 promille av nätverksamhetens ekonomiska omslutning, vilket för ett hushåll antas motsvara ca 1–4 kronor per år. Motsvarande avgiftssystem finns för finansiering av t.ex. Finansinspektionens verksamhet. Elsäkerhetsverkets arbete finansieras från och med budgetåret 1993/94 genom en avgift som tas ut av elabonnenterna, en s.k. elabonnentavgift.

För handläggning av koncessionsärenden, som innebär ett ansökningsförfarande, tas enligt nu gällande regler ut en ansökningsavgift i varje särskilt fall. Regeringen har (1975:601) överlåtit på NUTEK att fastställa avgifterna inom detta område. Budgetåret 1992/93 redovisade NUTEK 2,5 miljoner kronor i avgiftsinkomster på detta område. Huvudprincipen är att en ansökningsavgift tas ut för linjekoncession där avgiftens storlek är relaterad till ledningssträckan. För områdeskoncession beror avgiftens storlek på antalet abonnenter. Avgiftsinkomsterna disponeras inte av NUTEK utan redovisas under inkomstitel på statsbudgeten. Kostnaderna för verksamheten täcks via NUTEK:s förvaltnings- kostnadsanslag. För tillsyn uttas ingen avgift.

Flertalet av de remissinstanser som har behandlat förslaget är positiva till principen om att finansiera verksamheten genom en årlig nätavgift. Vissa synpunkter på den föreslagna avgiftsmodellen har dock framförts, bl.a. vad gäller förutsättningarna för att ta ut avgifter för tillsynsverksamheten. Svenska Kraftverksföreningen föreslår en avgiftsmodell motsvarande den som reglerar avgifterna till Elsäkerhetsverket, dvs. enhetliga avgifter per kund indelade i ett fåtal storleksklasser inom alla områdeskoncessionerade nät. För nätkoncessioner för linje bör det enligt Svenska Kraftverksföreningen räcka med en koncessionsavgift enligt i dag tillämpade principer. Utformningen av avgiftssystemet bör övervägas ytterligare.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen hösten 1994 med ett förslag i finansieringsfrågan. Inriktningen bör dock vara att nätavgiften skall träda i kraft den 1 januari 1995, dvs. samtidigt som den ändrade ellagstiftningen föreslås träda i kraft. Det nuvarande systemet med ansökningsavgifter för koncessionsärenden bör upphöra och ersättas av nätavgifter. Intäkterna från nätavgifterna bör tillföras inkomstitel. Medel för NUTEK:s koncessions- och tillsynsverksamhet bör anvisas under NUTEK:s ramanslag för förvaltningskostnader. För första hälften av budgetåret 1994/95, innan nätavgiften träder i kraft, bör verksamheten finansieras genom att medel omfördelas från andra anslag. Anslagsfrågorna behandlas närmare i avsnitt 11.5.

Regeringens förslag: För att täcka kostnaderna för den nya myndighetsfunktionen skall 20 miljoner kronor tillföras anslaget
B 1. NUTEK: Förvaltningskostnader för budgetåret 1994/95 utöver vad som har föreslagits i prop. 1993/94:100 bil.13.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen har i budgetpropositionen 1993/94:100 bil. 13 föreslagit att riksdagen för budgetåret 1994/95 skall anvisa 164 190 000 kronor till *Närings- och teknikutvecklingsverket: Förvaltningskostnader*. För att täcka kostnaderna för den nya myndighetsfunktionen vid NUTEK under budgetåret 1994/95 bör ytterligare 20 000 000 kronor tillföras anslaget.

Regeringen avser att göra besparingar på NUTEKs anslag inom energiområdet för att täcka verksamhetens kostnader för första hälften av budgetåret 1994/95.

12.1 Inledning

Regeringens bedömning: Alla distributionsföretag bör kunna verka på likvärdiga villkor på den avreglerade elmarknaden. För kommunala elföretag bör därför konkurrensvillkoren, under vissa förutsättningar, göras likvärdiga de som gäller för övriga företag på marknaden.

Skälen för regeringens bedömning: Kommunalt ägda företag och kommunala verk svarar för en betydande del av lokaldistributionen av elektrisk kraft. Av de totalt 277 eldistributionsföretag som fanns i Sverige i början av år 1993 var 156 kommunala. Av dessa drevs 48 i förvaltningsform och 108 i bolagsform.

Kommunala aktiebolag levererade elenergi till 47 % av landets lågspänningsskunder medan kommunal elverksamhet i förvaltningsform svarade för leveranser till 15 % av kunderna. År 1991 var motsvarande andelar 40 % och 25 %. Kommunal elverksamhet har alltså under senare tid i ökad utsträckning dels bolagiserats, dels överlåtits till andra ägare.

Många kommunala elföretag bedriver även elproduktion. År 1992 hade ett trettiotal kommunala företag egen elproduktion med kapacitet om minst 1 MW. Några kommunägda företag, bl.a. Stockholms Energi AB, tillhör den s.k. samkörningsgruppen.

I 1992 års proposition (1991/92:133) om en elmarknad med konkurrens framhölls bl.a. att reformeringen av elmarknaden bör leda till större valfrihet för kunderna att välja elleverantör, också inom distributionsområdena. Det är viktigt att alla distributionsföretag kan agera på likvärdiga villkor på den avreglerade elmarknaden. För kommunala elföretag bör konkurrensvillkoren, under vissa förutsättningar, göras likvärdiga de som gäller för övriga företag på marknaden.

12.2 Gällande bestämmelser, m.m.

Som huvudregel vid kommunal verksamhet gäller att kommunen måste iaktta de föreskrifter som har meddelats i kommunallagen (1991:900). Detta gäller oavsett om verksamheten bedrivs i förvaltningsform eller i bolagsform. Den grundläggande regeln är den s.k. lokaliseringsprincipen, som innebär att kommunen endast får ha hand om sådana angelägenheter som har anknytning till kommunens område eller dess medlemmar. Inom ramen för denna kompetensregel äger många kommuner såväl kraftverk för produktion som ledningsnät för distribution av el till och inom kommunens område. Verksamheten bedrivs antingen direkt av kommunen som en del av den kommunala förvaltningen eller av ett aktiebolag vars aktier ägs av kommunen.

Om kommunen verkar på ett område som är lagreglerat gäller be-

stämmelserna i den aktuella lagen framför kommunallagens bestämmelser i tillämpliga delar. På elområdet blir alltså kommunen om den direkt eller i ett kommunägt bolag bedriver elverksamhet bunden av bestämmelserna i ellagen på samma sätt som alla andra ägare av ledningar eller ledningsnät.

Ellagen reglerar endast användningen av ledningsnät för överföring och distribution av el. De viktigaste bestämmelserna är följande. Kommunen måste ha koncession (områdeskoncession) för sitt ledningsnät inom distributionsområdet. Inom sitt koncessionsområde har kommunen skyldighet att leverera el till kunderna. Denna leveransskyldighet kan fullgöras med antingen el som kommunen själv producerar i ett kraftverk eller el som kommunen köper av någon kraftproducent. På grund av sin monopolställning är kommunen, liksom övriga eldistributörer, skyldig att, på talan av elkund, underkasta sig prisreglering vad avser dels den levererade elen, dels själva överföringen på ledningsnätet. Detta sker i syfte att åstadkomma en skälig prissättning.

För de eventuella ledningar som inte ingår i områdeskoncessioner måste kommunen ha linjekoncession.

Utöver de bestämmelser som ellagen anger för alla innehavare av områdes- och linjekoncession gäller kommunallagens bestämmelser för kommunal elverksamhet. Detta innebär bl.a. att den s.k. självkostnadsprincipen skall tillämpas.

Ellagen reglerar inte verksamheten vid kraftverk för produktion av el. I den delen blir kommunen därför enbart bunden av bestämmelserna i kommunallagen. De bestämmelser som närmast blir aktuella är 2 kap. I detta finns bestämmelser, vilka bygger på principer som före den nuvarande kommunallagens ikraftträdande hade utvecklats i rättspraxis.

En av dessa principer är den nyss nämnda *lokaliseringsprincipen* som finns i intagen i 2 kap. 1 §. Den innebär exempelvis att en kommun som driver kraftproduktion i princip bara får leverera el inom den egna kommunen. Detta leder i dag inte till några problem eftersom de kommuner som producerar kraft också har ledningsnät inom sitt område. Eftersom de har monopol på elleveranser inom området kan de i praktiken vara säkra på att alltid få avsättning för sin produktion.

En annan av principerna, som finns intagen i 2 kap. 2 §, är den s.k. *likställighetsprincipen*. Den innebär att kommunen inte får särbehandla medlemmar annat än på objektiv grund. Principen har betydelse för kommunens taxesättning.

Den elverksamhet som kommuner bedriver berörs även av en annan princip på det kommunala området, nämligen den s.k. *självkostnadsprincipen*. Denna princip är inte lagfäst utan är utvecklad i rättspraxis. Den innebär att avgifter för nyttigheter som kommunen tillhandahåller inte får bestämmas så att de tillför kommunen en vinst. Syftet med denna princip är att hindra kommuner att bl.a. utnyttja den monopolsituation som kommunala företag i vissa fall har.

Frågan om självkostnadsprincipen inom kommunal verksamhet har våren 1993 behandlats av Avgiftsgruppen, tillsatt av chefen för Civildepartementet, i rapporten *Avgifter i kommunal verksamhet - förslag till en modifierad självkostnadsprincip* (Ds 1993:16).

Genom den nya kommunallagen (1991:900) infördes för första gången

regler om *offentlighetsprincipens* tillämpning i kommunala aktiebolag, m.m. Bestämmelserna innebär i huvudsak att kommunens fullmäktige skall se till att allmänheten har rätt att ta del av handlingar enligt de grunder som gäller för allmänna handlingars offentlighet i tryckfrihetsförordningen och sekretesslagen (1980:100).

Riksdagen har genom beslut i december 1993 (bet. 1993/94KU:13, rskr. 1993/94:46) antagit regeringens proposition (1993/94:48) om handlings- offentlighet hos kommunala företag. I propositionen föreslogs bl.a. att aktiebolag, handelsbolag, ekonomiska föreningar och stiftelser, där kommuner, landsting eller kommunalförbund utövar ett rättsligt bestämmande inflytande skall jämföras med myndigheter när det gäller handlingsoffentlighet.

Som har nämnts tidigare föreligger leveransskyldighet för den som har områdekoncession. Enligt en undantagsbestämmelse i 2 § 4 mom. ellagen omfattar denna skyldighet dock inte el för uppvärmningsändamål om fjärrvärme eller naturgas distribueras eller avses bli distribuerad inom området. Denna undantagsbestämmelse medför att kommuner som distribuerar fjärrvärme eller naturgas kan vara säkra på att få avsättning för dessa energislag, eftersom kommunen i de allra flesta fall också distribuerar el inom det berörda området och därmed kan vägra att leverera el till de berörda kunderna.

12.3 Om särregler för kommunal elverksamhet, m.m.

Regeringens förslag: Kommunal produktion av och handel med el som drivs i privaträttslig form (i regel aktiebolag) skall undantas från lokaliseringsprincipen och skall bedrivas på affärsmässig grund i stället för med iakttagande av självkostnadsprincipen och likställighetsprincipen.

Även kommunal produktion och distribution av fjärrvärme och naturgas som drivs i privaträttslig form skall i likhet med elverksamhet bedrivas på affärsmässig grund.

Sådan kommunal verksamhet som bedrivs med undantag från likställighets- och självkostnadsprinciperna skall särredovisas från annan verksamhet.

Kommunal nätverksamhet får bedrivas utan hinder av lokaliseringsprincipen om det sker i geografisk närhet till företagets nätverksamhet i den egna kommunen.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag avviker från regeringens i fråga om kravet på affärsmässighet och särredovisning för kommunal produktion och distribution av fjärrvärme och naturgas. Utredningsförslaget förutsätter att bl.a. fjärrvärmeförsörjning skall omfattas av kraven på affärsmässighet och särredovisning enbart om den bedrivs som s.k. sidoverksamhet till kommunal elräbelse.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker i huvudsak

utredningens förslag eller lämnar det utan invändning. Konkurrensverket anför att kommunal elverksamhet, för att få frånga de aktuella principerna, bör särredovisas och drivas i egen juridisk person. Verket anser vidare att kommunal elverksamhet inte bör finansieras med skattemedel och att kommunal borgen inte bör få förekomma i verksamheten.

Ett antal remissinstanser, däribland Svenska Kommunförbundet, Svenska Elverksföreningen, Örebro Energi AB och REL, anser att det är inkonsekvent att särbehandla kommunala elbolag när det gäller offentlighet inom den konkurrensutsatta verksamheten.

Sveriges Industriförbund anför att kommunal borgen inte bör få förekomma i elverksamhet som undantas från lokaliseringsprincipen.

Svenska Kommunförbundet tillstyrker utredningsförslaget då det gäller undantag från självkostnads- och likställighetsprinciperna. Svenska Kommunförbundet anser emellertid att förslaget om lokaliseringsprincipen, såvitt gäller kravet på att kommunalt elnät måste ha anknytning till elnätet till den egna kommunen, innebär en statlig detaljstyrning av kommunal verksamhet. Också Örebro Energi påpekar att kommunalt ägda nätföretag riskerar att missgynnas om utredningsförslaget i denna del genomförs.

Värmeverksföreningen påpekar att det föreslagna begreppet sidoverksamhet får negativa konsekvenser för fjärrvärmens konkurrensförutsättningar. Enligt föreningen innebär utredningsförslaget att fjärrvärme som levereras av sådana kommunala företag som också distribuerar el får ett regelverk, medan fjärrvärme levererad av kommunala företag utan eldistribution omfattas av andra regler. Även Sveriges Industriförbund framför synpunkter rörande begreppet sidoverksamhet.

Skälen för regeringens förslag: Större delen av den lokala eldistributionen i Sverige ombesörjs i dag av kommunala verk och kommunalägda bolag. Reformeringen av elmarknaden förutsätter att konkurrensvillkoren för de kommunala elföretagen görs likvärdiga de som gäller för övriga företag på den avreglerade elmarknaden.

Lokaliseringsprincipen

Det monopol som kommunen i sin egenskap av koncessionshavare i dag har inom sitt koncessionsområde omfattar såväl själva leveransen av el som överföringen på ledningsnätet (nättjänsten). De förslag till ändringar i ellagen som har redovisats i kapitel 6 innebär bl.a. att monopolställningen avskaffas såvitt avser elleveransen. Syftet är att ge kunder inom kommunens område möjlighet att välja andra leverantörer av el än kommunen. För de kommuner som bedriver egen kraftproduktion innebär detta att kommunen riskerar att inte kunna få avsättning för sin kraftproduktion om konkurrenter kan leverera el till kunder inom området, samtidigt som den egna avsättningen enbart kan ske inom kommunens gränser.

Det är emellertid mindre vanligt att kommuner har egen kraftproduktion. Betydligt vanligare är att kommunen köper den el som skall levereras till kommuninnevånarna. Denna verksamhet ligger vanligtvis i ett kommunalt verk eller i ett kommunägt aktiebolag. Verksamheten bygger oftast på att kommunen tecknar leveransavtal med kraftproducenter omfattande en

förhållandevis lång tid. Om elkunder plötsligt faller bort i större omfattning måste kommunen kunna få avsättning för sin överskottsel. Om detta inte kan ske på grund av att företaget är bundet till att leverera inom kommunen kan det uppstå lönsamhetsproblem.

För att kunna driva verksamheten på en konkurrensutsatt marknad krävs således möjligheter till en viss flexibilitet i agerandet. Det kan exempelvis vara fråga om att avsätta vissa kvantiteter till kunder eller kundgrupper utanför kommunens gränser. Den bedömning som görs av Ellagstiftningsutredningen är att verksamhet utanför den egna kommunen kommer att vara av begränsad omfattning även om verksamheten undantas lokaliseringsprincipen.

Övervägande skäl talar således för att produktion och handel med el, s.k. elverksamhet, bör kunna undantas från lokaliseringsprincipen. I elverksamhet får även anses ingå viss annan verksamhet som har nära samband med den direkta elverksamheten, exempelvis konsultverksamhet med inriktning på energihushållning och entreprenadverksamhet med anknytning till elproduktion.

Det angivna undantaget från lokaliseringsprincipen bör medges endast under förutsättning att kommunen bedriver verksamheten i annan form än förvaltningsform. Syftet med det medgivna undantaget är att kommunen skall kunna konkurrera på lika villkor med andra aktörer på elmarknaden. Det bör då krävas att kommunen uppträder under samma associationsform som de andra aktörerna, vanligtvis aktiebolagsform. Den associationsformen är också avsedd för den kommersiella verksamhet det här är fråga om, vilket inte förvaltningsformen är. Om verksamheten bedrivs i aktiebolagsform får man bättre garantier för att elverksamheten inte blandas ihop med andra verksamheter som inte bör komma i åtnjutande av de föreslagna undantagen från lokaliseringsprincipen.

Även nätverksamhet bör i vissa fall undantas från lokaliseringsprincipen. Det pågår för närvarande en strukturomvandling i eldistributionen. Eldistributionsföretag slås samman bl.a. i syfte att bilda rationella distributionsområden. Det är viktigt att i denna process undanröja hinder för uppbyggnad av rationella områden för nätverksamheten i eldistributionen. Det är inte säkert att ett rationellt koncessionsområde helt faller inom gränsen för den egna kommunen. Kommuner bör därför tillåtas att bedriva viss överföring av el (nätverksamhet) med undantag från lokaliseringsprincipen. Ett krav bör dock vara det finns ett samband med nätverksamheten i den egna kommunen.

Vissa remissinstanser har hävdat att kravet på geografisk närhet missgynnar kommunal nätverksamhet. Enligt regeringens uppfattning är det emellertid inte en nödvändig förutsättning för en rationell nätverksamhet att kommunerna kan bedriva nätverksamhet i skilda delar av landet. Enligt lagrådsremissens lagförslag var kravet på geografisk närhet uttryckt som ett villkor att verksamheten kunde bedrivas i "omedelbar geografisk anslutning" till nätverksamheten i den egna kommunen. Svenska Kommunförbundet har i en skrivelse till regeringen den 24 januari 1994 anfört att den föreslagna bestämmelsen om omedelbar geografisk närhet, så som den var utformad i lagrådsremissen, skulle försvåra bildandet av regionala nätbolag och därigenom hindra en rationell nätverksamhet.

Genom föreliggande lagförslag som innebär en ändring i förhållande till lagrådsremissen har de redovisade synpunkterna tillgodosetts. Förslaget innebär att verksamheten skall bedrivas i "geografisk närhet" till nätverksamheten i den egna kommunen.

Även när det gäller nätverksamhet bör det krävas aktiebolagsform för att ha rätt till undantaget från lokaliseringsprincipen. De förslag till regler för nätverksamhet som har redovisats i kapitel 10 innebär bl.a. att nätverksamhet skall särredovisas och inte får bedrivas inom samma juridiska person som produktion och handel med el. Vidare framgår att det finns skäl att anta att de som i dag inte bedriver nätverksamhet i aktiebolagsform framdeles kommer att finna fördelar med att bolagisera verksamheten.

Självkostnads- och likställighetsprinciperna

Produktion och försäljning av el kommer med de förslag som lämnas i denna proposition att bedrivas på en marknad med konkurrens. Kommunala företag som hittills har haft monopol på leveranser till kunder inom koncessionsområdet kommer att utsättas för konkurrens från t.ex. kraftproducenter som eftersträvar en direktförsäljning till vissa kunder. Även rena elförsäljningsföretag kan börja konkurrera med den kommunala elverksamheten. Om de kommunala företagen skall kunna hävda sig på den marknaden måste de kunna agera på samma villkor som andra aktörer. Det gäller främst möjligheterna att anpassa pris- och försäljningsvillkor till rådande konkurrensförhållanden. Det finns inte någon anledning att befara att de kommunala företagen tar ut oskäligen priser för sina elleveranser eftersom de inte befinner sig i en monopolsituation när det gäller produktion och försäljning av el. Garantin mot oskäligen priser består alltså i att kunden kan välja en annan leverantör.

Regeringen föreslår därför att kommunens elverksamhet som gäller köp och försäljning av el bör bedrivas på affärsmässig grund i stället för med iakttagande av självkostnadsprincipen. Kravet på affärsmässighet medför också att kommunen bör undantas från ytterligare en kommunalrättslig princip, nämligen likställighetsprincipen.

Som har nämnts tidigare föreligger i dag leveransskyldighet för den som har områdeskoncession. Enligt en undantagsbestämmelse i 2 § 4 mom. ellagen omfattar denna skyldighet dock inte el för uppvärmningsändamål om fjärrvärme eller naturgas distribueras eller avses bli distribuerad inom området. Denna undantagsbestämmelse medför att kommuner som distribuerar fjärrvärme eller naturgas kan vara säkra på att få avsättning för dessa energislag eftersom kommunen i de allra flesta fall också distribuerar el inom det berörda området. Kommunen kan alltså vägra att leverera el till de berörda kunderna.

I avsnitt 7 har regeringens förslag redovisats om ett system med leveranskoncession, som i korthet innebär att det inom varje nätkoncessionsområde skall finnas en elleverantör som har leveranskoncession och som därigenom får en skyldighet att leverera el till alla inom området. Den elkund som vill välja en annan leverantör skall kunna göra det efter viss uppsägningstid (se avsnitt 7 och specialmotiveringen till 12 § lag om

handel med el, m.m). Nyssnämnda undantagsbestämmelse från leveransskyldighet för el för uppvärmningsändamål skall enligt förslaget finnas kvar för den som innehar leveranskoncession.

Genom att ledningsnäten ändå öppnas för konkurrens innebär det att kunderna, i förekommande fall, kan välja en annan elleverantör än kommunen, varigenom de får frihet att välja mellan el, fjärrvärme och naturgas. Eftersom försäljning av el kommer att ske på affärsmässig grund bör motsvarande förutsättningar gälla för fjärrvärme och naturgas om konkurrensneutraliteten mellan energislagen skall kunna upprätthållas.

Kommunerna bör därför undantas från självkostnads- och likställighetsprinciperna vid produktion och distribution av fjärrvärme och naturgas, vilket innebär att även sådan verksamhet skall ske på affärsmässig grund. Enligt Ellagstiftningsutredningens förslag skall undantagen från självkostnads- och likställighetsprinciperna endast omfatta den produktion och distribution av fjärrvärme och naturgas som bedrivs som en sidoverksamhet till elverksamhet. Det förutsätts att sidoverksamheten skall finnas inom samma bolag som elverksamheten. Regeringens förslag innebär – till skillnad från Ellagstiftningsutredningens – att all produktion och distribution av fjärrvärme och naturgas omfattas av samma regelverk, oavsett om den bedrivs inom samma bolag eller av samma huvudman som elverksamheten. Härigenom tillgodoses remissinstansernas önskemål om konkurrensneutrala regler för fjärrvärme, m.m.

Den kommunala elverksamheten präglas av en fortskridande bolagisering. Många kommunala elverk drivs dock i förvaltningsform, ibland tillsammans med annan teknisk verksamhet. Ellagstiftningsutredningen ansåg att de här föreslagna undantagen från kommunalrättsliga grundprinciper skall medges endast under förutsättning att ifrågavarande verksamheter bedrivs i privaträttslig form, i regel aktiebolag. Som skäl anförs bl.a. att en verksamhet som bedrivs på affärsmässig grund bör utnyttja en associationsform som är avsedd för sådan verksamhet, dvs. i första hand aktiebolagsformen.

De bestämmelser för kommunal elverksamhet som föreslås innebär undantag från grundläggande kommunala principer. Det är viktigt att möjligheten att frånga dessa principer begränsas till sådan verksamhet som nu har nämnts. Det skall inte vara möjligt att i elverksamhet, fjärrvärme- och naturgasdistribution inräkna verksamheter inom andra områden och på så sätt få undantag från dessa. Det är också viktigt att den konkurrensutsatta verksamheten hålls klart åtskild från annan kommunal verksamhet så att konkurrenssnedvridande effekter undviks.

Verksamhet som bedrivs med undantag från självkostnads- och likställighetsprinciperna skall redovisas särskilt. Den revisor som granskar redovisningen av sådan verksamhet skall därvid särskilt granska att den särredovisade verksamheten inte omfattar annan verksamhet än sådan som får bedrivas med undantag från de nämnda principerna (se avsnitt 10.3.3).

För att tillgodose nyss nämnda krav på insyn i verksamheten och skapa bättre förutsättningar för särredovisning föreslås att de här aktuella undantagen från kommunalrättsliga principer skall medges endast under förutsättning att verksamheten bedrivs i form av ett sådant företag – i praktiken vanligen ett aktiebolag – som avses i 3 kap. 16 – 18 §§ kommunallagen.

Situationen på kreditmarknaden är i dag sådan att många kommunala företag sannolikt inte skulle kunna erhålla en acceptabel finansiering för sin verksamhet utan möjligheten att kunna ge kommunal borgen. Ett förbud mot kommunal borgen för de här aktuella verksamheterna som bedrivs med undantag från självkostnads- och likställighetsprinciperna skulle allvarligt försvåra för kommunerna att bedriva elverksamhet och försämra möjligheterna att få en fungerande konkurrens på elmarknaden.

Vissa remissinstanser har anfört att kommunala elföretag kommer att missgynnas jämfört med privata och statliga företag om de inte ges möjlighet att bedriva verksamhet med undantag från *offentlighetsprincipen*. Frågan om offentlighetsprincipens tillämpning behandlades nyligen av riksdagen i samband med beslut (bet. 1993/94:KU13, rskr. 1993/94:46) om regeringens proposition (1993/94:48) om handlingsoffentlighet hos kommunala företag. Genom regeringens förslag jämställs vissa kommunala företag med myndigheter när det gäller handlingsoffentligheten. Den utökade handlingsoffentligheten med krav på registrering m.m. kan medföra en viss ökad administration för de kommunala företagen och innebär därigenom en konkurrensnackdel för kommunala elföretag jämfört med övriga företag på elmarknaden. Regeringen bedömer dock att dessa nackdelar torde vara begränsade.

I propositionen om handlingsoffentlighet hos kommunala företag föreslogs vidare att den tid under vilken sekretess skall gälla i kommunal affärsverksamhet förlängs från två till fem år för uppgifter om villkor i avtal i syfte att skydda det allmännas ekonomiska intressen. Förhållandena blir därigenom jämställda med vad som gäller för motsvarande avtal hos de statliga affärsverken. Som skäl för att förlänga skyddstiden anfördes bl.a. att en fullständig öppenhet i ekonomisk verksamhet som det allmänna bedriver i konkurrens med enskilda skulle inverka menligt på verksamheten. Vidare framhölls att det förhållandet att ett avtal i verkligheten kan ha längre löptid än fem år inte behöver innebära att ett utlämnande av uppgifterna medför lika stor skaderisk för parterna under hela denna tid. Regeringen ansåg därför inte att det fanns skäl att föreslå ytterligare förlängning av skyddstiden.

12.4 Elverksamhet i ekonomiska föreningar

Regeringens bedömning: Det finns inte behov av särbestämmelser för den elverksamhet som bedrivs av ekonomiska föreningar.

Ellagstiftningsutredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet av remissinstanserna lämnar utredningens bedömning utan kommentar. REL framhåller att rättspraxis om likhetsprincipens tillämpning är ofullständig varför frågan, enligt REL, bör beredas ytterligare så att det säkerställs att ekonomiska föreningar ges samma förutsättningar som andra associationsformer.

Skälen för regeringens bedömning: Vid årsskiftet 1992/93 fanns 50 ekonomiska föreningar med eldistributionsverksamhet. Kommunallagens likställighetsprincip har för de ekonomiska föreningarna en viss motsvarighet i den likhetsprincip som inom ramen för en generalklausul – med mönster i aktiebolagslagen (1975:1385) – kommer till uttryck i 6 kap. 13 § och 7 kap. 16 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar (föreningslagen). Enligt den förra paragrafen får styrelsen eller annan ställföreträdare för föreningen inte företa en rättshandling eller annan åtgärd som är ägnad att bereda en otillbörlig fördel åt en medlem eller någon annan till nackdel för föreningen eller annan medlem. Enligt den senare paragrafen får föreningsstämman inte fatta beslut av motsvarande innebörd.

Likhetsprincipen gäller i fråga om de rättigheter och skyldigheter som en medlem har i förhållande till föreningen i sin egenskap av medlem. En förening kan emellertid i sina stadgar föreskriva att vissa medlemmar skall vara underkastade andra regler än övriga, även om detta skulle innebära ett gynnande.

Utanför likhetsprincipen faller rättsförhållanden som en medlem har till föreningen i egenskap av tredje man, t.ex. på grund av ett köpeavtal. Generalklausulen torde emellertid vara tillämplig även när en medlem bereds otillbörlig fördel i ett tredjemansförhållande till föreningen - t.ex. vid köp - och när en avvikelse från likhetsprincipen visserligen får ske men förmånen är otillbörlig med hänsyn till förhållandena.

I ett motivuttalande till föreningslagen anfördes som exempel att det inte behöver strida mot likhetsprincipen att en konsumentförening med stöd av stadgarna lämnar olika hög återbäring alltefter resultatet i en kommun, ett distrikt eller en butik. Vidare betonas att en kostnadsbetingad prissättning – såväl vid köp av medlemmarnas produkter etc. som vid försäljning till dem – anses vara allmänt godtagen. En sådan gottgörelse som utdelning av överskott skulle likaledes kunna differentieras utan särskilt stöd i stadgarna. Vad som är väsentligt är att prissättningen, utdelningen etc. sker enligt rättvisa grunder.

Mot bakgrund av vad här sagts finns det enligt regeringens mening inte behov av särbestämmelser för elverksamhet som bedrivs av ekonomiska föreningar.

13.1 Inledning

Enligt nu gällande bestämmelser överklagas NUTEK:s beslut i koncessionsärenden till regeringen, utom när det gäller beslut om förpliktelse att tillhandahålla eller köpa el enligt 2 § 4 mom. ellagen samt återkallande av koncession. I de båda sistnämnda fallen är kammarrätt fullföljdsinstans.

Riksdagen antog år 1984 riktlinjer för regler om rätt att överklaga ärenden till regeringen (prop. 1983/84:120, bet. 1983/84:KU 23, rskr 1983/84:2). Riktlinjerna innebär i korthet följande. Ärenden där rättsfrågan är huvudsaken skall överklagas till domstol, medan ärenden där lämplighetsavgöranden är dominerande skall överklagas i administrativ ordning. För dessa senare ärenden anges olika besvärsvägar. Regeringen skall vara slutinstans endast i sådana ärenden där det är önskvärt med en politisk styrning av praxis.

Under de senaste åren har tendensen varit att allt fler ärendekategorier skall kunna prövas av domstol. En anledning härtill är bl.a. de krav på tillgång till domstolsprövning som den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) uppställer. Konventionens rättigheter gäller såväl fysiska som juridiska personer.

I artikel 6 i konventionen föreskrivs att "envar skall, när det gäller att pröva hans civila rättigheter och skyldigheter...., vara berättigad till opartisk och offentlig rättegång inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag." Den europeiska domstolen i Strasbourg har givit begreppet "civila rättigheter och skyldigheter" en tämligen vid tolkning, enligt vilken begreppet anses omfatta inte bara vad som traditionellt brukar hänföras till civilrätten. Även viktigare offentligrättslig reglering av individens näringsfrihet och frihet i ekonomiskt hänseende räknas hit (en kortfattad redovisning av artikel 6 och praxis finns i Ds Ju 1986:3, se även SOU 1992:106, Del A, s. 568). Utvecklingen på detta område har lett till att möjligheten till domstolsprövning rent generellt vidgats i Sverige genom att institutet rättsprövning införts.

I det följande redovisas regeringens överväganden och förslag i överklagande frågor rörande ellagen och lagen om handel med el.

Regeringens förslag: Nätmyndighetens beslut i koncessionsärenden enligt ellagen om bl.a. beviljande och överlåtelse av nätkoncession samt ändring av gränser för nätkoncession för område överklagas till regeringen. Övriga beslut enligt ellagen av nätmyndigheten överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Nätmyndigheten får rätt att agera som part i domstol och rätt att överklaga domstols avgörande som har inneburit att nätmyndighetens avgörande har ändrats i sak.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens utom såvitt avser utredningens förslag om att återkallelse av koncession skall prövas direkt av länsrätt, på ansökan av nätmyndigheten.

Remissinstanserna: Flertalet av de remissinstanser som tar upp frågan om överklagande och talerätt, m.m. tillstyrker utredningsförslaget. Kammarrätten i Stockholm påpekar att domstolarna torde behöva ha tillgång till teknisk expertis vid prövning av bl.a. frågan om ledig kapacitet och framhåller att sådan expertis inte bör ha anknytning till nätmyndigheten.

Länsrätten i Stockholm säger sig vara beredd att åta sig uppgiften att fungera som första instans vid överklagande av nätmyndighetens beslut. Länsrätten konstaterar att nätmyndigheten enligt förslaget skall ha rätt att gå in som part. Enligt Länsrätten är det emellertid lika angeläget att domstolen skall kunna förelägga myndigheten att svara i målet, och ellagen bör enligt Länsrätten kompletteras i detta avseende.

Domstolsverket instämmer inte i förslaget att beslut i koncessionsärenden skall kunna överklagas till regeringen medan fråga om återkallelse av nätkoncession skall prövas av länsrätt. Enligt Domstolsverket bör domstol pröva såväl beslut i koncessionsärenden som fråga om återkallelse av koncession.

Göta hovrätt är tveksam till förslaget att en statlig myndighet som är beslutande instans, och vars beslut kan överklagas till domstol, även ges behörighet att agera som part vid domstolen och får rätt att överklaga domstolens avgöranden. Enligt hovrättens uppfattning är det dock möjligt att hantera denna fråga genom att en särskild enhet hos nätmyndigheten, formellt skild från den enhet som har meddelat beslutet, uppträder som part i domstolen med rätt att överklaga domstolens avgöranden. Svenska Elverksföreningen betonar risken för en sammanblandning av nätmyndighetens roller om myndigheten, som förslaget förutsätter, skall utfärda tillämpningsanvisningar, utgöra första instans i prövning och i senare led föra talan mot nätägaren i högre instans.

Skälen för regeringens förslag: I dag sker överklagande till regeringen, utom när det gäller beslut om förpliktelse att tillhandahålla eller köpa el samt återkallelse av koncession. Nu blir huvudregeln att nätmyndighetens beslut får överklagas till domstol, nämligen allmän förvaltningsdomstol. De frågor det gäller är koncessionshavarens skyldigheter enligt 2 § 4 och 7 mom., förelägganden för koncessionshavaren att fullgöra sina skyldigheter

och återkallelse av nätkoncession enligt 2 § 6 mom., koncessionshavarens skyldighet att vidta vissa återställningsåtgärder enligt 3 § samt ersättning till kraftproducent enligt 15 a § tredje stycket.

Om ett beslut, som har meddelats av nätmyndigheten, överklagas till domstol kan det ibland vara lämpligt att nätmyndigheten agerar i domstolsprocessen. I vilka former en verksamhet av det slaget skall kunna utövas kan emellertid diskuteras.

Som redovisas i Domstolsutredningens betänkande Domstolarna inför 2000-talet (SOU 1991:106, del A, s. 480 f.), har under det senaste decenniet frågor om en beslutsmyndighets rätt att vara part i en senare domstolsprocess och att överklaga ett domstolsbeslut varit föremål för en omfattande uppmärksamhet i den förvaltningsprocessrättsliga debatten. Utredningen anvisar i betänkandet generella lösningar när det gäller dessa frågor.

Som en första etapp i genomförandet av Domstolsutredningens förslag beträffande de allmänna förvaltningsdomstolarna har regeringen i prop. 1993/94:133 om instansordningen m.m. i de allmänna förvaltningsdomstolarna bl.a. tagit upp vissa allmänna frågor som har samband med en ändrad instansordning.

Flera av de frågor som nu kommer att kunna överklagas till domstol är såväl tekniskt som ekonomiskt komplicerade. Detta gäller särskilt frågor om skäligheten av nättariffer och ibland också frågor om anslutningsskyldighet. Dessa frågor har också stor betydelse för konkurrensen på en avreglerad elmarknad. Det är därför angeläget att nätmyndigheten ges möjlighet att aktivt delta i och påverka mål som förs under domstols prövning.

Med hänsyn till detta är det inte möjligt att avvakta en mer allmän lösning av de problem som nyss har redovisats. Det föreslås därför att nätmyndigheten ges rätt att inträda som part i mål där myndighetens beslut prövas av domstol och att myndigheten också ges rätt att överklaga domar varigenom myndighetens beslut ändras i sak.

Domstolsverket har anfört att alla beslut som nätmyndigheten fattar i koncessionsärenden bör överklagas till domstol och inte till regeringen som utredningen har föreslagit.

Det kan konstateras att när det gäller prövning av koncession för starkströmsledningar behålls prövningsgrunder som till stor del avser lämplighetsbedömningar. Vid prövningen skall ske en avvägning mot bl.a. olika intressen enligt naturresurslagen. Ärenden om nätkoncession bör därför även i fortsättningen överklagas till regeringen.

Genom den nyss nämnda möjligheten till rättsprövning får Europakonventionens bestämmelser om domstolsprövning anses vara uppfyllda i den mån fallen över huvud taget skulle kunna anses hänförliga under konventionens bestämmelser.

Vad gäller beslut om återkallelse av koncession är denna fråga av avgörande betydelse för koncessionsinnehavarens möjlighet att utöva sin näringsverksamhet. I dag prövas frågan av kammarrätt som första domstolsinstans. Ellagstiftningsutredningen har föreslagit att länsrätt i framtiden blir första prövningsinstans för återkallelse av koncession. Regeringen föreslår att nätmyndigheten får besluta om återkallelse av nätkoncession. Myndighetens beslut kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Därigenom garanteras att den som får sin nätkoncession återkallad alltid har möjlighet att få frågan prövad av domstol.

Nätmyndighetens beslut i frågor om pris och andra villkor för nättjänster kan vara av skiftande slag. Det kan gälla skäligheten av företagens tariffer för överföring av el och övriga villkor för transitering på näten. Hit hör vidare beslut i frågor om ledig kapacitet vid anslutning till näten samt anslutningsvillkor i övrigt, beslut i redovisningsfrågor riktade mot ett enskilt företag m.m. Normbeslut, dvs. myndighetens beslut att uppställa vissa generella normer för nätverksamheten, bör dock inte omfattas av fullföljdsreglerna.

De beslut som det här är fråga om har ofta stora rättsverkningar för den enskilde och är av den karaktären att rättsfrågorna träder mer i förgrunden än rena lämplighetsbedömningar. Vad som nu har sagts talar för att dessa ärenden bör kunna överklagas till domstol.

När det gäller val av domstolsinstans har Ellagstiftningsutredningen föreslagit att denna prövning bör företas av de allmänna förvaltningsdomstolarna, varvid länsrätten skall vara första domstolsinstans. Som skäl härför har anförts att det i dessa domstolar finns en erfarenhet av förvaltningsbeslut som saknas i de allmänna domstolarna. Enligt utredningen kan inte sistnämnda domstolskategori, i större mån än förvaltningsdomstolarna, anses ha någon förtrogenhet med det speciella område som ellagen utgör.

I prop. 1993/94:133 om instansordningen m.m. i de allmänna förvaltningsdomstolarna har regeringen föreslagit att det i lagstiftningen skall slås fast att länsrätt är första domstolsinstans inom de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Det kan i vissa fall förekomma att olika domstolar i samband med olika typer av processer kan komma att pröva samma slags fråga, men ur skilda infallsvinklar. Det är således fullt möjligt att allmän domstol – i samband med exempelvis ett fordringsanspråk – kan som en del i den processen ha att ta ställning till bl.a. om det begärda priset för överföring av el är skäligt. Vidare kan institutet kommunalbesvär bli tillämpligt när kommunfullmäktige har fastställt tariffer för nättjänster. Det dock kan konstateras att det, enligt Ellagstiftningsutredningens bedömning, inte finns anledning att anta att detta förhållande kommer att medföra några större problem.

Avgöranden i frågor om nätverksamhet representerar en ny typ av mål för en länsrätt. Det regelverk som skall tillämpas är i många viktiga avseenden komplext och det kan i många fall bli fråga om svåra avväganden och gränsdragningar. Det är därför viktigt att en särskild kompetens snabbt kan byggas upp hos domstolen. Enligt den föreslagna lydelsen av 14 § lagen om allmänna förvaltningsdomstolar skall ett beslut överklagas till den länsrätt inom vars län ärendet först prövats. Som har redovisats i avsnitt 11.2 bör NUTEK vara nätmyndighet enligt ellagen. Länsrätten i Stockholm blir således den domstol som skall pröva dessa ärenden.

Även nätmyndighetens beslut i frågor om pris och andra villkor för nättjänster bör överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Genom att det endast blir *en* länsrätt som handhar dessa ärendekategorier skapas förutsättningar för att en särskild kompetens för denna typ av mål kommer att förhållandevis snabbt kunna byggas upp inom domstolen. Domstolen bedöms ha behov av teknisk expertis.

13.3 Beslut om leveranskoncession, m.m.

Regeringens förslag: Nätmyndighetens beslut enligt lagen om handel med el, m.m. såvitt avser frågor om leveranskoncession överklagas till regeringen, utom vad gäller beslut om koncessionshavarens leverans- och inköpskyldighet, beslut om prisreglering samt beslut om föreläggande för koncessionshavaren att iaktta sina skyldigheter. Sådana beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Utredningen har inte lämnat något förslag i fråga om leveranskoncession.

Skälen för regeringens förslag: I avsnitt 7 redovisas regeringens överväganden och förslag om leveranskoncession. De myndighetsuppgifter som hänger samman med bestämmelserna om leveranskoncession bör skötas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Ansvaret för dessa frågor bör läggas på nätmyndigheten.

När det gäller prövning av leveranskoncession gäller, i likhet med vad som gäller vid prövning av nätkoncession, sådana prövningsgrunder som till stor del avser lämplighetsbedömningar. I enlighet med de överväganden som nyss har redovisats i fråga om överklagande av beslut om nätkoncession bör således beslut om leveranskoncession överklagas till regeringen.

Enligt nu gällande bestämmelser överklagas beslut enligt ellagen om förpliktelse att tillhandahålla eller köpa el till domstol (kammarrätt). Beslut i frågor som rör prisreglering fattas i dag av Prisregleringsnämnden för elektrisk ström, vars beslut inte får överklagas.

Innehavare av leveranskoncession bör vara skyldig att leverera el för normala förbrukningsändamål till alla kunder i området som inte önskar byta leverantör. En sådan kund har rätt att få både priset på produkten el samt villkoren för överföringen av densamma prövad av nätmyndigheten. Vidare föreslås att innehavare av leveranskoncession bör vara skyldig att köpa el från en elproduktionsanläggning som är belägen inom området och som kan leverera med en effekt om högst 1 500 kW.

Bestämmelserna om förpliktelse att tillhandahålla och köpa el, samt möjligheten till prisreglering överensstämmer således i stora drag med de regler om dessa frågor som i dag finns i ellagen. En skillnad är dock att frågor om prisreglering skall avgöras av nätmyndigheten. De beslut det här är fråga om kan innebära stora rättsverkningar för den enskilde. Mot denna bakgrund föreslås att beslut i sådana frågor överklagas till domstol. Nätmyndigheten bör inte ha rätt att överklaga domstols avgörande i frågor som rör prisreglering.

Som nyss har nämnts har den kund som är ansluten till innehavare av leveranskoncession rätt att få såväl priset på produkten el som villkoren för överföringen prövade av nätmyndigheten. Starka skäl talar således för att nätmyndighetens beslut bör kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol oavsett om beslutet avser fråga enligt ellagen eller lagen om handel med el.

14 Frågan om ersättning till följd av de ändrade föreskrifterna i ellagen

Prop. 1993/94:162

Regeringens bedömning: Någon regel om ersättning till nuvarande koncessionshavare till följd av de föreslagna ändringarna i ellagen införs inte i lagen.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Utredningen föreslår att ersättning kan utgå till koncessionshavare för förlust som är en direkt följd av att villkoren i 2 § 4 mom. och 7 mom. ändras.

Remissinstanserna: Svenska Kraftverksföreningen, Svenska Elverksföreningen och Vattenfall AB anser att ersättning skall utgå för all ekonomisk skada som uppkommer som följd av de föreslagna förändringarna i ellagen, förutsatt att det föreligger ett adekvat orsakssammanhang mellan de ändrade föreskrifterna och uppkommen ekonomisk skada.

Lagrådet: Se bilaga 8 s. 271

Skälen för regeringens bedömning: Enligt lagen (1902:71 s. 1), inefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen) krävs det koncession för att dra fram eller begagna elektriska starkströmsledningar (kraftledningar). En koncessionshavare har i praktiken ensamrätt att ha ledningar inom sitt område. Koncessioner är tidsbegränsade, numera oftast till 40 år. Nuvarande koncessionshavare har alltså rätt att *begagna* sina ledningar. Utöver denna rätt att begagna ledningarna kan koncessionerna innehålla sådana villkor för anläggandet och utnyttjandet av ledningarna som behövs av säkerhetsskäl eller eljest ur allmän synpunkt.

Lagen innehåller ett antal föreskrifter som gäller för koncessionshavarna. Viktigast i nu aktuellt avseende är att koncessionshavaren är, med vissa undantag, skyldig att förse kunderna inom sitt område med el (leveransplikt). Eftersom han i praktiken har ensamrätt att ha ledningar inom sitt område har han därmed också leveransmonopol. Däremot ställer ellagen inte upp några regler om vem som skall leverera elen. Detta innebär alltså att den ledningsägare som även äger ett kraftverk fritt kan välja mellan att uppfylla sin leveransplikt med egenproducerad ström och att köpa el från annat håll och distribuera den genom sitt ledningsnät. Han kan naturligtvis även kombinera de två modellerna. Den ledningsägare som inte äger något kraftverk är däremot hänvisad till andra kraftproducenter.

Det föreliggande lagförslaget innebär långtgående ändringar i ellagen. Den viktigaste ändringen innebär i korthet följande.

Föreskrifterna i lagen ändras på det sättet att en koncessionshavare (ledningsägare) blir skyldig att på skäliga villkor ansluta anläggningar för produktion eller konsumtion av el samt andra ledningar till sitt ledningsnät och att mot ersättning låta kraftproducenter eller säljare av el överföra el under förutsättning att dessa har träffat leveransavtal med någon elkonsument inom området och under förutsättning att det finns ledig kapacitet på nätet. Däremot bortfaller skyldigheten att förse kunderna inom området med el.

Denna ändring avses bli gällande för alla koncessionshavare redan då

ändringen träder i kraft.

Prop. 1993/94:162

Frågan uppkommer då om bestämmelsen i 2 kap. 18 § regeringsformen därvid blir tillämplig. I bestämmelsen föreskrivs att varje medborgare vilkens egendom tages i anspråk genom expropriation eller annat sådant förfogande skall vara tillförsäkrad ersättning för förlusten enligt grunder som bestämmes i lag.

En förutsättning för att bestämmelsen skall bli tillämplig är att samtliga rekvisit är uppfyllda. Det måste alltså röra sig om "egendom" som "tas i anspråk" genom "expropriation eller annat sådant förfogande".

Ledningarna utgör förvisso "egendom".

Den huvudsakliga ändringen för ledningsägaren är att han kan bli tvungen att mot ersättning upplåta sin ledning till tredje man. Någon tvångsöverföring av rätten till ledningen äger alltså inte rum. Det kan därvid knappast hävdas att egendomen tas i anspråk genom expropriation eller annat sådant förfogande.

Regeringen anser mot denna bakgrund att bestämmelsen i 2 kap. 18 § regeringsformen inte är tillämplig i detta fall.

Mot bakgrund av Europakonventionen har det dessutom övervägts om denna lagändring bör kombineras med en rätt till ersättning för nuvarande koncessionshavare på grund av de ändrade förpliktelserna för koncessionshavarna.

Avgörande för denna fråga blir tolkningen av artikel 1 i tilläggsprotokollet den 20 mars 1952 till Europakonventionen. Enligt artikeln skall envar fysisk eller juridisk persons rätt till sin egendom lämnas okränk (första stycket första meningen). Vidare stadgas att ingen får berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i lag och av folkrättens allmänna grundsatser (första stycket andra meningen). Slutligen anges att ovannämnda bestämmelser inte inskränker staters rätt att genomföra sådan lagstiftning som behövs för att reglera nyttjandet av viss egendom i överensstämmelse med det allmännas intresse (andra stycket).

Artikeln handlar alltså om rätten till "egendom". Med detta avses i första hand fysiska föremål, som är föremål för äganderätt. Eftersom de föreslagna ändringarna i ellagen innebär att ledningsägaren under vissa förutsättningar blir tvungen att upplåta sin ledning åt tredje man, kan de föreslagna ändringarna ses som ett ingrepp i ledningsägarens rätt att utnyttja sin egendom. Artikel 1 blir därmed tillämplig och detta oavsett om det krävs koncession eller inte för att få uppföra och begagna elledningar.

Frågan blir då vilken del av artikel 1 som blir tillämplig, dvs. vilken sorts intrång det är fråga om. Det allvarligaste intrånget får anses vara det som regleras i första stycket andra meningen, dvs. då någon berövas sin egendom. I nu aktuellt fall kan man knappast anse att ledningsägaren berövas sin ledning, eftersom den formella äganderätten lämnas intakt, ägaren behåller sin rätt att själv använda ledningen och den upplåtelse till tredje man som kan bli aktuell skall ske mot ersättning.

Som nyss nämnts innebär ändringarna att ledningsägaren blir tvungen att mot ersättning upplåta sitt ledningsnät åt kraftproducenter eller elsäljare för överföring av el under förutsättning att dessa har träffat leveransavtal med någon elkonsument inom området och under förutsättning att det finns ledig kapacitet på nätet. Ändringen torde därmed beröra andra stycket i artikel 1.

eftersom den innebär att staten genom lagstiftning reglerar nyttjandet av viss egendom, nämligen kraftledningarna.

En första förutsättning för att konventionens krav skall vara uppfyllda är att regleringen sker i överensstämmelse med det allmännas intresse. I den delen har Europadomstolen uttalat att de nationella myndigheterna har en betydande frihet att själva bedöma vad som ligger i det allmännas intresse och att det därför bara i uppenbara fall av missbruk eller felbedömning kan bli aktuellt för domstolen att ingripa mot en stat på denna punkt.

Den föreslagna ändringen i ellagen syftar till att, genom ökad konkurrens på elmarknaden, uppnå en effektivare användning av elsystemet och lägre priser för elkonsumenterna. Förslagen syftar också till att uppnå effektivare investeringar och till att bryta upp monopol, varigenom en mer effektiv marknadsstruktur skapas. Det kan därmed knappast bestridas att lagstiftningen sker i överensstämmelse med det allmännas intresse.

För att konventionens krav skall vara uppfyllda krävs det vidare en rimlig balans mellan angelägenheten av det allmänna intresse som föranleder lagstiftningen och det men den enskilde lider till följd av den ändrade lagstiftningen. Europadomstolen har uttalat att en sådan balans inte föreligger om berörda personer drabbas av en individuell och orimligt stor börda (*individual and excessive burden*). Om ersättning lämnas påverkar det kraftigt bedömningen av om den nämnda balansen är rimlig men ersättning vid kränkning av äganderätten är inget självständigt krav enligt Europakonventionen. Om ägaren kan berövas sin egendom utan rätt till ersättning kan dock äganderätten i stor utsträckning bli illusorisk.

För den ledningsägare som inte har egen kraftproduktion får den föreslagna ändringen endast marginell betydelse. Han upplåter redan idag ledningarna för el som han inte själv producerar. Antingen köper han el av andra kraftproducenter och distribuerar den genom ledningarna eller låter han kraftproducenterna för egen räkning distribuera elen till kunderna. Hans fria val inskränks nu såtillvida att han blir tvungen att, *mot ersättning*, upplåta ledningen till andra distributörer *under förutsättning att han har ledig kapacitet*. Han kan alltså inte bli utträngd från sitt eget ledningsnät och han får ersättning från dem till vilka han upplåter sitt ledningsnät. Det torde inte krävas att han därutöver får ersättning av staten för att man skall anse det föreligga en rimlig balans vid tillämpning av andra stycket i artikel 1.

Med uttrycket egendom i artikel 1 avses emellertid inte bara fysiska föremål utan också immateriella tillgångar. Om koncessionen betraktas som en immateriell tillgång kan även själva koncessionen åtnjuta skydd enligt artikel 1.

De föreslagna ändringarna berör visserligen inte direkt själva koncessionerna. De omständigheter som regleras i koncessionen, dvs. rätten att begagna ledningarna och skyldigheten att iaktta de villkor som intagits i koncessionerna, lämnas intakta. I detta sammanhang bör dock i koncessionsbegreppet innefattas alla de rättigheter och skyldigheter som följer av att man har en koncession. Med detta synsätt får det anses att de föreslagna ändringarna berör koncessionerna.

Den största ändringen i koncessionerna blir den nya skyldigheten att överföra el åt annan, som kan betraktas som en inskränkning i koncessionshavarens rätt att utnyttja sin koncession. Även i detta fall blir, av

skäl som anförts ovan, andra stycket i artikel 1 tillämpligt. Vid den rimlighetsavvägning som då skall äga rum gör sig samma synsätt gällande som redovisats ovan. Vid denna avvägning bör också beaktas att koncessionshavarens förpliktelse att förse alla elkunder inom området med el upphör.

Av Europadomstolens praxis framgår att artikel 1 inte bara skyddar fysiska föremål och immateriella rättigheter utan också under vissa förutsättningar de ekonomiska intressen som är förknippade med utövandet av näringsverksamhet.

En indirekt följd av de föreslagna ändringarna blir att ledningsägaren förlorar sitt faktiska leveransmonopol. Detta påverkar de ledningsägare som dessutom har egen kraftproduktion. Eftersom en ledningsägare i dag har ett faktiskt leveransmonopol kan han producera och distribuera all den el som det finns avsättning för inom hans område. Eftersom det faktiska leveransmonopolet avskaffas kan det därför inträffa att kunder inom hans område träffar avtal om leverans av el med andra producenter eller distributörer som har gynnsammare leveransvillkor. Detta medför att ledningsägaren tvingas dra ner sin egen produktion och i stället, mot ersättning, låta överföra den el som de nya leverantörerna säljer till kunderna. De föreslagna ändringarna kommer dessutom antagligen att rent generellt leda till lägre elpriser.

Kraftproduktionen som sådan kan inte anses omfattad av koncessionen men kraftproduktionen är en näringsverksamhet som indirekt blir påverkad av de föreslagna ändringarna. I det sammanhanget bör kraftverket och ledningsnätet ses som en enhet. När man applicerar bestämmelserna i artikel 1 på de föreslagna ändringarna kan man knappast hävda att kraftproducenten berövas sin egendom, dvs. sin näringsverksamhet. Ändringarna innebär ju inte att kraftproduktion omöjliggörs. Däremot påverkas, i vart fall indirekt, hans möjligheter att bedriva kraftproduktion därigenom att han förlorar sitt faktiska leveransmonopol och i stället tvingas verka på en konkurrensutsatt marknad.

Äterigen blir andra stycket i artikel 1 tillämplig, dvs. de föreslagna ändringarna innebär en reglering av nyttjandet av viss egendom, i det här fallet viss näringsverksamhet, i det allmännas intresse. Den reglering av denna verksamhet som hittills har funnits och som lett till ett faktiskt leveransmonopol avskaffas nu, vilket leder till att alla kraftproducenter blir likställda.

Den ersättning en ledningsägare får för att upplåta sitt ledningsnät åt tredje man innebär visserligen inte full kompensation för de förluster han kan få i sin kraftproduktion. Men de föreslagna ändringarna innebär inte på något sätt att koncessionshavarens möjligheter att bedriva kraftproduktion hindras eller inskränks utan följderna av ändringarna blir att han blir utsatt för konkurrens vad gäller elleveranser inom sitt område. Denna konkurrens kan han dock möta genom egna åtgärder, exempelvis prissänkningar och rationaliseringar. Följderna av att han utsätts för konkurrens inom sitt eget område uppvägs också av att han själv får möjlighet att konkurrera inom andra kraftproducenters områden.

Mot bakgrund av dessa överväganden anser regeringen att kravet på rimlig balans vid tillämpning av artikel 1 är uppfyllt även om koncessions-

havarna inte beviljas rätt till ersättning från staten enligt ellagen till följd av de föreslagna ändringarna i lagen. Eftersom syftet med reformen är att, genom ökad konkurrens på elmarknaden, uppnå en effektivare användning av elsystemet och lägre priser för elkonsumenterna skulle syftet till stor del förfelas om staten betalade ut ersättning till marknadsaktörer som får svårigheter att klara sig på den konkurrensutsatta elmarknaden.

Prop. 1993/94:162

Regeringens förslag: De föreliggande lagförslagen skall träda i kraft den 1 januari 1995.

Ellagstiftningsutredningens förslag: Utredningen föreslår att reglerna skall börja gälla tidigast den 1 juli 1994.

Remissinstanserna: Remissopinionen är delad. Många remissinstanser, bl.a. NUTEK, Konkurrentverket, Svenska kraftnät, Norrtälje kommun, Landstingsförbundet, Sveriges Industriförbund, REL, KREAB, Sandlund-Öhman Energi AB och den elintensiva industrin, framhåller att det är viktigt att elmarknadsreformen träder i kraft så fort som möjligt. Andra, exempelvis Bokföringsnämnden, Kammarrätten i Göteborg, Svenska Elverksföreningen, Örebro Energi AB och Sydsvenska Återdistributörers Samrådsgrupp, ifrågasätter om den av utredningen föreslagna tidpunkten är rimlig och förordar i stället ett kalenderårsskifte, i de flesta fall årsskiftet 1994/1995. Några remissinstanser, bl.a. Svenska Kraftverksföreningen, Stockholm Energi AB och Sydkraft AB, önskar skjuta ett ikraftträdande längre fram i tiden.

Skälen för regeringens förslag: Det finns skilda motiv för de olika förslag till tidpunkt för införande av elmarknadsreformen som framförts. För ett snabbt genomförande talar både den fortgående vertikala integrationen inom elsektorn och det faktum att marknads aktörer i många fall redan förbereder sig för en elhandel med konkurrens.

Mot detta står önskemål om en ordnad övergång till det nya regelverket. En sådan ställer krav på ekonomiska och administrativa förberedelser hos både marknadsaktörerna och det allmänna, så att det nya konkurrenssystemet från början skall kunna fungera så smidigt som möjligt. Till detta hör bl.a. att ett ordnat ikraftträdande kommer att ställa krav på en period med omfattande information angående det nya regelverket. Det är också väsentligt att nätmyndigheten är etablerad och från första början kan övervaka prissättningen på nättjänster. Slutligen har det framhållits att ikraftträdande vid ett kalenderårsskifte för de flesta innebär ett avsevärt minskat redovisningsarbete.

Regeringen anser att övervägande skäl talar för ett ikraftträdande den 1 januari 1995.

Som tidigare nämnts (avsnitt 6.1) krävs inte omprövning av nuvarande koncessioner som en följd av de föreslagna lagändringarna. Nuvarande koncessionshavare behåller sina koncessioner men reglerna om koncessionshavarens skyldigheter ändras. Också befintliga avtal, som exempelvis leveransavtal, anslutningsavtal m.m. bör fortsätta att gälla. En part som exempelvis före de nya bestämmelsernas ikraftträdande har tecknat ett flerårigt avtal om leverans av el kan således inte säga upp detta enbart med hänvisning till att reglerna på elmarknaden har förändrats. Detta gäller naturligtvis under förutsättning att avtalet i sig inte innehåller en sådan möjlighet.

Dock kan inte sådana avtal fortsätta att gälla i den utsträckning som de

kommer att stå i konflikt med förslagen om ändrad lagstiftning. I den mån det, vid tidpunkten för nya lagreglers införande, finns bestämmelser i ett befintligt avtal som står i konflikt med någon ny tvingande lagregel, gäller lagregeln före avtalets bestämmelser.

Många hushållskunder saknar skriftliga avtal med sin eldistributör. Ett för kunden bindande avtal med distributören får ändå anses föreligga, eftersom elräkningarna betalats utan invändning från kunden. Sådana icke skriftliga avtal kan sakna uppsägningsbestämmelser. En särskild uppsägningstid bör gälla för sådana avtal. Förslag i detta avseende har redovisats i kapitel 7.3.

Det förslag till ändringar i ellagen som regeringen nu lägger fram bygger på ellagstiftningsutredningens delbetänkande Elkonkurrens med nätmonopol. De framlagda förslagen omfattar därmed bara en del av ellagens bestämmelser. Förslagen läggs fram inom ramen för ellagens nuvarande, till stor del, ålderdomliga struktur. Den genomgripande revidering av lagens struktur som behövs får anstå tills ellagstiftningsutredningen har slutfört sitt arbete. Vissa av de begrepp som finns i ellagen såsom elektrisk anläggning och elektrisk ström kan behöva ändras eller modifieras. Även detta får anstå tills ellagstiftningsutredningen har slutfört sitt arbete. Vissa revideringar har dock gjorts redan nu, bl.a. beträffande vissa ålderdomliga ordval och meningsbyggnader.

16.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1902:71 s.1), in- nefattande vissa bestämmelser om elektriska an- läggningar

1 § Med elektrisk anläggning förstås i denna lag anläggning med däri ingående särskilda föremål för produktion, upplagring, omformning, överföring, distribution eller nyttjande av elektrisk ström.

Ha olika delar av samma elektriska anläggning skilda innehavare, anses varje sådan del som en särskild anläggning.

Elektriska anläggningar indelas med hänsyn till farlighetsgraden i starkströmsanläggningar och svagströmsanläggningar. Närmare bestämmelser härom meddelas av regeringen.

Med nätverksamhet avses att ställa elektriska starkströmsledningar till förfogande för överföring av ström. Till nätverksamhet hör också projektering, byggande och underhåll av ledningarna, ställverk och transformatorer, anslutning av elektriska anläggningar, mätning av överförd effekt och energi samt annan verksamhet som behövs för att överföra ström på det elektriska nätet.

Med anslutning av elektriska anläggningar avses också återinkoppling av befintlig anläggning och höjning av avtalad effekt i inmatnings- eller uttagspunkt.

Regeringen skall utse en myndighet (nätmyndigheten) som skall handlägga de frågor som anges i denna lag.

I paragrafen ges i dag en definition av begreppet elektrisk anläggning. Nu utökas paragrafen med tre nya stycken som definierar och behandlar begreppet nätverksamhet. Skälet till att nätverksamhet behöver definieras är att denna verksamhet även i fortsättningen kommer att vara en monopolverksamhet och därmed reglerad, bl.a. vad avser tillgänglighet och prissättning, medan den andra stora verksamheten som omfattas av ellagen, köp och försäljning av ström, nu i stort sett blir avreglerad. Det blir därför i fortsättningen viktigt att kunna hålla isär de två verksamhetsslagen.

I paragrafens fjärde stycke, som har utformats i enlighet med *Lagrådets*

förslag, definieras begreppet nätverksamhet. Med sådan verksamhet avses att ställa elektriska starkströmsledningarna till förfogande för överföring av ström. Därutöver ingår all verksamhet som behövs för att göra det möjligt att överföra ström på ledningarna. De mest typiska åtgärderna som behövs för att nätverksamhet skall kunna bedrivas exemplifieras i lagtexten. Därutöver innefattar begreppet exempelvis ansökan om koncession, ingående av avtal om överföring av ström samt de administrativa åtgärder - anställning av personal etc. - som krävs för att systemet för överföring av ström skall fungera.

Köp och försäljning av ström ingår, som nyss nämnts, inte i begreppet nätverksamhet.

Två typer av elköp ingår dock i nätverksamhet.

Den första typen är köp av el för att täcka nätförluster. Med nätförlust menas skillnaden mellan hur mycket el som matas in och hur mycket som tas ut på nätet, dvs. överföringsförlusten. Nätinnehavaren måste på något sätt täcka denna förlust av el.

Den andra typen är när någon önskar mata in eller ta ut kraft från nätet och det är tveksamt om nätet klarar detta utan att bli överbelastat. Då kan det ibland vara ändamålsenligt att nätägaren skapar utrymme för överföringen genom att förmå någon annan som är ansluten till nätet att öka sin inmatning eller minska sitt uttag. Detta förfarande kan beskrivas som ett motköp över en flaskhals på nätet. Metoden kan komma till användning främst på trånga sektorer av storkraftnätet.

Syftet med köpet av el är i båda de beskrivna fallen inte att sälja elen vidare till en konsument utan att upprätthålla funktionen av nätet. Av denna anledning innefattas sådana köp i begreppet nätverksamhet.

Ansvar för mätning, rapportering av mätdata m.m. ligger enligt 2 § 4 mom. sista stycket på ledningsägaren. Aktiviteter förknippade med detta ansvar ingår därför i nätverksamheten.

Avgränsningen av vad som ingår i nätverksamhet är viktig för ledningsägarens prissättning. Kostnaderna för nätverksamheten skall enligt regeringens förslag betalas av dem som är anslutna till nätet.

I *femte* stycket, som har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag, behandlas begreppet anslutning.

En förutsättning för en elmarknad i konkurrens är att den som önskar *ansluta* en elektrisk anläggning till nätet i visst område ges möjlighet till detta. De vanligaste typerna av anläggningar som ansluts till nätet är anläggningar för produktion av ström, dvs. kraftverk, anläggningar för konsumtion av ström och anläggningar för överföring eller distribution av ström, dvs. andra ledningar eller ledningsnät. Själva anslutningen sker i de flesta fall genom en ledning. Om ström förs in på ledningsnätet i anslutningspunkten benämns denna inmatningspunkt och om ström tas ut från nätet benämns punkten uttagspunkt.

Med anslutning avses, enligt denna punkt, också återinkoppling av befintlig anläggning och höjning av den avtalade effekten i en befintlig inmatnings- eller uttagspunkt.

I *sjätte* stycket anges att regeringen skall utse en myndighet som skall handlägga de frågor som anges i ellagen. Den myndigheten benämns nätmyndigheten.

2 § 1 mom. Elektriska starkströmsledningar får inte dras fram eller begagnas utan tillstånd (*nätkoncession*) av regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande, av nätmyndigheten. En ansökan om nätkoncession som avser en utlandsförbindelse skall dock prövas av regeringen.* Till en lednings framdragande räknas inte bara själva byggandet av ledningen utan också schaktning, skogsavverkning eller *liknande* åtgärder för att bereda plats för ledningen.

En koncession skall avse en ledning med i huvudsak bestämd sträckning (*nätkoncession för linje*) eller ett ledningsnät inom ett visst område (*nätkoncession för område*). *I ett beslut om nätkoncession för område skall anges en för ledningsnätet högsta tillåtna spänning.*

En transformator- eller kopplingsstation som är avsedd för en spänning av 40 kilovolt eller däröver och som skall anslutas till en eller flera nya ledningar får inte börja byggas förrän *nätkoncession* har meddelats för framdragande av minst en ny ledning eller medgivande har lämnats enligt 8 mom. för sådant framdragande.

Regeringen får *föreskriva* undantag från bestämmelserna i första och tredje styckena i fråga om vissa slag av ledningar eller stationer eller i fråga om ledningar eller stationer inom vissa områden. *En sådan föreskrift får dock inte avse utlandsförbindelser.*

I *första* stycket ersätts det nuvarande begreppet koncession med det nya begreppet nätkoncession. Syftet med namnändringen är att markera att den nya koncessionstypen endast avser nätverksamhet.

I dag meddelas koncession av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av myndighet. Denna ordning bibehålls för meddelande av nätkoncession med den ändringen att regeringen bara kan bemyndiga nätmyndigheten att pröva ärenden om nätkoncession. Dessutom stadgas nu att regeringen alltid skall pröva en ansökan om nätkoncession om den avser en utlandsförbindelse.

I *andra* stycket anges de två varianterna av nätkoncession.

Nätkoncession för linje motsvarar den äldre linjekoncessionen.

Nätkoncession för område motsvarar den äldre områdeskoncessionen. Liksom tidigare skall koncessionen avse ett ledningsnät inom ett visst område. Äldre områdeskoncessioner kunde, i vart fall teoretiskt, överlappa varandra. Som närmare framgår av kommentaren till 2 § 2 mom. blir detta inte längre tillåtet.

En viktig nyhet är att det i lagen föreskrivs att en viss högsta tillåtna spänning skall anges i ett beslut om nätkoncession för område. För närvarande finns ingen områdeskoncession för högre spänning än 40 kV, men ingenting hindrar att spänningen i framtiden sätts högre om den tekniska utvecklingen gör detta motiverat. Utgångspunkten bör vara den spänning som kan förutses behövas under den planerade koncessionstiden. Spänningen bestäms individuellt för varje koncession och grundas på sökandens

Den spänningsgräns som anges i koncessionen anger naturligtvis den högsta spänning som får finnas på ledningsnätet men den markerar också omfattningen av koncessionshavarens monopol på ledningsbyggande och anslutningar. Nätkoncession för linje avseende ledningar med högre spänning kan därför meddelas inom området och anslutning av kunder till denna ledning kan också ske.

Spänningsgränsens betydelse för ledningsbyggande, anslutningsskyldighet m.m. beskrivs i specialmotiveringarna till 2 § 2 och 4 mom.

I fjärde stycket stadgas att regeringen kan föreskriva vissa undantag från bestämmelserna i första och tredje styckena. Ett tillägg görs nu som innebär att en sådan föreskrift inte får avse utlandsförbindelser. Skälet är att det nu i första stycket slagits fast att regeringen *alltid* skall pröva ansökningar om nätkoncession som avser en utlandsförbindelse.

2 § 2 mom. Nätkoncession får meddelas endast om anläggningen är lämplig från allmän synpunkt.

Nätkoncession för linje får endast om det finns särskilda skäl meddelas för ledning som är avsedd för spänning som inte överstiger högsta tillåtna spänning för de områden med nätkoncession som berörs av ledningen.

Nätkoncession för område får bara meddelas om området utgör en med hänsyn till nätverksamheten lämplig enhet. Nätkoncession får inte meddelas för ett område som helt eller delvis sammanfaller med ett annat koncessionsområde.

Nätkoncession får endast beviljas den som från allmän synpunkt är lämplig att utöva nätverksamhet. Nätkoncession för område får endast beviljas den som dessutom är lämplig att bedriva nätverksamhet inom det begärda området.

Nätkoncession får inte strida mot en detaljplan eller områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Vid prövning av frågor om meddelande av nätkoncession skall lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m. tillämpas.

Nätkoncession får inte överlåtas utan tillstånd av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av nätmyndigheten. Vid prövning av ansökan om överlåtelse av nätkoncession skall fjärde stycket tillämpas.

I första stycket anges som förutsättning för att nätkoncession, såväl för linje som för område, skall få meddelas att ledningen eller ledningsnätet är lämpligt från allmän synpunkt. Samma förutsättning gäller i dag men detta uttrycks nu något annorlunda i lagtexten. I dag krävs att en anläggning är behövlig och förenlig med en planmässig elektrifiering. Eftersom elektrifieringen av landet numera till största delen är genomförd framhävs inte längre detta kriterium uttryckligen i lagen.

Lämplighetsprövningen kommer i första hand att vara aktuell när det gäller nätkoncession för linje. Prövningen kommer i fortsättningen främst att syfta till att hindra att samhällsekonomiskt onödiga anläggningar byggs, dvs. att nya ledningar byggs där tillräcklig överföringskapacitet redan finns, eller att

Ytterligare ett typiskt fall där en nätkoncession för linje kan vara samhällsekonomiskt onödig och därmed olämplig ur allmän synpunkt är följande.

Det kan ibland vara företagsekonomiskt lönsamt för en större elkonsument att koppla sig direkt till det regionala nätet i stället för att på sedvanligt sätt ta strömmen från det lokala nätet. Spänningen på det regionala nätet är visserligen högre men för en större elkund kan en behövlig nedtransformering av spänningen ofta ske utan att kostnaderna för detta utgör något problem. Om detta tillåts i större omfattning urholkas den ensamrätt till eldistribution inom området, som innehavaren av nätkoncessionen för området har. Detta kan leda till att det ekonomiska underlaget för distributionsverksamheten försvagas, vilket i sista hand drabbar de övriga elkonsumenterna i området. I ett sådant fall kan alltså ansökan om nätkoncession för linje avslås eftersom syftet med den nya ledningen bara är att koppla sig till det regionala nätet. Ibland kan dock situationen vara sådan att ansökningen i stället bör bifallas. Exempel på sådana situationer ges under specialmotiveringen till andra stycket.

En ansökan om nätkoncession för område kan också få avslag med motivering att nätet inte är lämpligt från allmän synpunkt. Så kan vara fallet om t.ex. det planerade ledningsnätet är felaktigt uppbyggt från distributionsteknisk synpunkt eller om ansökan avser en spänningsnivå som är olämplig med hänsyn till redan befintliga ledningar som omfattas av nätkoncession för linje.

I andra stycket anges en *formell* begränsning av möjligheten att bevilja nätkoncession för linje.

Innehavaren av en nätkoncession för område skall i princip ha ensamrätt att bygga ledningar och bedriva nätverksamhet inom den för området angivna högsta spänningen. Endast om särskilda skäl föreligger har därför koncessionsmyndigheten möjlighet att inom detta område bevilja en nätkoncession för linje som avser ledningar med samma eller lägre spänning. Situationen är likartad med den som nämnts under första stycket men här gäller det en ledning med *samma spänning som eller lägre spänning än* den som gäller inom området.

En situation när särskilda skäl kan anses föreligga är när kostnaderna för att ansluta en ny stor elkonsument till det lokala nätet är avsevärt större än kostnaderna för en anslutning direkt till det regionala nätet. En annan situation när särskilda skäl kan anses föreligga är när en koncession för en ledning för vilken det idag finns linjekoncession behöver förnyas. Ytterligare en situation kan vara att koncessionshavaren går med på att en elkonsument inom hans område ansluts direkt till det regionala nätet.

I tredje stycket upptas bestämmelser om att koncessionsmyndigheten har att bedöma om en sökt nätkoncession för område avser en lämplig geografisk enhet.

En faktor som bör vara vägledande för koncessionsmyndighetens ställningstagande härvidlag är att en nätkoncession för område bör täcka ett geografiskt område med både kunder som medför höga nätkostnader och kunder som medför låga nätkostnader. Orsaken är att avståndsberoende

tariffer i princip inte skall tillämpas inom nätkoncession för område.

Det finns för närvarande exempel på att koncessionsområden överlappar varandra. För att skapa bättre ordning vad gäller ansvarsfördelningen mellan områden som gränsar till varandra införs nu ett förbud mot att låta områden sammanfalla helt eller delvis.

I *fjärde* stycket upptas bestämmelser om att endast den får beviljas nätkoncession som bedöms lämplig från allmän synpunkt att bedriva nätverksamhet.

Detta krav gäller oberoende av om nätkoncessionen ges för linje eller för område. En lämplighetsprövning skall alltid göras vid ansökningstillfället.

I bedömningen skall vägas in sökandens allmänna kompetens och utformningen av den organisation som skall handha nätverksamheten. Om sökanden tidigare har bedrivit nätverksamhet bör också hans tidigare agerande som nätägare vägas in.

Om ansökan avser nätkoncession för område krävs dessutom att sökanden är lämplig att bedriva nätverksamhet i just det begärda området. Eftersom områdena har olika omfattning och struktur måste sökandens organisation vara avpassad för just det enskilda området.

Faktorer som därvid skall vara vägledande är nätföretagets effektivitet, omfattning och därtill hörande möjligheter att hålla sig med kompetent personal, beredskapsorganisation m.m. eller, alternativt, förutsättningarna att klara dessa funktioner tillsammans med angränsande nätföretag.

En noggrann bedömning av sökandens lämplighet är särskilt viktig när nätkoncession för område beviljas. Koncessionshavaren har ju i princip monopol inom området på att bygga ledningar upp till en viss spänning. Detta betyder att koncessionshavaren måste vara särskilt lyhörd för bl.a. elkundernas behov.

Riksdagen har uttalat att staten genom Affärsverket svenska kraftnät skall äga och förvalta en tillräckligt stor del av utlandsförbindelserna för att svenska producenters och konsumenters möjligheter att sluta avtal om kraftaffärer med aktörer utomlands skall kunna tillfredsställas. När det gäller nätkoncession för linje avseende utlandsförbindelse fyller lämplighetsprövningen därför även en annan funktion. Vid prövningen får i förekommande fall tas hänsyn till om det är lämpligt att annan sökande än Svenska kraftnät erhåller koncession.

När koncession söks för utlandsförbindelse, skall regeringen alltid pröva ansökan.

I *femte* stycket finns bestämmelser om att en nätkoncession i princip inte får strida mot en detaljplan eller områdesbestämmelser. Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 § 2 mom. fjärde stycket.

I *sjätte* stycket finns bestämmelser om att lagen om hushållning med naturresurser m.m. skall tillämpas vid koncessionsprövning. Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 § 2 mom. femte stycket.

I *sjunde* stycket finns bestämmelser om att nätkoncession inte får överlåtas utan särskilt tillstånd. Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 § 2 mom. femte stycket.

Den nye innehavarens lämplighet skall prövas på samma sätt som vid ansökan om ny nätkoncession.

Det behövs dock ingen förnyad prövning av övriga villkor för

nätkoncessionen. Ansvar för att dessa villkor följs övertas av den nye innehavaren av nätkoncessionen. Inte heller bestäms någon ny koncessionstid, utan förvärvaren övertar återstoden av innevarande koncessionstid.

Prop. 1993/94:162

2 § 3 mom. Nätkoncession ges för bestämd tid, längst 40 år.

En nätkoncession skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt samt med de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som behövs av säkerhetsskäl eller som annars behövs från allmän synpunkt.

För närvarande gäller att koncession meddelas för viss tid, längst 40 år, eller om det finns särskilda skäl 60 år. I praktiken har det inte funnits behov av längre koncessionstider än 40 år.

Enligt första stycket skall nätkoncession ges för bestämd tid, längst 40 år. Möjligheten att ge koncession för 60 år har alltså tagits bort. Liksom hittills görs i fråga om koncessionstider ingen skillnad mellan olika typer av koncessioner.

Andra stycket har getts en mer modern utformning i språkligt hänseende men några sakliga ändringar har inte företagits.

2 § 4 mom. Den som har nätkoncession för linje är skyldig att på skäligen villkor ansluta en anläggning till ledningen.

Om det finns särskilda skäl kan nätmyndigheten besluta att den som har nätkoncession för linje inte behöver ansluta en anläggning till ledningen.

Den som har nätkoncession för område är skyldig att på skäligen villkor ansluta en anläggning inom området till ledningsnätet.

Om det finns särskilda skäl kan nätmyndigheten besluta att den som har nätkoncession för område inte behöver ansluta en anläggning till ledningsnätet.

Vill någon ansluta en anläggning till en ledning som omfattas av en nätkoncession för linje i stället för till ett ledningsnät som omfattas av en nätkoncession för område, får den som har nätkoncessionen för linje göra anslutningen endast efter medgivande av den som har nätkoncession för området eller efter tillstånd av nätmyndigheten.

Den som har nätkoncession är skyldig att på skäligen villkor överföra ström åt annan.

Innehavare av nätkoncession är skyldig att utföra mätning av överförd ström samt att rapportera resultaten av dessa mätningar i enlighet med de närmare föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten meddelar.

Frågor om koncessionshavarens skyldigheter enligt detta moment prövas av nätmyndigheten.

Detta moment, liksom 7 mom., handlar om de skyldigheter en innehavare av nätkoncession har under koncessionstiden. I detta moment behandlas huvudsakligen skyldigheten att ansluta anläggningar till nätet och att

överföra ström på nätet, medan 7 mom. huvudsakligen behandlar frågor om tariffer och redovisning av nätverksamhet.

Första-femte styckena behandlar den grundläggande skyldigheten för koncessionshavare att ansluta elektriska anläggningar till sina ledningar eller ledningsnät. Den grundläggande förändringen i elmarknadsreformen är att hela elnätet skall göras tillgängligt för överföring av ström. En förutsättning för att man skall kunna överföra ström är att man är ansluten till en ledning eller ett ledningsnät. Därför är skyldigheten att ansluta anläggningar en grundläggande bestämmelse i elmarknadsreformen.

Skyldigheten gäller för alla innehavare av nätkoncession, både för linje och för område. Vid nätkoncession för linje sker anslutningen till en ledning och vid nätkoncession för område sker anslutningen till ett ledningsnät.

Vad som omfattas av begreppet anslutning framgår av 1 § femte stycket.

Tre kategorier aktörer på elmarknaden kan i praktiken begära anslutning till en ledning eller ett ledningsnät.

En kraftproducent vill föra in ström på det elektriska nätet. Detta sker i en inmatningspunkt. Vanligtvis sker inmatningen på storkraftnätet eller på det regionala nätet, dvs. på en ledning som omfattas av en nätkoncession för linje.

En elkonsument vill ta ut ström från det elektriska nätet. Detta sker i en uttagpunkt. Vanligtvis sker uttaget från det lokala ledningsnätet, som omfattas av en nätkoncession för område men uttaget kan också ske direkt från det regionala nätet eller från storkraftnätet, vilka alltså omfattas av en nätkoncession för linje.

En annan koncessionshavare vill ansluta sin ledning eller sitt ledningsnät till en annan ledning. Det rör sig ofta om att ansluta en regionledning till storkraftnätet eller ett lokalt nät till det regionala nätet.

Som nämnts under 1 § avses med anslutning inte bara nyanslutning utan även återkoppling av befintlig anläggning och höjning av den avtalade effekten i en befintlig inmatnings- eller uttagpunkt.

I *första och andra* styckena behandlas anslutningsskyldigheten för innehavare av nätkoncession för linje.

Huvudregeln i första stycket säger alltså att koncessionshavaren är skyldig att på skäligen villkor ansluta en anläggning till sin ledning. Enligt andra stycket kan nätmyndigheten, om särskilda skäl föreligger, befria koncessionshavaren från denna skyldighet.

Det är framför allt ledningens kapacitet som kan påverka anslutningsskyldigheten.

Ledningen måste nämligen fysiskt kunna klara den överföring som önskas sedan anläggningen anslutits, dvs. det skall finnas ledig kapacitet.

Frågan om det finns ledig kapacitet uppkommer bara i vissa situationer när de s.k. fysiska flödena i ledningarna ändras. Strömmens fysiska flöde påverkas inte av att exempelvis en elförbrukare byter elleverantör. Nätets överföringsförmåga är densamma före och efter leverantörsbytet. Men om en helt ny anslutning skall göras till nätet eller om en tidigare ansluten men avkopplad anläggning åter skall kopplas in på nätet kan fråga uppstå om ledig kapacitet finns. Detsamma gäller om belastningen på nätet ökar genom att effekten höjs i en inmatnings- eller uttagpunkt.

Koncessionshavaren bör alltså befrias från sin anslutningsskyldighet om det inte finns ledig kapacitet. I en sådan situation bör nämligen de som redan är anslutna ha företräde. En koncessionshavare vilken ingår i en koncern som även producerar eller handlar med el och därför använder sitt nät för koncernens egen överföring, får inte särbehandla sig själv. Han får inte avvisa kunder med hänvisning till koncernens eget framtida behov av ledningskapacitet, men han behöver inte heller inskränka pågående användning för att frigöra kapacitet åt andra. En närmare beskrivning av begreppet ledig kapacitet finns i avsnitt 6.3.1.

Det kan också vara skäligt att vägra viss motpart anslutning, t.ex. om denne inte följt tidigare avtal eller om det kan förväntas bli svårt att få betalt. Ibland är det skäligt att kräva garantier eller säkerhet som förutsättning för anslutning.

I *tredje och fjärde* styckena regleras anslutningsskyldigheten vid nätkoncession för område. Denna skyldighet är något mera inskränkt än vid nätkoncession för linje. Den omfattar bara anläggningar inom koncessionsområdet och gäller bara inom ramen för den högsta tillåtna spänningen inom området.

Vid prövning av undantag från anslutningsskyldigheten enligt fjärde stycket skall beaktas tillgången på ledig kapacitet på nätet i enlighet med vad som har anförts i samband med nätkoncession för linje.

En annan viktig faktor som måste beaktas när anslutningsskyldigheten prövas är de tekniska förutsättningarna vid anslutningen. Den anläggning som skall anslutas måste i stora drag vara avpassad för det befintliga ledningsnätet. Det kan inte krävas av en ledningsägare att han skall göra stora och kostsamma investeringar för att en anläggning skall kunna anslutas till hans ledning.

Ibland vill någon göra en anslutning till en ledning som omfattas av nätkoncession för linje i stället för till det ledningsnät som omfattas av nätkoncession för område. Sådana fall behandlas i *femte* stycket, som har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag. Utgångsläget är då att båda koncessionshavarna är anslutningsskyldiga. Huvudregeln är då att anslutningen *skall* ske till området och inte till linjen. Huvudregeln i detta stycke syftar alltså inte bara till att befria innehavaren av nätkoncessionen för linje från anslutningsskyldigheten utan också till att förbjuda honom att göra anslutningen. Om innehavaren av nätkoncessionen för området medger det får dock anslutning ske till linjen. Om sådant medgivande inte lämnas kan innehavaren av nätkoncessionen för linje ansöka hos nätmyndigheten om tillstånd att få göra anslutningen. Vid bedömningen av denna fråga bör samma kriterier tillämpas som angivits ovan under 2 mom. vid prövning av frågan huruvida nätkoncession för linje skall meddelas vid uppkoppling på det regionala nätet trots att uppkoppling kan ske på det lokala nätet. Samhällsekonomiska bedömningar bör alltså läggas till grund för prövningen.

Inte bara anslutningsskyldigheten i sig enligt första-femte styckena kan komma under nätmyndighetens prövning utan också villkoren för anslutningen. Prövningen avser i så fall huruvida villkoren är skäliga. Det viktigaste villkoret torde vara anslutningsavgiften som utgår som en engångsavgift och avser kostnaden för att göra själva anslutningen.

Avgiftens storlek påverkas givetvis av om det rör sig om en nyanslutning, en återinkoppling eller en effekthöjning. Även andra villkor som kan förknippas med själva anslutningen skall vara skäliga.

I *sjätte* stycket avhandlas den för hela elmarknadsreformen bärande principen, nämligen skyldigheten att överföra ström åt annan.

Överföringen skall ske på skäliga villkor och skäligheten kan prövas av nätmyndigheten.

Som exempel på villkor kan nämnas pris och betalningsvillkor, avtalstid och uppsägning, energimängd och effekt, avbrott, avstängning och skadestånd.

Priset och övriga villkor för överföringen, nättariffen, kan prövas inom ramen för skäliga villkor dels i det individuella fallet, dels vid en helhetsbedömning av om koncessionshavarens prisnivå och övriga villkor är skäliga med hänsyn till kostnaderna för nätverksamheten. Frågor om nättariffers skälighet behandlas närmare i specialmotiveringen till 7 mom.

I *sjunde* stycket anges att koncessionshavarna är skyldiga att mäta överförd ström samt att rapportera resultatet av mätningarna. Skyldigheten åvilar innehavare av koncession för såväl linje som område.

Priset på ström varierar kraftigt över tiden. Ju högre utnyttjandegraden av landets samlade produktionsresurser är desto dyrare är strömmen. På dagens elmarknad sker en noggrann mätning av strömförbrukningen i huvudsak bara beträffande de stora elkunderna, som främst består av stora industriella anläggningar. Mätningen sker ofta på timbasis. För de små elkunderna, främst hushållskunderna, sker däremot ingen tidsmätning utan man betalar bara för förbrukad ström enligt en schablonartad tariff.

Detta system kan knappast behållas på den öppna elmarknaden. Möjligheten att använda en schablonartad tariff bygger på att kunderna har en och samma elleverantör, nämligen innehavaren av områdeskoncessionen. Olika kunder har olika tidsprofil på sin strömförbrukning men dessa skillnader inom det samlade kundkollektivet tar i stort sett ut varandra med den utformning tarifferna har. När elmarknaden nu öppnas får detta till följd att ett flertal producenter kommer att leverera ström till kunderna inom ett område. För att värdet på den levererade strömmen inom ett område rätt skall kunna fördelas mellan de olika producenterna krävs det en noggrann mätning av strömförbrukningen över tiden hos varje elkund.

Ansvar för denna mätning läggs nu på koncessionshavarna och kommer därmed att ingå i nätverksamheten. Med stöd av bemyndigandet i sjunde stycket kommer regeringen eller nätmyndigheten att utfärda närmare föreskrifter om hur mätningen skall gå till. En viktig fråga som då kommer att regleras är med vilken tidsnoggrannhet mätningen skall ske. Ju större noggrannhet som krävs desto dyrare blir själva mätaren.

I praktiken kommer mätningen att gå till så att nätägaren anbringar en mätare i elkundens uttagspunkt. Kostnaden för denna installation kommer nätägaren sedan att debitera kunden som en del av kostnaden för nätverksamheten. Om en kund anser att den anbragta mätaren är för avancerad och därmed för dyr kan han begära prövning av skäligheten i den debiterade kostnaden. En bedömning får då göras om den anbragta mätaren står i överensstämmelse med de normer som regeringen eller nätmyndigheten har bestämt.

Koncessionshavarna åläggs inte bara att utföra mätning utan också att rapportera resultaten av denna mätning. Även i den delen bemyndigas regeringen eller nätmyndigheten att utfärda närmare föreskrifter. Rapporteringsskyldigheten kommer därvid bl.a. att gälla gentemot den systemansvariga myndigheten som behöver dessa uppgifter för den nationella avräkningen.

I den nya lagen med vissa bestämmelser om handel med el, m.m. införs ett system med leveranskoncession som kort innebär att det inom varje leveransområde skall finnas en elleverantör, som har beviljats leveranskoncession, vilket innebär att han har ensamrätt till elleveranser inom området men också skyldighet att leverera till alla inom området. Som nämnts ovan kommer regeringen att utfärda föreskrifter om mätning av strömförbrukning. Ett av de viktigaste kraven på mätningen blir i fortsättningen en avsevärt större noggrannhet över tiden än i dag. Beträffande de kunder som köper sin ström från innehavaren av leveranskoncessionen kommer dock kraven på mätning att bibehållas vid nuvarande nivå.

Den ensamrätt till elleveranser som innehavaren av en leveranskoncession har är inte oinskränkt. Enligt bestämmelser i den nya lagen kommer elkunder att efter viss uppsägningstid kunna välja en annan elleverantör. Om man gör så kommer man dock att omfattas av huvudregeln om mätning, dvs. en mätning med stor noggrannhet över tiden. Elkunden blir då tvungen att acceptera att nätägaren installerar en adekvat mätutrustning i uttagpunkten och att nätägaren debiterar honom för denna kostnad såsom en del av kostnaden för nätverksamheten.

I *åttonde* stycket anges att nätmyndigheten prövar frågor om koncessionshavarens skyldigheter enligt detta moment.

De frågor det gäller är skyldigheten att ansluta en anläggning, att överföra ström åt annan och att utföra mätning. Det viktigaste inslaget i denna prövning är att pröva skäligheten av de villkor som koncessionshavaren ställer upp för att ansluta en anläggning och för att överföra ström, den s.k. nättariffen. Det viktigaste villkoret är priset för dessa tjänster. Riktlinjer för bedömningen av en nättariffs skälighet ges i 7 mom. tredje och fjärde styckena.

Nätmyndigheten är skyldig att pröva frågor efter anmälan från någon berörd part. Dessutom kan nätmyndigheten, i sin egenskap av tillsynsorgan för nätverksamheten, på eget initiativ ta upp ett ärende till behandling.

2 § 5 mom. Gränserna för en nätkoncession för område får ändras av nätmyndigheten, om det behövs för en ändamålsenlig nätverksamhet och det kan ske utan synnerlig olägenhet för koncessionshavaren.

Den i gällande lag angivna möjligheten för myndighet att ändra gränserna för områdeskoncession har med vissa mindre ändringar behållits.

Möjligheten avser numera nätkoncession för område. Den kan användas för gränsändringar under löpande koncessionstid.

Syftet med en gränsändring skall vara att åstadkomma en mer ändamålsenlig nätverksamhet. I detta begrepp ingår både en lämplig geografisk

2 § 6 mom. *Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas av nätmyndigheten. Tillsynen omfattar dock inte frågor om elsäkerhet.*

Nätmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen.

Ett föreläggande får förenas med vite.

En nätkoncession får helt eller delvis återkallas om koncessionshavaren i väsentlig mån åsidosätter sina skyldigheter enligt 4 mom. eller 7 mom. eller enligt villkor i nätkoncessionen eller om han under tre år i följd inte har haft ledningen eller ledningsnätet i bruk. Frågor om återkallelse av nätkoncession prövas av nätmyndigheten.

I början av momentet har tre nya stycken införts.

I första stycket anges att nätmyndigheten är tillsynsmyndighet beträffande efterlevnaden av lagen, föreskrifter som meddelats med stöd av lagen och villkor i nätkoncession. Tillsynen omfattar dock inte frågor om elsäkerhet. För sådana frågor har regeringen tidigare utsett Elsäkerhetsverket till tillsynsmyndighet. De viktigaste föreskrifterna som nätmyndigheten kommer att få ägna tillsynsverksamheten åt är föreskrifterna om koncessionshavarens skyldigheter enligt 2 § 4 mom. och 7 mom, främst då skäligheten av koncessionshavarens tariffer. Enligt uttryckliga föreskrifter i nämnda moment har nätmyndigheten att pröva frågan om dessa skyldigheter. Det förutsätts därvid att det ofta är en enskild konsument som anmäler något visst förhållande till nätmyndigheten. När så har skett beträffande exempelvis tarifferna kan nätmyndigheten nöja sig med att avgöra den fråga som har anmälts men den kan också utvidga prövningen till att avse en mer generell prövning av koncessionshavarens tariffer. Det sistnämnda sker då inom ramen för tillsynsansvaret. Inom ramen för detta ansvar kan nätmyndigheten naturligtvis helt på eget initiativ ta upp olika frågor till bedömning. Tillsynsansvaret omfattar också de skyldigheter som, enligt 7 mom. andra stycket, åvilar revisor hos nätföretag.

I 23 § finns en föreskrift om att tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen. En sådan begäran får, enligt 26 §, förenas med vite. I 24 § föreskrivs att tillsynsmyndigheten för tillsynen har rätt att få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen, dock inte bostäder. Det föreskrivs också att polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs för tillsynen.

I andra stycket finns en bestämmelse som ger nätmyndigheten möjlighet att meddela förelägganden att fullgöra de skyldigheter som omfattas av tillsynen.

Ett sådant föreläggande kan, enligt tredje stycket, förenas med vite. Bestämmelser om viten finns i lagen (1985:206) om viten.

I det stycke som nu blir momentets fjärde stycke avhandlas möjligheten att återkalla en nätkoncession. Stycket har omarbetats i språkligt hänseende.

Den enda sakliga ändringen är att återkallelse nu kan ske också då koncessionshavaren har åsidosatt sina skyldigheter enligt 7 mom.

I det stycke som nu blir momentets *femte* stycke anges vilken myndighet som prövar frågor om återkallelse av koncession. I dag är det regeringen eller den myndighet regeringen utser som prövar dessa frågor. Nu anges att endast nätmyndigheten skall pröva dessa frågor. Myndighetens beslut kan enligt 31 § överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Därigenom garanteras att den som får sin nätkoncession återkallad alltid har möjlighet att få frågan prövad av domstol.

2 § 7 mom. *Nätverksamhet skall ekonomiskt redovisas skilt från annan verksamhet. Nätverksamhet skall redovisas i enlighet med bestämmelserna i bokföringslagen (1976:125) och 11 kap. aktiebolagslagen (1975:1385). Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om redovisning av nätverksamhet. Regeringen får därvid föreskriva undantag från bestämmelserna i bokföringslagen och 11 kap. aktiebolagslagen.*

Revisor hos den som bedriver nätverksamhet skall särskilt granska redovisningen av nätverksamheten. Revisorn skall årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av nätverksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Intyget skall av revisorn ges in till nätmyndigheten. Regeringen får meddela föreskrifter om revision av nätverksamhet.

Avgifter och övriga villkor för överföring av ström och anslutning till ledning (nättariffer) skall vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Nättariffer för område, utom engångsavgift för anslutning, får dock inte utformas med hänsyn till var inom området en anslutning är belägen. Nättariffer för överföring av ström skall utformas så, att betald avgift för en anslutning ger rätt att använda det elektriska nätet inom landet, med undantag för utlandsförbindelserna.

Vid bedömning av en nättariffs skälighet skall särskilt beaktas konsumentintresset. Hänsyn skall dessutom tas till kravet på en rimlig avkastning i nätverksamheten. Vid skälighetsbedömningen skall nättariffen för varje koncessionsområde bedömas för sig.

Den som har nätkoncession skall på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om nättariffer och övriga villkor för överföring eller anslutning. Vid begäran om ny anslutning skall uppgiften om villkoren lämnas inom skälig tid. Den skriftliga uppgiften skall innehålla en upplysning om möjligheten att hos nätmyndigheten begära prövning enligt 4 mom. sista stycket.

Frågor om koncessionshavarens skyldigheter enligt första och femte styckena prövas av nätmyndigheten.

I detta moment behandlas andra delen av de föreskrifter som gäller koncessionshavarens skyldigheter nämligen principerna för tariffsättning och redovisning av nätverksamheten. Den första delen, anslutnings- och överföringsskyldigheten, behandlas i 4 mom.

Enligt de föreslagna ändringarna i ellagen skall de elektriska ledningar-

na/ledningsnäten vara tillgängliga på icke diskriminerande villkor för alla som önskar överföra ström på dem. Den som har koncession på dessa ledningar eller ledningsnät har dock ett monopol på denna verksamhet och saknar därigenom i stor utsträckning incitament till prispress och effektivisering. Det är därför viktigt att priser och övriga villkor för nättjänster (nättariffer) redovisas öppet samt att skäligheten i tariffsättningen kan granskas av det allmänna. För att det skall vara möjligt att bedöma om tarifferna är skäliga krävs att nätverksamheten inte belastas med kostnader och intäkter som inte är hänförliga till själva nätverksamheten.

I *första* stycket anges dels att nätverksamhet skall särredovisas, dels hur redovisningen skall ske. Dessa skyldigheter gäller alla juridiska personer, inklusive stat och kommun, som driver nätverksamhet.

I 1 § i den föreslagna lagen om handel med el, m.m. stadgas att en juridisk person som driver produktion av eller handel med el inte får bedriva nätverksamhet. I övrigt får dock nätverksamhet bedrivas tillsammans med annan verksamhet. Så snart det i ett företag bedrivs verksamhet som inte faller under definitionen av nätverksamhet i 1 § ellagen skall nätverksamheten ekonomiskt redovisas för sig.

Verksamhet som inte räknas som nätverksamhet kan periodvis finnas även hos företag som annars enbart driver nätverksamhet. Exempelvis kan personal som är anställd för byggande och underhåll av ledningar tillfälligtvis användas för att utföra entre-prenadarbeten åt ett annat företag. En sådan verksamhet får alltså inte redovisas som nätverksamhet.

De krav som bör uppställas på den särskilda redovisningen för nätverksamhet har diskuterats i avsnitt 10.3 i den allmänna motiveringen. En utgångspunkt för kraven på särredovisningen är att bestämmelserna i bokföringslagen skall tillämpas i största möjliga utsträckning. Detsamma gäller bestämmelserna i 11 kap. aktiebolagslagen, som alltså blir tillämpliga även om nätverksamheten inte bedrivs i aktiebolagsform, t.ex. i ett kommunalt verk. Mera detaljerade föreskrifter om redovisningen bör lämpligen utfärdas av regeringen eller nätmyndigheten. Regeringen bör därvid få bemyndigande att meddela föreskrifter som innebär undantag från bokföringslagens och aktiebolagslagens bestämmelser. Sådana undantag kan bli aktuella då nätverksamheten bedrivs endast som en del av ett företags verksamhet.

I *andra* stycket anges de särskilda uppgifter som revisorerna hos företag med nätverksamhet är skyldiga att utföra.

De som bäst kan kontrollera om reglerna angående särredovisning följts är företagets revisorer. Revisorerna skall därför upprätta ett särskilt intyg som skall innehålla ett utlåtande i frågan om redovisningen av nätverksamheten har upprättats enligt gällande bestämmelser. Detta intyg skall revisorn årligen ge in till nätmyndigheten som på grundval av intyget kan vidta åtgärder mot ett nätföretag som inte uppfyllt kraven på redovisning av nätverksamheten.

Lagrådet har anmärkt att nätverksamhet kan bedrivas av den som inte enligt andra regler har skyldighet att ha auktoriserad eller godkänd revisor, t.ex. en kommun. Regeringen bör därför, enligt Lagrådets uppfattning, få möjlighet att uppställa sådana kompetenskrav för revisor hos den som bedriver nätverksamhet. I enlighet med Lagrådets förslag har i *andra* stycket

Tredje stycket, som utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag, innehåller regler om koncessionshavarens tariffsättning för nättjänster. I enlighet med *Lagrådets* förslag inleds stycket med en definition av begreppet nättariff. Härmed avses avgifter och övriga villkor för överföring av ström och anslutning till ledning.

Nättariffer skall vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Att nättariffer skall vara skäliga framgår redan av 4 mom., där det stadgas att den som har nätkoncession är skyldig att *på skäliga villkor* dels ansluta en anläggning till ledningen eller ledningsnätet, dels överföra ström åt annan. Hur skäligheten skall bedömas behandlas i fjärde stycket.

Att nättariff skall utformas på sakliga grunder innebär att nättarifferna skall vara objektiva och icke-diskriminerande. Kunder får indelas i grupper efter kostnadsbild, t.ex. kunder med elvärme eller tidstariff. Kunder inom samma kundkategori skall däremot ha samma nättariff.

En typ av kundindelning är dock enligt detta särskilda stadgande i lagen inte tillåten. Nättariff för område får inte utformas med hänsyn till var inom området en anslutning är belägen. Det innebär att geografiska indelningar inte får göras, t.ex. med en tariff för tätort och en annan för kringliggande landsbygd. Zon-indelningar efter avstånd från en viss punkt är inte heller tillåtna. Det finns dock ett undantag från detta förbud för avståndsberoende avgifter, nämligen engångsavgifter som skall täcka merkostnader vid en anslutning. Engångsavgiftens storlek skall på så sätt kunna motsvara merkostnader för t.ex. en nybyggd anslutning.

Nättariffer för nätkoncession för linje får däremot variera med hänsyn till var anslutningspunkten är belägen. Det är alltså exempelvis på storkraftnätet tillåtet med högre avgifter för uttag av kraft i södra Sverige och lägre i norra Sverige. Även på regionala nät får avståndsberoende taxor förekomma.

För att underlätta handeln med el skall kunder, både producenter och konsumenter, bara behöva avtal med *en* nätägare, nämligen ägaren av det nät på vilket kunden har en anslutningspunkt. En producent som är ansluten till en regionledning skall alltså betala nättariff till ägaren av regionledningen. Det förutsätts att regionnätägaren i sin tur betalat avgift till storkraftnätet och att den kostnaden lagts in i nättariffen för regionnätet. En konsument, som har en uttagspunkt på ett lokalt nät, betalar på motsvarande sätt sin nättariff till ägaren av det lokala nätet. I den tariffen ingår lokalnätägarens kostnader för regionnät och storkraftnät. Sistnämnda kostnader kan alltså, som framgått av det närmast föregående stycket, vara olika beroende på var i landet det lokala nätet är beläget och vid vilken punkt det är anslutet till ett regionalt nät. En anslutning innebär alltså att man har tillgång till hela det elektriska nätet inom landet och man kan därmed träffa avtal om köp av el med vilken elleverantör som helst inom landet.

Denna regel om tillgång till hela det elektriska nätet inom landet gäller dock inte utlandsförbindelserna. Dessa förbindelser utgörs av ledningar som från någon punkt på det svenska elnätet går mot och över en riksgräns. Några anslutningar finns inte på dessa ledningar och sådana kommer av

praktiska skäl heller inte att bli aktuella i framtiden. Syftet med utlandsförbindelserna är alltså uteslutande att överföra ström från det svenska elnätet till ett utländskt elnät eller vice versa. Tillgång till utlandsförbindelserna för överföring till eller från Sverige förutsätter därför särskilt avtal med ägaren av utlandsförbindelsen. Denne har skyldighet att på skäliga villkor överföra ström. Men det finns risk för brist på ledig kapacitet när det gäller dessa förbindelser, och uppstår sådan brist måste tillgänglig kapacitet på något sätt fördelas. Överföringsrättigheter som inte utnyttjas bör inte tillåtas blockera ledningen, utan förbindelsen skall utnyttjas optimalt. Hänsyn måste dessutom tas till förhållandena i utlandet. Ägaren av utlandsförbindelsen är såsom innehavare av nätkoncession ansvarig inför nätmyndigheten, om en missnöjd motpart begär prövning av om villkoren för överföring är skäliga.

I fjärde stycket anges vilka kriterier som skall användas vid bedömningen av en nättariffs skälighet. Denna fråga har behandlats i den allmänna motiveringen under avsnitt 10.4. Som den viktigaste faktorn, vilken skall beaktas, angavs i det till Lagrådet remitterade förslaget nätföretagets prisutveckling. Efter påpekande från *Lagrådet*, som ansåg att bestämmelsen inte syntes ge en riktig upplysning om vad som avsågs, anges nu i stället konsumentintresset som den viktigaste faktorn. Härmed avses konsumenternas intresse av låga och stabila nättariffer. Under normala förhållanden kan det ofta bli den enda faktorn som beaktas. Vid mer speciella förhållanden måste dock även andra omständigheter tillåtas inverka på skälighetsbedömningen. Dessa faktorer sammanfattas i lagtexten som kravet på en rimlig avkastning i nätverksamheten. Omständigheterna i det enskilda fallet får då avgöra vilken tyngd dessa faktorer skall få vid skälighetsbedömningen. Om exempelvis nätföretagets kostnader är ovanligt stora till följd av nyss gjorda investeringar eller av att man erbjuder större leveranssäkerhet än vanligt bör detta få inverka i höjande riktning på tarifferna. Om kostnaderna däremot beror på en mindre skicklig ledning av företaget bör detta inte få inverka på tariffsättningen. I sista meningen anges att vid skälighetsbedömningen av en nättariff varje koncessionsområde skall behandlas för sig. Detta innebär att det är prisutvecklingen i det aktuella området som skall beaktas. Även andra kriterier kan, som nyss nämnts, beaktas. En förutsättning är dock att de på något sätt har påverkat nätverksamheten i det aktuella området.

Som har anförts i den allmänna motiveringen under avsnitt 10.6 avser regeringen att uppdra åt nätmyndigheten att årligen, efter kontakter med nätföretagen, publicera vissa nyckeltal som skall ligga till grund för skälighetsbedömningen. Dessa nyckeltal blir inte bindande föreskrifter utan kommer att tjäna som vägledning vid bedömningen. Nyckeltalen kan komma att frångås på grund av andra omständigheter som också skall beaktas.

Femte stycket innehåller bestämmelser om skyldighet för koncessionshavaren att lämna uppgifter av olika slag.

Nättariffer skall vara öppna och tillgängliga för alla som önskar ta del av dem. Uppgifterna skall finnas i skriftlig form och de skall lämnas ut utan dröjsmål. När uppgiften gäller villkor för ny anslutning finns inte alltid en färdig nättariff att hänvisa till. För att ta fram sådana individuella uppgifter behöver koncessionshavaren längre tid. Det räcker i dessa fall om uppgiften lämnas inom skälig tid. Vad som är skälig tid får bedömas från fall till fall.

Koncessionshavaren skall i den skriftliga uppgiften också upplysa om möjligheten att göra anmälan hos nätmyndigheten och begära prövning enligt 4 mom. sista stycket.

I *sjätte* stycket, som utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag, stadgas att nätmyndigheten prövar frågor om koncessionshavarens skyldigheter enligt detta moment. De frågor det gäller är skyldigheten att redovisa nätverksamheten enligt föreskrifterna i första stycket och skyldigheten att lämna vissa uppgifter enligt femte stycket.

2 § 8 mom. Regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten* får, om *det finns särskilda skäl*, medge att en elektrisk starkströmsledning får dras fram redan innan behövlig *nätkoncession* har meddelats eller att en transformator- eller kopplingsstation får byggas utan hinder av bestämmelsen i 1 mom. tredje stycket. När ledningen är färdig att tas i bruk får, i den ordning som regeringen föreskriver, tillstånd lämnas att tills vidare under tre år begagna ledningen i avvaktan på att koncessionsansökningen slutligt prövats.

Enligt den ändrade lydelsen av paragrafen kan regeringen numera bara bemyndiga *nätmyndigheten* att meddela sådana beslut som nämns i paragrafen.

3 § 1 mom. Upphör en *nätkoncession* att gälla är den som senast haft koncessionen skyldig att ta bort ledningen med tillhörande anläggningar och vidta andra åtgärder för återställning om detta *behövs* från allmän eller enskild synpunkt.

Frågan om skyldighet att vidta sådana åtgärder prövas av *nätmyndigheten*. Prövningen skall ske i samband med att koncessionen upphör.

Om den som har haft *nätkoncessionen* inte iakttar vad som har ålagts honom, får *nätmyndigheten* vid vite förelägga honom att fullgöra sina *skyldigheter*.

3 § 2 mom. Har en elektrisk starkströmsledning dragits fram utan *nätkoncession*, där detta behövs, får *nätmyndigheten* förelägga ledningens innehavare att ta bort ledningen med tillhörande anläggningar och vidta andra åtgärder för återställning, om detta *behövs* från allmän eller enskild synpunkt.

Föreläggandet får förenas med vite.

3 § 3 mom. Om annans mark behöver tas i anspråk för sådana återställningsåtgärder som avses i 1 eller 2 mom., får *nätmyndigheten* besluta att tillträde till marken skall lämnas under viss tid.

Återställningsåtgärderna skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt eller servitut avseende

marken samtyckt till det eller *nätmyndigheten* lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningsåtgärderna skall kunna vidtas.

Föranleder återställningsåtgärderna skada eller intrång, skall ersättning härför utgå. Talan om ersättning väcks vid den fastighetsdomstol inom vars område marken eller större delen därav ligger.

Paragrafen har sin motsvarighet i 3 § i den gällande lydelsen av ellagen. Vissa ändringar av redaktionell karaktär har skett. Den enda sakliga ändring som företagits är att det enligt förslaget endast är nätmyndigheten som kan besluta om de åtgärder eller tillstånd varom stadgas i paragrafen. Enligt den gällande ellagen åvilar det regeringen eller den myndighet regeringen utser att besluta i dessa frågor. Bestämmelsen om att ett vitesföreläggande skall delges har också tagits bort från paragrafens 1 och 2 mom. Detta innebär dock ingen saklig ändring eftersom en bestämmelse av motsvarande innebörd återfinns i 2 § lagen (1985:206) om viten. Viteslagen är tillämplig då nätmyndigheten utfärdar vitesföreläggande.

15 § Regeringen eller den eller de myndigheter som regeringen bestämmer får, i den mån det behövs från elsäkerhetssynpunkt eller av hänsyn till driftsäkerheten hos det nationella elsystemet, meddela föreskrifter om kontroll, provning eller besiktning samt andra föreskrifter som angår elektriska anläggningar, anordningar avsedda att anslutas till sådana anläggningar, elektrisk materiel eller elektriska installationer.

I paragrafen ges en möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att, om det behövs från elsäkerhetssynpunkt, meddela närmare föreskrifter av säkerhetskaraktär. Sedan den 1 januari 1993 har Elsäkerhetsverket ansvaret för det svenska elsäkerhetsarbetet. Verket har fått regeringens förordnande att utfärda föreskrifter med stöd av paragrafen.

Ett tillägg har nu gjorts i paragrafen varigenom motsvarande föreskrifter kan meddelas också när driftsäkerheten hos det nationella elsystemet påkallar det. Produktionsanläggningar och nät som skall anslutas till storkraftnätet måste uppfylla vissa tekniska och driftsäkerhetsmässiga krav. Sådana förhållanden kan visserligen regleras i anslutningsavtal men det kan också vara nödvändigt att utfärda närmare föreskrifter om vilka krav som skall ställas på sådana anläggningar. Regeringen kommer att bemyndiga den myndighet som får systemansvaret enligt 15 a § att utfärda sådana föreskrifter.

15 a § Den myndighet regeringen utser skall ha systemansvaret för elektrisk ström.

Med systemansvar för elektrisk ström avses det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar samverkar driftsäkert så att balans inom hela eller delar av landet kortsiktigt upprätthålls mellan produktion och förbrukning av ström.

Enligt vad regeringen närmare föreskriver får den systemansvariga

myndigheten, i den utsträckning det behövs för att kunna utöva systemansvaret, beordra kraftproducenter att, mot marknadsmässig ersättning, öka eller minska produktionen av ström.

Prop. 1993/94:162

Regeringen får utfärda föreskrifter om skyldighet för kraftproducenter och elkonsumenter att till den systemansvariga myndigheten ge in uppgifter om produktion eller konsumtion av ström, som behövs för utövandet av systemansvaret.

I denna paragraf, som är ny, behandlas systemansvaret för elektrisk ström. Med detta avses det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar samverkar driftsäkert så att balans inom hela eller delar av landet kortsiktigt upprätthålls mellan produktion och förbrukning av ström. Denna balans är nödvändig för att frekvensen skall kunna hållas på nätet. Denna fråga har behandlats i den allmänna motiveringen under avsnitt 8.2.

Systemansvaret omfattar *hela* det nationella elsystemet, dvs. storkraftnätet, de regionala näten och de lokala näten samt till näten anslutna anläggningar för produktion eller nyttjande av ström. Detta innebär dock inte att den systemansvariga myndigheten i varje ögonblick skall svara för den direkta driften av hela systemet. Detta uttrycks i lagtexten med att ansvaret är *övergripande*. Det förutsätts i stället att myndigheten träffar avtal med aktörerna på elmarknaden, varigenom dessa åtar sig att svara för sin egen balanshållning, såsom transitörerna på storkraftnätet i dag gör. I framtiden kan denna fråga också regleras i de avtal varigenom en produktionsanläggning ansluts till överföringssystemet. Motsvarande avtal kan också ingås med stora konsumenter som är anslutna eller kommer att bli anslutna till systemet. Det innebär alltså att balanshållningen primärt kommer att skötas av främst kraftproducenterna men även de stora elkunderna. Myndigheten kommer dock hela tiden att ha en samordnande och övervakande funktion. Först då kraftproducenternas egna insatser inte räcker till för att upprätthålla balansen, t.ex. vid större störningar i driften, blir det dags för myndigheten att agera operativt genom att besluta om igångsättning av störningsreserverna. Om myndigheten inte skulle kunna träffa tillfredsställande avtal med kraftproducenterna kommer regeringen, med stöd av bemyndigandet i tredje stycket, att utfärda närmare föreskrifter som ger myndigheten befogenheter att beordra kraftproducenterna att öka eller minska sin produktion. Denna ökning eller minskning av produktionen skall ge rätt till marknadsmässig ersättning. Den marknadsmässiga ersättningen är en del av de systemkostnader som berörs i avsnitt 8.2.1. Myndighetens beslut om ersättning kan, enligt 31 §, överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Som framgår av lagtexten gäller ansvaret för balanshållningen bara på kort sikt. Detta kan också uttryckas så, att ansvaret omfattar den momentana balanshållningen med hjälp av de produktionsresurser som står till buds vid varje givet tillfälle. Då landets elproduktion ligger på den högsta möjliga nivån markerar detta gränsen för såväl myndighetens ansvar som dess befogenheter. Om obalans föreligger bortom denna gräns får den avhjälpas på andra sätt. Obalansen kan i ett sådant fall bero på någon allvarlig störning i kraftproduktionen, som i inledningsskedet får avhjälpas genom ransonering av elkonsumtionen och därefter genom återställande av produk-

tionskapaciteten genom erforderliga reparationsarbeten. Obalansen kan också vara av mer permanent art, dvs. produktionsresurserna motsvarar inte konsumtionsbehovet. Obalansen kan då bara avhjälpas genom ransoneringar eller investeringar i nya produktionsanläggningar. Som nämnts ligger det dock utanför systemansvaret att avhjälpa en sådan brist, oavsett vad den beror på.

Inte bara den direkta produktionen och konsumtionen påverkar balansen utan så gör också själva överföringssystemets kapacitet. På storkraftnätet finns ett antal punkter, de s.k. snitten, som vid extrema överföringsförhållanden kan bli överbelastade. Detta innebär i praktiken ofta att tillräckligt med ström inte kan överföras från norra till södra Sverige. Den samlade elkonsumtionen i södra delen av landet blir då större än den samlade elproduktionen, som står till förfogande i den delen av landet. För att att avhjälpa denna obalans krävs då att produktionen söder om det överbelastade snittet ökas. Att så sker faller inom ramen för systemansvaret.

För att kunna fullgöra sitt systemansvar måste den systemansvariga myndigheten få kännedom om hur mycket kraft som kommer att matas in på och tas ut från överföringssystemet och även var och när detta kommer att ske. Myndigheten behöver alltså information från de stora aktörerna på elmarknaden. Det förutsätts att denna informationsskyldighet regleras i avtal mellan myndigheten och aktörerna. Om tillfredsställande avtal inte kan träffas kommer regeringen att, med stöd av bemyndigandet i fjärde stycket, utfärda erforderliga föreskrifter.

21 § *Såvitt avser frågor om elsäkerhet utövas tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av lagen av den eller de myndigheter som regeringen bestämmer.*

I den nya lydelsen av 2 § 6 mom. har angivits att tillsynen, utom såvitt avser frågor om elsäkerhet, utövas av nätmyndigheten. I förevarande paragraf har därför det förtydligandet gjorts att tillsynen, *såvitt avser frågor om elsäkerhet*, utövas av den eller de myndigheter som regeringen bestämmer.

31 § *Beslut av nätmyndigheten enligt 2 § 4, 6 eller 7 mom. eller 3 § eller beslut om ersättning till den som enligt 15 a § tredje stycket beordrats att öka eller minska produktionen av ström får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Nätmyndigheten får inträda som part i målet när myndighetens beslut prövas av domstol. Ändras nätmyndighetens avgörande i sak genom beslut av länsrätt eller kammarrätt, får nätmyndigheten överklaga beslutet.*

Föreskrifter om överklagande av en myndighets beslut enligt 23 §, 24 § första eller andra stycket, 25 § eller 26 § eller med stöd av ett bemyndigande enligt lagen meddelas av regeringen.

Föreskrifter om överklagande av ett beslut av en riksprövplats meddelas av regeringen.

Paragrafen behandlar överklagandefrågor. Rätten att överklaga har behandlats i avsnitt 13 i den allmänna motiveringen. De ändringar som föreslås innebär framför allt att möjligheten att överklaga till domstol utvidgas.

Första stycket har fått en helt ny lydelse medan *andra* och *tredje* styckena är oförändrade.

I dag sker överklagande till regeringen, utom vad avser beslut angående förpliktelse att tillhandahålla eller köpa ström enligt 2 § 4 mom. samt återkallelse av koncession. I de båda sistnämnda fallen är kammarrätt fullföljdsinstans.

Nu blir huvudregeln att nätmyndighetens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. De frågor det gäller är koncessionshavarens skyldigheter enligt 2 § 4 och 7 mom., förelägganden för någon att fullgöra sina skyldigheter och återkallelse av nätkoncession enligt 2 § 6 mom., koncessionshavarens skyldighet att vidta vissa återställningsåtgärder enligt 3 § samt ersättning till kraftproducent enligt 15 a § tredje stycket.

I proposition (1993/94:133) instansordningen m.m. i de allmänna förvaltningsdomstolarna föreslås ändringar i bl.a. 14 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

Den nuvarande lydelsen i nämnda paragraf innebär att länsrätt skall pröva mål enligt de lagar som särskilt anges i paragrafen. Den föreslagna lydelsen innebär att om det i lag eller annan författning föreskrivs att talan skall väckas vid eller fullföljas till allmän förvaltningsdomstol skall det ske vid länsrätt.

I den nya lydelsen av förevarande paragraf föreskrivs att beslut av nätmyndigheten får överklagas till allmän förvaltningsdomstol, vilket alltså innebär att överklagandet skall ske hos länsrätt.

Om ett beslut, meddelat av nätmyndigheten, överklagas till domstol får nätmyndigheten inträda som part i målet. Denna rätt gäller i alla instanser även om myndigheten inte har varit part i instansen under den, där målet är anhängigt. Rätten gäller oavsett hur många parter i övrigt som finns i målet. Nätmyndigheten är inte tvungen att inträda som part utan får själv avgöra om så bör ske.

Dessutom får nätmyndigheten rätt att överklaga en dom, varigenom myndighetens beslut har ändrats i sak. Denna rätt gäller oavsett om myndigheten har uppträtt som part i målet eller ej.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995. De nya föreskrifterna skall, med det undantag som anges i 2, tillämpas även på koncessioner som har beviljats före ikraftträdandet. Därvid skall linjekoncession anses som nätkoncession för linje och områdeskoncession som nätkoncession för område.

2. Beslut i ärenden som har prövats enligt 2 § 7 mom. i dess äldre lydelse får inte överklagas.

3. I ärenden där ansökan har gjorts före ikraftträdandet skall 2 § 2, 3, 6 och 7 mom. i dess äldre lydelse tillämpas.

Enligt *punkt 1* i övergångsbestämmelserna träder de föreslagna ändringarna i ellagen i kraft den 1 januari 1995. De nya föreskrifterna gäller från denna dag även för innehavare av redan beviljade koncessioner med ett undantag som anges i punkt 2. Därvid skall föreskrifterna om nätkoncession för linje tillämpas på äldre linjekoncessioner och föreskrifterna om nätkoncession för område tillämpas på äldre områdeskoncessioner.

I *punkt 2* anges ett undantag från den i punkt 1 intagna huvudregeln. Ärenden enligt 2 § 7 mom. i dess äldre lydelse avser frågor om prisreglering, vilka prövas av Prisregleringsnämnden för elektrisk ström, som är en beslutande nämnd inom Närings- och teknikutvecklingsverket. Enligt nuvarande bestämmelser får nämndens beslut inte överklagas. Denna reglering bör gälla även i de fall då ansökan har gjorts före ikraftträdandet men beslut meddelas först efter ikraftträdandet.

I *punkt 3* regleras hur man skall hantera ärenden där ansökan har gjorts före ikraftträdandet men där ärendet inte har avgjorts då de nya föreskrifterna träder i kraft. Det anges där att i sådana ärenden skall föreskrifterna i vissa paragrafer tillämpas i sin äldre lydelse. Det gäller 2 § 2 mom. som behandlar förutsättningarna för att få koncession, 2 § 3 mom. som reglerar koncessionstiodens längd, 2 § 6 mom. som anger de förutsättningar under vilka en koncession kan återkallas samt 2 § 7 mom. som behandlar koncessionshavarnas skyldighet att underkasta sig prisreglering.

Skälen för denna reglering är följande. Beträffande de två första bestämmelserna är ansökningarna och därmed hela ärendet anpassat efter de äldre föreskrifterna. Eftersom det saknas starka skäl att gå över till de nya föreskrifterna blir det enklast att prövningen fortsätter enligt de äldre föreskrifterna. Vad gäller bestämmelserna om återkallelse ändras kriterierna för återkallelse något. Det är rimligt att bedömningskriterierna inte ändras under behandlingen av ett så ingripande ärende som återkallelse. Vad slutligen beträffar ärenden om prisreglering handlar sådana ärenden oftast om förhållanden i förfluten tid. Med hänsyn härtill bör de äldre föreskrifterna tillämpas.

Regleringen i punkt 3 innebär att övriga paragrafer skall tillämpas i sin *nya* lydelse i ärenden som inte har avgjorts vid ikraftträdandet. I praktiken berörs bara 2 § 4 mom. som reglerar koncessionshavarnas skyldigheter, närmare bestämt skyldigheterna att ansluta anläggningar till nätet, att överföra ström åt annan samt att utföra mätning och rapportera mätdata. Eftersom regleringen avser framtida förhållanden bör de nya föreskrifterna tillämpas omedelbart från ikraftträdandet.

I lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen) regleras i dag såväl handel med el som distribution av el (nätverksamhet). Den reform som föreslås i denna proposition innebär framför allt att regleringen av handel med el avskaffas medan regleringen av nätverksamhet bibehålls. Ellagen kommer alltså i fortsättningen endast att reglera nätverksamhet. Det behövs dock alltså några föreskrifter angående handel med el. Av strukturella skäl har dessa föreskrifter inte tagits in i ellagen utan samlats i en särskild lag.

I det till Lagrådet remitterade förslaget benämndes den föreslagna lagen "lag med vissa bestämmelser om handel med el, m.m." Nu föreslås den enklare benämningen "lag om handel med el, m.m."

1 § En juridisk person som bedriver produktion av eller handel med el får inte bedriva nätverksamhet enligt 1 § fjärde stycket lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Innebörden av denna paragraf är att produktion av eller handel med el (elverksamhet) inte får bedrivas tillsammans med nätverksamhet i samma juridiska person. Däremot får elverksamhet resp. nätverksamhet bedrivas tillsammans med alla andra typer av verksamhet i samma juridiska person. Om så sker beträffande nätverksamhet måste denna redovisas särskilt enligt föreskrifter i 2 § 7 mom. ellagen.

För kommuner innebär detta, eftersom hela kommunen är *en* juridisk person, att kommunen inte kan bedriva både elverksamhet och nätverksamhet i förvaltningsform. Detta innebär ju att båda verksamheterna bedrivs i samma juridiska person, kommunen. Därför måste åtminstone en av dessa verksamheter läggas i en annan juridisk person, vilket oftast torde bli ett av kommunen ägt aktiebolag.

Den i paragrafen reglerade frågan har behandlats i den allmänna motiveringen under avsnitt 10.2.

2 § Den som ingår avtal, som medför att import eller export av ström kommer att pågå under en tid av minst sex månader skall göra anmälan om avtalet till den myndighet regeringen utser. Sådan anmälan skall göras inom en månad från det avtalet ingicks.

Regeringen eller den myndighet regeringen utser får utfärda närmare föreskrifter om anmälningskyldigheten.

I denna paragraf, som utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag, upptas bestämmelser om att mera långsiktiga import- och exportkontrakt i förväg skall anmälas till en av regeringen utsedd myndighet.

Utlandshandel med el är inte underkastad något direkt tillståndskrav. Däremot har det ansetts viktigt att import- och exportkontrakt av mera långsiktig karaktär är allmänt kända.

Sådan information behövs för att det skall bli möjligt att göra

marknadsbedömningar, t.ex. beträffande förväntad leveranssäkerhet och prisutveckling på den svenska marknaden. Informationen behövs också som underlag för en analys av huruvida handeln med kraft mellan Sverige och andra länder orsakar allvarlig störning i landets ekonomi eller allvarligt påverkar beredskapen.

Anmälningsskyldigheten är alltså inte knuten till den som producerar eller använder kraften, utan till den som begär överföring till eller ifrån Sverige. Skyldigheten är inte heller knuten till produktion eller användning av kraften i Sverige. Den som t.ex. köper kraft i Norge och säljer den i Sverige skall anmäla importen även om köparen i sin tur säljer kraften vidare till Tyskland.

Avtal som skall gälla minst sex månader torde normalt vara skriftliga. Om ett sådant avtal skulle vara muntligt, skall anmälan ändå ske.

För anmälningsskyldighet krävs att avtalet skall avse export eller import under minst sex månader. Antingen kan den bestämda avtalstiden vara minst sex månader eller kan den enligt avtalets bestämmelser förlängas till minst sex månader. Det saknar betydelse för skyldigheten att anmäla om förlängningsklausulen är skriftlig eller muntlig. Ett tremånaderskontrakt skall alltså anmälas om parterna träffat muntlig överenskommelse om tre månaders förlängning. Anmälningsskyldigheten inträder då överenskommelsen om förlängning ingås och omfattar då hela avtalstiden.

Med stöd av bemyndigandet i andra stycket kommer regeringen eller den myndighet regeringen utser att utfärda närmare föreskrifter om innehållet i en anmälan. Därvid kommer det inte att krävas att anmälan skall innehålla uppgift om priset och motparten.

3 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet inte gör anmälan enligt 2 § i rätt tid eller i sådan anmälan lämnar oriktig uppgift döms till böter.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

I paragrafens första stycke föreskrivs om straffansvar för den som bryter mot bestämmelsen i 2 §.

I andra stycket stadgas att ansvar inte skall utdömas i ringa fall. Dit hör exempelvis att anmälan görs några dagar för sent eller att anmälan innehåller en mer bagatellartad felaktighet.

4 § Ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16-18 §§ kommunallagen (1991:900) får, utan hinder av föreskriften i 2 kap. 1 § kommunallagen om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar, utanför kommunens område bedriva

1. produktion av och handel med el samt därmed sammanhängande verksamhet, eller

2. nätverksamhet enligt 1 § lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, i geografisk närhet till företagets nätverksamhet inom kommunen i syfte att uppnå en ändamålsenlig nätverksamhet.

Frågan om undantag från vissa kommunala principer har behandlats i den allmänna motiveringen under avsnitt 12.3.

I denna paragraf avhandlas undantag från lokaliseringsprincipen. Sådant undantag blir tillåtet i två fall. Det första fallet utgörs av produktion av och handel med el samt därmed sammanhängande verksamhet. Med det sistnämnda avses exempelvis konsultverksamhet med inriktning på energihushållning och entreprenadverksamhet med anknytning till elproduktionen.

Det andra fallet avser nätverksamhet. I motsats till det första fallet får nätverksamhet utanför kommungränsen inte bedrivas var som helst i landet utan det bör finnas ett klart samband med företagets nätverksamhet i den egna kommunen. Som framhållits i den allmänna motiveringen måste också syftet vara att uppnå en ändamålsenlig nätverksamhet genom att bilda rationella koncessionsområden. Företagets nätverksamhet utanför kommunen skall därför ha geografisk närhet till den egna nätverksamheten inom kommunen. Detta innebär inte att koncessionsområdena direkt måste gränsa till varandra. Det bör dock inte vara tillåtet att etablera nätverksamhet i skilda delar av landet.

En förutsättning för att undantag från lokaliseringsprincipen skall vara tillåten är i båda fallen att verksamheten bedrivs i en egen juridisk person, dvs. det är inte tillåtet att bedriva verksamheten i ett kommunalt verk.

5 § Om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16-18 §§ kommunallagen (1991:900) bedriver sådan verksamhet som avses i 4 § 1 eller distribution av fjärrvärme eller naturgas skall verksamheten drivas på affärsmässig grund. Verksamheten skall redovisas särskilt.

En kommun som bedriver produktion av och handel med el eller distribution av fjärrvärme eller naturgas kan välja att bedriva verksamheten i ett kommunalt verk eller i en fristående juridisk person, vanligen ett aktiebolag. Om verksformen väljs måste verksamheten bedrivas med iakttagande av gällande kommunala principer. Om kommunen däremot väljer bolagsformen för denna verksamhet måste denna, enligt förevarande paragraf, bedrivas på affärsmässig grund. Som framgår av den allmänna motiveringen (avsnitt 12.3) innebär detta att självkostnads- och likställighetsprinciperna inte får tillämpas.

Möjligheten att välja mellan verksform och bolagsform finns bara då verksamheten bedrivs med iakttagande av lokaliseringsprincipen. Om kommunen vill bedriva produktion av och handel med el utan att vara bunden av lokaliseringsprincipen måste, enligt föregående paragraf, bolagsformen väljas.

Att verksamheten "skall" bedrivas på affärsmässig grund innebär främst att företaget skall tillämpa ett affärsmässigt beteende och en korrekt prissättning. En viss vinstmarginal skall inräknas i priset, om inte annat undantagsvis är särskilt motiverat. De villkor som gäller för det privata näringslivets affärssdrivande verksamhet skall alltså vara vägledande.

Den verksamhet som skall bedrivas på affärsmässig grund skall redovisas

särskilt. Kravet på särredovisning avser den samlade verksamheten som bedrivs på affärsmässig grund. Om ett företag driver både produktion av och handel med el samt distribution av fjärrvärme eller naturgas får dessa verksamheter alltså redovisas tillsammans.

6 § Inom område som omfattas av nätkoncession för område enligt 2 § 1 mom. lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar krävs tillstånd (leveranskoncession) för att få leverera ström till anläggningar som är anslutna till det ledningsnät vilket omfattas av nätkoncessionen. Leveranskoncession krävs dock inte i fall som anges i 12 §.

Leveranskoncession meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

Leveranskoncession kan omfatta ett eller flera områden som omfattas av nätkoncession för område (leveransområde).

Det får endast meddelas en leveranskoncession per leveransområde.

I denna och följande paragrafer behandlas ett nytt koncessionssystem för leverans av ström inom område som omfattas av nätkoncession för område enligt 2 § 1 mom. lagen (1902:71 s.1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen). Koncessionskravet omfattar alltså bara *leverans*, dvs. försäljning av ström och berör alltså inte överföringen (nätjänsten).

I *första* stycket anges huvudregeln att det krävs leveranskoncession för att få leverera ström till anläggningar som är anslutna till det ledningsnät vilket omfattas av nätkoncessionen, dvs. i praktiken det lokala nätet. Utanför kravet på leveranskoncession ligger därmed leverans till anläggningar som är direkt kopplade till en regional ledning, vilken ju omfattas av en nätkoncession för *linje*.

Kravet på leveranskoncession gäller inte i fall som anges i 12 §. Enligt denna paragraf kan en elkonsument efter viss uppsägningstid köpa ström av någon annan än leveranskoncessionären. För leverans till sådana kunder krävs inte leveranskoncession.

I *andra* stycket anges att leveranskoncession meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

I *tredje* stycket behandlas det geografiska området för en leveranskoncession (leveransområde). Över hela Sverige förekommer idag ett stort antal områdeskoncessioner som enligt de föreslagna övergångsbestämmelserna till ellagen skall behandlas som nätkoncession för område. Dessa har bildats under olika tidsskeden efter hand som nya områden har elektrifierats. I många fall har ett och samma företag ett antal sådana koncessioner som ligger i närheten av varandra och där kostnadsstrukturen är likartad. I sådana fall kan det vara rationellt att en leveranskoncession täcker flera nätkoncessioner för område. I den allmänna motiveringen har framhållits att avsikten är att nuvarande innehavare av områdeskoncession skall meddelas leveranskoncession. Att bilda leveransområden som består av flera områdeskoncessioner blir därmed aktuellt främst i sådana fall då ett och samma företag innehar flera områdeskoncessioner.

I *fjärde* stycket anges att endast en leveranskoncession per område får beviljas. Detta innebär att koncessionshavaren får ensamrätt till strömleveranser inom leveransområdet med de undantag som angivits ovan. Denna ensamrätt motsvaras av en skyldighet att leverera ström till kunder inom leveransområdet i enlighet med bestämmelserna i 9 §.

7 § Leveranskoncession får endast ges till den som från allmän synpunkt är lämplig att leverera ström inom leveransområdet.

Leveranskoncession ges för bestämd tid, längst tre år.

Leveranskoncession får inte överlåtas utan tillstånd av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Vid prövning av ansökan om överlåtelse av leveranskoncession skall första stycket tillämpas.

I *första* stycket upptas bestämmelser om att endast den får beviljas leveranskoncession som från allmän synpunkt bedöms lämplig att leverera ström inom området. Som redogjorts för under 6 § får endast en leveranskoncession beviljas inom ett leveransområde. Detta innebär att myndigheten bland dem som söker en sådan koncession bör utse den som är mest lämplig för uppgiften.

I bedömningen skall vägas in sökandens allmänna kompetens och utformningen av den organisation som skall bedriva verksamheten samt att sökanden är lämplig att ha hand om uppgiften just i det begärda området.

Som har nämnts i den allmänna motiveringen är avsikten att den som i dag innehar områdeskoncessionen i det aktuella området skall meddelas leveranskoncession, även om det förekommer flera sökande. Han torde i de allra flesta fall vara den lämpligaste på grund av sin erfarenhet av verksamhet i området. Det bör därför bara i rena undantagsfall komma i fråga att avslå en ansökan från innehavaren av områdeskoncessionen att få leveranskoncession. Detta bör främst bli aktuellt då sökanden tidigare har visat olämplighet vid innehavet av områdeskoncessionen.

Den som får leveranskoncession blir skyldig att bedriva verksamheten skilt från nätverksamheten eftersom det i 1 § har uppställts krav på att en juridisk person som bedriver produktion av och handel med el inte får bedriva nätverksamhet (se närmare avsnitt 10.2).

Vid en eventuell förnyelse av koncession bör i bedömningen vägas in sökandens tidigare agerande som innehavare av leveranskoncession, varvid dennes relationer till konsumenterna i området bör tillskrivas särskild betydelse.

I *andra* stycket bestäms tidsperioden för en leveranskoncession. Att tiden bestämts till längst tre år utgör en avvägning mellan det förhållandet att systemet med leveranskoncession är att se som en övergångslösning och kravet på att den som har en leveranskoncession får rimliga planeringsförutsättningar för sin verksamhet. Samtliga koncessioner bör löpa ut samtidigt. Detta för att underlätta en avveckling av koncessionssystemet om en utvärdering inför en förnyelse av koncessionerna visar att systemet inte längre behövs. Därför bör koncessionstiden bestämmas till tre år om koncession meddelas senast vid lagens ikraftträdande. Om koncession meddelas senare bör koncessionstiden förkortas i motsvarande mån.

I tredje stycket finns bestämmelser om att leveranskoncession inte får överlätas utan tillstånd. Prop. 1993/94:162

Den nye innehavarens lämplighet skall därvid prövas på samma sätt som vid en ny koncession.

8 § Gränserna för ett leveransområde får ändras av den myndighet regeringen bestämmer om det behövs för ändamålsenlig leverans och kan ske utan synnerlig olägenhet för koncessionshavaren.

I 2 § 5 mom. ellagen finns en bestämmelse av motsvarande innehåll vad gäller ändring av gränser för nätkoncession för område.

Även när det gäller ett leveransområde kan det finnas behov av att under löpande koncessionstid kunna ändra gränserna för området. Syftet med gränsändringen skall vara att åstadkomma en mer ändamålsenlig leveransverksamhet. Ett tänkbart fall då en sådan ändring kan behöva göras är när gränserna för en nätkoncession för område ändrats. I ett sådant fall kan det för en ändamålsenlig leverans vara nödvändigt att leveransområdet justeras i motsvarande mån.

9 § Innehavare av leveranskoncession är skyldig att leverera ström för normala förbrukningsändamål åt var och en inom leveransområdet om inte annat följer av andra stycket.

Inom ett område där fjärrvärme eller naturgas distribueras eller avses bli distribuerad föreligger inte skyldighet att leverera ström för värmeförsörjning av en byggnad, om strömmen är avsedd för värmeförsörjning på något annat sätt än med värmepump. Detsamma gäller om strömmen är avsedd för värmepump men värmepumpar, enligt riktlinjer som kommunfullmäktige har beslutat, inte bör förekomma inom området. Trots detta finns dock skyldighet att leverera ström, om värmeförsörjningen av byggnaden med större fördel kan tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma systemet. Har ström till värmepump börjat tillhandahållas innan fullmäktige fattade sitt beslut gäller skyldighet att leverera så länge värmepumpen är i bruk.

Leveransskyldighet föreligger inte heller gentemot sådana elkonsumenter som avses i 12 §.

Innehavare av leveranskoncession är skyldig att, om det inte finns särskilda skäl till undantag, köpa ström från elproduktionsanläggning som är belägen inom leveransområdet och kan leverera en effekt om högst 1500 kilowatt.

Frågor om koncessionshavarens skyldigheter enligt denna paragraf prövas av den myndighet regeringen bestämmer.

I denna paragraf, som har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag, behandlas de leverans- och inköpsskyldigheter som åvilar innehavaren av en leveranskoncession. De motsvarar i stort sett de skyldigheter som i dag åvilar innehavaren av en områdeskoncession.

I *första* stycket anges den grundläggande skyldigheten, nämligen att leverera ström för normala förbrukningsändamål till alla elkunder inom leveransområdet. Skyldigheten omfattar bara tillhandahållandet av strömmen. Det är nätagaren som enligt ellagen har en skyldighet att mot skäligen ersättning upplåta nätet för transitering av denna ström.

Eftersom bara en leveranskoncession får meddelas i varje leveransområde motsvaras koncessionshavarens leveransskyldighet också av en ensamrätt att leverera till de kunder som omfattas av leveransskyldigheten inom området.

Leveransskyldigheten är inte oinskränkt utan gäller för normala förbrukningsändamål. Innebörden av begreppet normala förbrukningsändamål måste bedömas olika för skilda förbrukarkategorier.

Det i *andra* stycket intagna undantaget från leveransskyldigheten avser leverans av ström för värmeförsörjning av en byggnad inom ett område där fjärrvärme eller naturgas distribueras eller avses bli distribuerad. Detta stadgande motsvarar nuvarande undantag i 2 § 4 mom. *andra* stycket ellagen. Som framgår av 12 § första stycket innebär det att en kund i ett fjärrvärmeområde numera kan få leverans av ström för sin värmeförsörjning genom att köpa ström från någon annan strömleverantör om innehavaren av leveranskoncessionen inte vill leverera ström för uppvärmningsändamål. Konkurrensen mellan el och fjärrvärme ökar således fastän undantagsbestämmelsen finns kvar.

I *tredje* stycket anges ytterligare ett viktigt undantag från leveransskyldigheten. Det utgörs av sådana elkonsumenter som nämns i 12 §. Enligt denna paragraf har en elkonsument rätt att, efter viss uppsägningstid, köpa ström från annan än innehavaren av leveranskoncessionen. Gentemot sådana elkonsumenter föreligger naturligtvis ingen leveransskyldighet.

Den i *fjärde* stycket angivna skyldigheten för innehavare av leveranskoncession att köpa ström från elproduktionsanläggningar inom leveransområdet som kan leverera en effekt om högst 1500 kilowatt motsvarar vad som för närvarande gäller för innehavare av områdeskoncession enligt 2 § 4 mom. *tredje* stycket ellagen.

Skyldigheten att köpa ström skall inte gälla om det finns särskilda skäl till undantag. Avsikten är att denna undantagsbestämmelse skall tillämpas restriktivt. Om inköp av ström från en lokal produktionsanläggning skulle innebära att leveranserna hindras eller allvarligt försvåras eller om det i något sällsynt fall skulle visa sig att innehavaren av leveranskoncessionen inte har så stor försäljningsvolym att denne kan avsätta den kraft som produceras från sådana elproduktionsanläggningar inom området får särskilda skäl anses föreligga.

I *femte* stycket anges att den myndighet regeringen bestämmer prövar frågor om koncessionshavarens skyldigheter enligt denna paragraf.

De frågor det främst gäller är skyldigheten att leverera ström till kunder inom leveransområdet samt skyldigheten att köpa ström från elproduktionsanläggningar inom leveransområdet som kan leverera en effekt om högst 1500 kilowatt. I praktiken kommer en sådan prövning att gå ut på att fastställa var gränsen för leveransskyldigheten respektive inköpsskyldigheten går.

10 § Om det behövs för att uppnå en skälig prissättning är innehavare av leveranskoncession skyldig att underkasta sig reglering av priset på levererad eller inköpt ström på begäran av

1. den inom leveransområdet som köper eller vill köpa sin ström av koncessionshavaren,

2. den som levererar eller vill leverera ström till koncessionshavaren från sådan elproduktionsanläggning som anges i 9 § fjärde stycket.

Frågor om prisreglering prövas av den myndighet regeringen bestämmer. Myndigheten får förelägga parterna att lägga fram den utredning som behövs. Sådant föreläggande får förenas med vite.

Framställning om ändring i eller upphävande av beslutad prisreglering får göras också av innehavaren av leveranskoncessionen.

Avtal, som strider mot beslut om prisreglering, är utan verkan.

Denna paragraf, som har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag, har sin motsvarighet i den nuvarande lydelsen av 2 § 7 mom. ellagen.

En stor skillnad är dock att prisregleringen enligt denna paragraf endast avser skäligheten av priset för *leverans* eller *inköp* av ström medan prisreglering enligt den nuvarande lydelsen av 2 § 7 mom. ellagen även avser pris och övriga villkor som rör *överföring* av ström. Av den föreslagna lydelsen av 2 § 4 och 7 mom. ellagen framgår att den som är missnöjd med villkor för anslutning till ett nät eller för *överföring* av ström alltid har möjlighet att få skäligheten av sådana villkor prövad av en särskild myndighet (nätmyndigheten). Den prövningen gäller gentemot innehavaren av *närkoncession*.

Skälighetsbedömningen av priset på ström till elkonsumenten får ske utifrån en helhetsbedömning i det enskilda fallet. För hushållskunder och andra mindre kunder förutsätts att innehavare av leveranskoncession tar fram någon form av tariff. Vid skälighetsbedömningen bör, i den mån tillgång härtil finns, jämförelse ske med priser inom andra koncessionsområden. En utgångspunkt bör vidare vara det pris för vilket strömmen har köpts eller hade kunnat köpas för vid tillfället för kontraktstecknandet. Ett annat alternativ kan vara vad det kostat att producera strömmen. Därutöver tillkommer ett rimligt påslag för övriga kostnader som koncessionshavaren har i sin verksamhet ävensom ett skäligt vinstpåslag.

Skälighetsbedömningen vad gäller priset för inköpt ström från små elproduktionsanläggningar bör baseras på koncessionshavarens genomsnittliga försäljningsintäkter per kWh över året minskat med avdrag för skäliga administrationskostnader m.m. samt skälig vinstmarginal (se närmare avsnitt 7.3).

En reglering av priset på ström levererad från eller inköpt av innehavare av leveranskoncession skall ske endast på begäran, dvs. myndigheten skall inte agera på eget initiativ. De som har rätt att göra en sådan begäran är de inom leveransområdet som köper eller vill köpa ström från koncessionshavaren samt de som till koncessionshavaren levererar eller vill leverera ström från sådan elproduktionsanläggning som anges i 9 § fjärde stycket.

I *andra* stycket anges att frågor om prisreglering skall prövas av den myndighet regeringen bestämmer. Där finns också bestämmelser om att myndigheten har rätt att förelägga parterna att inkomma med nödvändig

utredning. I de flesta fall torde det röra sig om utredningsmaterial från koncessionshavaren. Eftersom denne har en mycket stark ställning i förhållande till konsumenten och dessutom ofta ett motstående intresse är det av stor vikt att myndigheten har möjlighet att utfärda föreläggande för att få in ett så bra beslutsunderlag som möjligt. Ett sådant föreläggande bör därför mot tredskande part kunna förenas med ett vite.

I tredje stycket finns en bestämmelse om att också koncessionshavaren kan begära att ett beslut om prisreglering ändras eller upphävs. Detta kan bli aktuellt främst när förhållandena har ändrats så att det framstår som angeläget att ändra en beslutad prisreglering. Prövning av en sådan framställning får ske på samma sätt som en framställning om prisreglering enligt första stycket.

På grund av den starka ställning en innehavare av leveranskoncession har i förhållande till prövningsberättigad konsument eller producent måste en prisreglering uppenbarligen kunna tillämpas även i de fall en prisöverenskommelse redan finns mellan parterna. Till klargörande av detta har i fjärde stycket tagits in en bestämmelse om att avtal som strider mot beslut om prisreglering är utan verkan.

11 § Den myndighet som regeringen bestämmer utövar tillsyn över att en koncessionshavare fullgör sina skyldigheter enligt denna lag.

Vid utövandet av tillsynen enligt första stycket får myndigheten meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter som omfattas av tillsynen. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

I första stycket anges att regeringen utser den myndighet som skall utöva tillsynen över att en koncessionshavare iakttar de skyldigheter som följer av lagen. Den viktigaste bestämmelsen är därvid att koncessionshavaren iakttar de skyldigheter som anges i 9 §. Om ett beslut om prisreglering enligt 10 § har meddelats omfattar tillsynen också efterlevnaden av det beslutet. I övrigt ingår det inte i tillsynen att övervaka koncessionshavarens prissättning eftersom frågor om prisreglering endast prövas på begäran av part.

I andra stycket finns en bestämmelse som ger myndigheten möjlighet att förelägga koncessionshavaren att fullgöra de skyldigheter som omfattas av tillsynen. Ett sådant föreläggande kan förenas med vite. Däremot föreslås ingen möjlighet till återkallelse av leveranskoncession. Detta på grund av den relativt korta koncessionstiden.

12 § Annan än innehavare av leveranskoncession får inom leveransområdet leverera ström dels för ändamål som inte omfattas av leveransskyldigheten enligt 9 § första och andra styckena, dels till elkonsumenter som skriftligen gjort anmälan om det till koncessionshavaren minst sex månader innan leveransen påbörjas.

Elkonsument som med koncessionshavaren har ett avtal om leverans av ström med reglerad uppsägningstid eller som är tidsbestämt får dock inte köpa ström av annan än koncessionshavaren förrän avtalet har

Elkonsument inom leveransområdet som köper ström från annan än innehavaren av leveranskoncession men som i stället vill köpa ström från denne skall ha rätt till det om elkonsumenten gjort anmälan om detta till koncessionshavaren minst en månad innan leveransen skall påbörjas.

I denna paragraf, som utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag, regleras bl.a. rätten för andra än innehavaren av leveranskoncession att leverera ström till kunder inom leveransområdet.

Den stora skillnaden för en elkonsument mellan att köpa sin ström från innehavaren av leveranskoncessionen och en annan elleverantör blir kravet på mätning av den förbrukade strömmen. Denna fråga har behandlats i specialmotiveringen till 2 § 4 mom. ellagen. Regeringen kommer att utfärda föreskrifter om mätning. Ansvar för mätningen kommer att åvila nätägaren, som därför kommer att installera en mätare i elkundernas uttagpunkt. Elkunden kommer att få ersätta nätägaren för kostnaden för mätaren och mätningen såsom en del av nätverksamheten. För de kunder som köper sin ström av innehavaren av leveranskoncession kommer det, enligt de föreskrifter regeringen avser att utfärda, att räcka med en mer schablonartad mätning och därmed en tämligen billig mätare. Den elkund som väljer att köpa sin ström av någon annan än innehavaren av leveranskoncessionen kommer däremot att omfattas av huvudregeln om mätning, dvs. mätning med ganska stor noggrannhet över tiden. Denna noggranna mätning kommer att kräva en betydligt mer avancerad mätare som därmed också är avsevärt dyrare. Den elkund som sålunda byter leverantör får därmed finna sig i att nätägaren installerar en avancerad och därmed dyrbar mätare i hans uttagpunkt och kunden blir också tvungen att ersätta nätägaren för detta.

Av *första* stycket framgår till en början att vem som helst får leverera ström för andra ändamål än de som omfattas av leveransskyldigheten enligt 9 § första och andra styckena. Denna skyldighet omfattar bara normala förbrukningsändamål. Om en elkonsument vill ha ström för något annat ändamål får han köpa den från vem han vill. Det måste då vara klarlagt att hans köp av ström faller utanför ramen för normala förbrukningsändamål. Detta sker antingen genom att innehavaren av leveranskoncessionen medger att det planerade köpet inte omfattas av hans leveransskyldighet eller att frågan har avgjorts enligt 9 § sista stycket. Dessutom omfattar inte leveransskyldigheten, under de förutsättningar som anges i 9 § andra stycket, ström för uppvärmningsändamål. De elkonsumenter som berörs av denna bestämmelse får i dag sin värmeförsörjning vad gäller byggnader via fjärrvärme eller naturgas. De kommer i fortsättningen att kunna välja ström för sin värmeförsörjning och därvid fritt välja elleverantör.

Dessutom föreskrivs i första stycket om möjlighet för elkonsumenter som omfattas av leveransskyldigheten att byta elleverantör. För sådant byte krävs att elkonsumenten gör anmälan om detta till innehavaren av leveranskoncessionen minst sex månader i förväg. Skälet till detta är att koncessionshavaren måste få rimlig tid att anpassa sin verksamhet till ändrade

I de allra flesta fall kommer den nuvarande innehavaren av områdeskoncession att bli den som får den nya leveranskoncessionen. I många fall har elkonsumenter leveransavtal med den nuvarande innehavaren av områdeskoncessionen. Dessa avtal blir inte ogiltiga i och med övergången till ett system med leveranskoncession. Därför föreskrivs i *andra* stycket att konsumenter med sådana avtal, som är tidsbegränsade eller har reglerad uppsägningstid, inte får byta elleverantör förrän avtalet har upphört att gälla. I sådana fall behövs ingen uppsägning utan koncessionshavaren får anses känna till att avtalet håller på att löpa ut.

Om ett sådant avtal däremot saknar bestämmelse om giltighetstid eller uppsägning och alltså gäller tills vidare måste dock elkonsumenten ha möjlighet att någon gång byta leverantör. För en sådan elkonsument gäller därför huvudregeln om sex månaders uppsägningstid.

I *tredje* stycket behandlas vad som skall gälla för elkonsument som vill återgå till att få sina leveranser från koncessionshavaren. Konsumenten skall ha rätt till detta en månad efter det att han gjort anmälan till koncessionshavaren. Detta innebär således att koncessionshavarens leveransskyldighet enligt 9 § inträffar en månad efter en sådan anmälan. Vidare innebär det att konsumenten återigen får rätt att få skäligheten i priset prövad i enlighet med vad som anges i 10 §.

13 § Beslut enligt 9-11 §§ får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Paragrafen behandlar överklagande till domstol. De beslut som kan överklagas är beslut som rör leverans- och inköpsskyldighet av ström enligt 9 §, beslut om prisreglering enligt 10 § samt sådana förelägganden som meddelas med stöd av 11 §.

Sådana beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol, vilket innebär att överklagandet skall prövas av länsrätt i första instans.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

2. Ges leveranskoncession i samband med ikraftträdandet till någon annan än den som vid utgången av 1994, med stöd av områdeskoncession enligt 2 § 4 mom. lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar i dess lydelse före den 1 januari 1995, bedriver distributionsverksamhet inom leveransområdet (områdeskoncessionshavaren) eller den som till honom står i förhållande som anges i 3 gäller följande.

a) Den som får leveranskoncession inom området har skyldighet att leverera ström i enlighet med vad som anges i 9 §.

b) Leveransskyldigheten enligt a) omfattar dock inte elkonsumenter inom området som vid ikraftträdandet har tidsbestämda avtal eller avtal med reglerad uppsägningstid med den tidigare innehavaren av

c) Det under b) angivna undantaget från leveransskyldigheten gäller till utgången av år 1996. Avtal som avses under b) blir ogiltigt vid utgången av år 1996.

d) Annat avtal mellan elkonsument och tidigare innehavare av områdeskoncession än som avses under b) blir ogiltigt vid ikraftträdandet av denna lag.

3. Vid tillämpningen av 2 skall med områdeskoncessionshavaren likställas

a) personer som denne direkt eller indirekt har ett bestämmande inflytande över,

b) personer som direkt eller indirekt har ett bestämmande inflytande över områdeskoncessionshavaren och

c) personer som någon med sådant inflytande som avses i b) direkt eller indirekt har ett bestämmande inflytande över.

4. Sådan skriftlig anmälan som anges i 12 § första stycket får göras först vid ikraftträdandet av denna lag.

Övergångsbestämmelserna har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Under punkt 1 anges dagen för lagens ikraftträdande.

Under punkt 2 behandlas vad som skall gälla om leveranskoncession beviljas någon helt annan än den som före lagens ikraftträdande ombesörjde leveranserna inom området. Som angetts under motiveringen till 7 § skall leveranskoncession beviljas den som från allmän synpunkt är mest lämplig att leverera ström inom leveransområdet samt att detta inledningsvis allmänt sett torde vara den som för närvarande haft ansvaret härför, dvs. innehavaren av områdeskoncession. Det sistnämnda förutsätter dock att denne har skilt ut produktion av och handel med el från nätverksamhet, eftersom det i 1 § uppställs krav på att en juridisk person som bedriver produktion av och handel med el inte får bedriva nätverksamhet. Detta torde innebära att leveranskoncession beviljas antingen den nuvarande innehavaren av områdeskoncessionen eller någon som ingår i samma koncern som områdeskoncessionshavaren. Följden i dessa typer av fall blir alltså att nätkoncessionen för område och leveranskoncessionen ligger i samma koncern.

Den under denna punkt upptagna övergångsbestämmelsen är alltså *inte* tillämplig när leveranskoncession beviljas antingen områdeskoncessionshavaren eller någon som enligt punkt 3 ingår i samma koncern som områdeskoncessionshavaren. De under punkt 3 angivna fallen är då leveranskoncession beviljas ett dotterbolag, ett moderbolag resp. ett systerbolag till områdeskoncessionshavaren.

Bestämmelsen i punkt 2 är avsedd att tillämpas när leveranskoncession beviljas någon helt annan, t.ex. en producent eller någon som tidigare skött leveranser inom ett helt annat område. För sådana fall krävs vissa särskilda bestämmelser av övergångskaraktär i huvudsak för att skydda konsumenterna inom området.

Under a uppställs huvudregeln för sådana fall, nämligen att leveransskyldighet föreligger för den som har leveranskoncessionen.

Flertalet abonnenter inom ett område har i dag inget särskilt avtal med innehavaren av områdeskoncessionen. Detta har ju inte varit nödvändigt eftersom leveransskyldigheten varit reglerad i lag och kunden inte har kunnat köpa ström från någon annan leverantör samt priset varit fastställt i en allmänt tillgänglig tariff. Det förekommer dock att elkonsumenterna har avtal med koncessionshavaren.

För konsumenterna inom området som saknar avtal eller har avtal som gäller tills vidare och saknar bestämmelser om viss uppsägningstid med den tidigare innehavaren av områdeskoncessionen inom området innebär bestämmelsen under a att de vid lagens ikraftträdande blir omfattade av leveransskyldigheten för den nye innehavaren av leveranskoncessionen. I de fall konsumenten har ett avtal med den tidigare innehavaren av områdeskoncession blir avtalet ogiltigt enligt föreskriften under d. Konsumenternas kundrelation till den tidigare leveransskyldige inom området upphör alltså. Om en sådan konsument vill få leverans av ström från någon annan än den nye koncessionshavaren måste han iakttä de särskilda bestämmelser som gäller för detta.

Under b föreskrivs om undantag från leveransskyldigheten beträffande sådana kunder som har tidsbestämda avtal eller avtal med reglerad uppsägningstid med den tidigare innehavaren av områdeskoncession inom området. Sådana avtal upphör alltså inte att gälla vid ikraftträdandet.

Detta undantag är nödvändigt eftersom den tidigare leveransskyldige annars skulle riskera att mista hela sitt kundunderlag. Det är i huvudsak stora kunder som har den här typen av avtal och som i de flesta fall har sådan mätare som krävs vid leverans av ström från annan än innehavaren av leveranskoncessionen. Det finns dock kunder inom denna kundkategori som inte har den typ av mätare som kommer att krävas på den nya elmarknaden. Som har nämnts tidigare kommer regeringen att utfärda föreskrifter om mätning och mätare, varvid kravet på mätning och därmed också mätare kommer att sättas lägre för elkonsumenterna som köper sin ström av innehavaren av leveranskoncession. Samma lägre krav kommer därvid också att stipuleras för nu aktuell kundkategori. Under c anges att undantaget från leveransskyldighet enligt b bara gäller till utgången av 1996. De avtal inom denna kundkategori som då fortfarande är i kraft blir då ogiltiga. För en sådan elkonsument innebär detta att han i fortsättningen får sin ström från innehavaren av leveranskoncessionen. Om han i stället vill fortsätta att köpa sin ström från sin tidigare leverantör eller eventuellt någon helt annan leverantör måste han, enligt 12 § första stycket, göra anmälan om detta minst sex månader i förväg, dvs. senast den 30 juni 1996. Han kommer då inte längre att omfattas av de lägre kraven på mätning utan han tvingas då, liksom andra elkonsumenterna som inte köper sin ström från innehavaren av leveranskoncession, acceptera de strängare kraven på mätning.

För det fall avtalen ifråga rent civilrättsligt upphör att gälla före utgången av 1996 blir den som har leveranskoncessionen skyldig att leverera ström till en sådan konsument om denne gjort anmälan om detta minst en månad i förväg i enlighet med vad som anges i 12 § tredje stycket.

Enligt punkt 4 får en anmälan enligt 12 § första stycket inte göras före lagens ikraftträdande. Om anmälan trots detta ändå görs före ikraftträdandet

börjar sexmånadersfristen inte löpa förrän vid lagens ikraftträdande. Detta innebär att den tidigaste dag som en sådan konsument kan köpa sin ström från annan än innehavaren av leveranskoncessionen blir den 1 juli 1995.

Prop. 1993/94:162

16.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1985:277) om vissa bulvanförhållanden

Ändringen i 1 § lagen (1985:277) om bulvanförhållanden är föranledd av att lagen (1976:240) om förvärv av eldistributions-anläggning m.m. upphävs.

16.4 Förslaget till lag om upphävande av lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m.

Bakgrunden till förslaget om upphävande av lagen har redovisats i avsnitt 6.4.4 i den allmänna motiveringen.

Konkurrens och monopol på elmarknaden

Dagens förhållanden på elmarknaden har vuxit fram med stöd av lagregler som har sitt ursprung i början av 1900-talet.

På förslag av ett enhälligt näringsutskott anslöt sig riksdagen i juni 1992 till de mål och strategier för elmarknadens reformering som hade förordats i proposition 1991/92:133.

Målet för en reformering av den svenska elmarknaden är enligt propositionen att genom ökad konkurrens nå ett mer rationellt utnyttjande av produktionsresurserna och att tillförsäkra kunderna flexibla leveransvillkor till lägsta möjliga priser.

Denna principiella grundsyn på elmarknaden har redan kommit till konkret uttryck i Norge och synes vara på väg i Finland. Fortsätter utvecklingen i denna riktning har vi inom något eller några år ett med dessa grannländer i huvudsak gemensamt regelsystem.

Även med konkurrens på elmarknaden behövs en kontroll av nätverksamheten. Med nätverksamhet menar vi allt som behövs för att näten skall kunna användas för överföring av ström.

Kontrollen gäller i första hand att ledningar och nät på skäliga villkor hålls öppna och tillgängliga för alla som behöver använda dem för att överföra ström. Det elektriska nätet skall vara en handelsplats dit alla har tillträde.

I andra hand behövs en kontroll av nätverksamheten för att styra prisutvecklingen för nättjänster - tarifferna för anslutning och överföring - och ägarnas vinstuttag. Denna ekonomiska kontroll är nödvändig eftersom nätverksamhet är ett s.k. naturligt monopol.

Kontroll av nätverksamhet

Kontroll av nätverksamheten skall enligt förslaget ske bl.a. genom ett koncessionssystem som i stora drag motsvarar det som finns för närvarande. Eftersom begreppet koncession i ellagen nu får en ny innebörd, föreslår vi en ny benämning, *nätkoncession*.

Den myndighet som skall sköta kontrollen av nätverksamheten kallas *nätmyndigheten*.

Nätkoncession kan enligt förslaget ges för linje eller för område.

Med *nätkoncession för linje* avses koncession för en elektrisk ledning med i huvudsak bestämd sträckning. Denna typ av nätkoncession svarar närmast mot dagens linjekoncession.

Med *nätkoncession för område* avses koncession för ett ledningsnät inom ett visst område och med högst viss angiven spänning. Denna koncession har likheter med den nuvarande områdeskoncessionen.

- * *Den som har nätkoncession skall vara skyldig att på skäligen villkor överföra ström åt annan.*
- * *Den som har nätkoncession för område skall normalt vara skyldig att på skäligen villkor ansluta en anläggning inom området.*
- * *Om både en innehavare av nätkoncession för linje och en för område vill ansluta en anläggning, så skall den som har nätkoncession för området normalt ges företräde.*
- * *Den som har nätkoncession skall ansvara för mätning av ström.*
- * *Frågor kring mätning, datainsamling och avräkning m.m. utreds i särskild ordning.*

Förslaget om skyldighet att överföra ström på skäligen villkor innebär att alla ledningar och nät öppnas för handel med el, inte bara storkraftnät och regionnät utan även lokala nät.

Den som har nätkoncession för område skall vara skyldig att, på skäligen villkor, ansluta alla som begär det, om inte nätmyndigheten medger undantag från denna skyldighet. Anslutning till nätkoncession för linje skall i första hand grundas på frivilligen avtal.

Den föreslagna rätten till anslutning och överföring kan självfallet inte gälla utan begränsningar. Rätten skall gälla på *skäligen villkor*. Vad som är skäligt får, om parterna inte är ense, avgöras av nätmyndigheten. Prövningen av om ett villkor, t.ex. priset, är skäligt kommer alltid att ske i efterhand för varje enskilt fall. Alla omständigheter av betydelse för ett avtal kan prövas inom ramen för begreppet skäligen villkor.

I bedömningen av vad som är skäligen villkor ingår ett speciellt delproblem, nämligen om det finns *ledigen kapacitet* för begärd inmatning eller uttag av ström. Detta gäller både vid anslutning av nya anläggningar och vid ändrade villkor för befintligen anslutning.

Enligt vår uppfattning måste nätägaren i princip kunna vägra anslutning med hänvisning till bristande överföringskapacitet.

I och med att elnäten öppnas kommer rörligheten på marknaden att öka. Fler aktörer än idag kommer att vara ägare till den kraft som överförs på de olika näten. För att man skall kunna veta vem eller vilka som är ansvarigen för olika leveranser kommer nya krav att ställas på system för mätning samt insamling och rapportering av mätvärden. I vilken utsträckning mindre elkunder kommer att utnyttja den öppna elmarknaden beror på de aktuella kostnaderna för mätning, administration m.m.

Vi föreslår att innehavaren av nätkoncessionen blir ansvarigen för mätning m.m. vilket alltså ses som en del av nätverksamheten.

Men det finns en rad frågor som behöver lösas kring mätning, datainsamling och avräkning på elnäten. Det gäller t.ex. tekniska frågor så som behovet av enhetligen normer som rör mätning samt insamling och rapportering av mätvärden. Hithörande frågor bör utredas särskilt.

Vi föreslår vidare:

- * *Nättariffer skall utformas på sakligen grunder.*
- * *Nättariffer för område får inte konstrueras med utgångspunkt i var inom området en anslutning är belägen (undantag - engångsavgift för anslutning).*

- * *Nättariffer skall utformas så, att betald avgift för en anslutning ger rätt att använda det elektriska nätet inom landet.*
- * *Skäligheten i tariffer och övriga villkor för nättjänster kan bedömas av nämndigheten utifrån bl.a. en prisindikator och en avkastningsindikator.*

De riktlinjer som här har formulerats baseras bl.a. på en princip om kostnadsriktighet för olika kundkategorier. Men strävan efter kostnadsriktighet kan komma i konflikt med andra mål. Det är, anser vi, knappast rimligt om elkonsumenter i områden där det är särskilt dyrt att bygga och underhålla elnäten, t.ex. i glest befolkade bygder, behöver stå för samtliga de kostnader som elöverföringen medför.

Ett grundläggande krav på nättarifferna på de lokala näten bör enligt vår mening därför vara att dessa inte skall konstrueras med utgångspunkt i var inom ett koncessionsområde kunden är ansluten.

Även med detta system kan det naturligtvis inte undvikas att nättarifferna i utpräglade glesbygdsområden kan bli relativt sett högre än i utpräglade tätortsområden. Så är emellertid förhållandet redan inom ramen för nuvarande system med områdeskoncessioner.

Nivån på tarifferna skall avvägas mellan å ena sidan kundernas intresse av så låga priser som möjligt i kombination med avtalad säkerhet i leveransen och å andra sidan nätägarnas intresse av avkastning på det egna kapital som investeras i verksamheten. Det blir nämndighetens uppgift att efter hörande av berörda parter finna den balanspunkt som är skälig.

Nämndigheten bör utforma vissa bedömningsgrunder i form av bl.a. indikatorer. Dessa skall ses som ett hjälpmedel för såväl nämndigheten som koncessionshavarna och deras kunder - konsumenterna - när det gäller att i ett konkret fall bedöma vad som är skälig nivå på tarifferna.

Användningen av indikatorer som speglar prisutvecklingen och kapitalavkastningen i nätverksamheten har särskild betydelse, i synnerhet under de första åren sedan systemet med separata tariffer för överföringstjänster har införts. Myndigheten bör successivt utveckla ytterligare indikatorer.

Vi föreslår särredovisning enligt följande:

- * *Nätverksamhet skall särredovisas som särskild rörelsegren.*
- * *Den som har nätkoncession skall ge in årsredovisning m.m. för nätverksamheten till nämndigheten.*
- * *Revisor särskilt skall uttala om årsredovisning för nätverksamhet gjorts enligt reglerna.*

Resultaträkning och balansräkning skall upprättas enligt särskilda riktlinjer. Årsredovisningen skall bl.a. innehålla uppgifter bl.a. om eventuella koncernbidrag och om de olika indikatorer som nämndigheten angett och deras nivå för året.

I den första årsredovisningen skall redovisas hur ingångsvärdena i särredovisningen har beräknats och hur dessa förhåller sig till motsvarande värden före det att särredovisning upprättades. Särskild vikt bör härvid läggas på redovisningen av anläggningstillgångar.

Enligt förslaget behålls huvuddragen av gällande koncessionssystem men ändamålet ändras till att reglera nätverksamheten enligt de nya riktlinjerna.

Förslaget innebär att nätmyndigheten då koncession söks skall pröva bl.a. följande:

- * *Är ledningar och nät lämpliga från allmän synpunkt?*
- * *Utgör nätkoncession för område en lämplig enhet för nätverksamhet?*
- * *Är sökanden lämplig?*

Det nuvarande kravet på lämplig enhet med hänsyn till eldistributionens ändamålsenliga anordnande ändras till att avse för nätverksamheten lämplig enhet. Inom ett område med nätkoncession bör t.ex. finnas både kunder som det är dyrt att ha knutna till nätet och kunder som inte medför så höga kostnader.

När nätkoncession gäller *utlandsförbindelse* skall enligt vårt förslag regeringen alltid pröva ansökan. Det blir därmed i dessa fall regeringen som i samband med den lämplighetsprövning som alltid skall föregå en koncessionsgivning har att bedöma ansökan bl.a. mot bakgrund av den av statsmakterna uttalade principen att Svenska kraftnät skall äga en tillräckligt stor del av utlandsförbindelserna.

Ersättningsregel i övergångsbestämmelserna

Vårt förslag innebär genomgripande förändringar av villkoren för koncessioner. Koncessionstiderna är långa, upp till 40 år, och de föreslagna villkoren bör av hänsyn till konkurrensen på elmarknaden införas vid en och samma tidpunkt för alla koncessionshavare. Villkoren för koncessioner måste därför ändras under löpande koncessionstid.

De föreslagna ändrade villkoren kan emellertid orsaka förluster för en del koncessionshavare. Deras rätt enligt tidigare meddelade koncessioner kan jämföras med egendom och sådan åtnjuter skydd av bl.a. den s.k. Europakonventionen. Vi föreslår därför en övergångsbestämmelse om ersättning av staten för förluster som är en direkt följd av villkorsändringarna. Koncessionshavarna skall dock inte kunna få ersättning för utebliven vinst.

Storkraftnätet

Innebörden av våra förslag är följande:

- * *Svenska Kraftnät åläggs "systemansvar" för storkraftnätet.*
- * *Svenska Kraftnät utses till "nätansvarig enhet" enligt EGs transporteringsdirektiv.*

Vi anser att dessa ändringar skall framgå av instruktionen för affärsverket.

Ellagen innehåller nu ett antal regler om leveransskyldighet, köpskyldighet och prisreglering av el. Vi föreslår att dessa regler upphävs, liksom den särskilda lagen om förvärv av eldistributionsanläggning m.m.

Tanken är att köp och försäljning av el skall ske i fri konkurrens.

När det gäller försäljning av el till *mindre kunder* kan dock möjligheterna att i praktiken snabbt skapa en fungerande konkurrensmarknad ifrågasättas. Även om en mindre konsument med vårt förslag får rätt att byta leverantör kan det finnas hinder för leverantörsbyte i form av sök-, mät- och informationskostnader. Den nuvarande leverantören kan därför komma att få en dominerande ställning på den lokala marknaden för el.

Konkurrensverket har bedömt att den konkurrenslag som träder i kraft den 1 juli 1993 ger tillräckligt skydd för mindre konsumenter mot överpriser och annat missbruk av dominerande ställning. Konkurrensverket ser på förhand inget behov av ytterligare regleringar av elförsäljningen.

Vi utgår från att de nya konkurrensreglerna ger ett tillräckligt konsumentskydd, i enlighet med Konkurrensverkets bedömning. Vi vill samtidigt understryka att det är viktigt att utvecklingen på denna del av elmarknaden följs.

Vårt förslag att upphäva skyldigheten att köpa el betyder att *mindre elproduktionsanläggningar* (högst 1 500 kilowatt) inte längre har en garanterad avsättning för sin produktion. Om det visar sig att ägare av sådana mindre kraftverk förlorar på det nya regelverket kan det finnas anledning att överväga särskilt stöd av energipolitiska skäl. Ofta handlar det nämligen om vindkraftverk och små vattenkraftverk.

I två fall anser vi att handel med el behöver kontrolleras.

Det första gäller *elsäljare m.fl.* Det går inte att "öronmärka" elleveranser. En konsument kan fortsätta att använda el trots att hans kraftproducent eller elsäljare inte matar in någon kraft just åt honom. Först efter det att mätvärden och kontraktsinformation för respektive producent, återförsäljare och elkonsument har sammanställts, dvs. avräkningen är genomförd, kan det kontrolleras om alla gjort rätt för sig.

Det är därför nödvändigt att alla avtal om leverans av el, i något led av kedjan producent - återförsäljare - konsument, kompletteras med s.k. reservkraftsavtal.

Vårt förslag är att Svenska kraftnät, i egenskap av systemansvarig, ges ett speciellt ansvar att övervaka att de som har balansansvar också har tillräckliga reservkraftsavtal.

Det andra fallet gäller *export och import* av el. Mot bakgrund av bl.a. vad riksdagens näringsutskott våren 1992 uttalade om önskvärdhet av ömsesidighet vid export och import av el kan det finnas skäl för regeringen att noga följa utvecklingen.

Innebörden av vårt förslag är följande:

- * Den som importerar eller exporterar el enligt kontrakt som är gällande minst sex månader skall göra anmälan i förväg till regeringen.
- * Det är straffbart att inte göra sådan anmälan.

Kommunal elverksamhet

När handel med el skall ske i konkurrens uppstår frågan, om nuvarande kommunalrättsliga regler försvårar för kommunala företag att konkurrera på lika villkor med statliga och privata företag.

Vi har gått igenom bl.a. innebörden av lokaliseringsprincipen, likställighetsprincipen, förbudet mot spekulativa företag och självkostnadsprincipen samt kommunallagens regler för kommunala företag.

Vi föreslår följande ändringar för kommunala elföretag som drivs i privaträttslig form - i regel aktiebolag.

- * *De får rätt att - utan hinder av kommunallagens lokaliseringsprincip - bedriva produktion av och handel med el, nätverksamhet samt viss sidoverksamhet utanför den egna kommunens område.*
- * *För deras produktion och försäljning av el och sidoverksamhet skall - i stället för kommunallagens likställighetsprincip och den s.k. självkostnadsprincipen - gälla krav på affärsmässighet och särredovisning.*

De bestämmelser vi föreslår ansluter i sak nära till förslag som nyligen har lagts fram av Avgiftsgruppen (Civildepartementet) i betänkandet (Ds 1993:16) Avgifter inom kommunal verksamhet - förslag till modifierad självkostnadsprincip.

Våra förslag avser alltså endast kommunal elverksamhet som bedrivs i privaträttslig form, huvudsakligen som aktiebolag.

Den kommun som så önskar kan naturligtvis även i fortsättningen bedriva produktion av och handel med el i förvaltningsform. Men i så fall kommer lokaliseringsprincipen att gälla liksom också likställighetsprincipen och självkostnadsprincipen. Den sistnämnda kommer dock kanske - vilket kan vara väsentligt - att modifieras enligt Avgiftsgruppens förslag.

Nätmyndighet och länsrätt

Vår bedömning är att arbetet med koncessionsfrågor inom Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) blir av ungefär samma omfattning och inriktning som för närvarande när det föreslagna systemet med nätkoncessioner införs.

Samtidigt tillkommer nya myndighetsuppgifter rörande nätverksamheten. Dessa gäller att utfärda allmänna föreskrifter och råd om särredovisning av nätverksamhet och att bedöma pris och andra villkor för nättjänster.

Både koncessionsprövningen och tillsynen över nätverksamheten bör handhas av nätmyndigheten. Vi anser att NUTEK för närvarande är den lämpligaste myndigheten för detta uppdrag.

NUTEKs beslut om villkoren för överföring och anslutning skall kunna överklagas till länsrätten i Stockholm. NUTEK får rätt att agera som part i domstol och att överklaga domstols avgörande som inneburit att

Tid och sätt för införandet

De av oss föreslagna reglerna kan börja gälla tidigast den 1 juli 1994.

Vi anser att samhällsekonomiska skäl talar för ett snabbt genomförande av förslagen.

För att de nya reglerna skall kunna träda i kraft den 1 juli 1994 krävs att de riksdagsbeslut som behövs kan fattas före utgången av första kvartalet 1994. Dessutom måste NUTEKs förberedelsearbete kunna startas före utgången av år 1993. Men, om alla intressenter anstränger sig, borde det kunna gå.

Förslag till lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

Härigenom föreskrivs att 1 - 3, 15, 23 och 31 §§ lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Med elektrisk anläggning förstås i denna lag anläggning med däri ingående särskilda föremål för produktion, upplagring, omformning, överföring, distribution eller nyttjande av elektrisk ström.

Ha olika delar av samma elektriska anläggning skilda innehavare, anses varje sådan del som en särskild anläggning.

Elektriska anläggningar indelas med hänsyn till farlighetsgraden i starkströmsanläggningar och svagströmsanläggningar. Närmare bestämmelser härom meddelas av regeringen.

Med nätverksamhet förstås sådan verksamhet som behövs för att överföra ström på det elektriska nätet. Hit hör bl.a. projektering, byggande och underhåll av ledningar, ställverk och transformatorer, anslutning av andra ledningar och mätning av överförd ström.

Med anslutning förstås i 2 § 4 och 7 mom. dels ny anslutning av ledning eller annan anläggning, dels återinkoppling av befintlig anslutning och dels ändring av avtalad effekt i anslutningspunkt.

Regeringen utser en myndighet (nätmyndigheten) som handhar frågor om nätverksamhet enligt denna lag.

Elektriska starkströmsledningar får inte dras fram eller begagnas utan tillstånd (*koncession*) av regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer*. Till en lednings framdragande räknas inte bara själva byggandet av ledningen utan också schaktning, skogsavverkning eller därmed jämförliga åtgärder för att bereda plats för ledningen.

En koncession skall avse en ledning med i huvudsak bestämd sträckning (linjekoncession) eller ledningsnät inom ett visst område (områdeskoncession).

En transformator- eller kopplingsstation som är avsedd för en spänning av 40 kilovolt eller däröver och som skall anslutas till en eller flera nya ledningar får inte börja byggas förrän *koncession* har meddelats för framdragande av minst en ny ledning eller medgivande har lämnats enligt 8 mom. för sådant framdragande.

Regeringen får medge undantag från bestämmelserna i första och tredje styckena i fråga om vissa slag av ledningar eller stationer eller i fråga om ledningar eller stationer inom vissa områden.

Elektriska starkströmsledningar får inte dras fram eller begagnas utan tillstånd (*nätkoncession*) av regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande, av nätmyndigheten*. Till en lednings framdragande räknas inte bara själva byggandet av ledningen utan också schaktning, skogsavverkning eller därmed jämförliga åtgärder för att bereda plats för ledningen.

För en ledning med i huvudsak bestämd sträckning skall ges nätkoncession för linje och för ett ledningsnät inom ett visst område och med högst viss angiven spänning skall ges nätkoncession för område.

En transformator- eller kopplingsstation som är avsedd för en spänning av 40 kilovolt eller däröver och som skall anslutas till en eller flera nya ledningar får inte börja byggas förrän *nätkoncession* har meddelats för framdragande av minst en ny ledning eller medgivande har lämnats enligt 8 mom. för sådant framdragande.

2 § 2 mom.

Koncession må ej meddelas, med mindre anläggningen är behövlig och förenlig med en planmässig elektrifiering och, då fråga är om områdeskoncession för yrkesmässig distribution, området utgör en med hänsyn till eldistributionens ändamålsenliga anordnande lämplig enhet.

Koncession för yrkesmässig distribution må meddelas endast den som från allmän synpunkt finnes

Nätkoncession får ges endast om anläggningen är lämplig från allmän synpunkt.

Nätkoncession för linje får endast om särskilda skäl föreligger ges för ledning med spänning som inte överstiger högsta tillåtna spänning för de områden med nätkoncession som berörs av ledningen.

Nätkoncession för område får ges om området utgör en med hänsyn till nätverksamheten lämplig enhet.

lämplig att utöva sådan verksamhet.

Vid prövning av fråga om meddelande av områdeskoncession enligt första och andra styckena skall möjlighet att tillgodose lokala intressen särskilt beaktas.

Koncession får inte strida mot en detaljplan eller områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Vid prövning av frågor om meddelande av koncession skall lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m. tillämpas.

Koncession må ej överlåtas utan tillstånd av regeringen eller den regeringen bemyndigar.

Om förvärv av eldistributionsanläggning m.m. finnes särskilda bestämmelser.

Områden med nätkoncession får inte helt eller delvis sammanfalla.

Nätkoncession får endast ges till den som från allmän synpunkt är lämplig att utöva närverksamhet.

Nätkoncession får inte strida mot en detaljplan eller områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Vid prövning av frågor om meddelande av nätkoncession skall lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m. tillämpas.

Nätkoncession får inte överlåtas utan tillstånd av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av nätmyndigheten.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 2

2 § 3 mom.

Koncession meddelas för viss tid, ej överstigande fyrtio eller, om särskilda skäl därtill föranleda, sextio år.

Vid meddelande av koncession skola, under förbehåll av allmän och enskild rätt, föreskrivas de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som av säkerhetsskäl eller eljest ur allmän synpunkt finnas påkallade.

Nätkoncession ges för bestämd tid, längst 40 år.

Vid meddelande av nätkoncession skola, under förbehåll av allmän och enskild rätt, föreskrivas de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som av säkerhetsskäl eller eljest ur allmän synpunkt finnas påkallade.

2 § 4 mom.

Den som innehar områdeskoncessionen för yrkesmässig distribution är skyldig att tillhandahålla ström åt var och en som inom området behöver den för normala förbrukningsändamål, om inte annat följer av andra stycket eller

Den som har nätkoncession är skyldig att på skäliga villkor överföra ström åt annan.

Den som har nätkoncession för område är skyldig att, om inte nätmyndigheten medger undantag, på

det finns särskilda skäl till undantag.

Inom ett område där fjärrvärme eller naturgas distribueras eller avses bli distribuerad föreligger inte skyldighet att leverera ström för värmeförsörjning av en byggnad, om strömmen är avsedd för värmeförsörjning på något annat sätt än med värmepump eller om strömmen är avsedd för en värmepump men värmepumpar, enligt riktlinjer som kommunfullmäktige har beslutat, inte bör förekomma inom området. Trots detta föreligger dock skyldighet att leverera ström, om värmeförsörjningen av byggnaden med större fördel kan tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma systemet. Har ström till en värmepump börjat tillhandahållas före fullmäktiges beslut gäller skyldighet att leverera så länge värmepumpen är i bruk. Den som innehar områdeskoncession för yrkesmässig distribution är skyldig att, om det inte finns särskilda skäl till undantag, köpa ström från elproduktionsanläggning som är belägen inom området och som kan leverera en effekt om högst 1 500 kilowatt.

Den som innehar linjekoncession är skyldig att, om det är förenligt med koncessionens ändamål, leverera eller överföra ström åt en innehavare av områdeskoncession, i den mån det behövs för att denne skall kunna fullgöra sina förpliktelser enligt första - tredje styckena. Sådan skyldighet att leverera eller överföra ström föreligger även i övrigt gentemot förbrukare, vars verksamhet är av större betydelse för det allmänna.

Frågor om förpliktelser, som avses i detta moment, prövas av

skäliga villkor ansluta en anläggning inom området.

Den som har nätkoncession för linje får ansluta en anläggning till ledningen.

Om särskilda skäl föreligger kan nätmyndigheten besluta att den som har nätkoncession för linje skall ansluta en anläggning på av nätmyndigheten angivna villkor.

Om en anläggning kan anslutas såväl till en nätkoncession för linje som till en nätkoncession för område får den som har nätkoncessionen för linje göra anslutningen endast efter medgivande av den som har nätkoncessionen för området eller efter tillstånd av nätmyndigheten.

Nätmyndigheten prövar, på eget initiativ eller efter anmälan, enligt detta moment eller 7 mom. om överföring, anslutning, nättariffer eller andra villkor för närverksamhet är skäliga samt om koncessionshavaren i övrigt uppfyllt sina skyldigheter.

2 § 5 mom.

Gränserna för *områdeskoncession* må ändras av *den regeringen be- myndigar*, om det erfordras för ändamålsenlig *distribution* och kan ske utan synnerlig olägenhet för koncessionshavaren.

Gränserna för *nätkoncession för område* må ändras av *nätmyndig- heten* om det erfordras för ända- målsenlig *nätverksamhet* och kan ske utan synnerlig olägenhet för koncessionshavaren.

2 § 6 mom.

Åsidosätter koncessionshavaren i väsentlig mån föreskrift, som givits vid meddelande av *koncession*, eller förpliktelser, som avses i 4 mom., eller har han under tre år i följd ej haft ledningen eller ledningsnätet i bruk, må kon- cessionen helt eller delvis återkallas.

Frågor om återkallelse *prövas* av *regeringen* eller *den myndighet som regeringen bestämmer*.

Nätmyndigheten får förelägga en koncessionshavare att fullgöra sina skyldigheter enligt denna lag eller med stöd av lagen meddelade före- skrifter eller koncessionsvillkor. Föreläggande får förenas med vite.

Åsidosätter koncessionshavaren i väsentlig mån föreskrift, som givits vid meddelande av *nätkoncession*, eller förpliktelser, som avses i 4 mom. *eller 7 mom.*, eller har han under tre år i följd ej haft led- ningen eller ledningsnätet i bruk, må koncessionen helt eller delvis återkallas. **F r å g o r o m** återkallelse av *nätkoncession* *prövas* av *länsrätt efter ansökan av nätmyndigheten*.

2 § 7 mom.

För åstadkommande av skälig pris- sättning är koncessionshavaren skyldig att underkasta sig reglering av pris och övriga villkor för leve- rans, överföring eller inköp av ström på framställning av
1. den som nyttjar eller önskar nyttja ström från anläggningen,

Nätverksamhet skall ekonomiskt redovisas skilt från annan verksam- het. Detta gäller även när nätverk- samheten bedrivs av staten eller en kommun.

Revisor hos den som bedriver nätverksamhet skall särskilt granska årsredovisningen avseende nätverksamheten och avge ett

2. den som levererar eller som önskar leverera ström till anläggningen från en sådan elproduktion-sanläggning som avses i 4 mom. tredje stycket.

Frågor om prisreglering prövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Framställning om ändring i eller upphävande av beslutad prisreglering får göras också av anläggningens innehavare.

Avtal, som strider mot beslut om prisreglering, är utan verkan.

utlåtande om årsredovisningen av nätverksamheten uppgjorts enligt gällande bestämmelser.

Nättariff skall utformas på sakliga grunder. En nettariff för område, utom engångsavgift för anslutning, får dock inte konstrueras med utgångspunkt i var inom området en anslutning är belägen. Nättariff för överföring av ström skall utformas så, att betald avgift för en anslutning ger rätt att använda det elektriska nätet inom landet.

Regeringen eller efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten fastställer vilka bedömningsgrunder i övrigt som skall tillämpas vid prövning av nettariffer enligt 4 mom. sista stycket. När dessa bedömningsgrunder tillämpas, skall nätmyndigheten ta skälig hänsyn till koncessionshavarens särskilda förhållanden.

Den som har nätkoncession skall på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om nettariffer och övriga villkor för överföring eller anslutning. Vid begäran om ny anslutning skall uppgift om villkoren lämnas inom skälig tid. Den som har nätkoncession skall vidare på begäran upplysa om möjligheten att hos nätmyndigheten begära prövning enligt 4 mom. sista stycket.

Närmare bestämmelser om koncessionshavares skyldigheter enligt 4 mom. eller detta moment meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av nätmyndigheten.

2 § 8 mom.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får, om sär-

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får,

skilda skäl föreligger, medge att en elektrisk starkströmsledning får dras fram redan innan behövlig *koncession* har meddelats eller att en transformator- eller kopplingsstation får byggas utan hinder av bestämmelsen i 1 mom. tredje stycket. När ledningen är färdig att tas i bruk får, i den ordning som regeringen föreskriver, tillstånd lämnas att tills vidare under tre år begagna ledningen i avvaktan på att koncessionsansökningen slutligt prövats.

om särskilda skäl föreligger, medge att en elektrisk starkströmsledning får dras fram redan innan behövlig *nätkoncession* har meddelats eller att en transformator- eller kopplingsstation får byggas utan hinder av bestämmelsen i 1 mom. tredje stycket. När ledningen är färdig att tas i bruk får, i den ordning som regeringen föreskriver, tillstånd lämnas att tills vidare under tre år begagna ledningen i avvaktan på att koncessionsansökningen slutligt prövats.

3 § 1 mom.

Upphör en *koncession* att gälla, är den som senast haft koncessionen skyldig att ta bort ledningen med tillhörande anläggningar och vidta andra åtgärder för återställning, om detta är påkallat från allmän eller enskild synpunkt.

Frågan om skyldighet att vidta sådana åtgärder prövas av regeringen *eller den myndighet som regeringen bestämmer*. Prövningen skall ske i samband med att koncessionen upphör.

Iakttar den som har haft *koncessionen* inte vad som har ålagts honom, får *den myndighet som har att pröva frågor om återställningsåtgärder* vid vite förelägga honom att fullgöra sina åligganden. Ett vitesföreläggande skall delges.

Upphör en *nätkoncession* att gälla är den som senast haft koncessionen skyldig att ta bort ledningen med tillhörande anläggningar och vidta andra åtgärder för återställning om detta är påkallat från allmän eller enskild synpunkt.

Frågan om skyldighet att vidta sådana åtgärder prövas av *nätmyndigheten*. Prövningen skall ske i samband med att koncessionen upphör.

Iakttar den som haft *nätkoncessionen* inte vad som har ålagts honom, får *nätmyndigheten* vid vite förelägga honom att fullgöra sina åligganden.

3 § 2 mom.

Har en elektrisk starkströmsledning dragits fram utan *koncession*, där detta behövs, får *regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer* förelägga ledningens inne-

Har en elektrisk starkströmsledning dragits fram utan *nätkoncession*, där detta behövs, får *nätmyndigheten* förelägga ledningens innehavare att ta bort ledningen

havare att ta bort ledningen med tillhörande anläggningar och vidta andra åtgärder för återställning, om detta är påkallat från allmän eller enskild synpunkt.

Föreläggandet får förenas med vite. *Ett vitesföreläggande skall delges.*

med tillhörande anläggningar och vidta andra åtgärder för återställning, om detta är påkallat från allmän eller enskild synpunkt.

Föreläggandet får förenas med vite.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 2

3 § 3 mom.

Om annans mark behöver tas i anspråk för sådana återställningsåtgärder som avses i 1 eller 2 mom., får *regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer* besluta att tillträde till marken skall lämnas under viss tid.

Återställningsåtgärderna skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt till det eller *den myndighet som avses i första stycket* lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningsåtgärderna skall kunna vidtas.

Föranleder återställningsåtgärderna skada eller intrång, skall ersättning härför utgå. Talan om ersättning väcks vid den fastighetsdomstol inom vars område marken eller större delen därav ligger.

Om annans mark behöver tas i anspråk för sådana återställningsåtgärder som avses i 1 eller 2 mom., får *nätmyndigheten* besluta att tillträde till marken skall lämnas under viss tid.

Återställningsåtgärderna skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt till det eller *nätmyndigheten* lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningsåtgärderna skall kunna vidtas.

15 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, i den mån det är påkallat från elsäkerhetssynpunkt, meddela föreskrifter om kontroll, provning eller besiktning samt andra föreskrifter som angår elektriska anläggningar, anordningar avsedda att anslutas till sådana anläggningar, elektrisk

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, i den mån det är påkallat från elsäkerhetssynpunkt *eller av hänsyn till driftsäkerheten hos det nationella elsystemet*, meddela föreskrifter om kontroll, provning eller besiktning samt andra föreskrifter som angår elektriska

materiel eller elektriska installationer.

anläggningar, anordningar avsedda att anslutas till sådana anläggningar, elektrisk materiel eller elektriska installationer.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 2

23 §

Tillsynsmyndighet har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Nätmyndigheten och annan tillsynsmyndighet har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

31 §

Beslut enligt 2 § 7 mom. får inte överklagas.

Beslut av nätmyndigheten enligt 2 § 4, 6 eller 7 mom. eller 3 § överklagas hos länsrätt. Nätmyndigheten får inträda som part i målet när myndighetens beslut prövas av domstol. Ändras nätmyndighetens avgörande i sak genom beslut av länsrätt eller kammarrätt, får nätmyndigheten föra talan mot beslutet.

Föreskrifter om överklagande av en myndighets beslut enligt 23 §, 24 § första eller andra stycket, 25 § eller 26 § eller med stöd av ett bemyndigande enligt lagen meddelas av regeringen.

Föreskrifter om överklagande av ett beslut av en riksprovplats meddelas av regeringen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994.

2. Vad som föreskrivits om nätkoncessioner i 2 § 2 mom. sista stycket, 2 § 4 - 8 mom. samt 3 § skall gälla även för linje- och områdeskoncessioner under återstående koncessionstider. Linjekoncession skall därvid i förekommande fall anses som nätkoncession för linje och områdeskoncession som nätkoncession för område.

3. Ersättning av staten kan utgå till den som fått koncession enligt äldre regler. Sådan ersättning skall avse förlust som är en direkt följd av att villkoren i 2 § 4 mom. och 7 mom. enligt dessa övergångsbestämmelser skall gälla för vid ikraftträdandet befintliga koncessioner. Ersättning utgår inte för utebliven vinst. Talan om ersättning skall väckas senast sex månader efter koncessionstidens utgång, om inte preskription redan skett enligt preskriptionslagen (1981:130).

4. För ärenden angående prisreglering som inkommit till Närings- och teknikutvecklingsverket före den 1 juli 1994 skall lagen i dess lydelse före ikraftträdandet tillämpas.

Utlandshandel

1 § Den som importerar eller exporterar el enligt kontrakt som är gällande minst sex månader skall i förväg anmäla importen eller exporten till regeringen.

2 § Den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot 1 § döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

I ringa fall döms inte till ansvar.

Kommunala elföretag

3 § Ett kommunalt företag som avses i 3 kap. 16-18 §§ kommunallagen (1991:900) får, utan hinder av villkoret i 2 kap. 1 § kommunallagen om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar, utanför kommunens område bedriva

dels produktion av och handel med el (elverksamhet),

dels nätverksamhet enligt 1 § lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, i geografisk anslutning till företagets nätverksamhet inom kommunen,

dels, i den mån det behövs för att företaget skall kunna konkurrera på lika villkor med icke-kommunala företag som bedriver elverksamhet, annan verksamhet som har nära samband med elverksamheten (sidoverksamhet).

4 § Ett kommunalt företags elverksamhet och sidoverksamhet till denna skall drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt.

Om redovisning av nätverksamhet finns bestämmelser i 2 § 7 mom. lagen, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994.

Härigenom föreskrivs att 14 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §

Länsrätt prövar

1. mål enligt skatte-, taxerings-, uppbörds-, folkbokförings- och bilregisterförfattningarna samt lagen (1989:479) om ersättning för kostnader i ärenden och mål om skatt, m.m. i den utsträckning som är föreskrivet i dessa författningar, 2. mål enligt socialtjänstlagen (1980:620), lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1988:153) om bistånd åt asylsökande m.fl., lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m.fl., lagen (1985:569) om införande av lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m.fl., lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag m.m., lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, smittskyddslagen (1988:1472), karantänslagen (1989:290), lagen (1970:375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling, körkortslagen (1977:477) och lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn, allt i den utsträckning som är föreskrivet i

Länsrätt prövar

1. mål enligt skatte-, taxerings-, uppbörds-, folkbokförings- och bilregisterförfattningarna samt lagen (1989:479) om ersättning för kostnader i ärenden och mål om skatt, m.m. i den utsträckning som är föreskrivet i dessa författningar, 2. mål enligt socialtjänstlagen (1980:620), lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1988:153) om bistånd åt asylsökande m.fl., lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m.fl., lagen (1985:569) om införande av lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m.fl., lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag m.m., lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, smittskyddslagen (1988:1472), karantänslagen (1989:290), lagen (1970:375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling, körkortslagen (1977:477) och lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn, allt i den utsträckning som är föreskrivet i

dessas lagar samt mål enligt 6 kap. 21 § och 21 kap. föräldrabalken, 3. mål som avses i 24 § lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet, 4. mål som avses i 6 § första stycket lagen (1985:206) om viten, 5. mål som överklagas från allmän försäkringskassa i den utsträckning som är särskilt föreskrivet, 6. mål som avses i 12 § lagen (1992:1527) om teleterminal-utrustning, 7. mål om överprövning enligt 6 kap. lagen (1992:1528) om offentlig upphandling.

dessas lagar samt mål enligt 6 kap. 21 § och 21 kap. föräldrabalken, 3. mål som avses i 24 § lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet, 4. mål som avses i 6 § första stycket lagen (1985:206) om viten, 5. mål som överklagas från allmän försäkringskassa i den utsträckning som är särskilt föreskrivet, 6. mål som avses i 12 § lagen (1992:1527) om teleterminal-utrustning, 7. mål om överprövning enligt 6 kap. lagen (1992:1528) om offentlig upphandling. 8. *mål enligt lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, i den utsträckning som är föreskrivet i den lagen.*

Prop. 1993/94:162
Bilaga 2

Mål som överklagas från Riksförsäkringsverket med tillämpning av 20 kap. 11 § lagen (1962:381) om allmän försäkring prövas av länsrätten i Stockholms län.

Länsrätten i Östergötlands län prövar mål enligt luftfartslagen (1957:297) i den utsträckning som är föreskrivet i den lagen.

Förekommer vid mer än en länsrätt flera mål enligt skatte-, taxerings- eller uppbördsförfattningarna som har nära samband med varandra, får målen handläggas vid en av länsrätterna, om det kan ske utan avsevärd olägenhet för någon enskild. Närmare föreskrifter om överlämnande av mål mellan länsrätter meddelas av regeringen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1985:277) om vissa bulvanförhållanden att 1 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Denna lag gäller när ett bulvanförhållande används för att kringgå ett sådant hinder mot att förvärva eller behålla viss egendom eller rättighet som uppställs i

1. 3 kap. 3 § bankaktiebolagslagen (1987:618),

2. lagen (1975:1132) om förvärv av hyresfastighet m.m.,

3. *lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m.*,

4. jordförvärvslagen (1979: 230),

5. 8a § fondkommissions-lagen (1979:748),

6. 6a § lagen (1980:2) om finansbolag, eller

7. lagen (1992:1368) om tillstånd till vissa förvärv av fast egendom.

Med ett bulvanförhållande avses i lagen att någon (bulvanen) utåt framstår som ägare av viss egendom eller innehavare av viss rättighet men i verkligheten innehar egendomen eller rättigheten huvudsakligen för annans (huvudmannens) räkning.

Vad som sägs i det följande om egendom som ett bulvanförhållande avser har tillämpning också på rättigheter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994.

Föreslagen lydelse

Denna lag gäller när ett bulvanförhållande används för att kringgå ett sådant hinder mot att förvärva eller behålla viss egendom eller rättighet som uppställs i

1. 3 kap. 3 § bankaktiebolagslagen (1987:618),

2. lagen (1975:1132) om förvärv av hyresfastighet m.m.,

3. jordförvärvslagen (1979: 230),

4. 8a § fondkommissionslagen (1979:748),

5. 6a § lagen (1980:2) om finansbolag, eller

6. lagen (1992:1368) om tillstånd till vissa förvärv av fast egendom.

Förslag till lag om upphävande av lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m. skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1994.

Sammanställning av remissyttranden över betänkandet Elkonkurrens med nätmonopol (SOU 1993:68)

Prop. 1993/94:162
Bilaga 3

1. Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över Ellagstiftningsutredningens delbetänkande avgetts av Justitiekanslern, Kammarrätten i Stockholm, Domstolsverket, Länsrätten i Stockholms län, Kommerskollegium, Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB), Statskontoret, Finansinspektionen, Riksrevisionsverket (RRV), Boverket, Bokföringsnämnden (BFN), Glesbygdsmyndigheten, Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Marknadsdomstolen, Konkurrensverket, Affärsverket svenska kraftnät, Elsäkerhetsverket, Konsumentverket, Statens naturvårdsverk, Göta Hovrätt, Kammarrätten i Göteborg, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Banverket, Statistiska Centralbyrån (SCB), Jordbruksverket, Statens lantmäteriverk, Norrtälje kommun, Göteborgs kommun, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Naturskyddsföreningen, Sveriges Industriförbund, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Svenska Kraftverksföreningen, Svenska Elverksföreningen, Värmeverksföreningen, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), HSB:s Riksförbund ek för (HSB), Hyresgästernas Riksförbund, Riksförbundet Energileverantörerna (REL), Klippan Rönneådalens Energi AB (KREAB), Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag (SABO), Svenska Bioenergiföreningen (SVEBIO), Svenska Gasföreningen, Sveriges Energiföreningars Riksorganisation (SERO), Sveriges Fastighetsägareförbund, Villaägarnas Riksförbund och Örebro Energi AB.

Härutöver har skrivelser inkommit från Stockholm Energi AB, Fyrstads Kraft AB, Södra Sveriges Eldistributörer Ekonomisk Förening, Sydsvenska Återdistributörers Samrådsgrupp (SSÅS), Sandlund-Öhman Energi AB, Sveriges Civilingenjörsförbund, Sydkraft AB, Kraftköp Öst AB, Länsstyrelserna i Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län, Vattenfall AB, Krister Skånberg som företrädare för Miljöpartiet de gröna, Den elintensiva industrin (Jernkontoret, Kemikontoret, Skogindustrierna och Svenska Gruvföreningen), Stor-Stockholms Energi AB (STOSEB), Trollhättan Energi AB och Riksbyggen ekonomisk förening.

Sveriges Akademikers Centralorganisation har med yttrande anslutit sig till de synpunkter som framförts av Sveriges Civilingenjörsförbund.

SAF har utöver eget yttrande instämt i Sveriges Industriförbunds yttrande.

Sydkraft AB har utöver eget yttrande anslutit sig till de synpunkter som framförts av Svenska Kraftverksföreningen.

Kraftköp Öst AB har utöver sitt yttrande anslutit sig till de synpunkter som framförts av STOSEB.

Vattenfall AB har avgivit sitt yttrande i tillägg till de synpunkter som framförts i Svenska Kraftverksföreningens och Svenska Elverksföreningens yttranden.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 3

2. Övergripande synpunkter på reformen

Drygt hälften av remissinstanserna redovisar övergripande omdömen om utredningens samlade förslag. Flertalet av dessa omdömen är positiva.

NUTEK, RRV, Jordbruksverket, Norrtälje kommun, Göteborgs kommun, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Konkurrensverket, Svenska kraftnät, Svenska Elverksföreningen, Sveriges Industriförbund, SAF, REL, Örebro Energi AB, Fyrstads Kraft AB, Sveriges Civilingejörskförbund, Den elintensiva industrin, STOSEB och Trollhättan Energi AB tillstyrker utredningens förslag i dess huvuddrag.

Ytterligare ett antal remissinstanser framhåller sin principiellt positiva inställning till förslagen, men framhåller samtidigt att de ser problem som gör att de inte kan tillstyrka förslaget i dess helhet. En del av dessa synpunkter mynnar ut i önskemål om ytterligare utredningsinsatser, andra i krav på ändringar på vissa punkter.

Konsumentverket framhåller att det finns en risk att de små förbrukarna, dvs de enskilda hushållen, inte kommer att kunna dra fördel av en elmarknad med konkurrens. Det fortsatta utredningsarbetet bör inriktas på att bl.a. finna en lösning på elmätarfrågorna för de små konsumenterna. *HSB, SABO, Sveriges Fastighetsägareförbund, Villaägarnas Riksförbund och Rikshyggen* anför liknande synpunkter.

Naturvårdsverket anser att de föreslagna förändringarna kan leda till en mer effektiv resursanvändning förutsatt att de kombineras med riktiga styrmedel på miljöområdet. Liknande synpunkter framförs av *Naturskyddsföreningen*. *SERO* motsätter sig utredningsförslaget om inte bl.a. ett skydd för mindre elproducenter förs in i lagstiftningen.

Svenska Kraftverksföreningen är positiv till ökad konkurrens men framhåller, liksom *Vattenfall AB*, sin avvikande mening på ett antal punkter. Föreningen efterlyser, liksom bl.a. *TCO, LO, Stockholm Energi AB* och *Södra Sveriges Eldistributörer Ekonomisk Förening*, utökade konsekvensanalyser.

Länstyrelsen i Norrbottens län och Länsstyrelserna i Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län är positiva till utredningens förslag, men föreslår att de regionalpolitiska konsekvenserna av förslaget belyses närmare innan beslut fattas.

De rättsvårdande myndigheter som har yttrat sig framhåller att de endast granskat förslagen utifrån sina ansvarsområden, och lämnar förslagen i huvudsak utan invändning. Likaså har *Kommerskollegium* och *Finansinspektionen* utifrån sina intresseområden inga invändningar.

LRF anser att en avreglering i princip är olämplig eftersom elkraftproduktion och än mer eldistribution av tekniska skäl ger goda förutsättningar för s.k. naturliga monopol. *LRF* avstyrker utredningens förslag.

Omkring två tredjedelar av remissinstanserna har avstått från att lämna synpunkter på utredningens förslag till tidtabell för reformens genomförande.

Av de instanser som yttrat sig i frågan förordar ca hälften ett snabbt genomförande. *NUTEK*, *Norråtlje kommun*, *Sveriges Industriförbund* och *Sandlund-Öhman Energi AB* anser att utredningens förslag om ett ikraftträdande den 1 juli 1994 är lämpligt, bl.a. med hänvisning till att kunderna då skulle kunna utnyttja en förväntad prissänkning. *Konkurrensverket*, *Svenska kraftnät*, *Landstingsförbundet*, *REL*, *KREAB*, *SSÅS* och *Den elintensiva industrin* anser att förändringarna av ellagen bör genomföras snabbt.

BFN, *Kammarrätten i Göteborg*, *Svenska Elverksföreningen*, *Örebro Energi AB*, *Södra Sveriges Eldistributörer Ekonomisk Förening* och *STOSEB* framhåller att reformen av praktiska skäl ej bör genomföras vid halvårsskiftet den 1 juli 1994.

Några instanser, bl.a. *NUTEK*, föreslår att reformen skall träda i kraft den 1 juli 1994, men att kravet på särredovisning av nätverksamhet skall börja gälla först senare.

Svenska Kraftverksföreningen framhåller att den av utredningen antagna tidigaste tidpunkten för lagändringens ikraftträdande, den 1 juli 1994, är för tidig. *Sydskraft AB* förordar ett riksdagsbeslut under våren 1994, med ett ikraftträdande den 1 januari 1997. *Stockholm Energi AB* förordar ett ikraftträdande den 1 januari 1996.

4. Politisk stabilitet

Några remissinstanser – *Svenska Kraftverksföreningen*, *Svenska Elverksföreningen*, *LO*, *Stockholm Energi AB* och *Vattenfall AB* – betonar vikten av ett beslut om elmarknadens nya spelregler blir politiskt stabilt och varaktigt.

LO förordar att en parlamentarisk beredning tillsätts för att göra nödvändiga konsekvensstudier med anledning av Ellagstiftningsutredningens förslag.

5. Konsekvensanalyser

Flera remissinstanser pekar på behov av ytterligare analyser av den föreslagna reformens konsekvenser. Det är i de flesta fall någon särskild fråga som man anser saknas i underlaget inför ett beslut.

Finansinspektionen anser att frågan om en eventuell ökad kreditrisk i kraftobligationer bör övervägas ytterligare.

Glesbygdsmyndigheten anser att det är av speciell vikt att man i en konsekvensanalys belyser vilka effekter en avreglering får för den regionala balansen i landet. Också *Länsstyrelsen i Norrbottens län* och *Länsstyrelserna i Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands och Väster-*

bottens län understryker att de regionalpolitiska konsekvenserna av utredningens förslag måste belysas närmare.

Svenska kraftnät anser att villkoren för koncession för utlandsförbindelse bör klargöras ytterligare, bl.a. när det gäller Svenska kraftnäts roll, och att formerna för förnyelse av koncession bör analyseras vidare i syfte att nå ett effektivt förfarande.

Elsäkerhetsverket pekar på vikten av att effekterna på elsäkerhetsnivån beaktas i det fortsatta arbetet med att reformera elmarknaden.

Konsumentverket, *HSB*, *Svenska Kommunförbundet*, *Hyresgästernas Riksförbund*, *SABO*, *Villaägarnas riksförbund* och *Riksbyggen* anser att utredningen saknar en tillfredställande analys av avregleringens konsekvenser för de små elförbrukarna, främst hushållselkunderna.

Naturvårdsverket anser att konsekvenserna för miljön bör analyseras. Liknande synpunkter framförs av bl.a. *Svenska Kommunförbundet* och *LRF*.

Värmeverksföreningen finner det angeläget att de problem, som kan förutses för kraftvärmeverkens del, analyseras ytterligare. Liknande synpunkter framförs också av *Svenska Kommunförbundet*.

Sveriges Fastighetsägareförbund anser att andra sektorer än industrin bör representera elmarknadens kundsida i det fortsatta utredningsarbetet, och ser fram emot att där kunna bidra med kompetens från ett kundperspektiv.

Stockholm Energi AB anser att det finns en betydande rationaliseringspotential inom det svenska eldistributionssystemet och att frågan inte har belysts tillräckligt.

Några remissinstanser, t.ex. *LRF*, *Svenska Kraftverksföreningen*, *Svenska Elverksföreningen*, *LO*, *Södra Sveriges Eldistributörer Ekonomisk Förening*, *Sandlund-Öhman Energi AB*, *Sydskraft AB* och *Vattenfall AB*, anser att konsekvenserna av en elmarknadsreform är otillräckligt belysta på flera punkter eller att konsekvensanalysen rent generellt är otillfredsställande.

NUTEK menar att följderna av utredningsförslaget är oklara på vissa områden, men understryker samtidigt att det inte går att helt förutsäga vad som kommer att hända vid en avreglering. *Sveriges Industriförbund* och *REL* poängterar att behovet av att få konsekvenserna belysta inte får utgöra en anledning till fördröjning av avregleringsarbetet.

6. Övergångsperiod

Ungefär femton remissinstanser har yttrat sig i denna fråga. Flertalet av dem anser av olika skäl att en avreglering av elmarknaden bör ske stegvis.

Svenska Kraftverksföreningen och *Vattenfall AB* föreslår att handel med el under en övergångstid endast får ske med kontrakt med en viss minsta varaktighet. Enligt *Kraftverksföreningen* skulle därigenom omregleringen av elmarknaden få en start utan turbulens och samtidigt skulle möjlighet ges att pröva ett nytt system för produktionsoptimering som f.n. utreds av föreningen.

TCO, Sveriges Civilingenjörskörbundet och Trollhättan Energi AB förordar att en avreglering sker stegvis.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 3

Kammarrätten i Göteborg anser att det vore praktiskt att i ett inledningsskede inte tillåta avtal om små elleveranser med tanke på att frågan om hur mätning skall ske ännu inte har utretts.

Svenska Kommunförbundet föreslår övergångsregler för att underlätta för små elproducenter. Värmeverksföreningen framhåller fjärrvärmens utsatta situation och att de under senare år etablerade fjärrvärmeföretagens situation måste beaktas vid bedömningen av de tidsmässiga och ekonomiska aspekterna på ett genomförande av utredningens förslag.

Svenska kraftnät anser att varje form av övergångslösning skapar oklarheter och gränsdragningsproblem.

REL och KREAB förslår att regionnäten öppnas som ett första steg i avregleringen. Det är enligt KREAB nödvändigt att kommunala bolag ges en övergångstid.

Fyrstads Kraft AB menar att om det beslutas om nya utredningar i stället för ett snabbt genomförande bör man samtidigt införa ett tillfälligt moratorium för förvärv och samarbetsavtal eller en betydligt skarpare förvärvs kontroll än den nuvarande.

Några remissinstanser, bl.a. Konkurrensverket och Landstingsförbundet, framhåller att alla nät bör öppnas samtidigt och att utredningens förslag bör genomföras i sin helhet.

ÖCB framhåller betydelsen av att de föreslagna förändringarna på elmarknaden genomförs med tillräcklig hänsyn till hur den europeiska elmarknadens regler förändras och med tidsanpassning till dessa, så att negativa konsekvenser för de elintensiva branscherna undviks.

7. Små kunder

Flera remissinstanser, däribland Statskontoret, RRV, NUTEK, Konsumentverket, HSB, SABO, Hyresgästernas Riksförbund, Sveriges Fastighetsägareförbund och Riksbyggen framhåller att mindre elförbrukares möjligheter att agera på en elmarknad i konkurrens kommer att vara begränsade, åtminstone i inledningsskedet. Som skäl anges bl.a. att kostnaderna för mätning och avräkning kommer att vara alltför höga. Vidare anförs att små elkunder som är låsta till en leverantör har en svag förhandlingsposition.

Ett par av dessa instanser anser att utredningens förslag om att slopa leveransskyldigheten och möjligheten till prisprövning inte omedelbart bör genomföras fullt ut. NUTEK förordar att en särskild försäljningskoncession enligt verkets rapport *Elmarknad i förändring* (B 1991:6), införs under en övergångsperiod. Genom en sådan koncession kan kunden få hela elpriset prövat av en myndighet. Även Konsumentverket anser att det under en övergångsperiod bör finnas en enkel möjlighet att få priset prövat hos en instans med specialkompetens på området.

HSB anser, att det av ellagen klart skall framgå, att det skall vara möjligt att göra kollektiva inköp av elenergi och därefter fördela kostnaderna på slutkonsumenterna.

Konkurrensverket anser att utredningens förslag ger förutsättningar för en fungerande konkurrens för samtliga kundgrupper. Enligt verket ger konkurrenslagens bestämmelser ett tillräckligt skydd för elkunden.

STOSEB anser att utredningens förslag beträffande nätkoncession, särredovisning och utformningen av nättariffer innebär att enskilda små konsumenters ställning stärks jämfört med nuläget.

8. Små producenter och slopande av mottagningsplikt

Flera remissinstanser, däribland *NUTEK*, *Naturvårdsverket*, *Boverket*, *Konsumentverket*, *HSB*, *SERO*, *Svenska Kommunförbundet*, *SVEBIO* och *Trollhättan Energi AB* avstyrker utredningens förslag att den nuvarande skyldigheten för innehavare av områdeskoncession att köpa el från mindre producenter skall upphöra. De anser bl.a. att köpskyldigheten bör kvarstå innan alternativa möjligheter att stödja sådan produktion har utvärderats. *NUTEK* framhåller att förslaget kan innebära att den småskaliga elproduktionen med höga produktionskostnader, t.ex. vindkraftanläggningar, på kort sikt kan få svårt att hävda sig i konkurrensen. Detta kan leda till att investeringarna i denna typ av anläggningar minskar.

NUTEK förordar någon form av tidsbegränsade åtgärder för att ge dessa producenter en mjukare övergång till det nya regelverket. En möjlighet skulle enligt *NUTEK* vara att införa en försäljningsgaranti som knyts till innehavaren av försäljningskoncessionen i området.

SERO betonar att förslaget skulle få negativa konsekvenser för små elproducenter. Behovet av reservkraft och dyrbar mätutrustning skulle i praktiken omöjliggöra för små elproducenter att skaffa enskilda kunder. *SERO* begär att det i ellagen skrivs in ett skydd för dessa producenter i likhet med vad som finns i t.ex. den tyska lagstiftningen.

Även *Kammarrätten i Göteborg* befarar att utredningens förslag skulle medföra ekonomiska svårigheter för vissa små och nyetablerade kraftproducenter, varför det enligt *Kammarrätten* vore rimligt att ge dem någon form av stöd. *Sveriges Civilingenjörsförbund* anser att ökad konkurrens inte får innebära att mindre elproduktion slås ut. *Krister Skånberg (mp)* anför liknande synpunkter.

9. Kommunal elverksamhet, ekonomiska föreningar

Flertalet remissinstanser tillstyrker utredningens förslag eller lämnar det utan invändning.

Konkurrensverket hänvisar i sitt remissyttrande till rapporten *Konkurrens och kommunala principer* (*Konkurrensverket*, juni 1993) där verket bl.a. har redovisat sin syn på kommunal elverksamhet. Verkets synpunkter överensstämmer i huvudsak med utredningens förslag.

Ett antal remissinstanser, däribland *Svenska Kommunförbundet*, *Svenska Elverksföreningen*, *Örebro Energi AB*, *KREAB*, *Fyrstads Kraft AB* och *REL*, anser att det är inkonsekvent att särbehandla kommunala elbolag i

förhållande till privata och statliga kraftbolag när det gäller offentligheten inom den konkurrensutsatta verksamheten.

Svenska Kommunförbundet tillstyrker utredningsförslaget vad gäller undantag från självkostnads- och likställighetsprinciperna. Förbundet anser emellertid att förslaget om undantag från lokaliseringsprincipen, som är begränsat till att gälla elnät med anknytning till elnätet i den egna kommunen, innebär en statlig detaljstyrning av kommunal verksamhet. Också Örebro Energi påpekar att kommunalt ägda nätföretag riskerar att missgynnas om det förslaget skulle genomföras.

Sveriges Industriförbund delar utredningens uppfattning att kommunala elföretag behöver undantas från kommunallagens lokaliseringsprincip. Vidare anför förbundet att kommunal borgen inte bör få förekomma i elverksamhet som undantas från lokaliseringsprincipen.

Värmeverksföreningen påpekar att det föreslagna begreppet sidoverksamhet får negativa konsekvenser för fjärrvärmens konkurrensförutsättningar. Enligt föreningen innebär utredningsförslaget att fjärrvärme som levereras av sådana kommunala företag som också distribuerar el får ett regelverk, medan fjärrvärme levererad av kommunala företag utan eldistribution omfattas av andra regler.

Svenska Elverksföreningen anför att ombildningen av kommunala energiverksrörelser till aktiebolag måste kunna genomföras utan att företagen drabbas av extraordinära kostnader. Liknande synpunkter framförs av Svenska Kraftverksföreningen.

Göta hovrätt framhåller, vad gäller utredningsförslaget om olika former för kommunal elverksamhet, att innan förslaget genomförs i denna del bör de rättsliga aspekterna utredas ytterligare. Även Kamrarrätten i Göteborg anser att vissa konsekvenser av utredningens förslag bör utredas vidare.

Göteborgs kommun anser att utredningsförslaget är inte tydligt vad gäller möjligheten att sälja nättjänster utanför det egna koncessionsområdet.

REL anser att förutsättningarna för ekonomiska föreningar att verka på en konkurrensutsatt marknad inte är helt klarlagda, varför frågan bör beredas ytterligare.

10. Konsekvenser för fjärrvärme och kraftvärme

Ett flertal remissinstanser har konstaterat att utredningens förslag får konsekvenser för värmemarknaden. Vissa instanser, däribland NUTEK, Värmeverksföreningen, Svenska Kommunförbundet, SVEBIO, Trollhättan Energi AB och Södra Sveriges Eldistributörer Ekonomisk Förening, anför att lönsamheten för nyetablerade fjärrvärme- och kraftvärmeanläggningar kan komma att försämrats och framhåller att utvecklingen måste följas noga. Vad gäller kraftvärmen erinras om att de nya anläggningarna vanligen är biobränsleeldade anläggningar som bl.a. finansierats genom statligt investeringsbidrag. Vissa remissinstanser, bl.a. Värmeverksföreningen, Trollhättan Energi AB och SVEBIO, påpekar att lönsamhets-

problemen bör lösas på annat sätt, t.ex. med ekonomiskt stöd eller genom en förändrad energibeskattnings.

Flertalet remissinstanser har lämnat utredningens förslag om att avskaffa undantagsreglerna för leverans av el för uppvärmningsändamål utan invändning. *Svenska Gasföreningen* tillstyrker förslaget. Förslaget avstyrks av *Värmeverksföreningen*.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 3

11. Försäljningskoncession

Flera remissinstanser, bl.a. *Glesbygdsmyndigheten*, *SABO*, *Sveriges Fastighetsägareförbund* och *Södra Sveriges Eldistributörer Ekonomisk Förening*, föreslår att en försäljningskoncession införs enligt den modell som NUTEK har skisserat i rapporten *Elmarknad i förändring* (B 1991:6). NUTEK:s förslag innebär bl.a. att en försäljningskoncessionär skulle vara skyldig att leverera el inom koncessionsområdet till de kunder som inte anlitar någon annan leverantör. Remissinstanserna framhåller att en försäljningskoncession ger de små kunderna ett ökat skydd och ger möjlighet att få hela elprisets skälighet prövad.

Glesbygdsmyndigheten påpekar att utredningen valde att inte ta upp denna modell med hänvisning till att konkurrenslagstiftningen ger ett tillräckligt skydd för mindre kunder. Glesbygdsmyndigheten menar dock att det inte klart framgår av utredningen att konkurrenslagstiftningen kan ge samma skydd som tidigare. Sveriges Fastighetsägareförbund anser att samordningsproblem kan uppstå mellan de två prövningsinstanser, Konkurrensverket och nätmyndigheten, som enligt utredningens förslag skall pröva elleverantörernas respektive nätägarnas verksamhet.

Stockholm Energi AB anser att det är bra att NUTEK:s förslag till försäljningskoncession ej vunnit gehör i utredningen. Förslaget skulle tvinga Stockholm Energi till förpliktelser som konkurrenterna slipper.

12. Tariffsystemet

Ett dussin remissinstanser för fram synpunkter som gäller utformningen av tariffsystemet. Flertalet av dem framhåller vikten av att tarifferna utformas så att de blir skäliga och sakligt motiverade. Flera är positiva till införandet av s.k. punkttariffer för hela eller delar av elnätet.

RRV anser att det finns skäl att stärka utredningens lagförslag för att motverka diskriminerande prissättning.

Svenska Elverksföreningen menar att en lokal nätägares tariff för nätjänster endast bör omfatta priser för överföring över hans egna anläggningar.

Södra Sveriges Eldistributörer Ekonomisk Förening anför att om nätägarens kostnad skall baseras på kapitalkostnad uppstår betydande omfördelningar, som enligt föreningen bl.a. innebär att de fasta avgifterna för detaljkunder kommer att behöva höjas mycket medan energipriset minskar i motsvarande mån.

REL och KREAB påpekar att icke-avståndsberoende tariffer på regionnäten bör bli föremål för särskild uppmärksamhet så att högre kostnader för landsbygdskunder kan undvikas.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 3

Vattenfall AB framhåller att ett större skydd behövs för linjekoncessionerade anläggningar så att inte områdesnät helt eller delvis ersätter de regionala näten. Fungerar inte detta skydd kommer det att leda till avståndsberoende prissättning på regionnäten.

13. Särredovisning

Många remissinstanser, bl.a. Norrtälje kommun, Göteborgs kommun, Svenska Kommunförbundet, REL, Svenska Kraftverksföreningen, Svenska Elverksföreningen, Örebro Energi AB, Södra Sveriges Eldistributörer Ekonomisk Förening, Sandlund-Öhman Energi AB, Sydkraft AB, Vattenfall AB och STOSEB, framhåller att bedömning av skälighet i nättariffer och övriga villkor inte bör göras på basis av de historiska anskaffningskostnaderna och bokfört värde. Ett sådan bedömningssystem skulle få negativa effekter för strukturutveckling och effektivisering och ge stora prisvariationer mellan liknande ledningsnät. Även Kammarrätten i Göteborg redovisar liknande farhågor.

Flertalet av de som framför dessa invändningar förordar att en anläggnings tekniska nuvärde i stället bör utgöra grund för skälighetsbedömningen.

Ett mindre antal instanser, t.ex. KREAB, biträder utredningens förslag om att justerat eget kapital skall gälla som underlag.

Statskontoret anser att utredningens förslag om bedömningsgrunder inte kan anses ge tillräcklig ledning för tillämpningen och att den föreslagna bestämmelsen i 2§ 7 mom 4 st bör utgå.

BFN ifrågasätter möjligheten att på ett entydigt sätt avgöra i vad mån dispositioner som koncernbidrag och avsättningar till obeskattade reserver, vilka normalt beräknas utifrån ett företags totala verksamhet, kan anses hänförliga till en särredovisad nätverksamhet.

Några remissinstanser, bl.a. NUTEK, Landstingsförbundet och KREAB, föreslår att det ställs krav på att nätverksamhet och affärsverksamhet drivs som skilda juridiska personer istället för att enbart kräva särredovisning.

Några remissinstanser, bl.a. Svenska Kraftverksföreningen och Svenska Elverksföreningen, är kritiska till att varje nätområde måste särredovisas. De anser i huvudsak att det inte är rimligt att en ekonomisk särredovisning skall vara bunden till koncessionen på det sätt som utredningen föreslår. I stället måste det vara möjligt att under löpande koncessionstid utan särskilt dispensförfarande sammanföra koncessionsområden till gemensam redovisningsenhet likaväl som ett koncessionsområde skall kunna delas i flera redovisningsenheter. Vattenfall AB framför liknande synpunkter och betonar att en nätagare bör ges möjlighet att tillämpa enhetliga priser för ett antal ledningar och områden där detta är rationellt.

Ett mindre antal remissinstanser tar direkt upp frågor om eventuella konsekvenser av avregleringen för glesbygden. Synpunkterna gäller främst behovet av konsekvensanalyser avseende bl.a. glesbygdskundernas situation. Dessa synpunkter har redovisats ovan under punkt 5. Ytterligare några synpunkter har framkommit som beskrivs nedan.

Glesbygdsmyndigheten pekar på att koncessionsområden med en jämn fördelning mellan tätort och glesbygd inte är vanligt förekommande.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser att nätmyndigheten i instruktion eller förordning bör ges direktiv om att aktivt verka för att situationen för elabonnenter i glest befolkade delar av landet inte försämras som en följd av avregleringen.

KREAB anser att även kostnaden för regionnäten skall vara oberoende av var anslutning till detta nät sker. Nätmyndigheten bör få rätt att besluta om de områden inom vilka utjämning skall ske.

15. Nätmyndighetens roll

Flertalet remissinstanser har lämnat förslaget om att inrätta en myndighetsfunktion med ansvar för kontroll av nätverksamhet utan invändning. Vissa remissinstanser, däribland *Svenska Elverksföreningen*, *KREAB* och *Statskontoret*, betonar vikten av hög kompetens hos nätmyndigheten för att den skall kunna fullgöra sina uppgifter.

Statskontoret framhåller att en möjlig framtida myndighetsorganisation kan vara att samla tillsynen av el-, tele- och postlagstiftningen till en myndighet med uppgift att svara för uppföljning av produktiviteten inom verksamhetsområdena.

Svenska Elverksföreningen är tveksam till förslaget att samma myndighet skall utfärda tillämpningsanvisningar, utgöra första instans i prövning om prisernas skälighet och i senare led föra talan mot nätägaren inför högre rättsinstans.

16. Nätmyndighetens uppgifter

Flertalet remissinstanser har tillstyrkt utredningens förslag eller lämnat det utan invändning.

I frågan om överklagande och talerätt erinrar *Kammarrätten i Stockholm* om att domstolarna kan behöva ha tillgång till teknisk expertis vid bedömningar i tekniska frågor. *Domstolsverket* anser att såväl fråga om återkallelse av nätkoncession som beslut om vägrad nätkoncession bör prövas av domstol. *Länsrätten i Stockholm* tillstyrker att nätmyndighetens beslut skall kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol med länsrätt i första instans. *Göta hovrätt* är av principiella skäl tveksam till förslaget att en statlig myndighet som är beslutande instans, vars beslut kan överklagas till domstol, även ges behörighet att agera som part i domstolen och får rätt att överklaga domstolens avgöranden. Enligt *Göta*

hovrätt är det dock önskvärt att på ett effektivt sätt få fram prejudikat från en högsta domstolsinstans.

Ett antal remissinstanser, bl.a. *Länsrätten i Stockholms län*, *Statskontoret*, *RRV*, *NUTEK*, *Svenska kraftnät*, *Elsäkerhetsverket*, *Göta hovrätt* och *STOSEB*, har lämnat synpunkter som rör prövning och tillsyn.

Länsrätten i Stockholms län anser att det saknas exempel på i vilka situationer tillsynsmyndigheten skall gå in och i vilka intressen det är avsett att ske.

Statskontoret anser att nätmyndigheten bör utveckla metoder för att jämföra produktiviteten i nätföretagen och göra jämförelser med motsvarande verksamheter i andra länder.

Enligt RRV bör nätmyndigheten ges preciserade uppgifter om uppföljning, granskning och utvärdering i fråga om s.k. ofrivilligt kraftutbyte. Vidare framhålls att myndigheten bör ansvara för sammanställningar av elpriserna på icke-konkurrensutsatta marknadssegment.

Elsäkerhetsverket anser att sambandet mellan driftsäkerhet och elsäkerhet bör beaktas i samband med nätverksamhet, främst vid upphandling av nättjänster.

Göta hovrätt framhåller att avtalslagens regler torde vara tillämpliga på elmarknaden varför ett avtal bör kunna förklaras ogiltigt enligt avtalslagens ogiltighetsregler om avtalet innehåller oskäliga villkor. Det är därför inte nödvändigt att ange att rätten till anslutning samt överföring av el skall ske på skäliga villkor utan det vore bättre att endast ange att nätmyndigheten på eget initiativ eller efter anmälan prövar om villkoren är skäliga. Vidare bör åtminstone några av de faktorer som nätmyndigheten skall beakta vid skälighetsprövningen anges uttryckligen i lagtexten.

STOSEB anser att möjligheten att ändra gränserna för ett koncessionsområde, om det erfordras för ändamålsenlig nätverksamhet, i kombination med bestämmelsen om geografiskt oberoende nättariff inom ett område kan komma att tillämpas på ett sådant sätt att rationella samgåenden mellan närliggande nätföretag försvåras.

Några instanser tar särskilt upp skyddet för små konsumenter och deras möjligheten att klaga.

NUTEK framhåller att nätmyndigheten och Konkurrensverket kommer att ha en mängd nya arbetsuppgifter i inledningsskedet. Enligt NUTEK finns en risk att småkonsumentsfrågorna inte prioriteras.

Också *Konsumentverket*, *Hyresgästernas riksförbund* och *Sveriges Fastighetsägareförbund* framhåller frågans vikt. Fastighetsägareförbundet menar att utredningens förslag om prövning och överklagande kan leda till en försämring av rättssäkerheten för framför allt de mindre abonnenterna på grund av de samordningsproblem som kan uppstå mellan de två prövningsinstanserna.

Kammarrätten i Göteborg anser att någon form av auktorisation bör krävas för att få uppträda som säljare av el.

Ett tiotal remissinstanser för fram synpunkter på frågan om mätning och avräkning. Flera framhåller att kostnaden för mätning blir avgörande för om kunder med mindre elförbrukning skall kunna utnyttja konkurrens mellan elsäljare.

NUTEK anser att en del av sök- och transaktionskostnaderna kan elimineras genom en fungerande elbörs.

Konkurrensverket föreslår att innehavaren av nätkoncession åläggs att vara konkurrensneutral i förhållande till de olika leverantörer av kraft som utnyttjar koncessionshavarens nät för sina kraftleveranser.

Konsumentverket framhåller att en grundläggande förutsättning för att uppnå en elmarknad med konkurrens är att elmätarfrågorna löses på ett tillfredsställande sätt för de små förbrukarna. Ett sätt att säkerställa konkurrensen är enligt verket att nätägaren och därmed i förlängningen kollektivet står för kostnaden. Ett annat sätt är att kravet på timvis avräkning tas bort för denna kundgrupp.

Även *HSB*, *Hyresgästernas Riksförbund*, *Sveriges Fastighetsägareförbund*, *SABO* och *Riksbyggen* framhåller att mätkostnaden för enskilda elkunder måste hållas låg och menar att man borde kunna behålla befintliga elmätare och nuvarande avläsningsrutiner och förutsätta att förbrukningarna följer kända schabloner. *SABO* tillägger också att reglerna bör vara så utformade att det är möjligt att göra kollektiva inköp.

18. Produktionsoptimeringen

Knappt ett dussin remissinstanser för fram synpunkter som gäller det nuvarande producentsamarbetet kring utbytet av bl.a. tillfällig kraft, den s.k. produktionsoptimeringen. Några remissinstanser bl.a. *Svenska Kraftverksföreningen*, *Sydkraft AB* och *Vattenfall AB* framhåller värdet av en bibehållen produktionsoptimering och att en avreglerad marknad kan radera förutsättningarna för en sådan. *Kraftverksföreningen* framhåller att produktionsoptimeringen har utvecklats till ett väl fungerande instrument för ekonomiskt bästa utnyttjande av landets samlade elproduktionsresurser och att den dessutom har en klart stabiliserande verkan på elförsörjningen på kort och lång sikt.

Stockholm Energi AB framhåller att det borde utredas bättre hur det nuvarande produktionsoptimeringsystemets fördelar kan utnyttjas i framtiden. *Södra Sveriges Eldistributörer Ekonomisk Förening* anser att i en hårdnande konkurrens måste staten se till frågor som säkerhet och utbyggnad av reservkraft.

Andra remissinstanser, bl.a. *LRF*, *REL* och *Fyrstads Kraft AB*, anser inte att produktionsoptimeringen har sådana fördelar. *REL* menar att en väsentlig förutsättning för avregleringen är att de konkurrensbegränsningar som stamnäts- och produktionsoptimeringsavtalen utgör undanröjs med det snaraste.

Flertalet remissinstanser har inte kommenterat utredningens förslag att Svenska kraftnät skall ha systemansvaret för det nationella överförings-systemet.

Bland dem som lämnat synpunkter i denna fråga är några allmänt positiva. Till de positiva hör *Statskontoret*, *RRV*, *Konkurrensverket*, *Stockholm Energi AB*, *Elsäkerhetsverket*, *Sveriges Industriförbund* och *Svenska Elverksföreningen*.

RRV framhåller att reglerkraftfrågans hantering är en helt central fråga för elmarknadens funktionssätt. Verket finner att utredningen har utformat sitt förslag så att det kan användas oavsett om en kraftbörs inrättas eller inte. Frågan återstår att lösa, vilket i sin tur kan ställa krav på kompletterande lagändringar. På grund av frågans vikt menar *RRV* att nätmyndigheten bör få ett mer preciserat uppföljningsansvar.

Konkurrensverket understryker att förslaget skapar bättre förutsättningar för konkurrensneutralitet jämfört med alternativet att någon eller några enskilda kraftproducenter ansvarar för bl.a. frekvens- och spänningshållning.

Svenska kraftnät konstaterar att man redan har ett s.k. systemansvar för elsystemets balans. För att det inte skall råda någon oklarhet på denna punkt är det lämpligt att detta tar sig uttryck i en ändring i verkets instruktion på det sätt som utredningen föreslår.

Några remissinstanser - *Vattenfall AB* och *STOSEB* - är dock tveksamma till utredningens beskrivning av systemansvarets avgränsning m.m.

Vattenfall AB anser att Svenska kraftnäts systemansvar skall begränsas till storkraftnätets tekniska frågor och ej till hela nationens elsystem. Ansvarsgränsen bör dras vid de punkter där storkraftnätet ansluter till det övriga elsystemet och Svenska kraftnäts rätt till måtvärden och villkor bör i möjligaste mån begränsas till dessa punkter. *Vattenfall* framhåller också att relationerna mellan Svenska kraftnät och ägarna till de till storkraftnätet anslutande anläggningarna skall regleras i avtal och inte genom att Svenska kraftnät ges rätt att utfärda föreskrifter.

STOSEB konstaterar att utredningen med balansansvar förefaller avse de regler som i kraftproducenternas produktionsoptimeringsavtal gäller för leveranssäkerhet. *STOSEB* delar inte utredningens uppfattning "att alla avtal om leverans av el ... kompletteras med reservkraftavtal" utan påpekar att man bör skilja på operativt och kontraktsmässigt balansansvar och i det senare fallet goda finansiella lösningar som likvärdiga med fysisk reservkraft.

Svenska Kraftverksföreningen lämnar utredningens förslag utan invändning.

Flertalet av de remissinstanser som har kommenterat förslagen om hur utlandförbindelserna skall hanteras är positiva till förslagen och anser att de bör främja en friare utlandshandel.

Några remissinstanser - bl.a. *Den elintensiva industrin* - pekar på risken att en ökad export kan driva upp svenska elpriser.

Svenska kraftnät tillstyrker utredningens förslag men anser att vissa oklarheter kvarstår. Verket konstaterar att såväl i elmarknadspropositionen våren 1992 som i direktiven till Ellagstiftningsutredningen har slagits fast principen att staten genom Svenska kraftnät skall äga en tillräckligt stor del av utlandsförbindelserna. Verket föreslår att man nu preciserar efter vilka kriterier koncessionsprövningen vad gäller utlandsförbindelser skall gå till.

Norrälje kommun anser att speciell uppmärksamhet måste ägnas åt att undvika att några få aktörer dominerar utlandsförbindelserna. *Göteborgs kommun* menar att regeringen måste använda sig av möjligheten att som villkor för koncession till andra än Svenska kraftnät föreskriva att t ex 30 % av överföringskapaciteten måste reserveras för andra än ägaren i den mån det finns intressenter.

SVEBIO anser att det är önskvärt att Svenska kraftnät förfogar över en mycket stor del av överföringskapaciteten för att tillförsäkra fri handel med el mellan kontinenten och Sverige.

Sveriges Industriförbund instämmer i uppfattningen att Svenska kraftnät bör ha huvudansvaret för utbyggnaden av utlandsförbindelserna och ha en tillräckligt stor andel av kanalerna så att dessa kan användas på ett icke-diskriminerande sätt.

LO anser att utlandsförbindelserna skall knytas till Svenska kraftnät för att inte andra intressen än de samhällsekonomiska skall ta överhanden.

REL konstaterar att en väsentlig förutsättning för en elmarknad i konkurrens är att tillräcklig överföringskapacitet finns. *REL* anser att storkraftnätet måste förstärkas så att ett fritt kraftutbyte inom Norden blir en realitet.

Vattenfall AB anser att det bör räcka med att nätmyndigheten hanterar koncessionsprövningen av utlandsförbindelser. Enligt Vattenfalls mening bör Svenska kraftnät inte vara den enda svenska enheten som omnämns i EG:s transitdirektiv.

21. Export/import

Ett drygt dussin remissinstanser för fram synpunkter som gäller utrikeshandeln med el. Av dessa understryker de flesta behovet av ömsesidighet i utrikeshandeln.

Konkurrensverket menar dock att det vore positivt om viss importkonkurrens tilläts utan att motsvarande exportmöjligheter föreligger.

Flera instanser förordar en utvidgad handel inom Norden. Några, bl.a. *Fyrstads Kraft AB* och *Den elintensiva industrin*, föreslår att exportbegränsningar skall införas utöver den anmälningsplikt som utredningen

föreslagit. *REL* menar att synen på vattenkraften som en nationell tillgång kan komma att leda till behov av exportbegränsningar.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 3

Svenska Kommunförbundet anser det vara mycket troligt att de svenska elpriserna närmar sig de högre EG-priserna om ett avreglerat Sverige ansluts till ett monopoliserat Europa. Detta kan leda till allvarliga konkurrenssnackdelar för svensk industri varför frågan bör belysas särskilt. Kommunförbundet föreslår att initiativ tas till en vidareutveckling av den nordiska elmarknaden till en konkurrensutsatt marknad med integrerade nordiska elbörser.

Också *Sveriges Industriförbund* förespråkar att en fri svensk elmarknad i första hand kopplas ihop med de övriga nordiska elmarknaderna.

LRF framhåller att för närvarande tycks situationen vara den att öppnandet av elmarknaden inom EG har avstannat. En svensk avreglering som går före utvecklingen inom framförallt EG skulle kunna leda till ytterligare negativa effekter.

Svenska Kraftverksföreningen anser att ömsesidighet är nödvändig i utlandshandeln med el. En öppnad svensk elmarknad möter elmarknader av helt annat slag i EG-länderna. I en sådan situation kan utländska elproducenter sälja kraft till slutkunder i Sverige, medan svenska elproducenter inte har möjlighet att sälja direkt till slutkunder i deras länder.

Även *LO* och *Sydkraft AB* instämmer i näringsutskottets yttrande om behovet av ömsesidighet vid internationell handel med el.

Södra Sveriges Eldistributörer Ekonomisk Förening menar att med utlandskonkurrens måste Sverige ha samma spelregler, bl.a. vad avser skatter och miljöavgifter, som det konkurrerande landet. Ett svenskt intresse av att sälja till högprisländerna medför enligt föreningen automatiskt ökande inhemska priser.

Svenska Kraftnät pekar på frågan vad som skall prioriteras vid brist på kapacitet när det gäller överföring för inhemskt behov respektive för exportändamål. Flera skäl talar, enligt Svenska kraftnäts mening, för att söka gemensamma lösningar vid reformeringen av elmarknaderna i de nordiska länderna. I ett första skede är det därför särskilt viktigt att de svenska och norska systemen så långt möjligt bringas att samverka.

ÖCB bedömer att en ökad samverkan inom elområdet med de nordiska länderna och då främst med Norge skulle vara positivt från beredskapsynpunkt. Vidare framhåller *ÖCB* betydelsen av att de föreslagna förändringar på elmarknaden genomförs med tillräcklig hänsyn till hur den europeiska elmarknadens regler förändras och med tidsanpassning till dessa, så att negativa konsekvenser för de elintensiva branscherna undviks.

22. Marknad och struktur

Ungefär ett dussin remissinstanser för fram synpunkter om elmarknadens struktur och de framtida marknadsrelationerna.

Flera instanser, bl.a. *NUTEK*, *LRF*, *REL*, *KREAB*, *SVEBIO* och *Fyrstads Kraft AB*, påpekar vikten av att konkurrensen övervakas och i

många fall också att en pågående omstrukturering mot vertikal integration bryts.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 3

Det är enligt NUTEK viktigt att en aktiv övervakning av utvecklingen i marknadens alla led sker kontinuerligt, särskilt under den tiden då små konsumenter eller konsumentgrupper inte har någon praktisk möjlighet till byte av leverantör.

Fyrstads Kraft AB påpekar att kommunala energiföretag på grund av kommunallagens bestämmelser inte har samma möjlighet som kraftproducenterna att genom förvärv och samarbetsavtal skaffa sig bättre positioner.

Hyresgästernas Riksförbund menar att mot bakgrund av den starka koncentrationen på den svenska elmarknaden finns det anledning att inte överbetona de rationaliseringsvinster som kan göras i ett nytt system, även om givetvis alla sådana är välkomna om de också leder till lägre priser i konsumentledet.

Från flera instanser, exempelvis *Göteborgs kommun*, *Naturskyddsföreningen* och *Storstockholms Energi AB*, framförs farhågor för att Vattenfall AB kommer att få en alltför dominerande ställning på den svenska elmarknaden. En förbättrad förutsättning för konkurrens skulle enligt Göteborgs kommun och Naturskyddsföreningen uppnås genom en uppdelning av Vattenfall, som står för ca 50 % av leveransutbudet. *LO* ser däremot Vattenfalls roll som helt avgörande för att skapa en sund struktur på elmarknaden

Vikten av att konkurrensen ökar genom en öppnare utlandshandel, främst inom Norden, understryks av bl.a. *Norrtälje kommun*, *Göteborgs kommun*, *Kraftköp Öst AB* och *REL*.

23. Vattenfalls roll och privatisering

Några remissinstanser tar upp Vattenfalls roll på en avreglerad elmarknad. Synpunkterna gäller två huvudfrågor: Vattenfalls storlek på marknaden och en privatisering av Vattenfall AB.

Norrtälje kommun, *Göteborgs kommun* och *Naturskyddsföreningen* förordar en uppdelning av Vattenfall AB i åtminstone två bolag. Enligt Norrtälje kommun är argumentet att Vattenfall måste vara stort för att kunna agera på en internationell marknad inte relevant, eftersom en sådan verksamhet inte får ske på elkunders bekostnad. Naturskyddsföreningen menar att i en ny situation, där produktionsregleringen skall ske via en marknad och inte företagsinternt, är det svårt att se att det finns några skäl att staten bibehåller Vattenfalls produktionsanläggningar i ett sammanhållet bolag.

STOSEB understryker att Vattenfall även som bolag har en helt dominerande ställning på elmarknaden och att detta måste åtgärdas om verklig konkurrens skall etableras.

Sveriges Civilingenjörsförbund anser att det vore oklokt att dela upp Vattenfall eftersom det skulle minska Vattenfalls framtida konkurrenskraft i Europa vid en öppning av näten. Redan idag finns i Europa fem till sex större producenter än Vattenfall.

Krister Skånberg (mp) menar att Vattenfall AB antingen bör förbli odelat som nu och med stat och berörda svenska kommuner som ägare eller delas i flera bolag.

LRF, LO och *Den elintensiva industrin* motsätter sig en privatisering av Vattenfall AB.

Avregleringen av elmarknaden är enligt *LRF* starkt kopplad till frågan om en privatisering av Vattenfall. *LRF* anser det vara ett starkt nationellt intresse att inflytandet över hur dessa resurser ytterst utnyttjas ligger hos de svenska statsmakterna. Att av statsfinansiella eller andra skäl privatisera Vattenfall vore därför ett stort misstag. Det är *LRF*:s bestämda uppfattning att vinsterna med en elexport måste kanaliseras tillbaka till de svenska skattebetalarna. Av detta skäl motsätter sig *LRF* privatiseringen av Vattenfall.

LO ser Vattenfalls roll som helt avgörande för att skapa en sund struktur på elmarknaden. En privatisering av Vattenfall skulle enligt *LO* vara både ett hot mot konkurrenssituationen i Sverige och dess ställning som nationell partner i relationerna till EG.

De elintensiva branscherna finner det angeläget att Vattenfall förblir statligt åtminstone tills den fria elmarknaden visat sig fungera på rimligt sätt för elförsörjning till dessa branscher.

24. Beredskapsfrågor

Endast två remissinstanser - *ÖCB* och *Norrälje kommun* - har fört fram synpunkter i beredskapsfrågor. (I den andra etappen av ellagstiftningsutredningens arbete behandlas beredskapsfrågorna)

ÖCB understryker behovet av att även under mycket svåra och störda förhållanden kunna tillgodose prioriterade verksamheter med el. Vidare framhåller *ÖCB* att de föreslagna förändringarna i det svenska elförsörjningssystemet är en näringspolitisk åtgärd som får betydande konsekvenser för den svenska industrin. *ÖCB* konstaterar också att elförsörjningen har en nyckelroll i totalförsvaret. En viktig utgångspunkt för att kunna bedriva elförsörjning vid krigsfara och krig är den robusthet och reparationsberedskap som finns i de fredstida systemen.

Norrälje kommun påminner om VIK-projektet, Värmeförsörjning i fred, kris och krig. I utredningsrapporten från detta projekt framhålls behovet av ändringar i gällande ellagstiftning i syfte att ge kommunstyrelsen - i sin egenskap av högsta civila totalförsvarsmyndighet på lokal nivå - ett stärkt inflytande över eldistributionen i kommunen under beredskap och krig.

25. Skatter och miljö

Ett tiotal remissinstanser för fram synpunkter som avser miljöfrågor och energieffektivisering. Det gäller främst miljöbeskattningsens utformning och drivkrafterna för energieffektivisering på en avreglerad marknad.

Naturvårdsverket, Naturskyddsföreningen, LRF, Värmeverksföreningen, SVEBIO, Svenska Gasföreningen och STOSEB pekar på bl.a. olikheter i beskattningen av bränslen i el- och värmeproduktion som man menar kommer att snedvrider konkurrensen i elproduktionen.

Naturvårdsverket anser att en koldioxidskatt på 8 öre/kg inledningsvis bör införas för samtliga elproduktionsanläggningar. I samband med kärnkraftsavvecklingen ökar behovet av bränslebaserad elproduktion. Koldioxidskatt utgår på produktion av värme men inte på elproduktion, vilket leder till en snedvriden konkurrenssituation mellan el och värme som kan medföra ökade utsläpp. Naturvårdsverket anser också att det är viktigt med fortsatt stöd till utveckling och demonstration av anläggningar för förnybara energikällor.

Naturskyddsföreningen framför liknande synpunkter. Föreningen menar att nivån på koldioxidskatten bör vara närmare 50 öre/kg koldioxid. Vidare bör enligt föreningen lagstiftningen ändras så att den som äger en kärnreaktor tvingas ta fullt ekonomiskt ansvar för stora olyckor. Naturskyddsföreningen vill ersätta den nuvarande kväveoxidavgiften med beskattning. Med dagens regler för kväveoxidavgift kan en modern anläggning genom återföringen tjäna pengar på att avgiften finns, och vinna i konkurrenskraft gentemot tekniska alternativ som inte alls producerar kväveoxider.

LRF understryker det angelägna i att utnyttja möjligheterna till införandet av miljöstyrande bränsleskatter vid elproduktion. Förbundet yrkar på en koldioxidavgift på 32 öre/kg CO₂ med återföring till producentkollektivet, och föreslår också att den allmänna energiskatten på el slopas för de areella näringarna (SNI 1) liksom den tidigare har slopats för industrin och växthusnäringen. *LRF* påpekar att styrmedlen måste utformas med beaktande av att omvärlden inte ännu infört miljöstyrmedel inom elproduktionsområdet och att elproduktion med fossila bränslen följdaktligen subventioneras.

Värmeverksföreningen anser att skattesystemets utformning inte bör vara avgörande för möjligheten att konkurrera om kunderna på uppvärmningssektorn. Bland återhållande faktorer, när det gäller nya investeringar i kraftvärmeanläggningar, pekar föreningen på den nuvarande beskattningen av kraftvärmens och svårigheten att göra ett val av bränsle, som ger god driftekonomi.

SVEBIO påpekar att förutsättningen för att en fri konkurrens skall ge ett samhällsekonomiskt optimalt energisystem är att priserna på el, producerad från olika råvarukällor och system, skall avspegla även miljöeffekterna av respektive verksamhet. Det är därför enligt *SVEBIO*:s mening nödvändigt att prissätta växthuseffekten också inom elsektorn innan en avreglering av elmarknaden äger rum.

Södra Sveriges Eldistributörer Ekonomisk Förening anser att incitamenten för att effektivisera elanvändningen kommer att minska påtagligt vid en separering av nät och säljverksamhet. *Krister Skånberg (mp)* föreslår att två fonder inrättas med medel som tas ut vid elöverföring. Fonderna skall stödja utbyggnaden av vind- och solkraft respektive eleffektiv utrustning.

NUTEK föreslår att kraftindustrins framtida insatser inom energieffektivisering bör följas. Ett redovisningssystem bör utvecklas som möjliggör en uppföljning av kraftindustrins framtida insatser inom eleffektivisering på användningssidan. NUTEK konstaterar vidare att på kort sikt kommer elmarknadsreformen knappast att leda till några förändringar vad gäller utsläpp, m.m. På sikt har statsmakterna möjligheter att med olika styrmedel stödja introduktionen av miljövänlig elproduktionsteknik.

Svenska kraftnät för fram vissa synpunkter på beskattningen av el som används i överföringsanläggningar för el m.m. Skatterättsnämnden har avslagit Svenska kraftnäts ansökan (förhandsbesked) om befrielse från skyldigheten att betala energiskatt vid köp av elektrisk kraft, som utnyttjas i anläggningar för överföring av elektrisk kraft eller inköp för att täcka överföringsförluster i nätet. Fram till år 1992 förvaltades storkraftnätet av Statens vattenfallsverk, som då kunde erhålla sådan skattefrihet eftersom verket var såväl producent som distributör. Dessa regler kan få betydande konsekvenser om samma synsätt tillämpas för el, som används inom de företag som skall överföra el i enlighet med utredningens förslag.

26. Diverse synpunkter avseende nätverksamhet m.m.

Ingen remissinstans har avvisat huvuddragen i det föreslagna nätkoncessionssystemet. Ett antal remissinstanser har dock framfört olika ändringsförslag i detaljer.

Domstolsverket konstaterar att Ellagstiftningsutredningen förslag innebär att nätmyndighetens beslut i koncessionsärenden även fortsättningsvis skall kunna överklagas till regeringen. Utredningen anför att den rättsprövning regeringsrätten kan göra enligt lagen (1988:205) om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut är tillräcklig för att uppfylla kraven i art 6 i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna.

Domstolsverket delar inte denna uppfattning. Fråga om återkallelse av nätkoncession skall enligt förslaget prövas av länsrätt som första instans. Såväl ett beslut om vägrad nätkoncession som frågan om återkallelse av koncession är av stor principiell betydelse för den enskilde. Även NUTEK:s beslut avseende nätkoncession bör därför, enligt Domstolsverket, lämpligen prövas av domstol.

Länsrätten i Stockholms län konstaterar att det i fråga om skälighetsbedömning av nättariff framgår av betänkandet att parterna kan komma överens om en nättariff. Denna skall i allmänhet godtas, dem emellan. Tillsynsmyndigheten kan dock självmant eller efter anmälan gå in och pröva tariffen. Länsrätten påpekar att det saknas exempel på i vilka situationer tillsynsmyndigheten skall gå in och i vilka intressen detta avsetts ske. Detta kan också ha bäring på andra tillsynsfrågor.

Länsrätten har ingen erinran mot att koncessionsfrågor i samma utsträckning som hittills överklagas till regeringen, inte heller mot att frågor om återkallelse av koncession prövas av länsrätt efter ansökan av koncessionsmyndigheten. Kompetensskäl talar dock enligt länsrätten

starkt för att återkallelsemålen specialdestineras till den länsrätt som har att pröva överklagandena (jfr 6 § viteslagen).

RRV anser det vara oklart vilka möjligheter som föreligger att hyra transportkapacitet (hyra nät) och vilka skyldigheter och rättigheter som enligt förslaget då gäller för nätägare respektive inhyrare. Sådana oklarheter gäller exempelvis om hyrd kapacitet är förenad med en sekundär skyldighet att överföra ström åt annan, och om nätägaren (koncessionshavaren) kan slippa ifrån sin överföringsskyldighet genom att hyra ut kapacitet. RRV bedömer att frågan om hyrd transportkapacitet möjligen kräver en särskild lagreglering.

RRV konstaterar att utredningen föreslagit att att "Nätkoncession får endast ges om anläggningen är lämplig från allmän synpunkt". RRV menar att en sådan grund för koncessionsmyndigheten att avslå en ansökan bör ifrågasättas mot bakgrund av att det stärker den lokale nätägarens monopolställning.

NUTEK konstaterar att utredningen, vad gäller nätkoncession för område, föreslår att ett viktigt kriterium för prövningen liksom i nu gällande lagstiftning är kravet på lämplig enhet. NUTEK anser att nätmyndigheten i första hand bör använda sig av tariffprövningen för att försöka åstadkomma en erforderlig strukturrationalisering. Om denna möjlighet visar sig vara otillräcklig förutsätter NUTEK att den framtida prövningen av lämpliga enheter i större grad än för närvarande kan ges tvingande karaktär.

NUTEK framhåller att mycket talar för att det blir rationellt för nätmyndigheten att även fortsättningsvis utfärda kortvariga nätkoncessioner för område med villkor om specifika krav på leveranssäkerhet, undvikande av överinvesteringar m.m.

Av kommentarerna till den av utredningen föreslagna lagtexten framgår att nätmyndigheten ska kunna pröva "skadestånd" utan närmare angivande av vilka skadeståndssituationer som avses. För tydlighetens skull anser NUTEK att det av lagtexten ska framgå i vilka fall skadeståndsskyldighet och annan påföljd föreligger.

Svenska kraftnät framhåller att när näten i framtiden blir öppna för ett stort antal aktörer är det av vikt att koncessionshavarna fullt ut följer det uppställda regelverket och att det finns tillräckligt kraftfulla sanktionsåtgärder mot den som inte följer regelverket. Vad gäller verktyget att återkalla en koncession så är detta, enligt Svenska kraftnät, inte möjligt att tillämpa, eftersom ledningar behövs men inte lagligen får användas utan koncession. Utredningen har uppmärksammat problemet men inte funnit någon tillfredsställande permanent lösning. Svenska kraftnät vill understryka vikten av att en sådan lösning tas fram under Ellagstiftningsutredningens fortsatta arbete.

Elsäkerhetsverket konstaterar att näten har, beroende på hur de är konstruerade, en viss överföringskapacitet. Ökad belastning kan medföra dels risk för att leveranssäkerheten inte kan upprätthållas, vilket drabbar nätägare som i vissa fall kan vara skyldiga att betala skadestånd, dels risker ur elsäkerhetssynpunkt. Elsäkerhetsverket framhåller att det är viktigt att elsäkerhetsaspekten belyses närmare och att regler utarbetas för bestämning av gränser för överbelastning av nätet ur elektrisk säkerhets-

synpunkt och att det anges i författningen hur dessa gränser skall övervakas.

Kammarrätten i Göteborg anser att de föreslagna beteckningarna på de två typerna av koncession förefaller något otympliga. Något hinder mot att behålla de nuvarande beteckningarna när beteckningen ges ett delvis ändrat innehåll kan Kammarrätten inte finna.

Det bör vidare, enligt Kammarrätten, övervägas om tillståndsprövningen för koncession skall avse en ansvarig person, ungefär som nu gäller enligt 6§ yrkestrafiklagen (1988:263) för prövning av trafikansvarig.

I betänkandet konstateras att Svenska kraftnät i egenskap av ansvarig för frekvenshållningen i systemet kan komma att drabbas ekonomiskt om en elsäljare saknar reservkraftsavtal (s. 205). Redan detta förhållande talar enligt Kammarrättens mening för att det bör krävas någon form av auktorisation för att någon skall få uppträda som elsäljare. Med den föreslagna lösningen, påpekar Kammarrätten, kanske man inte ens kan utesluta att det kommer att dyka upp rent kriminella "målvaktsbolag" som säljer el som bolaget inte har.

Banverket erinrar om att dess hjälpkraftssystem är uppbyggt på liknande sätt som ett normalt distributionssystem, med den skillnaden att det huvudsakligen följer järnvägslinjerna och är upphängt i samma stolpar som kontaktledningen för fordonens strömförsörjning. Hjälpkraftssystemet är uppbyggt enbart för att betjäna järnvägsspecifika ändamål men i några speciella fall sker dock distribution till hushåll i huvudsak beroende på att det inte finns något lokalt distributionsnät att tillgå.

På grund av ledningarnas närhet till kontaktledning med 16 2/3 Hz energin kan verket inte garantera en kvalitet på elenergin enligt branschens normer. Verket anser därför att betänkandets avsnitt 1.6 Förslag till Elförordning och 1.7 Förslag till Förordning om särredovisning av nätverksamhet för elektrisk ström inte skall gälla för Banverkets hjälpkraftssystem.

SCB konstaterar att den utveckling mot en ökad öppenhet och konkurrens på elområdet som utredningen föreslår i vissa avgörande avseenden kommer att ändra förutsättningarna för elstatistiken. Detta innebär enligt SCB ett behov av resurstillskott.

Jordbruksverket betonar vikten av fortsatt rimliga elpriser för boendet och för företagandet på landsbygden. Enligt det förslag som ellagstiftningsutredningen lagt, kan områdesavgränsningarna komma att få stor betydelse för prissättningen. Jordbruksverket menar att regionalpolitiska hänsyn bör beaktas vid beslut om nätkoncession för område. 2 § 2 mom 3 stycket bör därför enligt Jordbruksverket ges följande lydelse: Nätkoncession för område får ges om området utgör en från allmän synpunkt och en med hänsyn till nätverksamheten lämplig enhet.

Lantmäteriverket anser att det av motiven till den föreslagna kompletteringen av 1§ ellagen bör framgå att i begreppet nätverksamhet ingår också att ordna markåtkomstfrågan, dvs. ansökan om förrättning enligt ledningsrättslagen eller teckna avtal med fastighetsägare.

Av utredningsförslaget framgår att nyttjanderättshavare, i stället för ledningsägare, i vissa fall skall kunna få koncession för ledningen.

Lantmäteriverket påpekar att ledningsrättslagen synes utgå från att ledning, koncession och ledningsrätt innehågs av en och samma juridiska eller fysiska person. Om nyttjanderättshavaren innehar koncessionen kan denne därför inte få ledningsrätt för ledningen eftersom ledningen ägs av annan. Då koncession återkallas p.g.a. att ledningen inte längre används påpekas i betänkandet det väsentliga i att anläggningarna tas bort och att marken återställs. För fastighetsägarna är det enligt verkets mening också angeläget att de rättigheter som belastar fastigheterna tas bort.

REL konstaterar att överlåtelse av nätverksamheten föreslås bli föremål för prövning avseende den nye innehavarens lämplighet. Enligt REL:s mening finns starka skäl för att prövningen även bör omfatta om för kunderna olämpliga distributionsstrukturer permanentas eller uppstår, till exempel i form av att producenterna integrerar vertikalt genom uppköp av distribution. Enligt REL är konkurrenslagen i detta avseende inte tillräckligt medel för att motverka denna utveckling. Horisontell integration mellan distributörer kan däremot vara ägnad att stärka rationella strukturer, med konkurrenskraftiga elpriser som följd.

KREAB konstaterar att som ny lydelse av 2 § 2 mom i ellagen föreslås bl.a. "nätkoncession för område får ges endast om området utgör en med hänsyn till nätverksamheten lämplig enhet" och "nätkoncession får ej överlåtas utan tillstånd ---- av nätmyndigheten". Vad gäller första citatet kan, enligt KREAB, en i och för sig lämplig enhet ha sådan strategisk betydelse att den utgör hinder för angränsande områdes lämplighet.

Enligt det andra citatet anser KREAB att nätmyndighet ges rätt att ingripa endast vid inkrämsöverlåtelse. Då förvärvslagen, som stadgar tillstånd för köp av aktier eller andelar i elföretag, dessutom föreslås bli slopad kommer det, enligt KREAB, ej att finnas någon laglig rätt att hindra s.k. strategiska köp. KREAB anser därför att föreslagen §2 bör ges en sådan utformning att nätmyndigheten alltid har möjlighet att agera så att ändamålsenliga nätstrukturer uppnås.

Sveriges Fastighetsägareförbund konstaterar att leveransplikten har inneburit en trygghet för elabonnenterna som kommer att försvinna i samband med en avreglering enligt utredningens förslag. Överenskommelse om leverans föreslås i stället ske genom avtal emellan parterna. Vidare konstateras att utredningen förutsätter att innehållet i dessa avtal överlämnas till parterna att bestämma och att branschen utarbetar standardavtal för de vanligaste avtalsförhållandena.

Fastighetsägarnas möjligheter att köpa elkraft förutsätter att reglerna för köp utformas på ett ändamålsenligt sätt. En fastighetsägare skall kunna köpa kraft till både fastighetsel och hushållsel för att senare fördela kostnaderna på hyresgästerna. Förbrukningsprofilen för små kunder kan med relativt stor säkerhet fastställas utan krav på ny mätutrustning. Fastighetsägare måste också via ombud kunna köpa elkraft kollektivt. Denna typ av köp bör därför, enligt Fastighetsägareförbundet, särskilt beaktas i det fortsatta arbetet.

Södra Sveriges Eldistributörer Ekonomisk Förening anser att vid alternativ anslutningsmöjlighet till nätkoncession för linje respektive nätkoncession för område bör den som har nätkoncession för linje endast medges rätt till anslutning efter tillstånd från den som har områdeskon-

cession. Inom område där spänning över 20 kV alt. 30-40 kV förekommer bör, enligt föreningen, nätkoncessionen för området innefatta högsta förekommande spänning inom området. Föreningen anser att frågan om återlämnande av koncession, då koncessionsinnehavaren bedömer att lönsamheten för nätverksamheten blir otillfredsställande på grund av ändrade förutsättningar, bör behandlas av utredningen.

Krister Skånberg (mp) anser att ellagarna bör utformas så att de får bl.a. följande effekter. Den som har nätkoncession ska vara skyldig att på skäligen villkor ansluta en anläggning inom sitt område och att överföra ström till dem som är anslutna från deras leverantörer samt att mäta överförd ström. Varje kraftleverantör har leveransplikt till varje kund de har när den nuvarande ellagen upphör att gälla och till dess kunden själv byter leverantör. Kraftleverantörerna och de som har nätkoncession ska vara skyldiga att till övervakningsmyndigheten redovisa alla leveransöverenskommelser med utländska köpare. De ska också vara skyldiga att införa force-majeurklausul för minskade eller avbrutna kraftleveranser vid haveri och vid stängning eller avveckling av kärnkraftverk.

STOSEB finner att de farhågor som framförts i den allmänna debatten om att t.ex. små glesbygdskunder skulle komma i kläm om elmarknaden reformeras synes vara överdrivna. Undantag kan dock gälla i ett begränsat antal fall där kraftigare subventioner av såväl nät- som råkraftpriser förekommer. För att ytterligare stärka de mindre kundernas situation kan STOSEB tänka sig att man går ännu ett steg mot ökad insyn genom att den eller de kommuner som berörs av ett koncessionsområde får tillsätta styrelserepresentant(er) i det aktuella nätföretaget.

27. Ersättning till följd av de ändrade forskrifterna i ellagen

Göta Hovrätt anser att frågan huruvida en koncessionshavare bör få ersättning för utebliven vinst har besvarats nekande i utredningsförslaget utan någon egentlig motivering. Särskilt med tanke på det förslag till ändring av 2 kap 18 § regeringsformen som Fri- och rättighetskommitten nyligen har lagt fram är hovrätten tveksam till hur denna frågeställning kommer att bedömas i framtiden. Hovrätten föreslår därför att det sker en ytterligare analys av frågan huruvida regeringsformens egendoms-skydd är tillämpligt vid ändringar av rådande koncessionsvillkor samt i anslutning därtill även av frågan i vilken utsträckning ersättning skall utgå till koncessionshavare som drabbas av ändrade koncessionsvillkor.

Svenska Kraftverksföreningen anser att ersättningsregeln i punkt 3 i lagförslagets övergångsbestämmelser bör ges en formulering och innebörd som klart anger att ersättning skall utgå för all ekonomisk skada som uppkommer som följd av föreslagna förändringar i ellagen, förutsatt adekvat orsakssammanhang mellan ändrade koncessionsvillkor och uppkommen ekonomisk skada. Föreningen framhåller att frågorna om ekonomisk skada och ersättning som följd av de radikalt ändrade koncessionsvillkoren är omfattande och komplicerade samt att ersättningsrätten inte får begränsas på det sätt som görs i utredningen.

Svenska Elverksföreningen anser att frågan om skadeståndsanspråk för ändrad innebörd av koncession, i första hand konsekvenserna av slopad ensamrätt till leverans, bör utredas ytterligare. Elverksföreningen finner det rimligt att ersättningsmöjligheterna för innehavare av koncession enligt nuvarande regler bör omfatta all skada som uppkommer på grund av nya villkor för elmarknaden, dvs även ekonomisk skada som uppkommer vid produktionsanläggningar.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 3

Vattenfall AB instämmer i Kraftverksföreningens synpunkter och förutsätter att ellagens ersättningsregel även gäller för statligt ägda bolag. I sammanhanget kan påpekas att det är väsentligt att de nya reglerna för elmarknaden i alla sammanhang utformas så att konkurrerande företag ges likartade förutsättningar.

Sammanfattning av Affärsverket svenska kraftnäts utredning, Handelsplats för el

Prop. 1993/94:162
Bilaga 4a

Den 20 augusti 1992 fick Svenska Kraftnät i uppdrag av regeringen att utreda förutsättningarna för en svensk börs för handel med el och, om det finns sådana förutsättningar, lämna förslag till organisation av en sådan elbörs. Utgångspunkten för uppdraget är den handlingsplan för fortsatt reformering av svensk elmarknad som Riksdagen antog i juni 1992. I utredningsdirektiven framhålls bl a vikten av att göra storkraftnätet tillgängligt för fler aktörer och därigenom skapa förutsättningar för en ökad handel med el. Det betonas att samhälls-ekonomiska skäl talar för att så många aktörer som möjligt ska kunna fritt köpa och sälja el.

Vi har under arbetet med utredningen tagit hjälp av en referensgrupp med företrädare för kraftindustrin, större elanvändare, berörda myndigheter m.fl. Vi har också biträttts av en grupp med ett femtontal företrädare för medelstora energidistributörer. Vidare har vi anordnat ett seminarium, till vilket samtliga eldistributionsföretag i landet inbjudits, samt haft en lång rad formella och informella kontakter med potentiella aktörer på en svensk elbörs. Generellt gäller att eldistributionsföretag och större elanvändare förordar att en svensk elbörs inrättas medan kraftproducenterna är negativa till detta.

Vi har genomfört en rad studier, bl a om hur elbörserna i England och Norge fungerar, om börshandel i allmänhet, om produktionsoptimeringen samt om behovet av regelverk för och tillsyn av en elbörs. Dessa utredningar finns med som bilagor till rapporten.

Av flera skäl har vi särskilt intresserat oss för *förhållandena i Norge*. Man har där tämligen snabbt gjort en genomgripande förändring av elmarknadens organisation: en ny ellag har tillämpats, ett fristående företag svarar för centralnätet, ett nytt användarvänligt tariffsystem har införts och en allmänt tillgänglig elbörs finns i drift sedan drygt ett år. Enligt vår bedömning har förändringarna av den norska elmarknaden utfallit i huvudsak väl. Konkurrensen har ökat, elpriset har sjunkit och en allmän kundanpassning har skett inom elområdet. Det finns enligt vår mening starka skäl att en svensk elbörs utformas så att en nära samverkan med den norska elmarknaden och elbörsen kan ske.

Det finns *flera fördelar* med en öppen marknadsplats - en börs - för handel med el i Sverige. Det skulle ge en effektiv prisbildning, en bra informationsspridning och ett synligt elpris.

Om en öppen marknad utformas utan en elbörs kommer all handel att ske via slutna avtal. Detta skulle ge stora skillnader i tillgången till information hos marknadsaktörerna och även leda till ökade kostnader för att göra affärer. En väsentlig fördel med en elbörs är därför att möjligheterna att handla på marknaden ökar för nya aktörer och att spelreglerna blir lika för alla.

Den främsta invändningen, som har riktats mot svensk börshandel med el, är att en sådan skulle försämra produktionsekonomin genom att elproducenternas nuvarande system för optimering inte skulle fungera

som hittills. KGS har i en rapport till utredningen (bilaga 5) beräknat att de totala produktionskostnaderna under vissa antaganden skulle öka med ca 800 Mkr per år. Beräkningarna ifrågasätts dock i en annan konsultrapport (Bergman & Co, bilaga 6). Slutsatserna i denna fråga är i hög grad beroende av vilka antaganden om bl a aktörernas beteenden som görs. Huvuddelen av merkostnaderna, som enligt KGS-rapporten skulle uppstå, baseras på antagandet att kraftföretagen skulle bli mer försiktiga i att utnyttja egen vattenkraft. I så fall skulle risken öka för spill av vatten från kraftverksmagasinen. Enligt vår bedömning är detta antagande baserat på en osäkerhet om hur en marknad för el kommer att utveckla sig. Det finns inget enligt vår mening som talar för att inte elproducenter kommer att kunna klara av att optimera teknik och ekonomi tillsammans.

Vi har inte funnit att några starka skäl talar för att den svenska elmarknaden, inklusive elproduktionen, skulle bli mindre effektiv, dvs sämre optimerad, om handeln ökar genom tillkomsten av en elbörs. Till bilden hör också att det nuvarande producentsamarbetet helt eller delvis kan strida emot den nya svenska konkurrenslagen.

Bl.a. eldistributörerna har påtalat risken för att aktörerna på den svenska elmarknaden är för få och framför allt att två producenter, Vattenfall AB med ca 50 procent och Sydkraft AB med ca 25 procent av landets elproduktion, har en alltför dominerande ställning. Risken är att de stora företagen skulle kunna utnyttja en elbörs på ett sätt som alltför mycket gynnar de egna intressena och missgynnar andra aktörer, främst små och medelstora köpare. Man kan konstatera att Vattenfall och Sydkraft kommer att ha en stor en dominerande ställning på den svenska elmarknaden oavsett om en elbörs införs eller inte. Det är enbart sammankopplingen mellan svensk elmarknad och en eller flera utländska som kan väsentligt förändra dessa företags relativa storlek (dvs om inte en uppdelning sker, vilket vi inte haft till uppgift att analysera). Detta är ett av flera skäl som talar för att vi bör eftersträva en mycket nära samverkan främst med den norska elmarknaden.

Oavsett hur elmarknaden i Sverige organiseras kan dominerande företag välja att agera antingen kort- eller långsiktigt och med olika grad av samhällsansvar. Vad gäller Vattenfall är det ytterst en fråga för ägaren, regering och riksdag, att avgöra företagets roll och inriktning på den svenska elmarknaden. Som bl a påpekats av en engelsk konsultfirma vi har anlitat (n/e/r/a, bilaga 7) skulle Vattenfall kunna agera på ett sätt som gör att företaget blir en modererande och stabiliserande faktor i en förändringsprocess för den svenska elmarknaden.

Vi har studerat tre delar av vad som med ett samlingsbegrepp kan kallas en svensk elbörs, nämligen reglermarknad, spotmarknad och derivatmarknad.

Vi ser för närvarande störst behov av en *reglermarknad*. Denna skulle främst vara ett medel för Svenska Kraftnät att bibehålla balansen mellan produktion och förbrukning och därmed hålla frekvensen på nätet. På en sådan marknad skulle Svenska Kraftnät med mycket kort varsel kunna köpa och sälja eleffekt för att kompensera för avvikelser från produktions- och förbrukningsplaner (t ex vid bortfall av en

överföringsledning från Norge). Detta skapar en möjlighet för framför allt köpare att fritt välja leverantör av el på långtidsbasis utan att bli beroende av den "lokala leverantören" för att kortvarigt hantera obalanser och tillfälliga avvikelser. Aktiva deltagare på denna marknad utöver Svenska Kraftnät blir framför allt elproducenter som snabbt kan reglera sin produktion

Alternativet till en sådan reglermarknad är att någon av de stora producenterna, t ex Vattenfall, eller några producenter; grupp, på uppdrag av Svenska Kraftnät åtar sig att svara för dessa tjänster åt alla aktörer på elmarknaden. Detta kan ifrågasättas från neutralitetssynpunkt eftersom dessa elproducenter i många fall också kan konkurrera om de aktuella leveranskontrakten. Vi anser att övervägande skäl talar för att en reglermarknad bör inrättas med start när regionnäten öppnas.

Konsulten n/e/r/a har föreslagit (bilaga 7) en successiv utveckling av den svenska elmarknaden som innebär att ett system för mer utvecklad handel med tillfällig kraft, *en spotmarknad*, utvecklas i ett andra steg sedan reglermarknaden har börjat fungera. Om och när ett sådant andra steg bör tas beror på i vilken takt elnäten kommer att öppnas och hur många aktörer som därmed kommer att kunna agera på elmarknaden. Enligt vår uppfattning finns skäl som talar för en stegvis utveckling av den svenska elmarknaden när det gäller såväl lagstiftning som åtgärder för att effektivisera marknaden.

Vi ser åtminstone för närvarande inga förutsättningar för att införa en s.k. *derivatmarknad*, dvs en organiserad marknadsplats för handel med finansiella standardkontrakt om långsiktiga elleveranser innan dess att en spotmarknad har etablerat sig.

Vi har tillsammans med OM Stockholm studerat några olika tekniska utformningar av en elbörs för spothandel, dvs en börs med avslut mellan en vecka och några timmar före avtalad leveranstid. De intressantaste alternativen är en *auktionsbörs*, som man har i Norge, eller en *elektronisk transaktionsbörs*. Den sistnämnda typen av börs, som är mera datoriserad, har alltmer börjat tillämpas för handel med aktier och råvaror. Den skulle ge störst flexibilitet för såväl handel med el som för styrningen av produktionen hos kraftföretagen. Denna form är därför enligt vår mening mest lämplig för en börs för handel med tillfällig el (spothandel). En sådan börs tar ca 1,5 år att inrätta. För handel med reglerkraft kan man inledningsvis utnyttja ett förenklat system som kräver mindre investeringar och går snabbare att införa.

En viktig förutsättning för att en elbörs ska bli framgångsrik är att den ägs och drivs på ett *kompetent och neutralt* sätt. Företagsjuridik, Nord & Co, som har studerat behovet av regelverk och tillsyn (bilaga 9), anser att börsen bör organiseras som ett aktiebolag. Bolaget skulle kunna ägas av Svenska Kraftnät med möjlighet för aktörerna att få insyn via styrelserepresentation eller börsråd. Som framhålls i regeringens direktiv är ett tänkbart alternativ att den ansvarige för storkraftnätet, dvs Svenska Kraftnät, inledningsvis blir huvudman för börsverksamheten. Svenska Kraftnäts systerorganisation i Norge driver börsen på detta sätt.

För ett alternativ, där Svenska Kraftnät är en stor ägare, talar den nära kopplingen med driften av storkraftnätet. Vi bedömer också att detta

skulle skapa goda förutsättningar för en nära samverkan med den norska elmarknaden. På sikt kan ägandet av börsen spridas så att aktörerna kan få ett direkt ägarinflytande. Insyn bör dock skapas oavsett ägande genom ett brukarråd och gemensamt framtagna börsetiska regler.

Utvecklingen av en öppen svensk elmarknad och en elbörs bör ske så att det blir en samverkan med övriga nordiska länder, särskilt Norge. De planerade åtgärderna i Sverige bör utformas så att detta underlättas. I ett första steg bör vi starta ett samarbete med den norska elbörsen. En direkt sammanslagning mellan norsk och svensk elbörs bör eftersträvas och en öppen nordisk elmarknad med en gemensam elbörs år 2000 vara ett mål.

Vi anser således att det finns förutsättningar för en börs för handel med el i Sverige och att en reglerkraftmarknad bör inrättas med start när regionnäten blir öppna. Vidare kan en börs för handel med tillfällig el, en spotmarknad, inrättas i ett andra steg, gärna i samverkan med andra nordiska börser, om och när ett större antal aktörer kommer att uppträda på elmarknaden.

Sammanställning av remissyttranden över Affärsverket svenska kraftnäts utredning, Handelsplats för el

Prop. 1993/94:162
Bilaga 4b

1. Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över Affärsverket svenska kraftnäts utredning avgetts av Justitiekanslern, Kammarrätten i Stockholm, Domstolsverket, Kommerskollegium, Länsrätten i Stockholms län, Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB), Statskontoret, Finansinspektionen, Riksrevisionsverket (RRV), Boverket, Bokföringsnämnden (BFN), Glesbygdsmyndigheten, Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Marknadsdomstolen, Konkurrensverket, Elsäkerhetsverket, Konsumentverket, Statens naturvårdsverk, Kammarrätten i Göteborg, Länstyrelsen i Norrbottens län,

Statistiska Centralbyrån (SCB), Jordbruksverket, Norrtälje kommun, Göteborgs kommun, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Svenska Naturskyddsföreningen, Sveriges Industriförbund, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Svenska Kraftverksföreningen, Svenska Elverksföreningen, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Landsorganisationen i Sverige (LO), HSB Riksförbund, Hyresgästernas Riksförbund, Riksförbundet Energidistributörerna (REL), Klippan Rönneådalens Energi AB (KREAB), Svenska Bioenergiföreningen (SVEBIO), Sveriges Bostadsrättsföreningars Centralorganisation, Villaägarnas Riksförbund, Örebro Energi AB.

Härutöver har skrivelser inkommit från Stockholms Energi AB, Fyrstadskraft AB, Södra Sveriges Eldistributörer Ekonomisk Förening, Sydsvenska Återdistributörers Samrådsgrupp (SSÅS), Sveriges Civilingenjörsförbund (CF), Sydkraft AB, Kraftköp Öst AB, Vattenfall AB, Krister Skånberg - Miljöpartiet, Storstockholms Energi AB (STOSEB), Folkkampanjen mot Kärnkraft-Kärnvapen. Sveriges Akademikers Centralorganisation har med yttrande anslutit sig till de synpunkter som framförts av Sveriges Civilingenjörsförbund.

Sydkraft AB har utöver eget yttrande anslutit sig till de synpunkter som framförts av Svenska Kraftverksföreningen.

Kraftköp Öst AB har utöver sitt yttrande anslutit sig till de synpunkter som framförts av STOSEB.

Vattenfall AB har avgivit sitt yttrande i tillägg till de synpunkter som framförts i Svenska Kraftverksföreningens och Svenska Elverksföreningens yttranden.

2. Inställningen till en svensk kraftbörs

Nära hälften av remissinstanserna redovisar övergripande omdömen om utredningens samlade förslag. Flertalet av dessa omdömen är positiva till en svensk kraftbörs. Av dem betonar flera vikten av att vänta med

införandet av en s.k. spothandel till dess det finns ett väldefinierat behov av en sådan.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 4b

Ett antal remissinstanser framhåller att de är positiva till en elmarknadsreform men ser inte nu något behov av en kraftbörs. En sådan bör växa fram på marknadens villkor och på ett sätt som inte ger störningar i det existerande elsystemet.

Riksrevisionsverket (RRV), Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Konkurrensverket, Elsäkerhetsverket, Kammarrätten i Göteborg, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Norrtälje kommun, Göteborgs kommun, Landstingsförbundet, Svenska Naturskyddsföreningen, Lantbrukarnas Riksförbund, (LRF), HSB Riksförbund, Kommunförbundet, Energidistributörerna (REL), Klippan Rönneådalens Energi AB (KREAB), Svenska Bioenergiföreningen (SVEBIO), Sveriges Bostadsrättsföreningars Centralorganisation (SBC), Sveriges Fastighetsägareförbund, Villadgarna, Örebro Energi AB, Fyrstads Kraft AB, Kraftköp Öst AB och Stor-Stockholms Energi AB (STOSEB) delar utredningens uppfattning att det finns förutsättningar för en börs för handel med el i Sverige och att den skulle medföra flera viktiga fördelar på en öppen marknad. Instanserna delar utredningens analys som utmynnar i slutsatsen att förutsättningar för en svensk elbörs existerar.

Kraftverksföreningen, Sydkraft AB och Vattenfall AB ser inte behov av en kraftbörs i Sverige inom överskådlig tid. De avstyrker inrättandet av en reglermarknad i Sverige. Aktörerna skapar börsen på marknadens villkor om och när dessa anser att behov finns.

Svenska Elverksföreningen anser att handel av reglerkraft kan ske utan en börs för s.k. spothandel och att hanteringen av denna handel kan ske på ett enkelt sätt utan större investeringar. En börs för spothandel bör enligt föreningen introduceras om marknaden får behov av en sådan.

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Södra Sveriges Eldistributörer ek.för., Sveriges Civilingenjörskörbundet (CF) och Folkkampanjen Mot Kärnkraft - Kärnvapen avstyrker införandet av en svensk kraftbörs.

3. När skall en svensk kraftbörs inrättas

Ett tiotal remissinstanser har framfört synpunkter på när en kraftbörs skall eller bör inrättas. Flera är positiva till ett snabbt införande när näten öppnas medan vissa framhåller att ett införande bör vänta till dess marknadens behov av en kraftbörs finns.

Riksrevisionsverket (RRV), Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Konkurrensverket Göteborgs kommun, Energileverantörerna (REL) är positiva till att en elbörs etableras i Sverige och framhåller att det går att identifiera flera fördelar än nackdelar med ett snabbt etablerande av en spotmarknad.

Industriförbundet, Kraftverksföreningen, Elverksföreningen, Stockholm Energi AB, Sveriges Ingenjörskörbundet (CF), Sydkraft AB och Vattenfall AB anser sammanfattningsvis att aktörerna skapar börsen på marknadens villkor om och när dessa anser att behov finns.

Statlig börs eller ej?

Några remissinstanser har synpunkter på det föreslagna huvudmannaskapet samt hur och på vilka villkor en kraftbörs skall etableras på elmarknaden. Bland dem är meningarna delade till att börsen bör ha en statlig huvudman eller inte.

Finansinspektionen och *Kommunförbundet* ser inga omedelbara skäl för att statsmakterna skulle initiera och via lagstiftning framtvinga inrättandet av en elbörs.

Elsäkerhetsverket och *Klippan Rönneådalens Energi AB (KREAB)* instämmer med utredningens förslag att Svenska kraftnät bör knytas till en kraftbörs på ett sätt som gör det enkelt för dem att hantera sitt systemansvar för storkraftnätet.

Svenska Kraftverksföreningen, *Stockholm Energi AB* och *Sydskraft AB* säger nej till den statliga kraftbörs som Svenska Kraftnät beskriver i sin utredning.

Börsens påverkan på elpriserna

Många argument för en kraftbörs gäller dess påverkan på prisbildningen. Flera remissinstanser framhåller att en kraftbörs kommer att påverka prisbildningen på el. Av dem betonar ett antal att marknadseffektiviteten och prisinformationen i prisbildningen kommer att öka med en kraftbörs.

Riksrevisionsverket (RRV), *Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK)*, *Konkurrensverket*, *Norrtälje kommun*, *Sveriges Bostadsrättsföreningars Centralorganisation (SBC)*, *Fyrstads Kraft AB* anser sammanfattningsvis bl.a. att en fungerande elbörs bidrar till en effektiv prisbildning och lägre transaktionskostnader. Genom det synliga pris som etableras på en elbörs får marknadens aktörer en nödvändig information.

Energidistributörerna, (REL) framhåller att med dagens system finns ingen notering av värdet på kraft, endast kostnaden. På en börs erhålls ett pris, alltså ett marknadsvärde.

Sydskraft AB framhåller att den kommande rapporteringen av elpriser som EES-avtalet innehåller (enligt EG:s direktiv om pristransparens), kommer att ge den efterfrågade öppenheten.

Marknadsstrukturen

Flera remissinstanser befarar, trots en ofta positiv grundinställning, att de största kraftföretagens dominans inom kraftförsäljningen kommer att försvåra eller omöjliggöra en effektiv börshandel. Många av dessa ser problemets lösning i en gemensam nordisk krafthandel. En sådan skulle ge företagen en större marknad med flera aktörer som kan agera.

Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Konkurrensverket, Svenska Kommunförbundet, Klippan Rönneådalen Energi AB (KREAB), Södra Sveriges Eldistributörer ek. före. och Stor-Stockholms Energi AB (STOSEB) framhåller sammanfattningsvis att den höga företagskoncentrationen på den svenska elmarknaden hotar fördelarna av en friare konkurrens. Det är därför önskvärt att nya aktörer kommer in på elmarknaden. En börs kan ge förutsättningar för mindre aktörer att agera på samma villkor som de stora producenterna.

Naturskyddsföreningen anser att för att få en effektiv börshandel måste informationssystemet vara lättillgängligt för alla aktörer.

Hyresgästernas Riksförbund vill understryka att även en "reglerad" marknad kan ge effektivitetsvinster t.ex. genom den samkörning som nu sker.

Klippan Rönneådalen Energi AB (KREAB), Örebro Energi AB och Kraftköp Öst AB anser sammanfattningsvis att en fungerande marknad kräver i sig också att det finns tillräckligt många aktörer. De anser därför att en sådan svensk kraftbörs ansluts bör kunna till de nordiska ländernas elmarknader och kraftbörser.

Folkkampanjen mot kärnkraft-kärnvapen anser att konkurrensen mellan olika elproducenter kommer att fungera dåligt eftersom Vattenfall AB är för dominerande både i Sverige och Norden.

5. Produktionsoptimeringen

Några remissinstanser för fram synpunkter som gäller det nuvarande producentsamarbetet kring utbytet av bl.a. tillfällig kraft, den s.k. produktionsoptimeringen. De ser en fara i att produktionsoptimeringen slås sönder vid inrättandet av en kraftbörs, och att produktionskostnaderna i det svenska elsystemet höjs. Det finns dock även motstridiga synpunkter som förs fram av vissa remissinstanser.

Konkurrensverket, Energidistributörerna (REL), Klippan Rönneådalens Energi AB (KREAB), Fyrstads Kraft AB, framhåller sammanfattningsvis att en börs är att föredra framför så väl nuvarande produktionsoptimering som alternativet att vissa kraftföretag tilldelas det regleringsansvar som ombesörjs av företagen inom produktionsoptimeringen. Genom att öppenheten ökar, i vart fall för priset för den typ av kraft som omsätts via börsen, stärks kundernas ställning i förhållande till producenterna. Producenterna tvingas härigenom också till ett kostnadseffektivare agerande för att inte riskera att få reducerad lönsamhet. En väl fungerande elbörs, som på sikt vidgas avseende såväl tillhandahållet produktsortiment som geografiskt, effektiviserar sannolikt konkurrensen genom att pris- och kostnadspressen på kraftföretagen ökar.

Svenska Kommunförbundet, Villadögarna och Sveriges Civilingenjörskförbund (CF) anser bl.a. att den främsta invändningen mot en elbörs gäller produktionsoptimeringen. Samkörning och kraftutbyte enligt nuvarande system hävdas av många, främst företrädare för kraftindustrin, vara effektivare än optimering baserad på ett system där brukarna, t ex via en elbörs, får en direkt insyn i och kan påverka prisbildningen. Frågan om

vilka konsekvenser inrättandet av en elbörs. har för en optimal kraftproduktion är inte entydigt klarlagd.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 4b

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) uppfattning är att de farhågor beträffande kostnads- och miljönackdelar som skulle uppstå till följd av ett uteblivet produktionsoptimeringssamarbete är väsentligt överdrivna.

Kraftverksföreningen, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) och *Sydkraft AB* anser sammanfattningsvis att produktionsoptimeringen skulle kraftigt störas och sannolikt på kort tid raseras. För samhället skulle det bli fråga om stora ekonomiska och miljömässiga förluster. Man kan säga att hela det nuvarande systemet och de olika formerna av samarbete bygger på ett tänkande med klart definierade effektivitetsmål och pragmatisk anpassning av organisation och system för att nå dessa mål.

6. Reglermarknaden

Ett femtontal remissinstanser för fram synpunkter på frågan om behovet av att inrätta en s.k. reglermarknad. En majoritet av remiss instanserna är positiva till att en neutral reglermarknad inrättas när näten öppnas. Vissa remissinstanser är negativa till en reglermarknad och anser att dagens system fungerar bra.

Närings- och teknikutvecklingsverket, Konkurrensverket, Göteborgs kommun, Industrieförbundet, Energileverantörerna, (REL), Klippan Rönneådalens Energi AB (KREAB), Svenska Bioenergiföreningen (SVEBIO), Örebro Energi AB, Fyrstads Kraft AB samt Gruvföreningen, Jernkontoret, Kemikontoret och Skogsindustrierna delar i huvudsak utredningens uppfattning att det är angeläget att en neutral reglerkraftmarknad upprättas när näten öppnas. Den skulle förenkla situationen för alla som har ett behov av att hantera obalanser eller tillfälliga avvikelser från avtal och därmed öppna nya affärsmöjligheter. Flera av remissinstanserna anser dock att det inte räcker att enbart inrätta en reglermarknad utan en spotmarknad bör etableras omedelbart eller som ett andra steg.

Vidare framhåller flera av dessa att för att Svenska Kraftnät ska klara sitt systemansvar måste verket kunna upphandla reglerkraft. *Elverksföreningen* stöder principen om Svenska Kraftnäts roll som systemansvarig för det svenska elsystemet.

Kraftverksföreningen, Svenska Elverksföreningen, Sydkraft AB och Vattenfall AB anser inte att det behövs en reglermarknad i Sverige. Reglerkraft kan liksom nu enkelt upphandlas från elproducenterna. *Stockholm Energi AB* anser att det är för tidigt att ta ställning till en börs för reglerkraft.

7. Nordisk elmarknad och börs

Ett dussintal remissinstanser har framfört synpunkter på behovet av en nordisk elmarknad och börs. Flera remissinstanser betonar fördelarnas

med en sådan marknad och börs. Flertalet av dessa för fram tveksamheter kring den svenska elmarknadens struktur.

Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Konkurrensverket, Kammarrätten i Göteborg, Göteborgs kommun, Kommunförbundet, Energidistributörerna (REL), Klippan Rönneådalens Energi AB (KREAB), Sveriges Fastighetsägareförbundet, Södra Sveriges Eldistributörers ek. före., Sydsvenska Återdistributörers Samrådsgrupp (SSÅS) och Kraftköp Öst AB framhåller sammanfattningsvis att det måste vara önskvärt att den svenska börsen på något sätt samarbetar med den norska börsen och andra utländska marknader. En gemensam nordisk elmarknad ökar antalet aktörer och skärper konkurrensen. Bildandet av en nordisk elmarknad är därför uppfattning en angelägen uppgift. De största fördelarna med en börs uppnås sannolikt om den successivt utvecklas till att omfatta handel med elkraft på både kort och lång sikt, via olika s.k. derivatmarknader samt geografiskt utvidgad till Norge och på längre sikt hela Norden.

Sydkraft AB framhåller att utredningen hänvisar ofta till utvecklingen i Norge samt föreslår anpassning till Norge och en gemensam kraftbörs med Norge. Det svenska kraftsystemet är annorlunda uppbyggt, varför denna modell inte så direkt kan överföras till svenska förhållanden.

8. Diverse synpunkter avseende kraftbörs, m.m.

Ett tiotal remissinstanser för fram synpunkter kring vissa kvarstående frågor som bör beaktas i den fortsatta beredningen. Det gäller främst miljökonsekvenser, regler för börsverksamheten och vissa tekniska begränsningar i det existerande elsystemet.

Kammarrätten i Göteborg anser att det är säkerligen välbetänkt att inte för närvarande detaljreglera hur börsen skall fungera. Resultatet blir sannolikt bättre om aktörerna efter hand tillskapar rutiner och avgör vilka typer av kontrakt som skall handlas på en börs.

Finansinspektionen framhåller att de grundläggande krav för börsverksamhet som finns angivna i lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet (börslagen) bör även kunna göras tillämpliga inom området för handel med el.

Finansinspektionen delar utredningens bedömning om att inrätta ett tillsynsorgan eller en tillsynsmyndighet.

Glesbygdsmyndigheten framhåller i Sveriges glesbygdsregioner är just bristen på konkurrens ett problem. Det finns därför en fara att resultatet kan bli att områden i till exempel Norrlands inland kommer att erhålla högre kostnader för sin energiförsörjning i framtiden om man jämför med till befolkningstätare regioner.

Naturvårdsverket anser att det är viktigt att följa upp vilka konsekvenser en förändrad ellagstiftning och införandet av en kraftbörs får.

Naturskyddsföreningen föreslår att en särskild kommission tillsätts med uppgift att föreslå de ytterligare åtgärder som fordras för att en framtida elbörs ska kunna uppnå syftet- en effektivare resursanvändning, minskad miljöbelastning och ökad välfärd.

Kraftverksföreningen ser allvarliga problem med att införa en kraftbörs, idag finns ett utomordentligt effektivt styr-, leveranssäkrings- ochushållningssystem för produktionen av el och att ett börssystem ser ut att bli mindre effektivt i dessa avseenden.

Svenska Elverksföreningen menar att att börsverksamheten bör skötas i en egen juridisk person.

HSB Riksförbund anser dock, att elbörsen inte får utgöra ett hinder för investeringar i långsiktiga miljövänliga elproduktionsprojekt. Det bör dock finnas möjligheter att skapa styrmedel som verkar för att undanröja sådana problem.

Svenska Bioenergiföreningen (SVEBIO) anser om konsekvensen kortsiktigt trots allt skulle bli ett alltför starkt temporärt prisfall på el av införa en kraftbörs vill SVEBIO hänvisa statsmakterna till möjligheten att införa en koldioxidbeskattning också inom elsektorn som dämpande effekt.

Villaägarna anser att det bör närmare utredas vilken effekt en öppen handel över gränserna kan ha på det svenska elpriset och den svenska elproduktionen.

Södra Sveriges Eldistributörer ek.för. och *Sydsvenska Återdistributörers Samrådsgrupp* framhåller bl.a. att Svenska Kraftnät bör se över och minska de tekniska begränsningar som finns för överföring inom Sverige och från Norge. *Södra Sveriges Eldistributörer ek.före.* anser vidare att en kompetent och kraftfull myndighet måste finnas. Föreningen anser vidare att etableringsregler och krav på mäklare måste fastställas.

Sammanfattning av Närings- och teknikutvecklingsverkets utredning, Att mäta och ta betalt för el (R 1993:61)

Prop. 1993/94:162
Bilaga 5a

Närings- och teknikutvecklingsverket, har på regeringens uppdrag utrett vissa frågor kring att mäta och ta betalt för el i samband med öppna nät på elmarknaden.

Uppdragets övergripande fråga är om de kostnader som är förknippade med att kunna ta rätt betalt för de tjänster som produceras på en öppen elmarknad kan begränsas så att intentionerna i reformeringen av den svenska elmarknaden kan klaras av.

Verkets slutsats är helt klar, nämligen att de s k transaktionskostnaderna på en öppen elmarknad inte förhindrar fri konkurrens. För att begränsa kostnaderna behöver vissa uppgifter utföras och vissa krav ställas på säljare, nätföretag och kunder.

Det är inte verkets ambition att i denna utredning utarbeta och presentera en färdig lista på normer och standarder som elmarknadens parter ska rätta sig efter. Tvärtom, NUTEK anser att detta till stora delar är ett material som branschen tillsammans med myndigheter och representanter från kundsidan ska arbeta fram. Ett sådant arbete har också redan initierats inom flera fora. NUTEK menar att det är främst Tillsynsmyndighetens uppgift att samordna detta arbete i fortsättningen. Däri ligger ett ansvar att tillse att alla elmarknadens parter blir representerade.

Även om det finns behov av standardisering och ett framtagande av enhetliga normer på en öppen elmarknad, är det samtidigt viktigt att denna materia är levande och kan förändras i såväl utformning som omfattning i takt med att olika förutsättningar förändras. Detta är inte minst angeläget på elmarknaden i dag. Effekterna av reformeringen av elmarknaden är omöjliga att förutse i detalj. Samtidigt sker en snabb utveckling inom tekniken för att mäta samt inte minst inom informationsteknologin.

Vissa grundläggande krav är nödvändiga att ställa på producenter, återförsäljare, nätföretag och kunder på elmarknaden.

Ett sådant krav är att kraften för köpare och säljare mäts tillfredsställande på timbasis. Om detta innebär mätning med installerad mätare eller användning av s k fördefinierade effektprofiler, är något som de berörda parterna själva bör kunna avtala om. Den relevanta frågeställningen är vilket mätfel som kan tolereras. För att underlätta sådana förhandlingar kan branschen själv utarbeta riktlinjer för vad som är en acceptabel storlek på ett mätfel.

Verket anser emellertid att det på kort sikt finns skäl för att kräva timvis mätning av elkonsumenter och producenter som väljer att lämna den s k huvudleverantörens hägn. Det främsta motivet till detta är att säkerställa elmarknadens funktion i samband med övergången från ett marknadssystem till ett annat. Ett sådant krav kan förväntas begränsa rörligheten på elmarknaden, samtidigt som det inte utesluter byte av leverantör. Härigenom kommer fortfarande ett visst och ökande omväxlingsstryck att finnas på huvudleverantören.

De kostnader förknippade med mätutrustning som kunden förorsakar vid byte av leverantör konstituerar en ekonomisk barriär för rörlighet på elmarknaden. Effekterna av dessa kostnader kan reduceras genom subventioner. Subventioner ger dock alltid otydliga, ibland rent av felaktiga, styrsignaler. Härigenom riskerar investeringsbeteende att snedvridas samtidigt som kostnadspressen på tillverkare av mätutrustning försvagas. Samtidigt är tekniken för mätning och mätinsamling under snabb utveckling. Detta skapar osäkerhet kring behovet av att subventionera mätare och installation av dessa. NUTEK anser därför att vad gäller s k kundspecifika kostnader bör man följa principen om att den som orsakar en kostnad också ska finansiera den.

Detta innebär emellertid inte att vilka kostnader som helst kan tillåtas. Kostnader för mätutrustning och mätinsamling kommer enligt NUTEKs tolkning att omfattas av regleringen av nättjänsterna. Vidare menar NUTEK att s.k. systemkostnader bör fördelas över hela kundkollektivet efter hur mycket systemet används.

Den ekonomiska barriären kan under en period vara påtaglig för mindre kunder. Härigenom hamnar de i en monopolliknande situation gentemot den nuvarande leverantören. I syfte att förebygga eventuella missbruk av denna monopolmakt föreslår NUTEK att den s k Huvudleverantören regleras. Detta genom att en tidsbegränsad försäljningskoncession införs.

En försäljningskoncession kan också användas som ett instrument i svåra avvägningsfrågor med Huvudleverantören iblandad. En sådan är fördelningen av de icke timvist mätta leveranserna i ett lokalnät. Dessa ska fördelas ut på Huvudleverantörens kunder eller definieras som mätfel, strömstölder eller liknande och därmed belasta nätverksamheten.

En annan avvägning som behöver göras är den mellan systemkostnader och kundspecifika kostnader inom mät- och avräkningsområdena. Denna avvägningsproblematik ökar i de fall leverantör och nätverksamhet delar på investeringskostnaden för exempelvis ett kundkommunikationssystem.

Mycket talar för att Tillsynsmyndigheten bör införa ett tak för de kostnader en nätägare får ta ut av mindre kunder i syfte att täcka kostnader för installation av mätare och insamlingssystem.

Sammanställning av remissyttranden över Närings- och teknikutvecklingsverkets utredning, Att mäta och ta betalt för el (R 1993:61)

Prop. 1993/94:162
Bilaga 5b

1. Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över Närings- och teknikutvecklingsverkets utredning avgetts av Statskontoret, Konkurrensverket, Affärsverket svenska kraftnät, Svenska Industriförbundet, Svenska Kraftverksföreningen, Svenska Elverksföreningen och Riksförbundet Energidistributörerna (REL),

Svenska Elverksföreningen har inkommit med tillägg till eget yttrande.

2. Övergripande synpunkter på utredningen

Remissinstanserna är i huvudsak positiva till utredningens övergripande förslag och delar utredningens uppfattning att ett effektivt system för mätning och avräkning behövs på en elmarknad med öppna nät.

Svenska kraftnät framhåller att utredningen har baserats på Ellagsstiftningens förslag och om en ny ellag kommer att avvika från denna kan vissa detaljer behöva ändras.

Statskontoret har inget att invända mot att principen bör vara att den som orsakar en kostnad skall också finansiera den.

Industriförbundet anser att det är positivt att utredningen tagit hänsyn till att många frågor kan överlåtas på marknaden att lösa.

Kraftverksföreningen och *Elverksföreningen* instämmer i utredningens slutsats att kostnaderna för att mäta och ta betalt för el inte förhindrar fri konkurrens på en öppen elmarknad men betonar att en hel del arbete återstår innan avräkningsproblemen är lösta.

3. Kravet på timmätning

Flertalet av remissinstanserna tillstyrker utredningens förslag om att det finns på kort sikt skäl att kräva timvis mätning av elkonsumenter och producenter som väljer att lämna den s.k. huvudleverantören.

Konkurrensverket anser det är viktigt att inte sådana hinder införs som onödigtvis försvårar marknadsinträde och leverantörsbyte. Regelsystemet för elmarknaden bör också utformas så att incitament skapas för en utveckling och marknadsföring av billiga elmätare.

Svenska kraftverk framhåller att det är väsentligt att utveckla en för landet gemensam standard. Det vore vidare önskvärt med en gemensam nordisk mätstandard.

Industriförbundet anser att kravet på timmätning för kunder som byter leverantör är rimligt med tanke på att det lägger ett tak för antalet leverantörsbyten i den fria marknadens inledningsfas.

4. Försäljningskoncession

Prop. 1993/94:162
Bilaga 5b

Flertalet av remissinstanser har tillstyrkt utredningens förslag om att en tidsbegränsad försäljningskoncession införs. En försäljningskoncession bör införas bl.a. på grund av att den ekonomiska kostnaden för mindre kunder att skaffa en timmätare vid leverantörsbyte är idag hög. Flera remissinstanser anser dock att en försäljningskoncession inte bör införas.

Industriförbundet anser med hänvisning till konkurrenssituationen för mindre kunder att utredningens förslag är rimligt.

Kraftverksföreningen avstyrker förslaget med hänvisning till att konkurrenslagstiftningen ger ett tillräckligt skydd mot missbruk av dominerande ställning.

Elverksföreningen anser att förslaget ligger utanför utredningens uppdrag. Elverksföreningen var i samband med remissbehandlingen av NUTEK:s utredning Elmarknad i förändring negativ till en särskild försäljningskoncession.

5. Vem skall äga mätaren

Flertalet remissinstanser för fram synpunkter som i huvudsak ansluter till Ellagstiftningsutredningens förslag att det bör vara nätägaren som har ansvar vad gäller mätning och avräkning. Flera remissinstanser för dock fram argument kring frågan om ägande och installation av mätaren.

Statskontoret framhåller att det inte behöver vara kunden som äger mätutrustning utan det skulle kunna vara möjligt att låta leverantören äga mätutrustning och denne skulle överlåta mätutrustningen när kund byter leverantör.

Konkurrensverket anser att nätägaren bör ha en skyldighet, men inte en exklusiv rättighet, att installera mätare. Om kund hittar andra leverantörer av godkänd mätutrustning bör han kunna anlita dessa istället. Det bör enligt verket finnas möjlighet till olika former av finansiering av mätarna, t.ex. hyrmöjligheter.

Svenska kraftnät anser det viktigt att nätmyndigheten följer hur nätägarna sköter sitt mätansvar så att hanteringen av mätfrågor inte försenar eller försvårar för kund som vill byta leverantör.

Industriförbundet framhåller att det bör antingen vara nätägaren, som neutral part, eller kunden som äger mätaren. Genom detta kan mätningen skötas oberoende av vilken leverantör kunden väljer, vilket är viktig ur konkurrenssynpunkt.

6. Avräkning av mätdata

Flera remissinstanser för fram synpunkter på utredningens förslag om hur avräkningssystemet skall vara uppbyggt och fungera. Av dem anser flertalet att frågan om hur avräkningssystemet skall utformas behöver utredas vidare.

Svenska kraftnät anser det viktigt att välja lösningar som kan underlätta en öppen elmarknad och anpassning av avräkningen till en sådan. Vidare anser verket det viktigt för att förenkla avräkningen att nätägaren svarar för nätförluster och inräknar dem i nätkostnaderna.

Industriförbundet anser att det är rimligt att både regionnätägaren och lokalnätägaren rapporterar direkt till Svenska kraftnät. Förbundet anser att denna rapportering bör ske aggregerat för alla kunder som en leverantör har inom ett område.

Kraftverksföreningen anser att den mätansvarige lokale nätägaren bör summera varje leverantörs alla leveranser inom området och rapportera summorna. Nätvis avräkning är att fördra.

Elverksföreningen anser att den föreslagna modellen blir otympligt och tveksamt ur integritetssynpunkt. Vidare anser Elverksföreningen att avräkningen bör ske så långt ut i systemet som möjligt för att bli effektivt.

7. Övriga synpunkter på mättningsproblemen

Många remissinstanser har fört fram olika synpunkter på eller i anslutning till utredningen.

Konkurrensverket anser att man bör skilja på nätverksamhet och kraftförsäljning även om verksamheterna bedrivs initialt inom samma företag. Den befintlige leverantören bör bedriva nätverksamhet och kraftförsäljning som separata rörelsegrenar/bolag.

Industriförbundet anser att krav på timmätning inte behöver ställas i det fall där kund kompletterar den nuvarande leverantören med leverans genom s.k. standardiserade kontrakt. Industriförbundet framhåller även att det är viktigt att avräkningsinformation behandlas med den sekretess som är möjlig.

Kraftverksföreningen motsätter sig utredningens förslag om pristak för mätutrustningen. På en fri elmarknad vägs kostnaden för mätutrustning mot andra vinster för köparen. Kund har istället ha möjlighet att få priset på mätutrustningen reglerat på samma sätt som priset för nättjänsten.

Sammanfattning av Elmyndighetsutredningens betänkande Monopolkontroll på en avreglerad elmarknad (SOU 1993:105)

Prop. 1993/94:162
Bilaga 6a

Våren 1992 lade regeringen fram förslag till mål och strategier för en reformering av den svenska elmarknaden. Målet för reformen är att genom ökad konkurrens nå ett än mer rationellt utnyttjande av produktionsresurserna och att tillförsäkra kunderna flexibla leveransvillkor till lägsta möjliga priser.

En särskild utredning, Ellagstiftningsutredningen, har fått i uppdrag att lägga fram de förslag till ändringar i nuvarande lagstiftning som behövs för att dessa riktlinjer för en elmarknad med konkurrens skall kunna genomföras. Utredningen lämnade i juli 1993 delbetänkandet (SOU 1993:68) Elkonkurrens med nätmonopol.

Även med konkurrens på elmarknaden behövs enligt Ellagstiftningsutredningen en kontroll av nätverksamheten. Med nätverksamhet avses allt som behövs för att näten skall kunna användas för överföring av ström. Kontrollen gäller i första hand att ledningar och nät hålls öppna och tillgängliga på skäliga villkor för alla som behöver använda dem för att överföra ström. I andra hand behövs en kontroll av nätverksamheten för att styra prisutvecklingen för nättjänster - tarifferna för anslutning och överföring - och ägarnas vinstuttag.

Den myndighet som skall sköta kontrollen av nätverksamheten kallas i Ellagstiftningsutredningens betänkande *nätmyndigheten*.

Denna utredning har till uppgift att utreda nätmyndighetens resursbehov, organisation och finansiering.

Nätmyndighetens uppgifter

Nätmyndighetens insatser är på flera sätt avgörande för att den planerade elmarknadsreformen skall få avsedd effekt.

För det första är det myndighetens uppgift att prisreglera och utöva tillsyn över den s.k. nätverksamheten, en verksamhet som omsätter ca 15 miljarder kronor per år. Eftersom nätföretagen saknar konkurrens är det myndighetens uppgift att se till att det skapas incitament till såväl hög leveranssäkerhet som till kostnadseffektivitet. Det är också myndighetens uppgift att säkerställa att elanvändarna inte behöver betala ett högre pris än nödvändigt för nättjänsterna.

För det andra är konkurrerande producenters och elsäljares tillgång till näten en förutsättning för att konkurrensen på elmarknaden skall fungera. Myndighetens uppgift är att verka för att nättariffer, mät- och avräkningssystem m.m. utformas på ett sätt som underlättar handel och främjar konkurrens.

Den dimensionering av nätmyndigheten vi föreslår grundas på uppfattningen att regler och arbetsmetoder ska uppmuntra till egenkontroll i branschen. För att detta skall ske krävs:

- * att samhällets krav på nätverksamhet m.m. är klart uttryckta och väl spridda,
- * att regler och föreskrifter är utarbetade efter samråd med branschen och abonnenterna,
- * att informationen om nätföretagen görs lättillgänglig,
- * att myndigheten har tillräcklig kunskap och tillräckliga befogenheter att ingripa när det är befogat.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 6a

Koncessionsgivning

Vi anser att de frågor som rör koncessionsgivning enligt förslaget om ändrad ellagstiftning och de nya myndighetsuppgifter som följer av lagförslaget bör organiseras gemensamt. Syftet med koncessionsverksamheten är ytterst att säkerställa rationella nätinvesteringar och därmed tillgodose allmänhetens behov av god leveranssäkerhet, samtidigt som markintrång och negativa miljökonsekvenser kan minimeras.

Normgivning

För att precisera lagstiftningen bör myndigheten ha möjlighet att i vissa fall utfärda föreskrifter. Myndigheten har vidare möjligheten att utfärda allmänna råd i frågor som rör nätverksamhet m.m. Särskilt inledningsvis kommer arbetet med normgivning att vara relativt omfattande. Föreskrifter skall utfärdas bl.a. såvitt avser utformningen av årsredovisningen för nätverksamheten och frågor som rör mätning och avräkning.

En mycket central uppgift för myndigheten blir att göra bedömningar och utfärda allmänna råd för hur nätföretagens totala intäkter ska beräknas. Nätavgiften får inte vara så hög att monopolvinster uppstår. Tarifferna får heller inte vara så låga att de försvårar för företagen att finansiera ny- och återinvesteringar och därmed äventyra leveranssäkerheten på sikt. Myndigheten måste också beakta att företagen har incitament till att effektivisera verksamheten och på så sätt kunna sänka nätavgifterna.

Prövning

Även om myndighetens arbetsmetoder syftar till självreglering av nätföretagen kommer det att finnas situationer när myndigheten måste utfärda föreläggande för nätinnehavare som inte följer regelverket. Nätmyndighetens uppgift är också att pröva klagomål från enskilda och i vissa fall tvister mellan olika nätägare. Det är också nätmyndighetens uppgift att inträda som part i mål när myndighetens beslut prövas av domstol. Nätmyndigheten har möjligheten att förelägga viten.

Av myndighetens övriga uppgifter kan nämnas *uppföljning, information och rådgivning* samt *administrativa uppgifter*.

Vid bedömningen av resursbehovet utgår vi från det genomsnittliga resursbehovet under en treårsperiod. Inledningsvis kan det krävas en fokusering på uppgifterna normgivning och information. Senare under treårsperioden kan större resurser läggas på uppföljning och prövning.

För att kunna genomföra de ovan nämnda uppgifterna bedömer utredningen att det krävs en personalstyrka på ca 35 personer. Kompetensen hos de anställda bör vara en blandning av ekonomisk, teknisk och juridisk kompetens. Utöver dessa personalgrupper krävs personer med allmän administrativ kompetens samt vissa specialkompetenser om bl.a. information, data och statistik.

Det totala resursbehovet inklusive löner, konsulter, lokalkostnader, informationsinsatser, räntor och avskrivningar m.m. uppskattar vi till ca 22 miljoner kronor per år.

Nätmyndighetens organisation

Vi har studerat tre alternativ beträffande huvudmannaskap för nätmyndighetens verksamhet. Dessa är *Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK)* som i dag bl.a. har hand om koncessioner enligt ellagen, *Elsäkerhetsverket* som i dag har ansvar för elnätet från elsäkerhetssynpunkt och en helt *ny myndighet*.

Vår uppfattning är att det finns fördelar och nackdelar med samtliga alternativ och att samtliga tre alternativ är tänkbara och möjliga att genomföra.

Fördelen med en sammanläggning med *Elsäkerhetsverket* är främst att den tekniska kompetens som finns i *Elsäkerhetsverkets* regionala organisation i så fall kan utnyttjas bättre.

Fördelarna med en sammanläggning med NUTEK är att nätmyndigheten därigenom lättare kan utnyttja NUTEKs breda kompetens på energiområdet och andra specialistfunktioner. Om många myndighetsuppgifter på energiområdet samlas på NUTEK blir det också lättare för allmänheten och andra att hitta fram, NUTEKs roll som central energimyndighet blir tydligare.

Utredningens uppfattning är emellertid att elmarknadsreformen som sådan skulle gynnas av att nätmyndigheten organiseras som en fristående myndighet. Genom att skapa en fristående myndighet betonas verksamhetens betydelse. Detta gör förändringen på elmarknaden tydlig och skapar förtroende för elmarknadsreformen.

Vår slutsats är alltså att nätmyndigheten bör organiseras som en fristående myndighet. Detta är särskilt väsentligt under den första femårsperioden av verksamheten eftersom vi ser myndigheten som en garant för att reformen får avsedd effekt på elmarknaden och därigenom finner allmän acceptans. Efter fem år bör myndighetens verksamhet utvärderas.

Om nätmyndigheten knyts administrativt och samlokaliseras med NUTEK skulle dessutom de fördelar vi ser med NUTEK-alternativet

delvis kunna uppnås. NUTEK torde dessutom kunna erbjuda administrativa tjänster till konkurrenskraftiga villkor. Vi ser det således som en fördel om nätmyndigheten lokaliseras till lokaler i anslutning till NUTEK.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 6a

NUTEKs roll som central energimyndighet

Enligt direktiven ska vi bedöma hur NUTEKs roll som energiansvarig myndighet påverkas nätmyndigheten inte förs till NUTEK.

NUTEKs uppgift som central energimyndighet är att företräda energiintresset gentemot andra intressen. I detta ligger bl.a. att verka för en säker och billig energiförsörjning. Myndighetens värnar detta intresse bl.a. genom att påverka utformningen av regelverk (normer, skatter m.m.) såväl nationellt som internationellt. Myndighetens lämnar också själv och i samarbete med andra underlag för och verkställer de politiska besluten. Både forsknings- och utvecklingsverksamhet samt analysverksamhet har stor betydelse här.

Enligt vår bedömning påverkas inte NUTEKs möjligheter att fullfölja sin energipolitiska uppgift i någon väsentlig utsträckning av om vårt förslag genomförs. Om NUTEK blev huvudman är verket självt ansvarigt för att verksamheten fungerar tillfredställande. I vårt förslag ligger det i NUTEKs roll att följa utvecklingen på elmarknaden för att förvisa sig om att utvecklingen ligger i linje med de övergripande energi och näringspolitiska målen. Detta underlättas om verksamheten samlokaliseras med NUTEK och även administrativ samverkan kommer till stånd.

Nätmyndighetens finansiering

De möjligheter till finansiering av verksamheten som står till buds är i princip anslagsfinansiering via statsbudgeten, avgiftsfinansiering från marknaden eller en kombination av dessa alternativ.

Vi föreslår att nätmyndighetens verksamhet finansieras genom avgifter.

Myndighetens verksamheter bör finansieras via en avgift som betalas av innehavare av nätkoncession. Avgiften bör vara differentierad så att avgiften i det enskilda fallet motsvarar en rimlig kostnad och betalas årligen. Den modell som utredningen förordar är att respektive koncessionsinnehavares balansomslutning ger grund för en procentuellt beräknad avgift. Avgiften torde uppgå till ca 1,5 promille av den ekonomiska omslutningen. För en hushållsabonnent motsvarar detta ca 1-4 kronor per år.

Nätmyndighetens ledning

Det finns i dag tre grundmodeller för ledningen av statliga myndigheter. En form är att myndighetens chef är högsta beslutande instans inom myndigheten, s.k. *enrådighetsverk*. Vid vissa myndigheter finns det vid

sidan om myndighetschefen ett *råd*. En tredje form är att det förutom myndighetschefen även finns en s.k. *lekmannastyrelse* som fattar vissa beslut.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 6a

Ett grundläggande krav på den nya myndigheten är att den vid sin myndighetsutövning agerar på ett självständigt sätt. Detta gäller särskilt myndighetens prövningsverksamhet och då särskilt vid avgörande av klagomål. Detta krav på stor integritet innebär att myndigheten inom de ramar som ges av regering och riksdag måste stå fri från styrning utifrån.

Vi menar att den bästa lösningen är en myndighetschef som bär hela ansvaret för verksamheten. Att organisera myndigheten som ett s.k. enrådighetsverk framstår också som den mest effektiva ledningsformen.

Det externa inflytande som kan krävas för att förbättra myndighetens verksamhet bör kanaliseras via ett av regeringen utsett råd.

1. Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över Elmyndighetsutredningens betänkande avgetts av Konkurrensverket, Riksrevisionsverket (RRV), Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Elsäkerhetsverket, Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät), Konsumentverket, Statskontoret, Svenska Kommunförbundet, Sveriges Industriförbund, Svenska Kraftverksföreningen, Svenska Elverksföreningen, Värmeverksföreningen, Riksförbundet Energileverantörerna (REL), HSB Riksförbund, Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag (SABO), Svenska Bioenergiföreningen, Sveriges Energiföreningars riksorganisation (SERO) och Sveriges Fastighetsägareförbund.

Härutöver har en skrivelse inkommit från Stor-Stockholms Energi AB (STOSEB).

2. Allmänna synpunkter

Majoriteten av remissinstanserna är i huvudsak positiva till utredningens förslag och delar utredningens uppfattning att nätmyndighetens uppgift att övervaka de monopol som nätföretagen utgör är central för att avregleringen av elmarknaden skall få avsedda effekter. Bl.a. hänvisas till erfarenheterna från genomförda elmarknadsreformer i England och Norge. Flera remissinstanser, bl.a. Konkurrensverket, Svenska kraftnät, RRV, Sveriges Industriförbund och Sveriges Fastighetsägareförbund, påpekar vidare att tillsynsmyndigheten måste ha en stark ställning och en hög kompetens för att klara sin uppgift. STOSEB anser att myndighetens förmåga att kunna agera, informera och besvara frågor under elmarknadsreformens inledningsskede kommer att ha en avgörande betydelse för reformens framgång.

REL har lämnat utredningens förslag i sin helhet utan invändningar.

3. Nätmyndighetens uppgifter

Flertalet remissinstanser har tillstyrkt utredningens förslag om uppgifter för nätmyndigheten eller har lämnat förslaget utan erinran. NUTEK understryker behovet av att koncessionsverksamheten tidigt förs till den nya organisationen. Några remissinstanser, däribland Svenska Kommunförbundet, betonar att det med hänsyn till den omställning som avregleringen av elmarknaden innebär för nätföretagen är nödvändigt att *normgivning* i form av föreskrifter och allmänna råd, m.m. utfärdas i god tid före den ändrade ellagens ikraftträdande. Svenska kraftnät under-

stryker att samordning av de nya nättarifferna och ett system för mätning och avräkning är viktiga uppgifter för myndigheten i ett inledningsskede.

Utredningen har jämfört olika metoder för *reglering av nättariffer*, bl.a. avkastningsreglering och prisreglering enligt standardkostnadsmetoden. Denna fråga har behandlats av bl.a. Sveriges Industriförbund, som anför att ett system med standardkostnader kan ge stora effektivitetsvinster eftersom det innebär att nätföretagen får incitament att driva verksamheten rationellt. Enligt Svenska Kraftverksföreningen bör bedömningen av nättariffer grundas på nuanskaffningsvärdet för att ge nödvändiga incitament till en fortlöpande rationalisering och effektivisering av nätverksamheten. RRV hävdar att det i inledningsskedet blir svårt att bedöma skäligheten i nättarifferna då möjligheterna att göra jämförelser mellan nätföretagen kommer vara begränsade och de aktuella metoderna är komplicerade. RRV anför att myndigheten därför, åtminstone till att börja med, bör vara flexibel och använda olika metoder för att bedöma tarifferna.

Konsumentverket påpekar att verket/KO, med stöd av lagen om (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden (avtalsvillkorlagen), kan pröva skäligheten av avtalsvillkor som tillämpas mellan näringsidkare och enskilda konsumenter. Konsumentverket anser att det är direkt olämpligt att nätmyndigheten skall pröva inte bara priset utan också leveransvillkoren i övrigt eftersom det enligt verket innebär en prövningen av avtalsvillkor dubbleras.

Enligt Svenska Elverksföreningen finns en risk för sammanblandning av nätmyndighetens roller genom att myndigheten skall utfärda tillämpningsanvisningar, utgöra första instans i prövning av prisernas skälighet samt i ett senare skede föra talan mot nätägaren i högre instans. Föreningen förordar en *fristående instans för prövning av nättariffer* och övriga villkor som enligt föreningen i princip bör byggas upp som nuvarande Prisregleringsnämnden för elektrisk ström. Även SERO anför att en partssammansatt grupp med uppgift att pröva tvister om bl.a. ersättning till små elproduktionsanläggningar bör ingå i nätmyndigheten.

Några remissinstanser har kommenterat utredningens förslag om en *rådgivningsbyrå för konsumenter*. Konsumentverket stöder förslaget med hänvisning till att nätmyndigheten genom en sådan verksamhet skulle fånga upp konsumentproblem och få ett bra underlag för att utvärdera utvecklingen på elmarknaden. Enligt Sveriges Industriförbund bör idén med konsumentråd efter engelskt mönster prövas. Svenska Kraftverksföreningen anser att en rådgivningsbyrå för konsumenter inte behövs.

Konsumentverket anser att nätmyndigheten bör få i uppgift att främja utvecklingen av *mät- och avräkningsutrustning*, t.ex. genom teknikupphandling.

Majoriteten av remissinstanserna delar utredningens bedömning i fråga om nätmyndighetens behov av resurser eller har lämnat utredningens bedömning utan invändning. Till de remissinstanser som stöder utredningens uppfattning hör bl.a. Konkurrensverket, NUTEK, Elsäkerhetsverket och Svenska kraftnät. Enligt STOSEB kommer arbetsbelastningen i inledningsskedet att bli mycket stor, varför resursbehovet då kan komma att överstiga de 35 årsarbetskrafterna.

Sveriges Industriförbund anser att kompetensen varje anställd bör prioriteras framför antalet anställda. Förbundet bedömer att utredningens förslag om 35 årsarbetskrafter kan reduceras. Även Svenska Kraftverksföreningen och Svenska Elverksföreningen anför att myndigheten kan dimensioneras med färre antal anställda. RRV påpekar att nettokostnaden för staten blir lägre än de 22 miljoner kronor som utredningen har angett eftersom förslaget innebär att NUTEK:s kostnader för arbetet med koncessionsfrågor och prisreglering förvinns när uppgifterna tas över av den nya myndigheten.

5. Organisationslösningar

Flertalet av remissinstanserna, däribland Konkurrensverket, Svenska kraftnät, Elsäkerhetsverket, Sveriges Industriförbund och Statskontoret, tillstyrker utredningens förslag att nätmyndigheten bör organiseras som en fristående myndighet. Som skäl härför anges bl.a. att detta alternativ är det som bäst gynnar elmarknadsreformens syften. Vidare anføres att det med hänsyn till myndighetens uppgift att övervaka monopolerna på elmarknaden är nödvändigt att verksamheten kan bedrivas med stor integritet och fristående från branschintressen. Elsäkerhetsverket anser att om utredningens förslag inte genomförs bör alternativet Elsäkerhetsverket väljas. Statskontoret framhåller att det kan finnas samordningsfördelar med Telestyrelsen. En möjlig framtida organisation är enligt Statskontoret att samla tillsynen av el-, tele- och postlagstiftningen till en myndighet.

RRV och SERO har lämnat utredningens förslag utan erinran. NUTEK, Svenska Kommunförbundet, Svenska Kraftverksföreningen och Svenska Elverksföreningen avstyrker utredningens förslag. Enligt NUTEK är elmarknadsfrågorna en viktig del av det energiintresse NUTEK har att företräda och verket anser därför att nätmyndigheten bör knytas till NUTEK. Som skäl anges bl.a. att ansvaret för energifrågorna skulle splittras om utredningens förslag genomfördes. Även Svenska Kommunförbundet anser att nätmyndigheten bör inordnas i NUTEK. Svenska Kraftverksföreningen och Svenska Elverksföreningen hävdar att det inte finns behov av en ny myndighet för de aktuella myndighetsuppgifterna utan att dessa bör läggas på en befintlig myndighet.

Flertalet remissinstanser godtar förslaget om att finansiera nätmyndighetens verksamhet genom avgifter som tas ut av nätföretagen eller har lämnat förslaget utan invändning. RRV anser dock att förslaget om nätagift behöver utvecklas. Enligt RRV bör tillsynsverksamheten och koncessionsprövningen som separata resultatområden, som kan ha olika ekonomiska mål. RRV konstaterar att när det gäller nätmyndighetens prövning av koncessionsansökningar skulle finnas ett klart samband mellan avgiften och en motprestation. När det däremot gäller en avgift för tillsynsverksamheten har utredningen enligt RRV inte visat på ett sådant samband. RRV anser förutsättningarna för att ta ut avgifter för tillsynsverksamheten bör utredas ytterligare. Vidare påpekas att när det gäller en eventuell avgift för tillsyn torde det till en början vara omöjligt att på förhand bedöma hur stora kostnader som de olika nätföretagen ger upphov till. Svenska kraftnät anser att den föreslagna principen om att basera nätagiften på nätföretagens omslutning inte skulle spegla den troliga kostnadsfördelningen. Svenska Kraftverksföreningen föreslår att nätmyndighetens verksamhet finansieras på likartat sätt som Elsäkerhetsverket, dvs. med enhetliga avgifter per kund indelade i ett fåtal storleksklasser.

Svenska Elverksföreningen, Sveriges Fastighetsägareförbund och Hyresgästernas Riksförbund avstyrker förslaget om att finansiera verksamheten genom en nätagift. Bl.a. anføres att myndigheten bör anslagsfinansieras för att kunna vara fristående mot dem som skall granskas.

7. Övriga frågor

Enligt NUTEK bör koncessionsärenden enligt rörledningslagen av effektivitetsskäl samordnas med prövning av ärenden enligt ellagen. Vidare ifrågasätts motiven för att i myndighetsinstruktionen låsa fast att prövningsuppgiften skall organiseras som en enhet. Instruktionen bör enligt NUTEK förtydligas såvitt avser uppgiften för det till myndigheten föreslagna rådgivande organet.

Förslag till lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1),
innefattande vissa bestämmelser om elektriska
anläggningar

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa
bestämmelser om elektriska anläggningar

dels att 1 – 3, 15, 21 och 31 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 15 a §, av följande
lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Med elektrisk anläggning förstås i denna lag anläggning med däri ingående särskilda föremål för produktion, upplagring, omformning, överföring, distribution eller nyttjande av elektrisk ström.

Ha olika delar av samma elektriska anläggning skilda innehavare, anses varje sådan del som en särskild anläggning.

Elektriska anläggningar indelas med hänsyn till farlighetsgraden i starkströmsanläggningar och svagströmsanläggningar. Närmare bestämmelser härom meddelas av regeringen.

Med nätverksamhet avses att ställa kapacitet på elektriska starkströmsledningar till förfogande för överföring av ström. Till nätverksamhet hör också projektering, byggande och underhåll av ledningar, ställverk och transformatorer, anslutning av andra ledningar och inmatnings- eller uttagspunkter, mätning av överförd effekt och energi samt annan verksamhet som behövs för att överföra ström på det elektriska nätet.

Med anslutning avses i 2 § 4 och 7 mom. anslutning av ny ledning eller ny inmatnings- eller uttagspunkt, återinkoppling av befintlig ledning eller befintlig inmatnings- eller uttagspunkt samt ändring av avtalad effekt i inmatnings- eller uttagspunkt.

2 § 1 mom¹.

Elektriska starkströmsledningarna får inte dras fram eller begagnas utan tillstånd (*koncession*) av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Till en lednings framdragande räknas inte bara själva byggandet av ledningen utan också schaktning, skogsavverkning eller därmed jämförliga åtgärder för att bereda plats för ledningen.

En koncession skall avse en ledning med i huvudsak bestämd sträckning (*linjekoncession*) eller ledningsnät inom ett visst område (*områdeskoncession*).

En transformator- eller kopplingsstation som är avsedd för en spänning av 40 kilovolt eller däröver och som skall anslutas till en eller flera nya ledningar får inte börja byggas förrän koncession har meddelats för framdragande av minst en ny ledning eller medgivande har lämnats enligt 8 mom. för sådant framdragande.

Regeringen får medge undantag från bestämmelserna i första och tredje styckena i fråga om vissa slag av ledningar eller stationer eller i fråga om ledningar eller stationer inom vissa områden.

Elektriska starkströmsledningarna får inte dras fram eller begagnas utan tillstånd (*nätkoncession*) av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av nätmyndigheten. En ansökan om nätkoncession som avser en utlandsförbindelse skall dock prövas av regeringen. Till en lednings framdragande räknas inte bara själva byggandet av ledningen utan också schaktning, skogsavverkning eller liknande åtgärder för att bereda plats för ledningen.

En koncession skall avse en ledning med i huvudsak bestämd sträckning (*nätkoncession för linje*) eller ett ledningsnät inom ett visst område (*nätkoncession för område*). I ett beslut om nätkoncession för område skall anges en för ledningsnätet högsta tillåtna spänning.

En transformator- eller kopplingsstation som är avsedd för en spänning av 40 kilovolt eller däröver och som skall anslutas till en eller flera nya ledningar får inte börja byggas förrän nätkoncession har meddelats för framdragande av minst en ny ledning eller medgivande har lämnats enligt 8 mom. för sådant framdragande.

Regeringen får föreskriva om undantag från bestämmelserna i första och tredje styckena i fråga om vissa slag av ledningar eller stationer eller i fråga om ledningar eller stationer inom vissa områden.

¹Senaste lydelse 1982:487

2 § 2 mom².

Koncession må ej meddelas med mindre anläggningen är behövlig och förenlig med en planmässig elektrifiering och, då fråga är om områdeskoncession för yrkesmässig distribution, området utgör en med hänsyn till eldistributionens ändamålsenliga anordnande lämplig enhet.

Koncession för yrkesmässig distribution må meddelas endast den som från allmän synpunkt finnes lämplig att utöva sådan verksamhet.

Vid prövning av fråga om meddelande av områdeskoncession enligt första och andra styckena skall möjlighet att tillgodose lokala intressen särskilt beaktas.

Koncession får inte strida mot en detaljplan eller områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Vid prövning av frågor om meddelande av koncession skall lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m. tillämpas.

Koncession må ej överlåtas utan tillstånd av regeringen eller den regeringen bemyndigar.

Nätkoncession får meddelas endast om anläggningen är lämplig från allmän synpunkt.

Nätkoncession för linje får endast om det finns särskilda skäl meddelas för ledning som är avsedd för spänning som inte överstiger högsta tillåtna spänning för de områden med nätkoncession som berörs av ledningen.

Nätkoncession för område får meddelas om området utgör en med hänsyn till nätverksamheten lämplig enhet. Områden med nätkoncession får inte helt eller delvis sammanfalla.

Nätkoncession får endast beviljas den som från allmän synpunkt är lämplig att utöva nätverksamhet. Nätkoncession för område får endast beviljas den som dessutom är lämplig att bedriva nätverksamhet inom det begärda området.

Nätkoncession får inte strida mot en detaljplan eller områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Vid prövning av frågor om meddelande av nätkoncession skall lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m. tillämpas.

Nätkoncession får inte överlåtas utan tillstånd av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av nätmyndigheten. Vid prövning av ansökan om överlåtelse av nätkon-

²Senaste lydelse 1987:142

Om förvärv av eldistribution-sanläggning m.m. finnes särskilda bestämmelser.

2 § 3 mom³.

Koncession meddelas för viss tid, ej överstigande fyrtio eller, om särskilda skäl därtill föranleda, sextio år.

Vid meddelande av koncession skola, under förbehåll av allmän och enskild rätt, föreskrivas de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som av säkerhetsskäl eller eljest ur allmän synpunkt finnas påkallade.

Nätkoncession ges för bestämd tid, längst 40 år.

En nätkoncession skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt samt de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som behövs av säkerhetsskäl eller som annars behövs från allmän synpunkt.

2 § 4 mom⁴.

Den som innehar områdeskoncessionen för yrkesmässig distribution är skyldig att tillhandahålla ström åt var och en som inom området behöver den för normala förbrukningsändamål, om inte annat följer av andra stycket eller det finns särskilda skäl till undantag.

Inom ett område där fjärrvärme eller naturgas distribueras eller avses bli distribuerad föreligger inte skyldighet att leverera ström för värmeförsörjning av en byggnad, om strömmen är avsedd för värmeförsörjning på något annat sätt än med värmepump eller

Den som har nätkoncession för linje är skyldig att på skäliga villkor ansluta en anläggning till ledningen.

Om det finns särskilda skäl kan nätmyndigheten besluta att den som har nätkoncession för linje inte behöver ansluta en anläggning till ledningen.

Den som har nätkoncession för område är skyldig att på skäliga villkor ansluta en anläggning inom området till ledningsnätet.

Om det finns särskilda skäl kan nätmyndigheten besluta att den som har nätkoncession för område inte

³Senaste lydelse 1957:383

⁴Senaste lydelse 1987:1166

om strömmen är avsedd för en värmepump men värmepumpar, enligt riktlinjer som kommunfullmäktige har beslutat, inte bör förekomma inom området. Trots detta föreligger dock skyldighet att leverera ström, om värmeförsörjningen av byggnaden med större fördel kan tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma systemet. Har ström till en värmepump börjat tillhandahållas före fullmäktiges beslut gäller skyldighet att leverera så länge värmepumpen är i bruk. Den som innehar områdeskoncession för yrkesmässig distribution är skyldig att, om det inte finns särskilda skäl till undantag, köpa ström från elproduktionsanläggning som är belägen inom området och som kan leverera en effekt om högst 1 500 kilowatt.

Den som innehar linjekoncession är skyldig att, om det är förenligt med koncessionens ändamål, leverera eller överföra ström åt en innehavare av områdeskoncession, i den mån det behövs för att denne skall kunna fullgöra sina förpliktelser enligt första - tredje styckena. Sådan skyldighet att leverera eller överföra ström föreligger även i övrigt gentemot förbrukare, vars verksamhet är av större betydelse för det allmänna.

Frågor om förpliktelser, som avses i detta moment, prövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

behöver ansluta en anläggning till ledningsnätet.

Om en anläggning kan anslutas såväl till en ledning som omfattas av en nätkoncession för linje som till ett ledningsnät som omfattas av en nätkoncession för område, får den som har nätkoncessionen för linje göra anslutningen endast efter medgivande av den som har nätkoncessionen för området eller efter tillstånd av nätmyndigheten. Den som har nätkoncession är skyldig att på skäliga villkor överföra ström åt annan.

Innehavare av nätkoncession är skyldig att utföra mätning av överförd ström samt att rapportera resultaten av dessa mätningar i enlighet med de närmare föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten meddelar.

Frågor om koncessionshavarens skyldigheter enligt detta moment prövas av nätmyndigheten.

2 § 5 mom⁵.

Gränserna för områdeskoncession må ändras av den regeringen be-

Gränserna för en nätkoncession för område får ändras av nätmyndig-

⁵Senaste lydelse 1975:68

myndigar, om det *erfordras* för ändamålsenlig *distribution* och kan ske utan synnerlig olägenhet för koncessionshavaren.

heten om det *behövs* för en ändamålsenlig *nätverksamhet* och det kan ske utan synnerlig olägenhet för koncessionshavaren.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 7

2 § 6 mom⁶.

Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas av nätmyndigheten. Tillsynen omfattar dock inte frågor om elsäkerhet.

Nätmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen.

Ett föreläggande får förenas med vite.

Åsidosätter koncessionshavaren i väsentlig mån föreskrift, som givits vid meddelande av koncession, eller förpliktelser, som avses i 4 mom., eller har han under tre år i följd ej haft ledningen eller ledningsnätet i bruk, må koncessionen helt eller delvis återkallas.

En nätkoncession får helt eller delvis återkallas om koncessionshavaren i väsentlig mån åsidosätter sina skyldigheter enligt 4 mom. eller 7 mom. eller enligt villkor i nätkoncessionen eller om han under tre år i följd inte har haft ledningen eller ledningsnätet i bruk.

Frågor om återkallelse prövas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Frågor om återkallelse av nätkoncession prövas av nätmyndigheten.

2 § 7 mom⁷.

För åstadkommande av skälig prisättning är koncessionshavaren skyldig att underkasta sig reglering av pris och övriga villkor för leve-

Nätverksamhet skall ekonomiskt redovisas skilt från annan verksamhet. Nätverksamhet skall redovisas i enlighet med bestämmelserna i

⁶Senaste lydelse 1988:218

⁷Senaste lydelse 1987:1166

rans, överföring eller inköp av ström på framställning av

1. den som nyttjar eller önskar nyttja ström från anläggningen,

2. den som levererar eller som önskar leverera ström till anläggningen från en sådan elproduktion-sanläggning som avses i 4 mom. tredje stycket.

Frågor om prisreglering prövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Framställning om ändring i eller upphävande av beslutad prisreglering får göras också av anläggningens innehavare.

Avtal, som strider mot beslut om prisreglering, är utan verkan.

bokföringslagen (1976:125) och 11 kap. aktiebolagslagen (1975:1385).

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nämyndigheten får utfärda ytterligare föreskrifter om redovisning av nätverksamhet. Regeringen får därvid föreskriva om undantag från bestämmelserna i bokföringslagen och 11 kap. aktiebolagslagen.

Revisor hos den som bedriver nätverksamhet skall särskilt granska redovisningen av nätverksamheten. Revisorn skall i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av nätverksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Intyget skall av revisorn ges in till nämyndigheten.

Nättariffer skall vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Nättariffer för område, utom engångsavgift för anslutning, får dock inte konstrueras med utgångspunkt i var inom området en anslutning är belägen. Nättariffer för överföring av ström skall utformas så, att betald avgift för en anslutning ger rätt att använda det elektriska nätet inom landet, med undantag för utlandsförbindelserna.

Vid bedömning av en nättariffs skälighet skall särskilt beaktas nätföretagets prisutveckling. Skälig hänsyn skall dessutom tas till kravet på en rimlig avkastning i närverksamheten. Vid skälighetsbedömningen skall nättariffen för varje koncessionsområde bedömas för sig.

Den som har nätkoncession skall på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om nättariffer och övriga villkor för överföring eller anslutning. Vid begäran om ny anslutning skall uppgiften om villkoren lämnas inom skälig tid.

Den skriftliga uppgiften skall innehålla en upplysning om möjligheten att hos nätmyndigheten begära prövning enligt 4 mom. sista stycket.

Frågor om koncessionshavarens skyldigheter enligt detta moment prövas av nätmyndigheten.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 7

2 § 8 mom⁸.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får, om särskilda skäl föreligger, medge att en elektrisk starkströmsledning får dras fram redan innan behövlig koncession har meddelats eller att en transformator- eller kopplingsstation får byggas utan hinder av bestämmelsen i 1 mom. tredje stycket. När ledningen är färdig att tas i bruk får, i den ordning som regeringen föreskriver, tillstånd lämnas att tills vidare under tre år begagna ledningen i avvaktan på att koncessionsansökningen slutligt prövats.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får, om det finns särskilda skäl, medge att en elektrisk starkströmsledning får dras fram redan innan behövlig nätkoncession har meddelats eller att en transformator- eller kopplingsstation får byggas utan hinder av bestämmelsen i 1 mom. tredje stycket. När ledningen är färdig att tas i bruk får, i den ordning som regeringen föreskriver, tillstånd lämnas att tills vidare under tre år begagna ledningen i avvaktan på att koncessionsansökningen slutligt prövats.

3 § 1 mom⁹.

Upphör en koncession att gälla, är den som senast haft koncessionen skyldig att ta bort ledningen med tillhörande anläggningar och vidta andra åtgärder för återställning, om detta är påkallat från allmän eller enskild synpunkt.

Frågan om skyldighet att vidta sådana åtgärder prövas av

Upphör en nätkoncession att gälla, är den som senast haft koncessionen skyldig att ta bort ledningen med tillhörande anläggningar och vidta andra åtgärder för återställning, om detta behövs från allmän eller enskild synpunkt.

⁸Senaste lydelse 1982:487

⁹Senaste lydelse 1982:487

regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Prövningen skall ske i samband med att koncessionen upphör.

Iakttar den som har haft koncessionen inte vad som har ålagts honom, får den myndighet som har att pröva frågor om återställningsåtgärder vid vite förelägga honom att fullgöra sina åligganden. Ett vitesföreläggande skall delges.

Frågan om skyldighet att vidta sådana åtgärder prövas av *nätmyndigheten*. Prövningen skall ske i samband med att koncessionen upphör.

Om den som har haft *nätkoncessionen* inte iakttar vad som har ålagts honom, får *nätmyndigheten* vid vite förelägga honom att fullgöra sina skyldigheter.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 7

3 § 2 mom¹⁰.

Har en elektrisk starkströmsledning dragits fram utan *koncession*, där detta behövs, får *regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer* förelägga ledningens innehavare att ta bort ledningen med tillhörande anläggningar och vidta andra åtgärder för återställning, om detta *är påkallat* från allmän eller enskild synpunkt.

Föreläggandet får förenas med vite. *Ett vitesföreläggande skall delges.*

Har en elektrisk starkströmsledning dragits fram utan *nätkoncession*, där detta behövs, får *nätmyndigheten* förelägga ledningens innehavare att ta bort ledningen med tillhörande anläggningar och vidta andra åtgärder för återställning, om detta *behövs* från allmän eller enskild synpunkt.

Föreläggandet får förenas med vite.

3 § 3 mom¹¹.

Om annans mark behöver tas i anspråk för sådana återställningsåtgärder som avses i 1 eller 2 mom., får *regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer* besluta att tillträde till marken skall lämnas under viss tid.

Återställningsåtgärderna skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om

Om annans mark behöver tas i anspråk för sådana återställningsåtgärder som avses i 1 eller 2 mom., får *nätmyndigheten* besluta att tillträde till marken skall lämnas under viss tid.

Återställningsåtgärderna skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast

¹⁰Senaste lydelse 1982:487

¹¹Senaste lydelse 1982:487

markens ägare och den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt till det eller *den myndighet som avses i första stycket* lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningsåtgärderna skall kunna vidtas.

Föranleder återställningsåtgärderna skada eller intrång, skall ersättning härför utgå. Talan om ersättning väcks vid den fastighetsdomstol inom vars område marken eller större delen därav ligger.

15 §¹²

Regeringen eller *den myndighet* som regeringen bestämmer får, i den mån det *är påkallat* från elsäkerhetssynpunkt, meddela föreskrifter om kontroll, provning eller besiktning samt andra föreskrifter som angår elektriska anläggningar, anordningar avsedda att anslutas till sådana anläggningar, elektrisk materiel eller elektriska installationer.

Regeringen eller *den eller de myndigheter* som regeringen bestämmer får, i den mån det *behövs* från elsäkerhetssynpunkt *eller av hänsyn till driftsäkerheten hos det nationella elsystemet*, meddela föreskrifter om kontroll, provning eller besiktning samt andra föreskrifter som angår elektriska anläggningar, anordningar avsedda att anslutas till sådana anläggningar, elektrisk materiel eller elektriska installationer.

¹²Senaste lydelse 1988:218

Den myndighet regeringen utser skall ha systemansvaret för elektrisk ström.

Med systemansvar för elektrisk ström avses det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar samverkar driftsäkert så att balans inom hela eller delar av landet kortsiktigt upprätthålls mellan produktion och förbrukning av ström.

Enligt vad regeringen närmare föreskriver får den systemansvariga myndigheten, i den utsträckning det behövs för att kunna utöva systemansvaret, beordra kraftproducenter att, mot marknadsmässig ersättning, öka eller minska produktionen av ström.

Regeringen får utfärda föreskrifter om skyldighet för kraftproducenter och elkonsumenter att till den systemansvariga myndigheten ge in uppgifter om produktion eller konsumtion av ström, som behövs för utövandet av systemansvaret.

21 §¹³

Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas av den eller de myndigheter som regeringen bestämmer.

Såvitt avser frågor om elsäkerhet utövas tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av lagen av den eller de myndigheter som regeringen bestämmer.

¹³Senaste lydelse 1988:218

Beslut enligt 2 § 7 mom. får inte överklagas.

Beslut av nätmyndigheten enligt 2 § 4, 6 eller 7 mom. eller 3 § eller beslut om ersättning enligt 15 a § tredje stycket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Nätmyndigheten får inträda som part i målet när myndighetens beslut prövas av domstol. Ändras nätmyndighetens avgörande i sak genom beslut av länsrätt eller kammarrätt, får nätmyndigheten överklaga beslutet.

Föreskrifter om överklagande av en myndighets beslut enligt 23 §, 24 § första eller andra stycket, 25 § eller 26 § eller med stöd av ett bemyndigande enligt lagen meddelas av regeringen.

Föreskrifter om överklagande av ett beslut av en riksprövplats meddelas av regeringen.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995. De nya föreskrifterna skall, med det undantag som anges i 2, tillämpas även på koncessioner som har beviljats före ikraftträdandet. Därvid skall linjekoncession anses som nätkoncession för linje och områdeskoncession som nätkoncession för område.

2. Beslut i ärenden som har prövats enligt 2 § 7 mom. i dess äldre lydelse får inte överklagas.

3. I ärenden där ansökan har gjorts före ikraftträdandet skall 2 § 2, 3, 6 och 7 mom. i dess äldre lydelse tillämpas.

¹⁴Senaste lydelse 1993:711

Härigenom föreskrivs följande.

Handel med el

1 § En juridisk person som bedriver produktion av eller handel med el får inte bedriva nätverksamhet enligt 1 § fjärde stycket lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Utlandshandel

2 § Den som ingår avtal om import eller export av ström under en tid av minst sex månader skall göra anmälan om avtalet till den myndighet regeringen utser. Sådan anmälan skall göras inom en månad från det avtalet ingicks.

Regeringen eller den myndighet regeringen utser får utfärda närmare föreskrifter om anmälningsskyldigheten.

3 § Den som uppsåtligt eller av oaktsamhet inte gör anmälan enligt 2 § i rätt tid eller i sådan anmälan lämnar oriktig uppgift döms till böter.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

Kommunala elföretag

4 § Ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16-18 §§ kommunallagen (1991:900) får, utan hinder av föreskriften i 2 kap. 1 § kommunallagen om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar, utanför kommunens område bedriva

1. produktion av och handel med el samt därmed sammanhängande verksamhet (elverksamhet), eller

2. nätverksamhet enligt 1 § lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, i omedelbar geografisk anslutning till företagets nätverksamhet inom kommunen i syfte att uppnå en ändamålsenlig nätverksamhet.

5 § Ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16-18 §§ kommunallagen (1991:900), som bedriver elverksamhet eller distribution av fjärrvärme eller naturgas skall drivas på affärsmässig grund. Verksamheten skall redovisas särskilt.

Leveranskoncession m.m.

6 § Inom område som omfattas av nätkoncession för område enligt 2 § 1 mom. lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om

elektriska anläggningar krävs tillstånd (leveranskoncession) för att få leverera ström till anläggningar som är anslutna till det ledningsnät vilket omfattas av nätkoncessionen. Leveranskoncession krävs dock inte i fall som anges i 12 §.

Leveranskoncession meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

Leveranskoncession kan omfatta ett eller flera områden som omfattas av nätkoncession för område (leveransområde).

Det får endast meddelas en leveranskoncession per leveransområde.

7 § Leveranskoncession får endast ges till den som från allmän synpunkt är lämplig att leverera ström inom leveransområdet.

Leveranskoncession ges för bestämd tid, längst tre år.

Leveranskoncession får inte överlätas utan tillstånd av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Vid prövning av ansökan om överlåtelse av leveranskoncession skall första stycket tillämpas.

8 § Gränserna för ett leveransområde får ändras av den myndighet regeringen bestämmer om det är nödvändigt för ändamålsenlig leverans och kan ske utan synnerlig olägenhet för koncessionshavaren.

9 § Innehavare av leveranskoncession är skyldig att leverera ström för normala förbrukningsändamål åt var och en inom leveransområdet om inte annat följer av andra stycket. Leveransskyldighet föreligger inte heller gentemot sådana elkonsumenter som avses i 12 §.

Inom ett område där fjärrvärme eller naturgas distribueras eller avses bli distribuerad föreligger inte skyldighet att leverera ström för värmeförsörjning av en byggnad, om strömmen är avsedd för värmeförsörjning på något annat sätt än med värmepump. Detsamma gäller om strömmen är avsedd för värmepump men värmepumpar, enligt riktlinjer som kommunfullmäktige har beslutat, inte bör förekomma inom området. Trots detta finns dock skyldighet att leverera ström, om värmeförsörjningen av byggnaden med större fördel kan tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma systemet. Har ström till värmepump börjat tillhandahållas innan fullmäktige fattade sitt beslut gäller skyldighet att leverera så länge värmepumpen är i bruk.

Innehavare av leveranskoncession är skyldig att, om det inte finns särskilda skäl till undantag, köpa ström från elproduktionsanläggning som är belägen inom leveransområdet och kan leverera en effekt om högst 1500 kilowatt.

Frågor om koncessionshavarens skyldigheter enligt denna paragraf prövas av den myndighet regeringen bestämmer.

10 § I syfte att uppnå en skälig prissättning är innehavare av leveranskoncession skyldig att underkasta sig reglering av priset på levererad eller inköpt ström på begäran av

1. den inom leveransområdet som köper eller vill köpa sin ström av koncessionshavaren,

2. den som levererar eller vill leverera ström till koncessionshavaren från sådan elproduktionsanläggning som anges i 9 § tredje stycket.

Frågor om prisreglering prövas av den myndighet regeringen bestämmer.

Den myndighet som prövar frågor om prisreglering skall se till att ärendet blir så utrett som dess beskaffenhet kräver. Därvid får myndigheten förelägga parterna att lägga fram den utredning som behövs. Sådant föreläggande får förenas med vite.

Framställning om ändring i eller upphävande av beslutad prisreglering får göras också av innehavaren av leveranskoncessionen.

Avtal, som strider mot beslut om prisreglering, är utan verkan.

11 § Den myndighet som regeringen bestämmer utövar tillsynen över att en koncessionshavare fullgör sina skyldigheter enligt denna lag.

Vid utövandet av tillsynen enligt första stycket får myndigheten meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter som omfattas av tillsynen. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

12 § Annan än innehavare av leveranskoncession får inom leveransområdet leverera ström dels för ändamål som inte omfattas av leveransskyldigheten enligt 9 §, dels till elkonsumenter som skriftligen gjort anmälan om det till koncessionshavaren minst sex månader innan leveransen påbörjas.

Elkonsument som med koncessionshavaren har ett avtal om leverans av ström med reglerad uppsägningstid eller som är tidsbestämt får dock inte köpa ström av annan än koncessionshavaren förrän avtalet har upphört att gälla. I sådana fall krävs ingen anmälan enligt första stycket.

Elkonsument inom leveransområdet som köper ström från annan än innehavaren av leveranskoncession men som i stället vill köpa ström från denne skall ha rätt till det om elkonsumenten gjort anmälan om detta till koncessionshavaren minst en månad innan leveransen skall påbörjas.

13 § Beslut enligt 9–11 §§ får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

2. Om leveranskoncession i samband med ikraftträdandet beviljas någon som inte haft ett bestämmande inflytande över den som, med stöd av områdeskoncession enligt 2 § 4 mom. lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar i dess lydelse före den 1 januari 1995, bedrivit distributionsverksamhet inom leveransområdet gäller följande.

a) Den som har leveranskoncession inom området har skyldighet att leverera ström i enlighet med vad som anges i 9 §.

b) Leveransskyldigheten enligt a) omfattar dock inte elkonsumenter inom området som vid ikraftträdandet har tidsbestämda avtal eller avtal

med reglerad uppsägningstid med den tidigare innehavaren av områdeskoncession inom området.

c) Det under b) angivna undantaget från leveransskyldigheten gäller till utgången av år 1996. Avtal som nämns under b) blir ogiltigt vid utgången av år 1996.

d) Annat avtal mellan elkonsument och tidigare innehavare av områdeskoncession än som nämns under b) blir ogiltigt vid ikraftträdandet av denna lag.

3. Sådan skriftlig anmälan som anges i 12 § första stycket får ske först vid ikraftträdandet av denna lag.

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1985:277) om vissa bulvanförhållanden skall ha följande lydelse.

1 §¹⁵

Nuvarande lydelse

Denna lag gäller när ett bulvanförhållande används för att kringgå ett sådant hinder mot att förvärva eller behålla viss egendom eller rättighet som uppställs i

1. 3 kap. 3 § bankaktiebolagslagen (1987:618),

2. lagen (1975:1132) om förvärv av hyresfastighet m.m.,

3. lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m.,

4. jordförvärvslagen (1979:230),

5. 8a § fondkommissions-lagen (1979:748),

6. 6a § lagen (1980:2) om finansbolag, eller

7. lagen (1992:1368) om tillstånd till vissa förvärv av fast egendom.

Med ett bulvanförhållande avses i lagen att någon (bulvanen) utåt framstår som ägare av viss egendom eller innehavare av viss rättighet men i verkligheten innehar egendomen eller rättigheten huvudsakligen för annans (huvudmannens) räkning.

Vad som sägs i det följande om egendom som ett bulvanförhållande avser har tillämpning också på rättigheter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

Föreslagen lydelse

Denna lag gäller när ett bulvanförhållande används för att kringgå ett sådant hinder mot att förvärva eller behålla viss egendom eller rättighet som uppställs i

1. 3 kap. 3 § bankaktiebolagslagen (1987:618),

2. lagen (1975:1132) om förvärv av hyresfastighet m.m.,

3. jordförvärvslagen (1979:230),

4. 8a § fondkommissions-lagen (1979:748),

5. 6a § lagen (1980:2) om finansbolag, eller

6. lagen (1992:1368) om tillstånd till vissa förvärv av fast egendom.

¹⁵Senaste lydelse 1992:1373

Förslag till lag om upphävande av lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 7

Härigenom föreskrivs att lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m. skall upphöra att gälla vid utgången av år 1994.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1994-01-27

Närvarande: f.d. regeringsrådet Bengt Hamdahl, justitierådet Bo Svensson, regeringsrådet Arne Bækkevold.

Enligt en lagrådsremiss den 16 december 1993 (näringsdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, m.m.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Bengt Agartz.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Allmänt

Remissen innehåller inte något förslag i fråga om ersättning till nuvarande innehavare av koncession för elektriska starkströmsledningarna.

I denna fråga förs ett resonemang om inverkan av bestämmelserna om skydd för äganderätten i artikel 1 i tilläggsprotokoll nr 1 till Europakonventionen. Slutsatsen att några lagbestämmelser i ämnet inte behövs torde underförstått bygga på att den koncessionshavare som vill göra anspråk på ersättning för skada till följd av att han förlorat sin monopolställning är hänvisad till att åberopa den nämnda bestämmelsen i tilläggsprotokoll nr 1 till Europakonventionen. Om förslaget i prop. 1993/94:117 om att Europakonventionen med tilläggsprotokoll skall gälla som lag här i landet blir genomfört, torde en talan med åberopande av den förut nämnda artikeln i tilläggsprotokoll nr 1 kunna väckas vid svensk allmän domstol.

I fråga om de olika lagförslagen vill Lagrådet anmärka följande.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

1 §

Reglerna i paragrafens fjärde och femte stycken kan uttryckas enklare. Lagrådet föreslår följande lydelse.

"Med nätverksamhet avses att ställa elektriska starkströmsledningarna till förfogande för överföring av ström. Till nätverksamhet hör också projektering, byggande och underhåll av ledningarna, ställverk och transformatorer, anslutning av elektriska anläggningar, mätning av överförd effekt och energi samt annan verksamhet som behövs för att överföra ström på det elektriska nätet.

Med anslutning av elektriska anläggningar avses också återinkoppling av befintlig anläggning och höjning av avtalad effekt i inmatnings- eller uttagspunkt."

Prop. 1993/94:162
Bilaga 8

2 § 4 mom.

Lagrådet föreslår att femte stycket utformas på följande sätt.

"Vill någon ansluta en anläggning till en ledning som omfattas av en nätkoncession för linje i stället för till ett ledningsnät som omfattas av en nätkoncession för område, får den som har nätkoncessionen för linje göra anslutningen endast efter medgivande av den som har nätkoncession för området eller efter tillstånd av nätmyndigheten".

2 § 7 mom.

I fråga om revision torde avsikten vara att revisorns särskilda intyg beträffande redovisningen av nätverksamheten skall avges årligen. Detta bör framgå av lagtexten i andra stycket.

Nätverksamhet kan bedrivas av den som inte enligt andra regler har skyldighet att ha auktoriserad eller godkänd revisor, t.ex. en kommun. Regeringen bör få möjlighet att uppställa sådana kompetenskrav för revisor hos den som bedriver nätverksamhet. Lagrådet föreslår därför att till andra stycket fogas en mening som säger att Regeringen får meddela föreskrifter om revision av nätverksamhet.

Tredje stycket bör inledas med en definition av begreppet nättariff och få följande lydelse.

"Avgifter och övriga villkor för överföring av ström och anslutning till ledning (nättariffer) skall vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Nättariffer för område, utom engångsavgift för anslutning, får dock inte utformas med hänsyn till var inom området en anslutning är belägen. Nättariffer för överföring av ström skall utformas så, att betald avgift för en anslutning ger rätt att använda det elektriska nätet inom landet, med undantag för utlandsförbindelserna".

Bestämmelserna i fjärde stycket om bedömningen av nättariffers skälighet synes inte ge en riktig upplysning om vad som avses. Lagrådet föreslår att i en första mening anges att vid bedömning av en nättariffs skälighet skall särskilt beaktas konsumentintresset. I andra meningen bör föreskrivas, att hänsyn dessutom skall tas till kravet på en rimlig avkastning i nätverksamheten.

De frågor som nätmyndigheten skall pröva enligt sjätte stycket torde gälla koncessionshavarens skyldigheter enligt första och femte styckena. Detta bör framgå av lagtexten.

2 §

Den i motiven uttryckta avsikten att även tilläggsavtal som medför att import eller export av ström sträcker sig över längre tid än sex månader skall föranleda anmälningsskyldighet framgår klarare om avtalet i första meningen beskrivs som "avtal, som medför att import eller export av ström kommer att pågå under en tid av minst sex månader."

9 och 12 §§

Erinran i 9 § första stycket andra meningen om att leveransskyldighet inte heller föreligger gentemot sådana elkonsumenter som avses i 12 § bör flyttas till ett särskilt stycke som placeras närmast efter andra stycket.

Hänvisningen i 12 § första stycket till leveransskyldighet enligt 9 § kan då förtydligas och gälla leveransskyldighet enligt 9 § första och andra styckena.

10 §

Första stycket bör omformuleras. Bestämmelsen i tredje styckets första mening torde vara överflödig. Återstoden av stycket kan föras samman med andra stycket.

Enligt Lagrådets förslag får paragrafens första och andra stycken följande lydelse.

"Om det behövs för att uppnå en skälig prissättning är innehavare av leveranskoncession skyldig att underkasta sig reglering av priset på levererad eller inköpt ström på begäran av

1. den inom leveransområdet som köper eller vill köpa sin ström av koncessionshavaren,
2. den som levererar eller vill leverera ström till koncessionshavaren från sådan elproduktionsanläggning som anges i 9 § fjärde stycket.

Frågor om prisreglering prövas av den myndighet regeringen bestämmer. Myndigheten får förelägga parterna att lägga fram den utredning som behövs. Sådant föreläggande får förenas med vite."

Övergångsbestämmelserna

Lagrådet föreslår följande formulering.

"1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

2. Ges leveranskoncession i samband med ikraftträdandet till någon annan än den som vid utgången av 1994, med stöd av områdeskoncession enligt 2 § 4 mom. lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar i dess lydelse före den 1 januari 1995, bedriver distributionsverksamhet inom leveransområdet (områdes-

koncessionshavaren) eller den som till honom står i förhållande som anges i 3 gäller följande.

Prop. 1993/94:162
Bilaga 8

a) Den som får leveranskoncession inom området har skyldighet att leverera ström i enlighet med vad som anges i 9 §.

b) Leveransskyldigheten enligt a) omfattar dock inte elkonsumenter inom området som vid ikraftträdandet har tidsbestämda avtal eller avtal med reglerad uppsägningstid med den tidigare innehavaren av områdeskoncession inom området.

c) Det under b) angivna undantaget från leveransskyldigheten gäller till utgången av år 1996. Avtal som avses under b) blir ogiltigt vid utgången av år 1996.

d) Annat avtal mellan elkonsument och tidigare innehavare av områdeskoncession än som avses under b) blir ogiltigt vid ikraftträdandet av denna lag.

3. Vid tillämpningen av 2 skall med områdeskoncessionshavaren likställas

a) personer som denne direkt eller indirekt har ett bestämmande inflytande över,

b) personer som direkt eller indirekt har ett bestämmande inflytande över områdeskoncessionshavaren och

c) personer som någon med sådant inflytande som avses i b) direkt eller indirekt har ett bestämmande inflytande över.

4. Sådan skriftlig anmälan som anges i 12 § första stycket får göras först vid ikraftträdandet av denna lag."

Övriga lagförslag

Förslagen lämnas utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 februari 1994

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Davidson, Könberg, Odell, Unckel, P. Westerberg, Ask

Föredragande: statsrådet P. Westerberg

Regeringen beslutar proposition 1993/94:162 Handel med el i konkurrens.

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upp- häver eller upprepar ett normgivnings- bemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG- regler
--------------------	--	--

Lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektiska anläggningar	1 §, 2 § 1 mom., 4 mom., 7 mom., 8 mom., 15, 15a, 31 §§	
---	---	--

Lag (1994:000) om handel med el, m.m. 1. Senaste lydelse 1975:68	2 §	
--	-----	--